

การผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ดนตรี)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

Copyright by Mahidol University

วิทยานิพนธ์

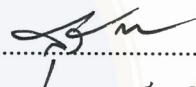
เรื่อง

การผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นายอนรรฆ จรรย์ยานนท์

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์สุกรี เจริญสุข,

กศ.บ., M.M.E., D.A.

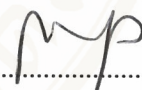
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลย ภูมิพันธุ์,

กศ.บ., M.S., Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์สมชัย ตระการรุ่ง,

ARCT (Hons), B.A. M.A.,

M.Mus. Stud., Mus.M., Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ

พ.บ., ว.ว. ออร์โทปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์สุกรี เจริญสุข

กศ.บ., M.M.E., D.A.

ประธานหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การผลิตครุคนตรีในประเทศไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

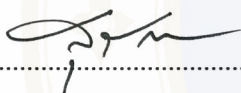
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ดนตรี)

วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

นายอนรรฆ จรรย์ยานนท์

ผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์สุกรี เจริญสุข

กศ.บ., M.M.E., D.A.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดารัตน์ ชาญเลขา

กศ.บ., ค.ม., ค.ด.

ประธานสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนลย ภูมิพันธุ์

กศ.บ., M.S., Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์สมชัย ตระการรุ่ง

ARCT (Hons), B.A. M.A.,

M.Mus. Stud., Mus.M., Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

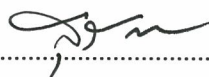

ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ

พ.บ., ว.ว. ออร์โธปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์สุกรี เจริญสุข

กศ.บ., M.M.E., D.A.

คณบดี

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สมชัย ตระการรุ่ง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจलय ภูมิพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภารัตน์ ชาญเลขา ที่กรุณาเสียสละเวลา มาเป็นประธานกรรมการสอบ พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะที่ทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์โกวิท เชื้อมกลาง อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ละออง ภู่งิน คณบดีคณะครุศาสตร์ และ คณาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา และ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ความสะดวกด้านสถานที่และข้อมูลต่าง ๆ ในการวิจัย อย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณวิทยาลัยดุริยางคศิลป์และบัณฑิตวิทยาลัย ที่สนับสนุนทุนการศึกษาตลอดหลักสูตรการศึกษา

สุดท้ายก็คือกำลังใจ ไม่ตรีจิต และ มิตรภาพ ของพี่น้องเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ ทุกคนในครอบครัวโดยเฉพาะอาจารย์วรางคณา จรรย์ยานนท์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือจนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อนรรฆ จรรย์ยานนท์

การผลิตครูดนตรีในประเทศไทย : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

EDUCATION FOR MUSIC TEACHERS IN THAILAND : A CASE STUDY OF BURIRAM
RAJABHAT UNIVERSITY

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ 4838132 MSMS/D

ปร.ด. (ดนตรี)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: สุกรี เจริญสุข, D.A., สมชัย ตระการรุ่ง, Ph.D.,
เจลดย ภูมิพันธุ์, Ph.D.

บทคัดย่อ

วิจัยเรื่องการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครูดนตรีของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และ การสังเกต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำเสนอ มาวิเคราะห์และตีความเพื่ออธิบายภาพสะท้อนของแนวคิดด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านศักยภาพของครูดนตรี แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูดนตรี การสนองนโยบายในการผลิตครูดนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และ แนวโน้มของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นสถาบันที่ผลิตครูดนตรีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ครูดนตรีในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ กระบวนการผลิตครูสะท้อนถึงแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา ที่มีพื้นฐานจากปรัชญาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แนวโน้มสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในอีกทศวรรษข้างหน้าจะมีทิศทางที่ไปสู่สังคมการเรียนรู้มากขึ้น ท้องถิ่นร่วมกับสถาบันดนตรีศึกษาดำเนินการศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ดนตรีของท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์พัฒนากระบวนการสอนวิชาดนตรีโดยมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสร้างระบบสารสนเทศองค์ความรู้ของดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงขึ้นในเชิงการสอน การนิเทศก์ และการผลิตสื่อ มีโลกทัศน์ที่มองดนตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคม ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ ประยุกต์ สร้างสรรค์ และ วิจัยดนตรี

คำสำคัญ: การผลิตครูดนตรี / การฝึกหัดครู

EDUCATION FOR MUSIC TEACHERS IN THAILAND: A CASE STUDY OF BURIRAM RAJABHAT UNIVERSITY**ANAK CHARANYANANDA 4838132 MSMS/ D****Ph.D. (MUSIC)****THESIS ADVISORY COMMITTEE: SUGREE CHAROENSOOK, D.A.,
SOMCHAI TRAKARNRUNG, Ph.D., CHALOEY PUMIPUNTU, Ph.D.****ABSTRACT**

The purpose of this research was to investigate the education process and for music teachers and to analyze the educators' current music teacher education paradigm.

Both qualitative and quantitative data were collected for use in the study. Qualitative data collected from a case study was mainly used in the study. The methods used to gather data were comprised of in-depth interviews, focus group discussions, documentary surveys, and participant observation. Key informants were subjectively selected by the researcher based on duration of their intensive teacher education and their music teacher education experiences. Thematical content analysis was employed to describe the Music Education Department educators' philosophical concepts, including music professor competency, specific ideas about educating music teachers, geographically-based ideas about music teacher education based on the university philosophy, and trends in music teacher education in northeast Thailand.

The results of the research show that Buriram Rajabhat University is one of the main music teacher education institutes in the lower part of northeast Thailand. Most music teacher currently teaching in the mentioned region graduated from this institute. According to the university's philosophy the educational process for music teachers reflects the music educators' ideal of multicultural music education.

Recommendations from this study include collaboration between local educational units and the university music education department in order to establish local music learning centers. Knowledge Management Information technology should be employed in the music teacher education process. Music educators' capability will be enhanced in all aspects, including teaching, supervising, and the use of educational media. Music educators' worldview reflects music as a principle vital to many elements of life. People in the lower part of northeast Thailand should have a considerable role in music activities, including conserving, applying, creating, and criticizing music.

KEY WORDS: EDUCATION FOR MUSIC TEACHERS / TEACHER EDUCATION

229 pages

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ง
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	จ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ที่มาและความสำคัญของการวิจัย	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
คำถามวิจัย	๗
ขอบเขตของการวิจัย	๗
นิยามศัพท์เฉพาะ	๗
การนำเสนอผลการวิจัย	๘
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม	๑๑
แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครู	๑๐
แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับ ดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรี	๑๓
ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๗
บทบาทของนักวิชาการดนตรี	๑๘
ปรากฏการณ์ครูพันธุ์ใหม่ ค.บ. ๕ ปี ช่วงแรก	๒๐
แนวโน้มในอนาคตจากความเห็นของนักวิชาการ	๒๕
บทที่ ๓ การผลิตครูและการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย	๒๕
การฝึกหัดครูในประเทศไทย	๒๕
พัฒนาการของการฝึกหัดครูไทยจนถึง พ.ศ. ๒๕๕๖	๓๐

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
พัฒนาการของสถาบันฝึกหัดครูในสังกัดของกรมการฝึกหัดครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕	๓๖
พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	๔๐
ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ	๔๕
สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยภาพรวม	๔๗
บทบาทและภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการผลิตครูและพัฒนาครู	๔๙
การผลิตครูคนตรีในประเทศไทย	๕๐
การผลิตครูคนตรีในสมัยก่อนเปิดสอนคนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก	๕๑
การผลิตครูคนตรีในวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ	๕๕
บุคลากรผู้สอนคนตรีในวิทยาลัยครู	๕๗
หลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษาของกรมการฝึกหัดครู	๕๘
การขยายการสอนคนตรีไปสู่สายอื่นที่ไม่ใช่ครูคนตรี	๖๐
การส่งเสริมการเปิดสอนครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ	๖๑
บทที่ ๔ วิธีการดำเนินการวิจัย	๖๕
การกำหนดกรอบแนวคิด	๖๕
วิธีการวิจัย	๖๗
การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๐
บุคคลผู้ให้ข้อมูล	๗๒
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๔
การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๖
บทที่ ๕ กระบวนการผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๗๗
ภูมิหลังและบริบททั่วไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๗๗
การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ความเป็นมาของดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับ การผลิตครูดนตรี	๘๔
พัฒนาการระยะเริ่มแรก	๘๔
พัฒนาการระยะที่ ๒	๘๖
พัฒนาการระยะที่ ๓ ดนตรีศึกษาในช่วงปรับเปลี่ยนก่อนพัฒนา ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัย	๘๔
บทบาทของนักวิชาการดนตรีกับการผลิตครูดนตรีในปัจจุบัน	๘๘
สาขาวิชาดนตรีศึกษากับระบบบริหารจัดการของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๘๘
ปัจจัยเกื้อหนุนพื้นฐาน	๑๐๒
บุคลากร	๑๐๖
นักศึกษา	๑๐๘
หลักสูตรและการสอนในการผลิตครูดนตรี	๑๑๕
ความสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชน	๑๓๐
อนาคตภาพดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๑๓๓
บทที่ ๖ การวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครู มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๑๓๕
การวิเคราะห์แนวคิดด้านศักยภาพของครูดนตรี	๑๓๕
แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูดนตรี	๑๔๓
การสนองนโยบายในการผลิตครูดนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	๑๔๖
แนวโน้มของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในบทบาทของ การพัฒนาท้องถิ่น	๑๔๖
การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ กับสาขาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	๑๕๑
บทที่ ๗ สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๒
สรุปผลการวิจัย	๑๖๒
การอภิปรายผล	๑๖๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทสะท้อนและวิสัยทัศน์	๑๓๓
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๔๓
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	๑๔๓
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	๒๐๓
บรรณานุกรม	๒๑๓
ภาคผนวก	๒๑๓
ภาคผนวก ก แนวคำถามในการสัมภาษณ์	๒๑๔
ภาคผนวก ข แบบบันทึกข้อมูลสนาม	๒๒๑
ภาคผนวก ค รายนามบุคคลผู้ให้ข้อมูลคุณภาพในการสัมภาษณ์	๒๒๓
ภาคผนวก ง รายนามผู้ร่วมสนทนากลุ่ม	๒๒๓
ภาคผนวก จ ศัพท์ที่ใช้คำย่อและความหมายเต็ม	๒๒๔
ประวัติผู้วิจัย	๒๒๕

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
๒-๑	รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน	๑๒
๒-๒	แสดงแผนการจัดการเรียนการสอน	๒๒
๔-๑	แสดงจำนวนบุคคลผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประเด็นหลัก	๓๓
๕-๑	แสดงศักยภาพของอาจารย์ในสหวิทยาลัยอีสานใต้ เมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๐	๘๑
๕-๒	แสดงศักยภาพของอาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๒๖	๘๓
๕-๓	แสดงศักยภาพอาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา ๒๕๓๕	๙๑
๕-๔	แสดงรายละเอียดการเปิดรับนักศึกษาจากปีการศึกษา ๒๕๒๒ ถึง ๒๕๔๓	๙๓
๕-๕	แสดงจำนวนนักศึกษาครูดนตรีที่รับเข้าตั้งแต่ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๕๓	๑๐๕
๕-๖	ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาครูดนตรีชั้นปีที่ ๒ เอกดนตรีศึกษา	๑๑๒
๕-๗	แสดงน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมจากที่นักศึกษาครูดนตรี ตอบลงในแบบสอบถาม	๑๑๓
๕-๘	เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักคะแนนของตารางที่ ๕-๗	๑๑๓
๕-๙	แสดงการเปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตและเกณฑ์ของ สกอ. และ ครู	๑๑๕
๕-๑๐	แสดงการจำแนกจำนวนหน่วยกิตในแต่ละกลุ่มวิชา ในหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒	๑๒๑
๖-๑	แสดงศักยภาพของครูดนตรีในท้องถิ่นพึงมี เมื่อเปรียบเทียบกับครูดนตรี ที่มุ่งสอนเพื่อความเป็นระดับชาติ หรือ ระดับนานาชาติ	๑๕๐

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
๔-๑ แสดงกรอบแนวคิดและความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงประเด็นหลักที่ใช้ในการศึกษา	๖๓
๕-๑ แสดงการบริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๘๒
๕-๒ แสดงหน่วยงานในสังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๑๐๑
๕-๓ การแจกแจงสัดส่วนหน่วยกิตระดับหมวดและกลุ่มวิชาของหลักสูตร ฉบับ ๒๕๕๒	๑๒๐
๕-๔ รูปแบบกระบวนการพัฒนาคนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง	๑๓๓

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
๕-๑	อาคารดนตรี ศิลปศึกษา และ นาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปัจจุบัน	๕๓
๕-๒	อาคารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	๑๐๒
๕-๓	ห้องปฏิบัติรวมวงใหญ่ที่ต่อเติมด้านหลังอาคาร	๑๐๓
๕-๔	ห้องปฏิบัติรวมวงใหญ่ที่ต่อเติมด้านหลังอาคาร (ภาพที่ ๒)	๑๐๓
๕-๕	ภูมิทัศน์ภายนอกและภายในหอประชุมศูนย์วัฒนธรรม ใช้ทำกิจกรรมการแสดงดนตรี	๑๐๔
๕-๖	การแสดงดนตรีของนักศึกษาครุดนตรีภายในหอประชุมศูนย์วัฒนธรรม	๑๐๔
๕-๗	แสดงให้เห็นผู้เข้าฟังการแสดงดนตรีในหอประชุมศูนย์วัฒนธรรม	๑๐๕

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

ในประเทศไทย ปัจจุบันนี้ การผลิตครูดนตรีได้เปลี่ยนรูปแบบออกไปเป็นอย่างมาก จากที่เคยมีหน่วยงานระดับกรม คือ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการฝึกหัดครู รวมทั้งการฝึกหัดครูดนตรี ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้มีบทบาทสำคัญในการสร้างครูดนตรีเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหว ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน คือ การที่สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ รับเอาแนวนโยบายของกระทรวงศึกษา ที่ส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๓, หน้า ๑) นโยบายดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมทั้ง แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๕ ที่กำหนดโดยสภาการศึกษา โดยนำเอาแนวนโยบายดังกล่าวมากำหนดเป็นแผนภารกิจหลักของสถาบัน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการอุดมศึกษา

จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งได้นำนโยบายด้านการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ มาเป็นภารกิจหลัก นักวิชาการดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ให้ความสนใจหันกลับมาเน้นการพัฒนาหลักสูตรและเปิดสอนครุศาสตร์เพื่อการผลิตครูดนตรีกันมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดสอนหลักสูตรการผลิตครูดนตรีที่ใช้เวลาในการศึกษา ๕ ปี ตามโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ

ในการพัฒนาดนตรีศึกษาประเทศไทย ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาของชาติ การศึกษานับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคนที่สามารถนำการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๘) การที่จะทำให้การพัฒนาคนตรีศึกษามุ่งบรรลุถึงผลที่ต้องการได้นั้น องค์ประกอบ

ในด้านศักยภาพของกำลังคนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด กำลังคนดังกล่าวคือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการสร้างครูคนตรีที่มีประสิทธิภาพที่ต้องการ ให้สามารถออกไปสอนวิชาคนตรีให้นักเรียนในโรงเรียน ดังนั้นในการผลิตครูคนตรีจึงได้รับการขยายขอบเขตและสร้างความสำคัญในการดำเนินงานภารกิจนี้

คนตรีศึกษาในประเทศไทยในระบบโรงเรียน ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เกิดขึ้นโดยกระบวนการ ระบบ และกลไกของการบริหารจัดการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการ และได้เห็นพัฒนาการที่ชัดเจนขึ้นในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนมาเป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๐ การผลิตครูคนตรี ก็เริ่มขยายตัวมากขึ้น จากการศึกษาที่มีการผลิตครูคนตรีในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง และประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง จนถึงมีการเปิดสอนครูคนตรีถึงระดับปริญญาตรีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นต้นมา ตามสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งก็จัดทำหลักสูตรเพื่อเปิดสอนครูคนตรีระดับปริญญาตรีไปตามหลักการแนวคิดของนักวิชาการศึกษานักวิชาการคนตรีศึกษาที่กำลังทำงานอยู่ในขณะนั้นเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกมาตราจนถึงปัจจุบัน ส่วนมากเป็นทรัพยากรบุคคลสำคัญที่กำลังทำงานอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างนักวิชาการคนตรีและนักวิชาการคนตรีศึกษา เป็นทรัพยากรบุคคลที่ได้รับการพัฒนาให้มีคุณวุฒิทางการศึกษาและตำแหน่งวิชาการในระดับสูง บางคนเป็นถึงผู้บริหารชั้นสูงของมหาวิทยาลัย (ณรงค์ชัย ปัญญรักษ์, ๒๕๔๓)

ดังที่กล่าวมา การพัฒนาคนตรีศึกษาในประเทศไทยจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาหลายประการ องค์ประกอบหนึ่งที่ถือว่าสำคัญที่สุด ซึ่งน่าจะมีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาคนตรีศึกษาของชาติได้สูงสุดก็คือ องค์ประกอบด้าน “คน” หรือ บุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งก็คือนักวิชาการคนตรีศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตคน ในที่นี้หมายถึงผลิตครูคนตรี การพัฒนาคนตรีศึกษาในประเทศจะเดินหน้าหรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับบทบาทและศักยภาพของบุคลากรที่เป็นนักวิชาการคนตรีศึกษานี้ ซึ่งกระบวนการในอุดมคติที่จะให้ได้มานักวิชาการคนตรีศึกษา เริ่มต้นจากการที่บุคคลได้รับการศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษา สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นครูสอนคนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับประสบการณ์และมีพัฒนาการระหว่างทำงาน จากนั้นครูสอนคนตรีผู้มีความรู้สูงก็จะได้รับคัดเลือกมาสอนนักศึกษาคนตรีต่อไป

หลายปีที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว มาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จบการศึกษาจากโรงเรียนในระบบการศึกษาของรัฐ โดยเฉพาะใน

โรงเรียนที่ห่างไกลออกไปจากเมืองใหญ่ สังคมส่วนใหญ่ยังมองเห็นว่า ความสามารถในการสอนดนตรีของครูดนตรีในโรงเรียน สอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะทางมาตรฐานการเรียนรู้ทางดนตรีศึกษา ไม่ได้ในระดับที่สังคมต้องการ ขาดทักษะพื้นฐานทางดนตรีและขับร้อง และขาดประสบการณ์การฟังดนตรีที่ถูกต้อง ไม่สามารถวินิจฉัยการมีรสนิยมทางดนตรีของตนเองได้ ไม่มีโอกาสใช้ดนตรีในฐานะเป็นหุ่นส่วนของชีวิต ไม่มีเครือข่ายสังคมทางดนตรี ได้รับการจัดสรรเวลาจากสังคมสื่อสารมวลชนน้อยมากเพื่อการรับรู้ประสบการณ์ทางดนตรี

จากภาพสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ทางดนตรีที่ผ่านมา รวมทั้งผลจากการปฏิรูปการศึกษา กระตุ้นให้มีการปรับโฉมหน้าใหม่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนาดนตรีศึกษาของประเทศไทยมากขึ้น ในด้านการวางแผนพัฒนาดนตรีศึกษาเพื่อผลิตครูดนตรี เพื่อสนองนโยบายการศึกษาชาติ และเพื่อสนองให้เกิดการพัฒนาประเทศตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นั้น ภารกิจการเร่งรัดพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาด้านดนตรีศึกษา ครูดนตรี และนักวิชาการดนตรี เป็นภารกิจสำคัญที่สุดที่ต้องดำเนินการ เพราะบุคลากรเหล่านี้ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องในการดำเนินการสอนดนตรี และมีส่วนในการร่วมสร้างและผลิตครูดนตรีออกไปสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นภารกิจที่สามารถดำเนินการได้ในการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ ตามแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา ที่เอื้อต่อความมีอิสรภาพที่มีมากขึ้นในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่ต้องขึ้นอยู่กับการกำหนดว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึงนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาของชาติ

จากความจำเป็นเร่งด่วน และความต้องการของสังคมประชากรดนตรีศึกษา ที่ต้องการครูดนตรีที่มีประสิทธิภาพออกไปทำงาน จะเห็นได้ว่า ในยุคข้อมูลข่าวสารที่สังคมไทยต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้ นักวิชาการดนตรีที่เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาด้านดนตรีศึกษาเพื่อผลิตครูดนตรี ก็ต้องปรับและเพิ่มบทบาทและพัฒนาศักยภาพของตน ในเรื่องของการทำงานทางดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูให้มากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้ต้องเร่งดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหามูลฐานแห่งการพัฒนาการผลิตครูดนตรี หาทองเลือกที่มีประสิทธิภาพต่างๆ มากำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาสำหรับอนาคตของกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษา ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการดนตรีด้านการผลิตครูดนตรี อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานของการผลิตครูดนตรีเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมประชากรดนตรีศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นกรณีศึกษา เพราะสถาบันแห่งนี้มีความโดดเด่นของการพัฒนาที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างไปจาก

มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ กล่าวคือ ในด้านความเหมือนนั้น มหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เคยเป็นสถาบันวิทยาลัยครูในความควบคุมของกรมการฝึกหัดครูเช่นเดียวกับวิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ ทั่วประเทศ ซึ่งต้องดำเนินการภายใต้นโยบายของกรมการฝึกหัดครูเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายกรมการฝึกหัดครูที่เมื่อประสบภาวะวิกฤตแคลงก็มียุทธศาสตร์ให้ขยายฐานการผลิตครูในวิทยาลัยครูทั่วประเทศรวมทั้งวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ (ในเวลานั้น) ก็ดำเนินการตามนโยบายนี้ โดยเฉพาะการเปิดสอนเพื่อการผลิตครูคนตรี ซึ่งกรมการฝึกหัดครูมีนโยบายให้ทยอยเปิดสอนหากวิทยาลัยครูใดมีเกณฑ์มาตรฐานเพียงพอที่จะเปิดสอนได้ ซึ่งในภูมิภาคอีสานตอนล่างวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนเพื่อผลิตครูคนตรีในระดับปริญญาตรีก่อนแห่งอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน ดังนั้นในการศึกษาการผลิตครูคนตรีในช่วงต้นซึ่งอยู่ในขณะที่เป็นสถาบันในความควบคุมกรมการฝึกหัดครูนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในฐานะวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในเวลานั้นถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญสามารถเป็นตัวแทนในการศึกษาพัฒนาการการผลิตครูคนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ได้

ส่วนในด้านความแตกต่าง เมื่อสถาบันได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์แล้ว มีความเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัย ที่เป็นองค์กรสูงสุดในการกำกับนโยบายของมหาวิทยาลัยซึ่งไม่ใช่เป็นนโยบายที่มาจากกรมการฝึกหัดครูอีกต่อไป ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศจึงเริ่มมีความแตกต่างกันออกไป ต่างดำเนินการตามนโยบายของตน และก็มีจุดเน้นและจุดแข็งที่แต่ละมหาวิทยาลัยมีความถนัดตามศักยภาพของบุคลากรที่มี มีการตั้งคณะวิชาที่ไม่เหมือนกัน มีการบริหารงานวิชาการที่แตกต่างกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็เริ่มมีความแตกต่างออกไปจากมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนโยบายการผลิตครู และครูคนตรี สิ่งที่เด่นกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ก็คือการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีการดำเนินการผลิตครูคนตรีในปัจจุบัน ด้วยสาขาวิชาคนตรีศึกษา ในคณะครุศาสตร์ คณะวิชาเดียว ขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างคณะมนุษยศาสตร์ หรือคณะอื่นๆ กับคณะครุศาสตร์ นอกจากนี้ผลผลิตที่เป็นครูคนตรีจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่ผ่านมา ได้รับการยอมรับด้านความสามารถในการสอนคนตรีจากโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในการสอบแข่งขันบรรจุเข้ารับราชการครู บัณฑิตครูคนตรีจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์สามารถสอบได้ในลำดับต้นๆ

การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็นที่เป็นบริบททางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของรากฐานการฝึกหัดครู และการฝึกหัดครูคนตรีที่ส่งผลในเวลาต่อมา ต่อการพัฒนาการผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่งทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจเป็นอย่างมากของหน่วยงานภายใต้สังกัดกรมการฝึกหัดครู(เดิม) ที่ต้องดำเนินงานให้แบบอย่างเดียวกันทุกสถาบัน ในด้านคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรี

สำหรับการศึกษาการผลิตครูดนตรี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นั้น มีที่มาและความสำคัญในด้านภูมิศาสตร์ และสังคมวิทยา กล่าวคือ ในภูมิภาคที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ตั้งอยู่นั้น เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีสภาพที่ระบบเศรษฐกิจของชาติได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น มีปรากฏการณ์ของการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนวัยทำงานในชนบทเข้าไปทำงานรับจ้างในเมืองใหญ่ ทั้งบุตรหลานที่เป็นเด็กในวัยเรียนส่วนใหญ่ให้อยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายาย เด็กเหล่านี้เติบโตและเรียนรู้ประสบการณ์ไปตามกระบวนการจัดเกลาทางสังคมหรือสังคมประกิด (Socialization) ตามสิ่งแวดล้อมของแต่ท้องถิ่น เมื่อเข้าเรียนในระบบสถานศึกษาจนจบระดับมัธยมปลาย ก็จะเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น เด็กที่เข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นในปัจจุบัน เป็นเด็กที่มีข้อจำกัดในการรับรู้สิ่งใหม่ๆ จากโลกกว้าง (ทิพจุฑา สุกิมารส, ๒๕๕๐) สภาพเหล่านี้ได้เกิดขึ้นในท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์เช่นกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาเป็นกรณีศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีจุดแข็งในการดำเนินบทบาทหน้าที่ภายใต้ปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จากเดิมในอดีตที่ผ่านมาสถาบันแห่งนี้เคยเป็นวิทยาลัยครูที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย ที่ยังยืนหยัดในการผลิตครูเพื่อสนองความต้องการครูสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ชนบท (ธนพล ศิริชาติ, ๒๕๕๓) อาณาบริเวณที่ผู้ประกอบอาชีพครูที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ ที่ออกไปทำงานสอนเด็กในโรงเรียนชนบท ครอบคลุมพื้นที่ไปถึง ๕ จังหวัด ได้แก่ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด และมีบางส่วนสามารถไปทำงานในจังหวัดภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้มีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมาโดยตลอด มีการยกฐานะองค์กรเลื่อนฐานะขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มาโดยลำดับ แม้ว่าจะมีการเปิดสอนในสาขาวิชาชีพและวิชาการการอื่นๆ มากขึ้น แต่การเปิดสอนเพื่อการผลิตครูก็ยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการเปิดสอนในสาขาที่ผลิตครูคนตรีนั้น สถาบันแห่งนี้เริ่มเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ และขยายถึงระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรี เป็นสถาบันแห่งแรกในภูมิภาคอีสานใต้ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๖ เป็นต้นมา ครูคนตรึที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ ได้ทำงานเป็นครูคนตรึและเป็นผู้นำทางวิชาการคนตรึกระจายอยู่ตามโรงเรียนในพื้นที่ชนบท แหล่งทุรกันดานของพื้นที่ ๕ จังหวัด ดังกล่าว (วัชรินทร์ หอมคำ, ๒๕๕๓)

เมื่อก่อนนั้น ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมปลายที่มีผลการเรียนดี และฐานะดีนิยมเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ต่อมาหลังจากมีการพัฒนาการอุดมศึกษาในช่วงเกือบ ๑ ทศวรรษที่ผ่านมา รวมทั้งความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง เปิดโอกาสให้เด็กในชนบทมีโอกาส

เลือกเข้าเรียนได้มากขึ้นเด็กที่มีผลการเรียนดี และฐานะดีก็จะเดินทางเข้าไปเรียนในสถาบันอุดมศึกษาในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ส่วนเด็กที่มีผลการเรียนไม่ดีและฐานะไม่ดีก็จะมาเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น แต่ก็มีบ้างบางส่วนที่มีฐานะดี แต่มีความรักท้องถิ่นที่อยู่อาศัย ก็ยังคงสมัครเข้าศึกษาต่อในสถาบันแห่งนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เคยเป็นวิทยาลัยครูในอดีตนั้น จัดได้ว่าเป็นสถาบันที่กรรมการฝึกหัดครูถือเป็นสถาบันที่ผลิตครูคนตรีที่สำคัญในลำดับต้นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ มีเหตุการณ์ ประสพการณ์ที่เกี่ยวกับการผลิตครูมายาวนาน และด้วยผลจากการได้รับการยกฐานะขึ้นจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประกอบกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่รัฐเร่งรัดดำเนินการ มีการปรับเปลี่ยนภายในองค์กรของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ส่งผลให้การผลิตครูคนตรีต้องไปอยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของคณะครุศาสตร์นั้น ก็ส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดปรัชญาและการดำเนินงานในกระบวนการผลิตครูคนตรีที่มีทิศทางแนวโน้มของการพัฒนามากขึ้น

แม้ว่าผลการดำเนินที่ผ่านมาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จะได้รับความศรัทธาจากสังคมของคนในท้องถิ่น ว่าเป็นสถาบันที่สนองความต้องการของท้องถิ่น แต่ก็มีข้อมูลจากหลายกระแสที่กล่าวถึงปัญหามาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จบการศึกษาจากโรงเรียนในระบบการศึกษาของรัฐ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรการบริหารจัดการการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานท้องถิ่นที่ยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิธีการปรับการดำเนินงานในการผลิตครูคนตรีในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการและแนวคิดด้านการผลิตครูคนตรีของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ ในรูปของความเป็นท้องถิ่น ที่มีบทบาทหน้าที่ภายใต้ปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่สถาบันแห่งนี้ยึดถือเป็นทิศทางหลักในการดำเนินงานมาตั้งแต่เริ่มตั้งสถาบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

๑. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครูคนตรีของนักวิชาการคนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

คำถามวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามวิจัย ดังนี้

๑. กระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีลักษณะเป็นอย่างไร
๒. แนวคิดการผลิตครูดนตรีของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา ที่มุ่งศึกษา รายการที่ศึกษาในขอบเขตของระดับสถาบันการศึกษา ซึ่งก็คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากประเด็นหลักที่พิจารณาจากคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถกำหนดขอบเขตของการวิจัยได้ดังนี้

๑. การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจบริบทของการฝึกหัดครูทั่วไป และการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย ที่มีรากฐานมาจากสถาบันของอดีตกรมการฝึกหัดครู รวมทั้งบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการดนตรีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูดนตรี ครอบคลุมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑

๒. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยเพื่อตอบคำถามของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดใน ๓ ประเด็น คือ ๑) ประวัติความเป็นมาของการผลิตครูและครูดนตรีในประเทศไทย ๒) กระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ ๓) แนวคิดการผลิตครูดนตรีของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๓. ในการศึกษาครั้งนี้ ในประเด็นที่ศึกษาด้านกระบวนการการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับบุคคลผู้ที่ไม่ได้มีบทบาทที่เกี่ยวข้องในการผลิตครูดนตรีในปัจจุบัน แม้ว่าเคยทำงานเกี่ยวกับการผลิตครูดนตรีในสถาบันแห่งนี้มาก่อน และผู้วิจัยไม่ได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการให้ทุนแก่นักศึกษาดูริ ในโครงการบริหารครูพันธุ์ใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานวิจัยนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องและที่สำคัญดังนี้

นักวิชาการดนตรีศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานด้านดนตรีศึกษา ในทุกระดับการศึกษา สามารถมีหลายสถานภาพ เช่น ครูสอนดนตรี ศึกษานิเทศก์ด้าน

คณตรี ผู้บริหาร โรงเรียนคณตรี นักวิจัยทางคณตรีศึกษา นักคณตรี นักประเมินผลการเรียนการสอน คณตรี นักคณตรีวิทยา

การผลิตครู หมายถึง พันธกิจ ภารกิจ รวมทั้งกระบวนการทางด้านการจัดการศึกษา ให้แก่นักศึกษาครู เป็นคำที่ใช้โดยรวมไม่ระบุถึงการผลิตครูเฉพาะสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง เป็นคำที่ใช้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

การผลิตครูคณตรี หมายถึง พันธกิจ ภารกิจ รวมทั้งกระบวนการทางด้านการจัดการศึกษา ให้แก่นักศึกษาครูคณตรี

การฝึกหัดครู เป็นคำเก่า มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า การผลิตครู

การพัฒนาครูคณตรี หมายถึง กระบวนการจัดการอบรม ให้แก่ครูคณตรีประจำการในระบบโรงเรียน หรือ บุคลากรผู้ประกอบวิชาชีพครูคณตรี

กระบวนการ หมายถึง วิธีการที่องค์การใช้และปรับปรุงเพื่อตอบสนองข้อกำหนดต่างๆ โดยมีปัจจัย เช่น แนวคิด การป้อนเข้า การถ่ายทอดเพื่อนำไปปฏิบัติ การเรียนรู้ ผลลัพธ์ เป็นต้น

บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้

ศักยภาพ หรือ สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ หรือ ศักยภาพ หรือ สมรรถนะ ซึ่งเป็นตัวกำหนดรายละเอียดของพฤติกรรมการแสดงออก การกำหนดความสามารถ นั้นจะแบ่งออกเป็น ๓ มุมมอง ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะส่วนบุคคล

ท้องถิ่น หมายถึง ชุมชนของราษฎร ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนและพื้นที่รอบๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์และขยายออกไปโดยรอบ โดยบุคคลในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันในลักษณะการประกอบอาชีพ การมีสังคมประกิต และการติดต่อสัมพันธ์กัน

โปรแกรมวิชา หมายถึง หน่วยงานระดับเทียบเท่า ภาควิชา เป็นหน่วยงานย่อยเดิม ของ คณะวิชา ของ สถาบันราชภัฏต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา

สาขาวิชา หมายถึง หน่วยงานย่อยของคณะวิชา ที่ปรับเปลี่ยนมาจาก โปรแกรมวิชา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันการศึกษาเพื่อการผลิตครู (เดิม) ๑๖ แห่ง ที่สังกัดกรมการฝึกหัดครู (เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษา ที่ได้รับการพัฒนามาจากวิทยาลัยครู และ สถาบันราชภัฏ ดำเนินงานภายใต้ปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๓

การนำเสนอผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ประกอบด้วยบทต่างๆ รวม ๗ บท ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยมีลำดับของการจัดเนื้อหาการวิจัยเป็นบทต่างๆ ดังนี้

บทที่ ๑ บทนำ ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย คำถามการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และการเสนอผลงานวิจัย

บทที่ ๒ เป็นการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับ การฝึกหัดครู การผลิตครูและครูดนตรี บทบาทและศักยภาพของครูดนตรี

บทที่ ๓ นำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการผลิตครูและครูดนตรีในประเทศไทยเพื่อเป็นการทำความเข้าใจและเป็นการวางพื้นฐานความรู้และบริบทในการศึกษาบทต่อไป รวมทั้งยืนยันเหตุการณ์และปรากฏการณ์ของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในอดีตของการฝึกหัดครูดนตรีด้วยการมีหลักฐานการอ้างอิงที่น่าเชื่อถือและเป็นความจริงสภาพโดยรวมในปัจจุบันของการดำเนินงานผลิตครูดนตรีของสถาบันอุดมศึกษา และนักวิชาการดนตรีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูดนตรีในปัจจุบัน

บทที่ ๔ อธิบายวิธีการดำเนินการวิจัย การออกแบบการวิจัย วิธีการวิจัย บุคคลผู้ให้ข้อมูล การสร้างเครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ ๕ เป็นบทที่ศึกษา กระบวนการการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นการศึกษากรณีสถาบันการศึกษาตัวอย่างในเชิงลึกโดยละเอียด จากรูปแบบของสภาพบริบทต่างๆ ที่ศึกษาไว้เป็นภาพโดยรวมไว้ในบทก่อนหน้านี้ เป็นการตอบคำถามวิจัย ที่ว่า กระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

บทที่ ๖ นำเสนอการวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครูดนตรีของนักวิชาการดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไว้บทก่อนหน้านี้ ที่มีพื้นฐานจากบริบทและสภาพโดยรวม ของการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย ในสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูดนตรีที่มีรากฐานมาจากสถาบันของอดีตกรมการฝึกหัดครู และในบทที่ ๗ เป็นการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย รวมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้รับผลการวิจัยและการวิจัยในครั้งต่อไป

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเพื่อการวิจัยเรื่องการผลิตครูคนตรีในประเทศไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในประเด็น ต่างๆ คือ ๑) แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครู ๒) แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรี ๓) ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท และ ๔) ปรากฏการณ์ครูพันธุ์ใหม่ ค.บ. ๕ ปี ช่วงแรก ซึ่งได้นำเสนอโดยลำดับดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครู (Teacher Education)

ในการดำเนินการของสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู นักวิชาการศึกษาที่เกี่ยวข้องต้องมีการวางรากฐานของบริบทของการจัดการเรียนสอนเพื่อผลิตครู ออกมาให้มีประสิทธิภาพของความเป็นครูที่สูงที่สุด มีนักวิชาการศึกษาต่างๆ ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาการฝึกหัดครูและการพัฒนาครูไว้ดังนี้

แนวความคิดต่างๆ ของการฝึกหัดครูในรูปแบบดั้งเดิมของระบบการฝึกหัดครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาที่ดำเนินการมานั้น มีความคล้ายกันมากเกือบทุกประเทศทั่วโลก ระบบดังกล่าวมีโครงสร้างพื้นฐานที่ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก (Diamond, 1991, pp. 8-18) ได้แก่ ๑) การจัดเตรียมทางวิชาการของรายวิชาหรือสาขาวิชาต่างๆ ที่นักเรียนครูจะไปเป็นผู้สอน ๒) พื้นฐานทางทฤษฎีของวิชาครูหรือวิชาการศึกษา อย่างเช่น รายวิชาต่างๆ ในด้านปรัชญาการศึกษา ประวัติการศึกษา สังคมวิทยาของการศึกษา และจิตวิทยาการศึกษา และ ๓) การฝึกสอนของนักเรียนครู หรือการสอนที่เป็นบางส่วนในรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู อย่างไรก็ตาม ไดอามอนด์ ได้นำเสนอ แนวคิดที่เป็นกระแสใหม่ในการฝึกหัดครูว่า ในสภาพปัจจุบันนี้ มีกระแสความเคลื่อนไหวในวงการฝึกหัดครูที่สำคัญอยู่ ๔ ประเด็น สามารถอธิบายออกมาว่ามีฐานคิดมาจากเรื่องของความแตกต่างระหว่าง ๒ ขั้วของ สมรรถนะทางวิชาการ (Academic-competency) กับ ทัศนคติภาพก้าวหน้า (Progressive-personalistic approaches) รวมทั้ง ทฤษฎีด้านภาษากับการเรียนรู้ (Theory of language and learning) ที่รวมกันเข้ากับ ทฤษฎีการสร้างบุคลิกภาพ (Theory of personal constructs)

ทั้ง ๔ กระแสหลัก ที่เป็นแนวคิดใหม่ของการฝึกหัดครูปัจจุบัน ได้แก่ ๑) กระแสความคิดของกลุ่มนักวิชาการที่มีแนวคิดของการพัฒนาฝึกหัดครูที่ต้องใช้การมีสมรรถนะของบุคคลเป็นฐาน (Competency-based teacher education) ๒) กระแสความคิดของกลุ่มนักวิชาการที่มีแนวคิดของการฝึกหัดครูที่ต้องเน้นพัฒนาบุคลิกภาพเป็นสำคัญ (Personalistic teacher education) ๓) กระแสความคิดของกลุ่มนักวิชาการที่เห็นว่าการปรับโฉมใหม่ของการฝึกหัดครูต้องวางรากฐานที่ภาษากับการเรียนรู้ (Language and learning in teacher education) และ ๔) กระแสความคิดของกลุ่มนักวิชาการที่มีแนวคิดของการแปลงโฉมการมองภาพใหม่อนาคตของการฝึกหัดครู (Perspective transformation in teacher education)

จากแนวคิดของการฝึกหัดครูโดยทั่วไปที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก ที่ได้อามอนด์ ได้เสนอไว้นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ พจน์ สะเพียรชัย (๒๕๑๕) กล่าวคือ เนื้อหาวิชาสำหรับหลักสูตรการฝึกหัดครูในระดับปริญญาตรี ที่ได้รับการเสนอไว้ในการจัดสัมมนาของยูเนสโก ว่า เนื้อหาวิชาในหลักสูตรของการฝึกหัดครูนั้นมาจากโครงสร้างของหลักสูตรที่ประกอบด้วยสาระที่ประกอบด้วยส่วนใหญ่ว่า คือ ประการแรกได้แก่ปรัชญาและปัญหา ซึ่งหากแบ่งแยกเป็นข้อย่อย ก็จะได้ประเด็นต่างๆ คือ อุดมการณ์ ค่านิยม นโยบายที่เป็นพื้นฐานของหลักสูตร ความต้องการและปัญหาของประเทศที่จะใช้ผลผลิตของหลักสูตร ความต้องการและธรรมชาติของผู้ที่เข้ามาเรียนครู และผู้ควบคุมหลักสูตรซึ่งหมายถึงครู อาจารย์ และผู้บริหาร ประการที่สองได้แก่ความมุ่งหมายของหลักสูตร ที่ได้จากการวิเคราะห์ปรัชญา คุณธรรม ตลอดจนค่านิยมและนโยบายของประเทศ ความมุ่งหมายแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ คือ ระดับประเทศ ระดับสถาบัน ระดับคณะวิชา ระดับรายวิชา และความมุ่งหมายเฉพาะระดับบทเรียนแต่ละบท และสำหรับตัวเนื้อหาของหลักสูตรของการฝึกหัดครูคนตรีนั้น มีข้อเสนอในการจัดเนื้อหาวิชาไว้ ๓ อย่าง โดยอ้างถึงในการสัมมนาของยูเนสโก (UNESCO, 1971) ที่มีการเสนอรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน (Integrated model) ที่เป็นลักษณะของการจัดประเภทของวิชาเนื้อหาให้ประสานสัมพันธ์กันเป็นรายชั้นปีตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ ดังแสดงในตารางที่ ๒-๑

ตารางที่ ๒-๑

รูปแบบของการจัดการเรียนการสอน (Integrated model)

ปีที่ ๔	การฝึกสอน ๒		วิชาการศึกษาร่วม (Foundation Courses)	วิจัย	วิชาเอก+โท วิธีสอนวิชา เฉพาะ+สัมมนา	
ปีที่ ๓	การฝึกสอน ๑			วิชาเอก วิธีสอนวิชาเฉพาะ	วิชาโท	
ปีที่ ๒	สังเกต การสอน	วิธีสอน+ ประสบการณ์		วิชา เลือก	วิชา เฉพาะ	วิชาสามัญทั่วไป
ปีที่ ๑	สังเกตการสอน เรียนวิชาการศึกษาเบื้องต้น			วิชาเฉพาะ	วิชาสามัญทั่วไป	

จากตารางที่ ๒-๑ จะเห็นได้ว่า เนื้อหาของหลักสูตรของการฝึกหัดครูคุณตรีนั้น ประกอบด้วย

๑) วิชาสามัญทั่วไป (General education) ได้กำหนดให้เรียนในชั้นปีที่ ๑ และ ๒

๒) วิชาเฉพาะ (Specialized education) เริ่มให้เรียนตั้งแต่ในชั้นปีที่ ๑ และต่อเนื่องไปจนถึงชั้นปีที่ ๓

๓) วิชาการศึกษา (Professional education) ซึ่งกำหนดให้เรียนในชั้นปีที่ ๓ และ ๔ ประกอบด้วย การฝึกสอน วิธีสอนวิชาเฉพาะ และวิจัยนอกเหนือจากแนวคิดของการฝึกหัดครูที่เป็น การบูรณาการองค์ประกอบของวิชา ๓ ประเภท ไว้ในหลักสูตรการฝึกหัดครูแล้ว เมื่อครูได้เข้า ประจําการทำงานสอน ครูโดยทั่วไปพยายามที่หาทางพัฒนาวิชาชีพของตน สิ่งที่เป็นประเด็นหลัก ในอันดับแรก ๆ ที่ครูสนใจพัฒนาตนก็คือ ด้านองค์ความรู้ของวิชา (Subject knowledge) ที่ตนกําลัง สอน (Bell & Gilbert, 1996, pp. 6-7) ประเด็นที่สำคัญในด้านนี้ก็คือ ความต้องการที่จะปรับปรุง ความรู้ของวิชา ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการเตรียมเนื้อหาขององค์ความรู้ที่จะใช้ในการ สอน และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning activities) นั้น นอกจากนี้ครูยังต้องการความรู้ด้าน อื่นๆ อีกรวมทั้งหมด ๓ ด้าน ที่ครูจะต้องนำมาประกอบใช้ในการสอนแต่ละครั้ง มีดังนี้

ความรู้เนื้อหาวิชา (Content knowledge)

ความรู้ด้านการสอนทั่วไป (General pedagogical knowledge)

ความรู้ด้านหลักสูตร (Curriculum knowledge)

ความรู้ด้านการสอนของเฉพาะรายวิชา (Pedagogical-content knowledge)

ความรู้เรื่องคุณลักษณะของผู้เรียน (Knowledge of the characteristic of the learners)

ความรู้ด้านบริบททางการศึกษา (Knowledge of educational contexts)

ความรู้ด้านความมุ่งหมายการศึกษาและคุณค่าของการศึกษา (Knowledge of educational goal and value)

กล่าวโดยสรุป สำหรับประเด็นแนวคิดและทฤษฎีของการฝึกหัดครูโดยทั่วไป นักวิชาการศึกษามีแนวคิดที่สอดคล้องกันในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครู ว่าต้องมีการกำหนดวิชาต่างๆ ไว้ในหลักสูตรการฝึกหัดครู ได้แก่ วิชาเฉพาะที่จะไปเป็นครูสอนวิชาเฉพาะนั้น วิชาวิธีการสอน วิชาเฉพาะ และ วิชาการศึกษาที่รายวิชาเสริมพื้นฐานให้กับวิชาวิธีการสอน นอกจากนี้ก็มีวิชาที่กำหนดไว้ก็คือวิชาวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรี (Music teacher education)

ในความพยายามที่จะพัฒนาการฝึกหัดครูและการฝึกหัดครูดนตรีนั้น ธิสเซน และ บาร์เรตต์ (Thiesen & Barrett, 2002) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับครูสอนดนตรีที่มีจิตปฏิรูป (Reform-minded music teachers) กล่าวคือ เรื่องที่น่าท้าทายนักวิชาการการฝึกหัดครู ผู้ซึ่งต้องมีการะหลักในการเตรียมครูใหม่ให้ออกไปสู่งานการสอนร่วมกับเพื่อนครูรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์การสอนมาก่อนแล้ว ที่ต้องการปรับโฉมใหม่ของวิถีจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่ในโรงเรียนที่กำลังมีการปรับปรุงโครงสร้างใหม่ด้วยเช่นกันตามโรงเรียนปฏิรูปต้นแบบ (Comprehensive school reform model หรือ CSR model) ในการสร้างครูใหม่ที่ต้องออกไปสู่โรงเรียนที่กำลังมีการปรับเปลี่ยนดังกล่าวนั้น ในการฝึกหัดครูจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงในบริบทของการฝึกหัดครูตามไปด้วย ซึ่งมีหลายเอกสารบทความที่ออกมาที่เกี่ยวกับการปฏิรูปโรงเรียน ซึ่งก็เสนอไปในทิศทางเดียวกันว่า แนวคิดเดิมของเนื้อหาสาระวิชา กับบทบาทของครูผู้ซึ่งเป็นผู้สอนเนื้อหาสาระนั้นจะเปลี่ยนไปด้วยในขณะที่คนและความคิดของคนเริ่มมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็เกิดขึ้นกับครูผู้สอนดนตรีด้วยเช่นกัน

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงบริบทของการฝึกหัดครูดนตรีก่อนออกไปสู่การทำงานนั้น จากเดิมที่การฝึกหัดครูดนตรีได้กำหนดขอบเขตการสร้างครูดนตรีโดยเน้นที่การพัฒนาทักษะทางดนตรีและทักษะทางวิธีการสอน ในการเตรียมครูดนตรีใหม่ เพื่อออกไปสอน วิชาดนตรีทั่วไป การขับร้องประสานเสียง หรือ การปฏิบัติเครื่องดนตรีในชั้นเรียน เมื่อมีความคาดหวังในคุณลักษณะ

ผู้จบครูที่สูงมาก และทางเรามีข้อกำหนดของการต้องผ่านการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต เพื่อให้ได้มาซึ่งใบประกอบวิชาชีพครูครุศาสตรบัณฑิต ทำให้หลักสูตรของการฝึกหัดครูนั้นไร้ทิศทางและบรรจุสิ่งที่ต้องสอน นักศึกษาคูครูครุศาสตรบัณฑิตไว้มากเกินไป จึงไม่เป็นการออกแบบหลักสูตรที่ดี นักวิชาการครุศาสตรบัณฑิตที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูครุศาสตรบัณฑิต จึงต้องประสพภาระงานที่ต้องพัฒนาและปรับโฉมใหม่ทั้งด้านเอกลักษณ์และการปฏิบัติตัวใหม่ ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้ส่งเสริมการมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นครูครุศาสตรบัณฑิตที่มีจิตปฏิรูปและพัฒนาสมรรถนะของครูไปในเวลาเดียวกัน

การสร้างครูครุศาสตรบัณฑิตให้มีจิตปฏิรูป สามารถทำงานร่วมกับครูรุ่นพี่ได้อย่างดี สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการฝึกหัดครูครุศาสตรบัณฑิต ที่เปลี่ยนไปโดยเพิ่มทักษะทางครุศาสตรบัณฑิต นั้น นักวิชาการครุศาสตรบัณฑิตศึกษา ยังได้มีมุมมองที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการสอนเป็นอาชีพหนึ่ง (Teaching as a profession) ว่าเป็นการแปรเปลี่ยน (Variation) ที่สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ด้าน (Pembrook & Craig, 2002) คือ ๑) การแปรเปลี่ยนอันแรก ที่มีมุมมองเรื่องการสอนเป็นอาชีพหนึ่ง นั้น มีขอบเขตครอบคลุมในเรื่องของ ความเป็นคนในวัฒนธรรม (Insider) เป็นตัวบุคคล (Personal) เป็นเชิงบรรยาย (Narrative) เป็นทางประสบการณ์ (Experiential) และ ๒) การแปรเปลี่ยนอันที่สอง อยู่ในกรอบของเรื่องของคนนอกวัฒนธรรม (Outsider) ของครูในฐานะกลุ่มวิชาชีพหนึ่ง การแปรเปลี่ยนทั้งสองนี้เป็นมุมมองที่แตกต่างกันนี้ ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งและความไม่สอดคล้องกันที่ส่งผลในทางการศึกษา

นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกระแสแนวความคิดที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่การฝึกหัดครูสำหรับผู้จะไปเป็นครูหลังจบปริญญาเฉพาะทาง (Pre-service teacher education) ได้มีการกล่าวถึงสถานการณ์การฝึกหัดครูในประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องของโปรแกรมวิชาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Participant and programs) ว่า มีวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่า ๑,๓๐๐ แห่งในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เปิดสอนโปรแกรมวิชาการฝึกหัดครูสำหรับผู้จะไปเป็นครูหลังจบปริญญาเฉพาะทางแบบนี้ โดยมีองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และโปรแกรมวิชาในสาขาวิชาอื่นๆ ให้การสนับสนุน มีการดำเนินการเช่นนี้มาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ทศวรรษ เพื่อสร้างครูที่ออกไปสอนวิชาเฉพาะ (Nierman, Zeichner, & Hobbel, 2002) ประเด็นสำคัญที่อยู่ในกรอบความคิดของการเสนอแนวคิดในส่วนนี้คือ คุณลักษณะที่จำเป็นของคณาจารย์และนักศึกษาในการฝึกหัดครู ลักษณะโครงสร้างรูปแบบโมเดลต่างๆ ของโปรแกรมวิชาการฝึกหัดครู การดำเนินการพัฒนาการฝึกหัดครูของอเมริกาในปัจจุบัน การดำเนินการด้านการสร้างความสำคัญให้กับวิชาชีพครูและแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู การฝึกหัดครูในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งที่ต้องมีความรับผิดชอบสังคม และการเตรียมครูสำหรับสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากข้อวิจารณ์จากวงการภายนอก มีข้อที่น่าสนใจที่ว่า มาตรฐานของโปรแกรมการฝึกหัดครูในช่วง ทศวรรษที่ ๑๙๗๐-๑๙๘๐

และ ๑๙๘๐-๑๙๙๐ นั้น สถาบันส่วนใหญ่ได้ยกระดับของผู้ที่จะเข้าสู่โปรแกรมชนิดนี้ด้วย คะแนนเฉลี่ยของผลการเรียนในระดับปริญญาตรีที่จบมา ด้วยเกรดที่สูงมาก ส่งผลให้คุณภาพทางวิชาการของผู้ที่ไปเป็นครูจากโปรแกรมนี้แข็งแกร่งพอๆ กับ หรือแข็งแกร่งกว่า ผู้ที่สำเร็จวิชาครูโดยตรงจากวิทยาลัยครูเสียอีก

ลักษณะโครงสร้างรูปแบบโมเดลแบบต่างๆ ของการฝึกหัดครูหลังจบปริญญา อาทิ ๑) จบปริญญาตรี ๔ ปีมาจากที่ใดที่หนึ่ง แล้วมาเข้าโปรแกรมต่อเนื่องอีก ๑ ปี ๒) รูปแบบโปรแกรมแบบ ๕ ปี บูรณาการไปในตัว ซึ่งลักษณะแบบนี้ นักวิชาการฝึกหัดครูต้องวางรูปแบบให้เหมาะสมกับหลายวิชาชีพที่จะนำมาจัดเป็นโปรแกรมรวมทั้งการประสานงานกับสถาบันวิชาชีพเฉพาะนั้นให้ดีขึ้น และ ๓) รูปแบบโปรแกรมลักษณะที่เป็น หลักสูตร ๕ ปี โดยมีปีสุดท้ายปีที่ ๕ ที่เป็นวุฒิบัตรวิชาชีพเฉพาะวิชาครู หรือประกาศนียบัตรการเป็นครู (The 5th -year add-on certification program) รูปแบบนี้ผู้ที่เลือกไม่เรียน ๕ ปี ก็จะรับปริญญา ๔ ปีก็จะเป็นผู้สำเร็จการศึกษาวิชาชีพเฉพาะทางนั้น (Nierman, Zeichner, & Hobbel, 2002)

ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่มีการฝึกหัดครูคนตรีนั้น มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจคือ ต้องศึกษาโครงสร้างของรูปแบบโมเดลดั้งเดิมที่มีมาของการฝึกหัดครูคนตรียุคใช้อยู่ โดยสถาบันการศึกษาต่างๆ ในอเมริกา เริ่มตั้งแต่ทศวรรษ ค.ศ. ๑๘๒๐-๑๘๓๐ การเข้าสู่ความเป็นครูคนตรีต้องสอบโดยคณะกรรมการเพื่อหาความเหมาะสมที่สามารถเป็นครูคนตรีได้ ต่อมาในตอนกลางศตวรรษที่ ๑๙ บรรดาสถาบันสอนดนตรีประเภทคอนเซอร์วาทอรี อย่างเช่น นิวอิงแลนด์ คอนเซอร์วาทอรี และ คอนเซอร์วาทอรี ชิคาโก ก็เข้ามามีบทบาทในด้านดนตรีศึกษาโดยเปิดโปรแกรมสอนเกี่ยวกับการสร้างหรือผลิตบุคคลที่จะไปเป็นผู้ให้การนิเทศการสอนดนตรี (Music supervisors) ต่อมาในต้นศตวรรษที่ ๒๐ การเปิดสอนโปรแกรมการฝึกหัดครูคนตรีมีความสมบูรณ์ในระดับประกาศนียบัตรครู ได้รับการยอมรับและเป็นที่นิยมโดยทั่วไป และเข้ามาแทนการสอบแบบดั้งเดิม และในต้นทศวรรษที่ ๑๙๒๐ เป็นระยะของการเริ่มต้นที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาในแบบหลักสูตร ๔ ปี ในช่วงเริ่มต้นศตวรรษที่ ๒๑ โปรแกรมที่เปิดสอนเพื่อเป็นการเตรียมครูคนตรีมีในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีที่เปิดสอนทั้งในวิทยาลัยครู คณะวิชาที่สอนครู มีในสถาบันวิจัยซึ่งเป็นการสอนในระดับสูงถึงปริญญาเอก นอกจากนี้ก็มีการเปิดสอนในวิทยาลัยศิลปศาสตร์ และมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่นกัน โครงสร้างของหลักสูตรสำหรับดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูแบบดั้งเดิมนั้น มีการสอนในรายวิชาที่เป็นการสอนในสถาบัน และศึกษาฝึกสอนตามโรงเรียนต่างๆ นอกสถาบันด้วย ในอเมริกาโครงสร้างหลักสูตรได้รับการแนะนำจาก คณะกรรมการแห่งชาติสำหรับรับรองมาตรฐานการฝึกหัดครู (The National Council for Accreditation of Teacher Education; NCATE) ให้ออกแบบหลักสูตรตามฐานความรู้ นั่นคือ ทักษะและความรู้ต่างๆ ที่ครูต้อง

มีเพื่อทำงานสอนให้สำเร็จ สำหรับหลักสูตรการฝึกหัดครูคนตรีส่วนใหญ่ มักจัดกลุ่มขอบเขตของวิชาออกเป็น ๔ โดเมน ได้แก่ ศึกษาทั่วไป (General education) ความรู้เนื้อหา (Content knowledge) ความรู้ในวิธีการสอน (Pedagogical knowledge) และ ความรู้เนื้อหาทางการสอน (Pedagogical content knowledge)

สำหรับแนวคิดของนักวิชาการคนตรีในด้านการผลิตครูคนตรีในบริบทของประเทศไทยนั้น ชาตรี ม่วงงาม (๒๕๔๓) ได้เสนอว่า มียุคประกอบ ๓ ประการคือ ๑) บุคลากรต้องดี ๒) อุปกรณ์ต้องมี และ ๓) สถาบันต้องสนับสนุนอย่างเป็นระบบ ทั้งสามอย่างนี้เปรียบเสมือนกับขาหยังสามเส้นที่จำเป็นในการสร้างครูคนตรีที่ดี การผลิตครูในสถาบัน (มหาวิทยาลัย) ราชภัฏ หลายแห่งก็ได้พยายามต่อสู้เพื่อจะได้ ๓ องค์ประกอบนี้ และก็สามารถจะพบเห็นถึงปัญหาที่คล้ายคลึงกันได้ ในด้านอัตราส่วนนักศึกษามีจำนวนมากเทียบกับอาจารย์ผู้สอนที่มีจำนวนน้อย รวมทั้งอุปกรณ์ด้านคนตรีที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา นอกจากนี้ แนวคิดในการพัฒนาคนตรีศึกษาในประเทศไทยที่ต้องการให้ดำเนินไปอย่างมีระบบและมีคุณภาพ ก็ต้องเริ่มที่การพัฒนาครู เพราะต้องมีครูคนตรีที่ดีออกไปสอนนักเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง ที่เปิดสอนครูคนตรีควรตระหนักถึงการผลิตครูคนตรีให้มีคุณภาพ ครูจะต้องเห็นว่าการสอนคนตรีเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่งานฝาก หรือเป็นงานที่ทำให้เกิดรายได้ แต่เป็นงานที่ต้องพัฒนาชาติเพราะคนตรีกล่อมเกลาจิตใจให้เป็นคนที่อ่อนโยน มีคุณภาพ ให้เป็นคนที่สังคมยอมรับ สิ่งเหล่านี้ต้องเริ่มกันที่ครู

โดยสรุป การผลิตครูคนตรีมีกระแสแนวคิดต่างๆ ที่หลากหลาย แต่มีแนวคิดที่โดดเด่นอยู่ ๒ ด้าน ได้แก่ แนวคิดด้านแรก การพัฒนาการดำเนินงานการฝึกหัดครูต่อเนื่องไปจากที่เคยดำเนินมา โดยเน้นการมีทักษะทางด้านวิชาเฉพาะให้มากขึ้น ส่วนครูคนตรีประจำการที่สำเร็จการศึกษานั้น มีการเสนอให้เปิดโปรแกรมเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของครูคนตรีประจำการ ตลอดระยะเวลาชีวิตการทำงาน ส่วนแนวคิดด้านที่สอง เป็นแนวคิดที่เสนอให้เปิดสอนโปรแกรมวิชาการฝึกหัดครูคนตรีสำหรับผู้จะไปเป็นครูหลังจบปริญญาเฉพาะทาง โดยที่ผ่านมาก็มีองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และโปรแกรมวิชาในสาขาวิชาอื่นๆ ให้การสนับสนุน ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้มีมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ทศวรรษ เพื่อสร้างครูคนตรีที่ออกไปสอนวิชาเฉพาะที่เชื่อว่ามีประสิทธิภาพด้านการสอนมากกว่าครูคนตรีที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู หรือคณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ในการศึกษากระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับบทบาท และหน้าที่ ของนักวิชาการดนตรีศึกษาที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องบทบาทจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ โดยทั่วไปแล้ว คำว่า บทบาท มีคำจำกัดความและความหมาย คือ การที่คนในสังคมมีสถานภาพที่ได้รับการยอมรับ ก็ถูกคาดหวังจากสมาชิกของสังคม ในด้านพฤติกรรมการแสดงออกของบทบาทของบุคคลไปตามสถานภาพที่ได้ครองอยู่นั้น บทบาท เป็นความอิสระ บทบาทที่ได้รับตามสถานภาพที่ได้รับในกลุ่มสังคมจะได้รับการระบุสถานภาพตามความสัมพันธ์กับบทบาทและสถานภาพของคนอื่นๆ ในสังคม ในแง่ของ การที่บุคคลมีหลายบทบาทไปตามหลายสถานภาพนั้น มีความเป็นไปได้ ในแต่ละระบบที่ต่างกัน ขณะที่ ในสังคมของคนๆ นั้น ได้จำแนกชั้นตำแหน่งของสมาชิกของสังคมออกมา และอีกประการหนึ่ง ก็คือทุกๆ คนในสังคม ก็ดำรงตำแหน่งทางสังคมได้หลายตำแหน่งที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้น จึงต้องแสดงบทบาทออกมาหลายบทบาทตามวาระตามสถานภาพที่เปลี่ยนไป ซึ่งการที่บุคคลมีหลายสถานภาพและหลายบทบาท ถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล (Krech, Richrad, & Ballachey, 1962) นอกจากนี้ บทบาทยังหมายถึง การที่คนแสดงพฤติกรรมไปตามบทบาทที่ถูกกำหนดมา เพื่อเติมเต็มความต้องการของปทัสถานของสังคม ที่ติดอยู่กับความมีตำแหน่งต่างๆ ในลำดับชั้นของสังคม บทบาทของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่กำหนด สถานภาพ ในบางระบบสังคมหรือระดับชั้นของสถานภาพที่สัมพันธ์กัน สถานภาพเหล่านี้เป็นตัวระบุรูปแบบของสิทธิและหน้าที่ที่ถูกนำมาคิดประกอบเข้าด้วยกัน สถานภาพอาจคิดมาตั้งแต่กำเนิด อย่างเช่น เป็นผู้หญิง หรือ มีผิวดำ หรือเป็นสถานภาพที่ได้รับในระหว่างการดำรงชีวิต เช่น เป็นผู้สำเร็จการศึกษา หรือไม่ก็ เป็นผู้ถูกให้ออกจากสถานศึกษา (Kearl & Gordon, 1992, p. 18)

ในสภาพบริบทโดยรวมทั่วไป ที่ประเทศไทยเข้าสู่ห้วงแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทุกระบบ รวมทั้งการศึกษา และวัฒนธรรม บทบาทของครูต้องมีการปรับเปลี่ยนไปสู่มิติใหม่ อันจะส่งผลให้มีการปฏิรูปทุกระบบอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในทางด้านการปฏิรูปการศึกษาซึ่งมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการหลักในการปฏิรูป ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพและประสิทธิภาพของครู ด้วยพันธกิจของครูในการจัดกระบวนการการเรียนรู้ ทำให้ครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในมิติใหม่ของการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเป็นผู้มีบทบาทผู้พัฒนาหลักสูตร บทบาทผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ บทบาทนักวิจัย บทบาทผู้พัฒนาวิชาชีพครู บทบาทผู้ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และ บทบาทนักวิเคราะห์ตนเอง (กมลพร บัณฑิตยานนท์, ๒๕๔๖)

บทบาทของนักวิชาการดนตรี

ในด้านการผลิตครูดนตรี ผู้ที่ดำเนินงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนขององค์กรให้สามารถจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูดนตรีให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ ก็คือ นักวิชาการดนตรี และนักวิชาดนตรีศึกษา บทบาทของผู้ที่จะเป็นนักวิชาการดนตรี (Music educators) นั้น ไม่ได้เป็นเพียงครูผู้สอนดนตรีแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผู้ที่ต้องแสดงบทบาทหลายอย่าง จากสถานภาพหลักอันใดอันหนึ่งที่ดำรงอยู่ ดังนั้น การที่จะได้รับการยอมรับในสถานภาพการเป็นนักวิชาการดนตรีได้นั้น ต้องมีศักยภาพและความสามารถพอที่จะปฏิบัติบทบาทดังที่ได้ยกอ้างขึ้นมา นั่นก็คือความสามารถในการเป็นผู้พัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอน เป็นครูสอนดนตรี เป็นนักบริหาร เป็นผู้ให้การนิเทศ และเป็นผู้ประเมิน (Leonhard & House, 1972)

ในกรณีที่นักวิชาการดนตรี อยู่ในสถานภาพของครูผู้สอนดนตรี นักวิชาการดนตรีท่านนั้น ต้องมีความรู้ ทักษะ และ คุณลักษณะส่วนบุคคล ที่ส่งผลถึงความสามารถและคุณค่าในการดำรงบทบาทความเป็นครูดนตรี ครูดนตรีแบ่งบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท (สุกรี เจริญสุข, ๒๕๕๒, หน้า ๑๐) คือ บทบาทด้านให้การศึกษา บทบาทในการทำงานวิจัย บทบาทในการให้บริการแก่สังคม บทบาทในฐานะศิลปินหรือนักแสดง และ บทบาทในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในวงวิชาการดนตรี บทบาทในด้านการให้การศึกษา เป็นบทบาทสำคัญที่ครูดนตรีหลีกเลี่ยงไม่ได้ การจัดการเรียนสอนต้องเป็นบทบาทของครูดนตรีโดยตรงอยู่แล้ว ในการจัดการเรียนการสอน ได้เสนอกระบวนการเรียนรู้หรือ ทฤษฎีของการเรียนรู้ ๕ ขั้นตอนด้วยกัน คือ เริ่มด้วยการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ เด็กจะเรียนรู้โดยการเลียนแบบจากบุคคลในสิ่งแวดล้อม เช่น พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไรเด็กก็จะเป็นอย่างนั้น จากนั้นก็เป็นขั้นตอนที่ ๒ ของการเรียนรู้โดยการทำซ้ำ ท่องจำ การทำซ้ำๆ เชื่อว่าทำให้การเรียนรู้เกิดความแม่นยำและสมบูรณ์มากขึ้น มีความเชื่อมั่นและความชำนาญ ต่อมาเป็นขั้นตอนที่ ๓ การเรียนรู้โดยวิธีแหกคอก (Creative) เมื่อผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่เกิดจากการได้ทำซ้ำ แล้วก็เกิดความจำเจ ซ้ำซาก จึงคิดหาช่องทางที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ความชำนาญที่เกิดจากการท่องจำ ทำซ้ำ เชื่อว่าจะพัฒนาเด็กให้เกิดความคิดที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ออกมา ขั้นตอนที่ ๔ เป็นการเรียนรู้โดยการค้นพบศักยภาพความเป็นเลิศมนุษย์ ขั้นตอนที่ ๕ การค้นพบความเป็นฉัน เมื่อได้เรียนรู้ทุกกระบวนการแล้วก็จะพบและรู้จักตัวเอง สไตล์ของตนเอง สำหรับบทบาทด้านการวิจัย ในปัจจุบันดนตรีเมื่อมีการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาแล้ว ดนตรีก็เป็นวิชาการเหมือนกับศาสตร์อื่นๆ การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อใช้ในการอธิบาย และเพื่อใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ การวิจัยสามารถทำได้ ๓ วิธีด้วยกัน คือ การวิจัยประจำเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ (Routine research) การวิจัยของชั้นเรียน (Classroom to research) และ การวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research and development) นอกจากนี้ บทบาทด้านบริการสังคม ครู

ดนตรีต้องมีความสัมพันธ์กับสังคมโดยมีบทบาทในการรับใช้สังคม และ ชุมชน ซึ่งมีการบริการสังคม ๓ ระดับที่แตกต่างกันไป ได้แก่ การให้บริการดนตรีเพื่อผู้บริหาร ผู้มีอำนาจ ผู้บังคับบัญชา การให้บริการดนตรีชุมชนและสังคม และ การให้บริการวิชาการอธิบายสาระทางดนตรีและการแสดงดนตรีเพื่อการฟัง ในกรณีที่ครูดนตรีมีบทบาทในฐานะศิลปินหรือนักแสดง นอกจากผลงานที่สร้างจากบทบาทความเป็นนักวิชาการแล้ว การสะท้อนให้สังคมได้รู้ว่าคุณค่าการแสดงดนตรีนั้นเทียบได้กับงานวิจัย รายงาน หนังสือ ตำราได้ ดังนั้น ครูดนตรีจึงต้องแสดงให้สังคมรู้ว่าคุณค่าของการแสดงเป็นผลงานวิชาการ ครูต้องมีบทบาทและหาวิธีการในการเป็นผู้รับรองผลงานทางด้านนี้อีกด้วย การนำเสนอผลงานที่เป็นคุณค่าในการแสดงดนตรีแบ่งเป็น ๓ ประการคือ การนำเสนอในรูปแบบโบราณ การนำเสนอในรูปแบบประยุกต์ และการเสนอดนตรีในรูปแบบใหม่ ส่วนในด้านบทบาทในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในวงวิชาการดนตรี คล้ายคลึงกับบทบาทในความเป็นนักวิชาการ สามารถแยกออกจากกันได้และสามารถทำให้เป็นเรื่องเดียวกันได้ บทบาทในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ สามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ด้วยกัน คือ ความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบโบราณ ความคิดสร้างสรรค์ในแบบประยุกต์ศิลป์ ความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่

นอกจากนี้ในบทบาทของนักวิชาการดนตรีในบริบทของความเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของการจัดการเรียนการสอนดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น ต้องเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นพื้นที่ แล้วนักวิชาการดนตรีทุกคนต้องแสดงบทบาทไปสู่องค์ภาพพจน์นี้ได้เลย เช่นการสะท้อนอัตลักษณ์ในเชิงพื้นที่ทางกายภาพ คือนักวิชาการดนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏ จะต้องประกาศตนเองว่า จะต้องมีส่วนที่ทางกายภาพในแถบท้องถิ่นที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ ต่อจากนั้นนักวิชาการดนตรีต้องค้นหาองค์ความรู้ดนตรีในท้องถิ่นนั้น เพื่อประยุกต์ ถอดบทเรียนความรู้ นำเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน นี่ก็สิ่งสำคัญที่สุด (สุชาติ แสงทอง, ๒๕๕๓) นักวิชาการในภาควิชาดนตรี อาจารย์ทางด้านดนตรี ต้องลงมือค้นหาความรู้ดนตรีของชุมชน วัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่น แล้วถอดบทเรียนเข้ามาสู่แบบเรียน ที่เป็นการศึกษาดนตรีในวัฒนธรรมชุมชน แทนที่จะเรียนการดนตรีสากลอย่างเดียว เรามีวิธีการเรียนการสอนแบบที่มีอยู่ในชุมชน และ กลุ่มชน แทนที่จะเป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาแนวคิดการเรียนการสอนดนตรีธรรมดาๆ ที่เราเรียนแบบสากลตะวันตก นักวิชาการดนตรีต้องไปดูวิถีคิด กระบวนการคิด วิธีสอนทางดนตรีศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน เราก็จะสามารถถอดบทเรียนนั้นมาได้ ฉะนั้นวิธีการแก้ปัญหาในกรณีต่างๆ นั้น มันคงจะต้องเปลี่ยนวิถีคิดของนักวิชาการ มันจะสะท้อนความเป็นชาวบ้านและชุมชนใน ปัจจุบันได้

ปรากฏการณ์ครูพันธุ์ใหม่ ค.บ. ๕ ปี ช่วงแรก

ในการวิจัยเพื่อศึกษาการผลิตครูคนตรี การทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านแนวคิดของโครงการครูพันธุ์ใหม่ที่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษา และนโยบายด้านการศึกษาของชาติ ที่มีต่อการการผลิตครูของประเทศเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจต่อการศึกษาระบบการผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้ได้

เหตุการณ์ของการเริ่มโครงการครูพันธุ์ใหม่เริ่มขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๖ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่ผ่านมา ประเทศไทยมีเหตุการณ์ปรับเปลี่ยนทางการศึกษาคือกระแสของความพยายามในการปฏิรูปการศึกษา เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตและสังคม วัฒนธรรมของคนไทยที่เปลี่ยนไป ทำให้มีผู้เสนอแนวคิดต่างๆ ในการปฏิรูปการศึกษา มีแนวทางหนึ่งที่ดีว่าเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและผู้บริหารประเทศระดับสูงให้ความสนใจและจัดเส้นให้เป็นนโยบายของรัฐบาล นั่นคือแนวคิดการสร้างครูพันธุ์ใหม่ ซึ่งอาจเนื่องมาจากความรู้สึกที่ไม่พอใจการทำงานของครูที่เคยสำเร็จการศึกษาในระบบฝึกหัดครูแบบที่เคยทำมา ว่ามีผลลัพธ์ของการเรียนการสอนที่ยังไม่บรรลุตามความต้องการของสังคมได้ มีปัญหาขาดแคลนครู คณะอาจารย์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม ไม่ได้คนเก่ง คนดี และใจรักมาเป็นครู คณะอาจารย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๒) จึงมีการเสนอแนวคิดให้ผู้ที่จะไปครูพันธุ์ใหม่ใช้เวลาเรียนวิชาต่างๆ ที่ได้รับการบรรจุลงในหลักสูตรถึง ๕ ปีการศึกษา อิทธิพลนี้ส่งผลถึงสถาบันการศึกษาที่อยู่ได้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการก่อนมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรระดับกระทรวงและก่อนที่จะรวมทบวงมหาวิทยาลัยเข้ากับกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สถาบันการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องรับเอานโยบายมาปฏิบัติโดยการที่แต่ละแห่งไปสร้างหลักสูตรการสร้างครู ๕ ปี ขึ้น เท่าที่ทราบมี มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ที่เห็นเด่นชัดและมีบทบาทมากที่สุดเห็นจะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับนโยบายครู ๕ ปี (สันสนีย์ จะสุวรรณ์, ๒๕๕๓)

จากข้อความในคำนำของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันราชภัฏ (ชื่อในขณะนั้น) ในเอกสารหลักสูตรสถาบันราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๖ พอจะแสดงให้เห็นความเป็นมาบางอย่างได้ กล่าวคือ จากเหตุผลของพื้นฐานการที่ต้องการการผลิตครูให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ต้องการให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา และเชื่อว่าความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับ การปฏิรูปการผลิตครูด้วย กระทรวงศึกษาธิการจึงดำเนินการให้มีการพัฒนาหลักสูตร มอบให้สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ประสานงานคณะกรรมการ เพื่อพัฒนาหลักสูตร (สันสนีย์ จะ

สุวรรณ, ๒๕๕๓) ในตอนแรกจะดำเนินการเป็นหลักสูตรครู ๖ ปี ด้วยเหตุผลเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างอัตราเงินเดือนครูและข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้มีลักษณะเป็นหลักสูตรปริญญาตรีเทียบเท่าปริญญาโท แต่ในที่สุดก็เปลี่ยนแปลงมาพัฒนาเป็นหลักสูตรครู ๕ ปี กำหนดปริญญาเป็นครุศาสตรบัณฑิต พัฒนาหลักสูตรออกมาเป็น ๘ วิชาเอก คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปกรรม การศึกษาปฐมวัย การศึกษาพิเศษ จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร จากข้อถกเถียงและอภิปรายในคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ได้มีข้อสรุปว่าในการสร้างหลักสูตรนี้เป็นการสร้างตามความต้องการของผู้ใช้ครู ดังนั้นจึงสร้างครูไปตามที่ผู้จะนำครูไปใช้กำหนดมา ตัวอย่างเช่นใน วิชาเอกศิลปกรรม การเกิดวิชาเอกนี้ขึ้นมาเพราะมีวิชาที่ต้องการครูที่สามารถทำการสอนได้ ๓ วิชาในคนๆ เดียวกัน คือ วิชาศิลปศึกษานาฏศิลป์ และดนตรี ดังนั้นหลักสูตรจึงให้นักศึกษาผู้เรียนหลักสูตรนี้ต้องเรียนรายวิชาของทั้ง ๓ วิชาดังกล่าว เพื่อไปสอนในรายวิชาศิลปะเพื่อชีวิตเป็นหลักใหญ่ ส่วนวิชาอื่น ที่อยู่ในหมวดเดียวกันก็สามารถสอนได้ในระดับช่วงชั้นที่ ๑ ถึง ๔

วิชาเอกที่ดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องในหลักสูตรครู ๕ ปี ก็คือวิชาเอกศิลปกรรม กล่าวคือไม่ใช่วิชาเอกดนตรีโดยตรง แต่เป็นเพียงบางส่วนในจำนวนหน่วยกิตของวิชาเอกศิลปกรรม ในวิชาเอกศิลปกรรมนี้มีโครงสร้างเช่นเดียวกันกับวิชาเอกอื่นๆ ดังแสดงในตารางที่ ๒-๒

ตารางที่ ๒-๒

แสดงแผนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ วิชาเอกศิลปกรรม

กลุ่มสาขาวิชา	จำนวนหน่วยกิตปี ๑		จำนวนหน่วยกิตปี ๒		จำนวนหน่วยกิตปี ๓		จำนวนหน่วยกิตปี ๔		จำนวนหน่วยกิตปี ๕	
	ภาค ๑	ภาค ๒	ภาค ๑	ภาค ๒	ภาค ๑	ภาค ๒	ภาค ๑	ภาค ๒	ภาค ๑	ภาค ๒
ศึกษาทั่วไป (๓๐)	GEED๑๐๑ GEED๑๐๒	GEED๑๐๓ GEED๑๐๔	GEED๑๐๕ GEED๑๐๖							
วิชาเฉพาะด้าน(๘๑)	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.	๒ สาขาวิชา ๑๐ นก.
วิชาชีพครู (๕๕) -การศึกษา				EDUC๑๐๑ ๕ นก.	EDUC๑๐๒ EDUC๑๐๓ ๑๐ นก.	EDUC๑๐๔ ๕ นก.	EDUC๑๐๕ ๕ นก.	EDUC๑๐๖ ๕ นก.		
ประสบการณ์วิชาชีพ เลือกเสรี						๓ นก. ๒ นก.	๓ นก. ๒ นก.	๓ นก. ๒ นก.	๘ นก.	๘ นก.
รวมหน่วยกิต	๒๑	๑๕	๒๐	๒๐	๒๐	๑๘	๑๘	๒๐	๒๐	๑๖

จากตารางที่ ๒-๒ จะเห็นว่า จากหน่วยกิตรวมทั้งสิ้น ไม่น้อยกว่า ๑๗๑ หน่วยกิต ได้ถูกแจกแจง แบ่งเป็นกลุ่มชุดวิชาคือ

กลุ่มชุดวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า	๓๐	หน่วยกิต
กลุ่มชุดวิชาชีพครู	๕๕	หน่วยกิต
กลุ่มชุดวิชาเฉพาะด้าน(วิชาเอก)ไม่น้อยกว่า	๘๐	หน่วยกิต
กลุ่มชุดวิชาเลือกเสรีไม่น้อยกว่า	๖	หน่วยกิต

ในกลุ่มชุดวิชาเฉพาะด้านศิลปกรรม ในเอกสารหลักสูตรได้ให้ข้อความอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นผลลัพธ์การเรียนรู้ ว่าคุณลักษณะของผู้ที่จะไปเป็นครูศิลปกรรมนั้น ในคนๆ เดียวกันต้องเป็นผู้มีทักษะในด้านศิลปกรรม ทั้งด้านทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์และการแสดง ต้องเป็นผู้สามารถจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระศิลปะในการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงจัดรายวิชาเป็นโปรแกรมการศึกษาออกมาเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) แบบวิชาเอกเดี่ยว ให้เรียนไม่น้อยกว่า ๘๑ หน่วยกิต และ ๒) แบบวิชาเอกคู่ ให้เรียนไม่น้อยกว่า ๔๐ หน่วยกิต

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรครูพันธุ์ใหม่ ๕ ปี จนเปิดการเรียนการสอนไปแล้วประมาณ ๑ ปีการศึกษา (ปีการศึกษา ๒๕๕๗) ได้ส่งกระทบให้เกิดเหตุการณ์ หรือกระแสสังคมขึ้นต่างๆ กัน พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (๒๕๕๗) ได้เสนอ คุณลักษณะ ครูพันธุ์ใหม่ ๑๐ ประการ ดังนี้

“...หลักการที่ ๑ : ครูพันธุ์ใหม่มีความเข้าใจในเรื่องของแนวคิดหลักแห่งวิชาชีพครู มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเครื่องมือที่จะใช้สำหรับการแสวงหาความรู้ การสอบถาม มีความเข้าใจในโครงสร้างของสาขาวิชาที่ตนเป็นผู้สอน และสามารถสร้างสรรค์ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้เนื้อหาวิชาเหล่านั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

หลักการที่ ๒ : ครูพันธุ์ใหม่มีความเข้าใจในเรื่องของการเรียนรู้และพัฒนาของเด็ก รู้จักสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา สังคมและพัฒนาการส่วนบุคคล

หลักการที่ ๓ : ครูพันธุ์ใหม่มีความเข้าใจถึงความแตกต่างในการเรียนรู้ของเด็กและสามารถสร้างสรรค์โอกาสในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนที่หลากหลายได้

หลักการที่ ๔ : ครูพันธุ์ใหม่มีความเข้าใจและรู้จักใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายในการสอน เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหาและมีทักษะในเชิงปฏิบัติ

หลักการที่ ๕ : ครูพันธุ์ใหม่ใช้ความเข้าใจในตัวเด็กแต่ละบุคคล รวมทั้งการใช้ทั้งแรงจูงใจและพฤติกรรมของกลุ่มมาสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการเรียนรู้และการสร้างแรงจูงใจในตัวของผู้เรียน

หลักการที่ ๖ : ครูพันธุ์ใหม่รู้จักเลือกใช้คำที่ก่อให้เกิดผล สามารถใช้อำนาจปฏิกิริยา
ทำที่ รวมทั้งเทคนิควิธีการสื่อความหมายที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กรู้จักถาม รู้จักแสวงหาความรู้ ตลอดจน
รู้จักสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนอย่างสร้างสรรค์

หลักการที่ ๗ : ครูพันธุ์ใหม่รู้จักวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความ
ต้องการของชุมชนและเป้าหมายของหลักสูตร

หลักการที่ ๘ : ครูพันธุ์ใหม่มีความเข้าใจและใช้ยุทธวิธีการประเมินผลในรูปแบบทั้งที่
เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อประเมินสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นว่าผู้เรียนจะ ได้รับการพัฒนา
ทั้งทางสติปัญญา สังคมและร่างกายอย่างต่อเนื่อง

หลักการที่ ๙ : ครูพันธุ์ใหม่จะต้องเป็นนักปฏิบัติการที่มีความถี่ถ้วน รู้จักที่จะ
ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองและบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่อง (นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้
ประกอบอาชีพอื่นๆ ในชุมชนการเรียนรู้) พร้อมทั้งหาโอกาสที่จะสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
ของตนให้เกิดขึ้น

หลักการที่ ๑๐ : ครูพันธุ์ใหม่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานในโรงเรียน พ่อ
แม่ ผู้ปกครอง และหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนขนาดใหญ่ (ชุมชนที่มีเครือข่ายมาก) เพื่อสนับสนุนการ
เรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของเด็ก...

ในกรณีแนวคิดของ พลสันห์ โพธิ์ศรีทอง เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างครูจากหลักสูตรที่
พัฒนาขึ้นโดยตั้งโจทย์ที่คุณลักษณะของครูพันธุ์ใหม่ ๑๐ ประการ ตามบทความที่นำเสนอไว้นั้น
แล้ว นำมาคิดเส้นกำหนด ออกมาเป็นนโยบายสำคัญ แล้วนำไปปฏิบัติให้เป็นจริงออกมา โดยวิธิต่าง
การบริหาร ดังนั้นหน้าที่ของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
ที่รับมอบหมายมา จึงต้องประชุมถกเถียงกันและต้องถกหลักสูตรครูพันธุ์ใหม่ออกมาให้ได้ตาม
คุณลักษณะที่วางไว้ จึงพยายามบรรจุรายวิชาต่างๆ ที่เชื่อว่าน่าจะได้ส่งผลต่อการสร้างคุณลักษณะ
ดังกล่าวออกมาได้ นั่นคือมีรายวิชาที่หลากหลายมากมายที่ต้องบรรจุลงไป ตอนแรกถูกกำหนดให้
เป็นหลักสูตร ๕ ปี แต่ประชุมถกเถียงกันไปได้ความคิดออกมาว่าต้องเป็น ๖ ปี แต่ก็ต้องตัดและปรับ
กันใหม่กลับไปเหลือ ๕ ปี เช่นที่กำหนดไว้แต่เดิม (สันสนีย์ จะสุวรรณ, ๒๕๕๓)

เมื่อเริ่มเปิดทำการสอนหลักสูตรครูพันธุ์ใหม่ไปได้ประมาณ ๑ ปี ในพ.ศ. ๒๕๔๘ เกิด
เหตุการณ์เกี่ยวกับกระแสความขัดแย้งในการดำเนินการ โครงการครูพันธุ์ใหม่เกี่ยวกับปัญหาของ
เรื่องทุนที่จัดสรรให้แก่นักศึกษาที่สามารถผ่านการคัดเลือกเข้าโครงการ และ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการ
ผลิตครูที่ไม่ได้เป็นการเปิดสอนครูด้วยหลักสูตรครู ๕ ปี ภาวิช ทองโรจน์ (๒๕๔๘) ได้ชี้แจง
เกี่ยวกับความคืบหน้าของการดำเนินงานโครงการผลิตครูการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับปริญญาตรี
(หลักสูตร ๕ ปี) ว่า การพัฒนาครูไม่ได้มีวิถีทางเดียว มีหลายหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้ครูได้เสนอให้

พัฒนาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอื่นมาเรียนต่อวิชาชีพครูอีก ๑ ปี ซึ่งก็จะเป็นการผลิตครู ๕ ปี เช่นกันเพียงวิธีการปฏิบัติต่างกันเท่านั้น และที่ผ่านมาก็มีการทดลองอยู่แล้ว จึงเห็นได้ว่าจากข้อชี้แจงสะท้อนถึงการที่ไม่ได้มีผู้ที่เห็นด้วยกับโครงการครูพันธุ์ใหม่ทั้งหมด แต่มีผู้มีความเห็นและแนวคิดในการผลิตครูพันธุ์ใหม่ในสายวิถียางอื่นด้วย นั่นคือแนวคิดการผลิตครูแบบ ๔+๑ ปี คือเรียนศาสตรบัณฑิตให้เชี่ยวชาญก่อน ๔ ปี แล้วต่อด้วยการเรียนวิชาชีพครูอีก ๑ ปี ก็เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่มีการกระทำกันมานานแล้ว เป็นข้อความการแสดงความเห็นเชิงแถลงการณ์ ซึ่ง นภาพร หะวานนท์ (กระดานข่าว, 2547) ได้กล่าวถึงโครงการผลิตครูการศึกษาชั้นพื้นฐาน ระดับปริญญาตรี หลักสูตร ๕ ปี เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๗ ควรจะมีการประชุมหารือในเรื่องการผลิต หรือหากต้องปรับปรุงหลักสูตรให้มีความหลากหลายก็ควรจะรับดำเนินการ ทั้งหลักสูตรครู ๕ ปี และหลักสูตรที่สำเร็จการศึกษาสายวิชาชีพอื่น แล้วมาเรียนต่อวิชาชีพครูอีก ๑ ปี (แบบ ๔+๑) ซึ่งจะรับผู้ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาต่างๆ ที่สนใจอยากเข้าสู่เส้นทางอาชีพครู ให้มาเรียนวิชาชีพครูเพิ่มอีก ๑ ปี ทุกสถาบันการศึกษา ที่ได้ดำเนินการผลิตครู ๕ ปี ควรนำเสนอแนวทาง เพื่อช่วยกันยกระดับคุณภาพครูไทยอย่างเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจน การให้คณะศึกษาศาสตร์-ครุศาสตร์ ออกมาผลักดันในเรื่องนี้เพียงลำพังนั้น เกรงว่าแรงขับเคลื่อนอาจจะไม่พอ ทุกสถาบันโดยเฉพาะผู้บริหาร ควรออกมาเสนอความคิดเห็นร่วมกับคณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เพราะเหตุว่าหลักสูตร ๔+๑ คณะศึกษาศาสตร์-ครุศาสตร์ ไม่ได้เป็นผู้ผลิตบัณฑิตเพียงคนเดียว แต่ทุกคณะต้องมีส่วนร่วมและต้องเข้าใจแนวคิดหลักแต่ต้น และอยากให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลัก แล้วเชิญผู้บริหารของแต่ละสถาบันมาร่วมกันเสนอแนวทางการผลิตครู

แนวโน้มในอนาคตจากความเห็นของนักวิชาการ

ในวงการการศึกษา มีความเคลื่อนไหวไปในเรื่องของความพยายามสร้างคุณภาพการศึกษาของประเทศชาติมากขึ้น ในทุกระดับการศึกษา แม้ว่าจะพยายามสร้างหลักสูตรให้ดีเท่าไรก็ตาม แต่ก็มีความเชื่อกันว่าคุณภาพของการศึกษานั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพของครู หากครูมีคุณภาพดี การศึกษาของเยาวชนก็ย่อมดีไปด้วย มีการปฏิรูปการศึกษา มีการสร้างหลักสูตรครูพันธุ์ใหม่ ๕ ปี มีแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตออกมาซึ่งก็ยังถกเถียงกันอยู่ว่าจะเน้นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) หรือจะเน้นวิชาชีพ (Professional) ซึ่งเป็นแนวคิดความเชื่อที่ว่าหากมีฐานความรู้ที่เป็นศิลปศาสตร์แล้วทำให้มีความคิดกว้างไกลเกิดความรักในความรู้ แสวงหาความรู้เพื่อความรู้สามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดความรู้ใหม่ต่อไปได้ หรือบางพวกก็เชื่อว่า ควรจัดการเรียนสอนไปในทางวิชาชีพเพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมีความ

จำเป็นต้องใช้ความรู้เพื่อเลี้ยงชีพ ออกไปในทางประโยชน์นิยม หรือบางพวกก็มีแนวคิดไปคนละแนวกับสองแนวแรกคือนั้นประสบการณ์เป็นฐานของการเรียนรู้ซึ่งเป็นแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ และก็ยังคงตัดสินกันไม่ได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด (วิชัย ต้นศิริ, ๒๕๔๓)

แนวโน้มในการสร้างครุคนตรี มีแนวคิดโน้มเอียงออกไปในทางที่เห็นด้วยกับการให้เรียนคนตรีก่อนอย่างเข้มข้นแล้วค่อยลดด้วยการเรียนวิชาชีพครู ผู้ที่จะเป็นครุคนตรี ต้องแสดงศักยภาพด้านความสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างดีมาก พร้อมทั้งจะแสดงเป็นตัวอย่างให้ดูได้ หากไปเป็นครูสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี และมีความรู้ด้านทฤษฎีดนตรีอย่างเพียงพอเพื่อใช้ในการวิเคราะห์บทเพลงเพื่อการเรียนการสอน ส่วนมากเห็นด้วยกับแนวคิดแบบ ๔+๑ (คือเรียนปริญญาดนตรีด้านดนตรีเฉพาะทางแล้วเรียนวิชาชีพครูอีก ๑ ปี) อีกทางเลือกหนึ่งก็คือ เรียนปริญญาดนตรีทางดนตรีโดยเฉพาะแล้วต่อระดับปริญญาโททางดนตรีศึกษา อีก ๒ ปี เป็นแนวคิดแบบ ๔+๒ ซึ่งก็เชื่อกันว่าสามารถไปเป็นครุคนตรีที่ดีได้อีกเช่นกัน (สุชาติ แสงทอง, ๒๕๕๓)

แนวโน้มอีกทางหนึ่งก็คือการลดลงของการเปิดสอนปริญญาดนตรีสายครูที่เป็นเอกคนตรี ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งไม่เปิดสอน ทั้งนี้อาจด้วยเหตุที่จำนวนหน่วยกิตของรายวิชาดนตรีในหลักสูตรยังเพียงพอต่อการที่คนเป็นครุคนตรีควรจะมี และหันไปเปิดสอนปริญญาดนตรีศิลปศาสตร์หรือศิลปกรรมศาสตร์หรือดุริยางคศาสตร์ เอกคนตรีโดยตรงกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านนี้สามารถมีทางเลือกที่จะไปเป็นครุคนตรีได้เมื่อศึกษาวิชาชีพครูเพิ่มเติมได้ตามแนวคิด ๔+๑ หรือ ๔+๒ (สุภารัตน์ ชาญเลขา, ๒๕๕๓)

นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มอื่นอีกก็คือการสร้างครูของครู มีแนวคิดที่คัดคนระดับหัวกะทิที่มีความเป็นเลิศในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถและจริยธรรม มาเป็นต้นแบบของครุคนตรี โดยการคัดผู้ที่มีฝีมือการปฏิบัติดนตรีที่เป็นเลิศ มีความรู้ทฤษฎีขั้นสูง มีประสบการณ์การสอนมาแล้วอย่างชำนาญ และอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เข้ามารวมกันเพื่อสอนครุคนตรีออกไปอีกต่อหนึ่ง เชื่อว่าเป็นการปลูกเผ่าพันธุ์ครุคนตรีที่ดีได้อีกทางหนึ่ง (บรรจง ชลวิโรจน์, ๒๕๕๓) อย่างไรก็ตามการสร้างครุคนตรีให้ไปเป็นครุคนตรีที่ดี คงไม่ได้แต่เพียงผ่านการศึกษาสถาบันการเรียนการสอนดนตรีที่ดีดี แล้วเรียนวิชาชีพครูเพื่อการถ่ายทอดวิชาเท่านั้น แต่ในกระบวนการสร้างและรักษาคุณภาพการศึกษาจะต้องมีเรื่องต้องคิดถึงด้วยคือ การพัฒนาครู (แม้ว่าจะเก่งหรือดีเลิศอยู่แล้วก็ตาม) การประเมินผลการปฏิบัติงานครู การยกสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งระบบสวัสดิการของครูเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้มีความสามารถสูงทางดนตรีมาเป็นครุคนตรีและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ไม่ขัดสน และผู้ที่เป็นครุคนตรีจะได้ไม่หลุดออกไปจากระบบการศึกษาไปสู่การประกอบอาชีพอื่นอีกต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจในความรู้พื้นฐานเพื่อการวิจัยเรื่องการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ทบทวนในประเด็น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครู หรือการผลิตครู การฝึกหัดครูหรือการผลิตครูดนตรี ทฤษฎีของบทบาท และบทบาทของนักวิชาการดนตรี จากเอกสารที่เป็นวรรณกรรมต่างประเทศ และ ในประเทศ ทำให้ทราบถึงแนวคิดในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูว่าต้องมีการกำหนดวิชาต่างๆ ไว้ในหลักสูตรการฝึกหัดครู คือ วิชาเฉพาะ ที่จะไปเป็นครูสอนวิชาเฉพาะนั้น วิชาวิธีการสอน วิชาเฉพาะ และ วิชาการศึกษาที่รายวิชาเสริมเป็นพื้นฐานให้กับวิชาวิธีการสอน นอกจากนี้ก็มีวิชาที่กำหนดไว้ก็คือวิชาวิจัย ในส่วนของการผลิตครูดนตรี แนวคิดที่โดดเด่นอยู่ ๒ ด้าน ได้แก่ แนวคิดด้านแรก การพัฒนาการดำเนินงานการฝึกหัดครูต่อเนื่องไปจากที่เคยดำเนินมา โดยเน้นการมีทักษะทางด้านวิชาเฉพาะให้มากขึ้น รวมทั้งเปิดโปรแกรมหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของครูดนตรีประจำการ ตลอดระยะเวลาชีวิตการทำงาน ซึ่งได้พัฒนาจนเป็นโปรแกรมการฝึกหัดครูดนตรีที่มีความสมบูรณ์ในอเมริกา ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ ๒๐ ในหลักสูตรครู ๔ ปี ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรก็เป็นไปแบบ ๓ องค์ประกอบหลัก คือ วิชาเฉพาะ วิชาการศึกษา และวิชาที่เสริมที่เป็นพื้นฐานวิชาครูหรือการสอน ส่วนแนวคิดด้านที่สอง เป็นแนวคิดที่เสนอให้เปิดสอนโปรแกรมวิชาการฝึกหัดครูดนตรีสำหรับผู้จะไปเป็นครูหลังจบปริญญาเฉพาะทาง ซึ่งเชื่อว่ามีประสิทธิภาพด้านการสอนมากกว่าครูดนตรีที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู หรือคณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู ซึ่งในทางการผลิตครูคนตรีแบบนี้ เป็นการจัดการศึกษาโดยให้คณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรีโดยตรงผลิตนักดนตรีออกมาเป็นสาขาวิชาเฉพาะทาง จากนั้นคณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านครุศาสตร์ หรือ การสอน ก็รับผู้สำเร็จการศึกษาวิชาเฉพาะทางคนตรินั้นเข้ามาเรียน วิชาการศึกษา และวิชาครู และวิชาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสอนต่อไป

ในประเด็นด้านบทบาทของนักวิชาการดนตรีนั้น พฤติกรรมของคนแสดงออกไปตามบทบาทที่ถูกกำหนดมา ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ลำดับชั้นของสังคม สำหรับผู้เป็นครูโดยทั่วไปก็ต้องมีบทบาทที่มีพฤติกรรมในการเป็นผู้สอน ผู้พัฒนาหลักสูตร ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้เป็นนักวิจัย ผู้พัฒนาวิชาชีพครู ผู้ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน และ ผู้สามารถวิเคราะห์ตนเองได้ นอกจากนี้ในส่วนบทบาทของนักวิชาการดนตรี ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหลายหน้าที่ ก็เป็นทั้งครูผู้สอนดนตรี ผู้บริหารจัดการเรียนการสอนดนตรี ผู้ให้การนิเทศการสอนดนตรี นักวัดผลและประเมินผลการศึกษาวิชาดนตรี รวมทั้งเป็นผู้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอนวิชาดนตรี นอกจากนี้ ต้องเป็นผู้มีบทบาทในฐานะศิลปินหรือนักแสดง และผู้มีบทบาทในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในวงวิชาการดนตรี สำหรับบทบาทของนักวิชาการดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏในบริบทของปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของประเทศ

ไทยนั้น จะต้องเป็นผู้มีบทบาทในการค้นหาองค์ความรู้ดนตรีในท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ถอดบทเรียนความรู้เข้าสู่ระบบการเรียนการสอน

ในประเด็นปรากฏการณ์ครูพันธุ์ใหม่ เป็นการนำเสนอถึงสาเหตุและเหตุการณ์ของที่มาของโครงการครูพันธุ์ใหม่ การดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระยะเริ่มแรกที่มีกระแสการขัดแย้งในความคิด รวมทั้งแนวคิดในอนาคตของนักวิชาการที่เกี่ยวกับการผลิตครูพันธุ์ใหม่ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินการที่ผ่านมา เริ่มจากเหตุผลของพื้นฐานความต้องการผลิตครูให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่มีการกำหนดให้มีการดำเนินงานด้านการปฏิรูปการศึกษา และการสร้างหลักสูตรเพื่อผลิตครูที่มีคุณภาพสูงออกไปสอนในภูมิภาคทั่วไป โดยยึดข้อมูลจากความต้องการของโรงเรียนผู้ใช้ครูเป็นหลัก หลักสูตรการผลิตครูที่เกี่ยวข้องกับครูดนตรีในครั้งแรกเป็นหลักสูตรจากส่วนกลางในโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่หลักสูตรปริญญาตรี ๕ ปี จัดให้เป็นวิชาเอกศิลปกรรม เป็นการรวมเอา วิชาเนื้อหาที่ครูสายหมวดวิชาศิลปะต้องไปสอนเข้าด้วยกัน คือวิชาศิลปะ นาฏศิลป์ และ ดนตรี ซึ่งเมื่อได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูออกมาก็มีข้อคัดค้านว่าทำไมได้คุณภาพตามที่ต้องการ ครูดนตรีไม่อาจเป็นผู้มีความรู้และทักษะการปฏิบัติดนตรีได้ในระดับที่ต้องการ จนเป็นสาเหตุให้หลายสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนครูดนตรีแต่ละแห่งต้องดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูดนตรีใหม่ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามแนวคิด ปรัชญา และความจำเป็นด้านบุคลากรและปัจจัยเกื้อหนุนพื้นฐานของแต่ละสถาบัน

บทที่ ๓

การผลิตครูและการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย

ในการวิจัยเรื่อง ดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ทำการประมวลฐานความรู้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสังเคราะห์ฐานความรู้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ที่เป็นบุคคลผู้ให้ข้อมูล คุณภาพ โดยนำเสนอเนื้อหา แบ่งออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก คือ การฝึกหัดครูในประเทศไทย พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย

การฝึกหัดครูในประเทศไทย

เพื่อเป็นฐานความรู้ในการทำความเข้าใจในเรื่องของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีที่เกิดขึ้น ในประเทศไทยและเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษาการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นกรณีศึกษา จำเป็นต้องศึกษาพื้นฐานและความเป็นมาของการฝึกหัดครูของไทยโดยทั่วไปก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปเป็นสถาบันอุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

สถาบันการฝึกหัดครูในประเทศไทยได้รับความสนใจและให้ความสำคัญ และได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ด้วยความเป็นมาอันเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาขึ้นในพระบรมมหาราชวังขึ้นเป็นแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ เรียกว่าโรงเรียนหลวง จากนั้นก็มีการตั้งโรงเรียนแห่งอื่นๆ อีกหลายแห่งตามมาเป็นลำดับ กล่าวคือ ในอดีตที่ผ่านมา ก่อนเริ่มการฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบ นั้น ได้เริ่มมีการจัดการศึกษาตามแบบอย่างของตะวันตก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริพัฒนาประเทศในทางด้านการจัดการศึกษาซึ่งมีความสำคัญอีกด้านหนึ่งที่ทรงเล็งเห็นว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ เพื่อฝึกสอนบุคคลที่จะออกไปรับราชการเป็นนายร้อย นายสิบ ที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ พ.ศ. ๒๔๒๕ ตั้งโรงเรียนแผนที่ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๗ ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นที่วัดมหรณพารามเป็น

แห่งแรก เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ราษฎรมากขึ้น เพราะเหตุว่าโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นสถานศึกษาสำหรับเจ้านายและข้าราชการโดยเฉพาะ เมื่อจัดตั้งโรงเรียนแล้ว ครูที่มาสอนนั้นยังคงใช้บุคคลที่อยู่ในกรมพระอาลักษณ์ มีบทบาทหน้าที่ในการสอนวิชาภาษาไทยและเลข และใน พ.ศ. ๒๔๒๘ ก็โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ขยายการเปิดโรงเรียนตามวัดหัวเมืองของมณฑลต่างๆ และให้พระภิกษุเป็นครูสอน ทำให้มีจำนวนโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีสถาบันการฝึกหัดครูที่จะมาเป็นผู้สอนให้แก่โรงเรียนต่างๆ ที่ตั้งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๓๐ การขยายจำนวนโรงเรียนและการเพิ่มจำนวนนักเรียนขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้เกิดความขาดแคลนครูที่มีความรู้ความสามารถที่จะสอนนักเรียนได้ เนื่องจากอาศัยพระภิกษุเป็นหลักในการเป็นครูสอน พระที่มีความรู้ดีพอที่จะเป็นครูได้ก็มีจำนวนไม่เพียงพอ ดังนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่ทรงยกฐานะกรมศึกษาธิการขึ้นเป็นกระทรวงศึกษาธิการ การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในประเทศจึงเกิดจากมูลเหตุปัจจัยของความต้องการครูที่มีความรู้เฉพาะเพื่อสามารถสอนในระบบโรงเรียนแบบใหม่ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามแบบตะวันตก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็มีการพัฒนาต่อมาจนถึงปัจจุบันยาวนานมากกว่า ๑๐๐ ปี

พัฒนาการของการฝึกหัดครูไทยจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓

เมื่อครั้งที่การฝึกหัดครูเริ่มขึ้นในพ.ศ. ๒๔๓๕ ครั้งแรกนั้นได้รับการกำหนดให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ บริเวณโรงเรียนเด็กของพระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ (พระวิมาดา) ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณถนนบำรุงเมืองใกล้สะพานดำ เป็นโรงเรียนหลวงสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีมิสเตอร์กรินดรอด (MR. G. H. Grindrod) ชาวอังกฤษเป็นครูใหญ่ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๓. ๑/๑สำเนาสัญญามิสเตอร์กรินดรอด (๑ พฤษภาคม ๒๔๓๕-๑ มกราคม ๒๔๓๕), ๒๔๓๕) ในปีแรกของการเปิดดำเนินการ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์มีนักเรียนเข้ามาเรียนเพียง ๓ คน ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๓๖ ได้มีนักเรียนสมัครเข้ามาเรียนอีก ๓ คนซึ่งคนหนึ่งในวันนั้นคือ นายสนั่น (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา ต่อมาเป็นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) ในวันต่อมา ก็มีการเพิ่มจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น (วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๕, หน้า ๑๑-๑๖) มีข้อพิจารณาได้ว่านักเรียนโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ในระยะเริ่มแรก เป็นนักเรียนชายล้วนทั้งสิ้น และได้รับทุนเล่าเรียนหลวงจากรัฐบาลทุกคน เมื่อเรียนจบหลักสูตร ส่วนใหญ่จะเข้ารับราชการและมีความเจริญก้าวหน้า

ในหน้าที่การงาน บางคนได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ได้แก่ นายสนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา นายนกยูง วิเศษกุล นายเหลียม ลักขณสูตร และ นายโพธิ์ กาศพิสัย ได้ไปศึกษาต่อด้านวิชาครูที่วิทยาลัยโบโรโรด (Borough Road College) ประเทศอังกฤษ

เมื่อโรงเรียนมีจำนวนมากขึ้นความต้องการนักเรียนครูจึงมีมากตามไปด้วย ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๔๔๑ กรมศึกษาธิการ ได้ขอมอบอนุญาตให้พระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ที่มีโรงเรียนอยู่ในวัด สมัครเข้าฝึกหัดเป็นนักเรียนครูในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ และเมื่อสอบไล่ได้แล้วให้กลับไปเป็นครูสอนในโรงเรียนวัดที่ตนสังกัดอยู่ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร.๕ ศ.๑/๕๖ เรื่องรูปต่างๆ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์แลโรงเรียนสาขาสีลสนฐานการ ที่จะส่งไปยังรัฐบาลญี่ปุ่นกับพระสงฆ์เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์, ร.ศ. ๑๑๗) แสดงว่า ในเวลานั้นกรมศึกษาธิการมีนโยบายในการผลิตจำนวนนักเรียนอาจารย์ให้มากขึ้น ด้วยเห็นว่า

“... ทางครูนี้เป็นวิชาย่อมมีค่าเพราะทำให้บ้านเมืองเจริญ คือสอนเด็กให้เป็นคนดี รักบ้านเมืองแลมีความรู้มากกับจะเป็นผู้ชูหน้าชูตาบ้านเมืองของเราให้ได้ชื่อว่า ไม่ต้องอาศัยความอุดหนุนของชาวต่างประเทศ...” (วิธีสอน, ร.ศ. ๑๑๕)

ดังนั้นโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ที่โรงเรียนเล็กซึ่งมีสถานที่คับแคบไม่สามารถผลิตจำนวนครูได้ทันกับความต้องการของประเทศ จึงได้ย้ายมาอยู่ที่ตึกแมนณมิตรในวัดเทพศิรินทราวาส ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ให้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์” ณ โรงเรียนแห่งนี้ได้แบ่งระดับการเรียนออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ กับ แผนกโรงเรียนประถมศึกษาสำหรับให้นักเรียนอาจารย์ได้ทำการฝึกสอน (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร.๕ ศ.๕/๑๐ (ป.ย) เรื่องโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์, ร.ศ.๑๒๑)

สำหรับหลักสูตรโรงเรียนอาจารย์ในระยะเริ่มแรกนั้นได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ แผนกคือ แผนกฝึกหัดอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยกับแผนกฝึกหัดอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ (วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๕) ต่อมา ได้พัฒนาหลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์ที่สอนในระดับประถม มีรายวิชาต่างๆ ประกอบด้วย วิชาหนังสือ วิชาเลข พิชคณิต ยุคคิด บัญชี ภาษาธรรมจริยา วิทยา ภูมิศาสตร์ วาดเขียน วาจาวิเคราะห์ วิชาครู วิชากายกรรม (หลักสูตรโรงเรียนอาจารย์สำหรับอาจารย์ชั้นประถมศึกษา, ร.ศ.๑๑๕) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ หลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์ได้พัฒนาปรับปรุงรายวิชาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย ๑) วิชาจริยา ๒) วิชาครู ได้แก่ วิชาหลักการศึกษา การโรงเรียน การจัดสถานที่โรงเรียน การฝึกหัดสอน ตรรกวิทยา อรรถาत्मวิทยา ๓) วิชาหนังสือไทย ๔) ภาษาไทย ๕) ภาษาอังกฤษ ๖) คำนวณวิธี ๗) ภูมิศาสตร์และพงษาวดาร ๘) วิทยาศาสตร์ ๙) ศิลป ๑๐) บรรเลง ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

กับเพลงคอนเสิร์ต ต่างๆ ๑๑) ภาวะบริหาร ๑๒) สมาคมบริหาร ๑๓) ความรู้ราชการ (หลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์เวลาเรียน ๒ ปี, ร.ศ. ๑๒๔)

จากการที่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ขยายหลักสูตรให้สูงขึ้นถึงฝึกหัดครูมัธยม มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ (กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๑๖) โดยรับผู้ที่สอบไล่วิชาครูชั้นต้นเข้ามาเรียนวิชาครูชั้นสูงตามหลักสูตรโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ทำให้การผลิตนักเรียนอาจารย์มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อกาลเวลาผ่านไป การเปิดสอนครูที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์แห่งเดียวไม่สามารถรองรับความต้องการการเป็นครูจำนวนมากได้ กรมศึกษาธิการจึงได้ตั้ง “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก” ที่ โรงเรียนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา สอนระดับชั้นมูลและชั้นประถมศึกษา โดยรับสมัครนักเรียนที่มาจากหัวเมือง (ต่างจังหวัด) มีจุดมุ่งหมายว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้กลับไปเป็นครูตามหัวเมือง (การตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูและเลื่อนชั้นครู, ร.ศ. ๑๒๕)

หลักสูตรโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้พัฒนาให้ทันสมัยตามกาลเวลาและตามจำนวนนักเรียนอาจารย์ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในเวลานั้นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้แบ่งออกเป็น ๖ ประเภทคือ

๑. นักเรียนสอนประถม ได้แก่ นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ที่สอบไล่ชั้นประถมได้แล้วมีลักษณะนิสัยที่จะเป็นครูได้ กรมศึกษาธิการจะส่งให้ไปเรียนฝึกหัดเป็นครูประถมเป็นเวลา ๑ ปี

๒. นักเรียนสอนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาพิเศษอังกฤษ เมื่อเรียนจบหลักสูตรแล้วถ้าต้องการเป็นครู กรมศึกษาธิการจะส่งให้ไปฝึกหัดสอน ถ้าเรียนดีจะได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อต่างประเทศหรือรับราชการเป็นครู

๓. นักเรียนครูชั้นมูล ได้แก่ นักเรียนที่เรียนครูในโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก เป็นนักเรียนที่เรียนวิชาครูระดับชั้นมูลศึกษา

๔. นักเรียนครูชั้นประถม ได้แก่ นักเรียนซึ่งฝึกหัดสำหรับเป็นครูสอนประถมศึกษา

๕. นักเรียนครูชั้นมัธยม ได้แก่ นักเรียนที่สอบไล่ได้ระดับสามัญศึกษามัธยมและได้ประกาศนียบัตรครูประถมแล้ว เข้าฝึกหัดเป็นครูในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์อีก ๒ ปี สำหรับเป็นครูสอนระดับมัธยม

๖. นักเรียนครูต่างประเทศ ได้แก่ นักเรียนสอนภาษาต่างประเทศที่ได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปเรียนวิชาครูที่ต่างประเทศ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้กลับมารับราชการเป็นอาจารย์สอนภาษาต่างประเทศ (เรื่องกฎสำหรับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ว่าด้วยนักเรียน, ร.ศ. ๑๒๒)

ต่อมาในพ.ศ. ๒๔๔๘ กรมศึกษาธิการได้รวมเอาโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์เข้ากับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก” เป็นโรงเรียนประจำที่รับนักเรียนจากหัวเมืองและกรุงเทพ เมื่อการศึกษาขยายกว้างมากขึ้นปัญหาการขาดแคลนครูก็มีมากตามไปด้วยจำเป็นต้องเพิ่มนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ให้มากขึ้น กรมศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้ครู

โรงเรียนมัธยมต่างๆ แนะนำให้นักเรียนเข้ามาสมัครเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๓.๑/๘๙ เรื่องให้ครูโรงเรียนมัธยมต่างๆ แนะนำนักเรียนเพื่อให้เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์, ๒๔๕๑) และเปิดรับนักเรียนเฉลยศักดิ์ (บุคคลภายนอก สามัญชน) เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์ เมื่อสอบไล่ได้ประโยคครูแล้วไม่บังคับให้เข้ารับราชการจะสมัครใจเป็นครูที่ใดก็ได้ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ.๕๓. ๑/๘๘ เรื่องให้โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เปิดรับนักเรียนเฉลยศักดิ์, ๒๔๕๓)

ระบบการศึกษาไทยได้พัฒนาก้าวหน้าไกลมากขึ้น จำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนมีมากขึ้นตามลำดับ แต่จำนวนครูก็ยังไม่พอเพียงแก่ความต้องการ กรมศึกษาธิการจึงประกาศให้เปิดชั้นเตรียมอาจารย์ขึ้นในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ กำหนดให้นักเรียนมัธยมเข้ามาเรียนชั้นเตรียมอาจารย์เป็นเวลา ๑ ปีแล้วเลื่อนชั้นเป็นนักเรียนปีที่ ๑ ของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ (ประกาศกรมศึกษาธิการ, ร.ศ. ๑๒๘)

ในพ.ศ. ๒๔๕๖ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ย้ายเข้าไปรวมกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ในแผนกครูศึกษา แล้วย้ายสถานที่เรียนไปเรียนที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน ในปีเดียวกันนี้ กระทรวงธรรมการได้วางระเบียบจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูผู้หญิงขึ้นที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย เพื่อให้เด็กผู้หญิงได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้น เปิดรับเด็กผู้หญิงจากต่างจังหวัดที่มีอายุตั้งแต่ ๑๓-๑๖ ปีที่มีความรู้พื้นฐานอ่านออกเขียนได้เข้าเรียนเป็นเวลา ๓-๕ ปี เมื่อจบหลักสูตรแล้วให้กลับไปเป็นครูในท้องถิ่นของตน (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ. ๕๓. ๔/๑ จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูผู้หญิงขึ้นที่กรุงเทพฯ กระทรวงศึกษาธิการส่งระเบียบการมาให้ทราบและให้คัดเลือกนักเรียนหญิงส่งไปเล่าเรียน, ๒๔๕๖)

พ.ศ. ๒๔๖๑ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูแล้วย้ายที่ทำการสอนจากวังใหม่ไปอยู่กับโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศ เรียกชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวร” เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรครูประถม (ป.ป.) ๒ ปี ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูวัดบวรไปอยู่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระราชวังสนามจันทร์” พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ย้ายจากพระราชวังสนามจันทร์มาตั้งใหม่ที่กองพันทหารราบที่ ๖ ถนนศรีอยุธยา หลังวังปารุสกวันตั้งชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร” หลักสูตรการสอนในเวลานั้นใช้หลักการสอน ๕ ชั้นของแฮร์บาร์ต (วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๕) ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ได้ย้ายไปอยู่โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ภายหลังได้ย้ายไปอยู่ที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย

ช่วง พ.ศ. ๒๔๖๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๐ สถานภาพของสถาบันฝึกหัดครูได้ขยายอย่างรวดเร็ว มีการโอนความรับผิดชอบภารกิจการศึกษาฝึกหัดครูระหว่างหลายกรมในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมศึกษาธิการ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา การที่การศึกษาฝึกหัดครูถูกโอนภารกิจไปสู่หลายสังกัด เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม แต่ก็ยังไม่ลงตัว ในช่วงเวลานี้โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนครซึ่งกำลังเป็นสถาบันผลิตครูแห่งสำคัญ ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครและพัฒนาเป็นวิทยาลัยครูพระนครในเวลาต่อมา โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้เปิดสอนครูระดับประถมศึกษา (ป.ป.) หลักสูตร ๓ ปี ในช่วงสองปีแรกจะเรียนตามหลักสูตรของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๒ ได้แก่ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เลขคณิต พีชคณิต เรขาคณิต ทรีโกณมิติ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สุขศึกษา พลศึกษา และ ขบร้อง ส่วนวิชาครูต้องเรียนวิชาจิตวิทยา หลักการสอน หลักการศึกษา วิธีสอนวิชาเฉพาะและต้องฝึกสอนตามโรงเรียนต่างๆ อีกหนึ่งภาคเรียน (วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๕)

พ.ศ. ๒๔๕๒ รัฐบาลได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้นที่ถนนประสานมิตร ต่อมายกระดับเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาผลิตครูในระดับปริญญา และตั้งกรมการศึกษาฝึกหัดครู ขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๕๓ หลักสูตรได้พัฒนาใหม่เรียกว่าหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ใช้เวลาเรียน ๒ ปี ในช่วงนี้โรงเรียนฝึกหัดครูได้เกิดขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โรงเรียนฝึกหัดครูบางแห่งได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูผลิตครูในระดับป.กศ. ป.ป. และ ป.กศ. สูง ในพ.ศ. ๒๕๑๓ โรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศได้ยกระดับเป็นวิทยาลัยครู

ในช่วง ๖๐ ปีแรก ของการมีสถาบันการศึกษาฝึกหัดครูขึ้นในประเทศไทย สถานภาพของสถาบันการศึกษาฝึกหัดครูถูกปรับเปลี่ยน ขยับรวม และ ถูกถ่ายโอนความรับผิดชอบภายใต้หน่วยงานหลายหน่วยงานมาโดยตลอด สาเหตุเป็นเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม กว่าจะมีการตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งก็คือการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมการศึกษาฝึกหัดครูขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นความพยายามและความต้องการที่จะให้การฝึกหัดครูมารวมอยู่ในกรมเดียวกัน และทำหน้าที่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว

งานการศึกษาฝึกหัดครูที่ดำเนินการมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๕๓ ส่วนใหญ่กรมวิสามัญศึกษาในเวลานั้น จะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการเป็นผู้ดำเนินงาน แต่ก็ยังมีหน่วยงานอื่นในระดับกรมดำเนินการควบคู่กันไปด้วย ในลักษณะที่เป็นเอกเทศ เป็นการผลิตครูขึ้นเพื่อให้สอนตามความต้องการของแต่ละกรม การจัดการศึกษาของการฝึกหัดครูในแต่ละกรม ส่งผลให้ครูที่ผลิตออกมานั้นไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ฉะนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม ซึ่งกรมการศึกษาฝึกหัดครูที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นก็เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้

มูลเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสถานภาพและบทบาทของสถาบันฝึกหัดครู ในระยะตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๖ สุรพันธ์ ยันต์ทอง (๒๕๓๓) ได้วิเคราะห์ไว้ดังนี้

๑) การจัดการศึกษาของประเทศที่เริ่มเป็นระบบและมีหลักสูตรการสอนสูงขึ้นตามลำดับ จากชั้นประถมศึกษา จนเกินความรู้ความสามารถของพระภิกษุที่จะสอนได้ ซึ่งระบบการศึกษาชั้นมูลส่วนใหญ่ก่อนหน้าจัดตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น เป็นภาระของวัดและพระภิกษุสงฆ์ ทำให้จำเป็นต้องเริ่มมีการตั้งโรงเรียนฝึกสอนคนที่จะเข้าไปเรียนเพื่อออกมาเป็นครู

๒) สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและความขาดแคลนบุคลากรด้านการผลิตครูโดยตรง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สถาบันฝึกหัดครูระยะแรก ที่ส่วนใหญ่อาศัยสถานที่ของสถาบันการศึกษาอื่นๆ มีอยู่แล้วเป็นสถานที่ตั้งของสถาบันการฝึกหัดครู สถาบันอื่นๆ ดังกล่าวได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษาและคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

๓) การขยายตัวของประชากรผู้ต้องการเข้าเรียนในโรงเรียนได้เพิ่มอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ต้องเพิ่มปริมาณการผลิตครู และขยายจำนวนสถาบันผลิตครูเพิ่มเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลบังคับจากพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๗ ปี บริบูรณ์ เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์ นับเป็นการขยายการศึกษาให้แพร่หลายทั่วราชอาณาจักร

๔) ความต้องการของหลักสูตรในโรงเรียนที่จะสนองตอบความจำเป็นในด้านการพัฒนาอาชีพและคุณลักษณะของประชาชน ผลักดันให้เกิดความหลากหลายของหลักสูตรการฝึกหัดครูอื่นๆ ขึ้น ได้แก่ การฝึกหัดครูอาชีวศึกษา การฝึกหัดครูกสิกรรม การฝึกหัดครูพลศึกษา และการฝึกหัดครูนาฏศิลป์

๕) การขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรไทยในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชากรวัยเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วย มีผลทำให้สถาบันผลิตครูขยายปริมาณอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความพยายามที่จะให้กรมการฝึกหัดครูเพียงหน่วยงานเดียวรับผิดชอบการผลิตครูโดยส่วนรวม เพื่อให้งานผลิตครูมีเอกภาพนั้น ยังไม่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สภาพการผลิตครูที่ดำเนินไป แม้ว่าเวลาจะผ่านพ้นไปหลังจากมีการตั้งกรมการฝึกหัดครูตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมา ก็ยังกระทำการกันอย่างกระจัดกระจาย ภายใต้สังกัดของสถาบันและหน่วยงาน ต่างๆ เช่นเดิม ซึ่งเมื่อใช้เกณฑ์ของโครงสร้างระบบบริหารการผลิตครู สามารถจัดแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ในช่วงระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๓ คือ ๑) การฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู ๒) การฝึกหัดครูในสังกัดกรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่กรมการฝึกหัดครู ได้แก่ กรมพล

ศึกษา กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร และ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และ ๓) การฝึกหัดครู ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (ในขณะนั้น)

ความเปลี่ยนแปลงด้านระดับการศึกษาของหลักสูตรการฝึกหัดครูตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ จนถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ มีการพัฒนาหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรโดยเพิ่มเนื้อหาและขยายระดับการศึกษาให้สูงขึ้นโดยมีการเพิ่มระยะเวลาเรียนในหลักสูตร มาเป็นลำดับจนถึงระดับที่เทียบเท่าระดับอนุปริญญา คือ ประโยครฐมัธยม หรือ ป.ม. โดยเริ่มจากการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรครูชั้นประถม ซึ่งคัดเลือกมาจากผู้จบชั้นประถมศึกษามาเรียนฝึกหัดครูเป็นเวลา ๑ ปี ต่อมา มีหลักสูตรครูมูล (ป.) รับผู้จบหลักสูตร ม. ๔ มาเรียน ๒ ปี เปิดสอนหลักสูตรครูประถม (ป.ป.) โดยรับผู้จบ ม. ๖ หลักสูตร ๓ ปี และหลักสูตรประโยครฐมัธยม (ป.ม.) ซึ่งรับผู้จบหลักสูตรครูประถม (ป.ป.) มาเรียนต่ออีกเป็นเวลา ๒ ปี

พัฒนาการของสถาบันฝึกหัดครูในสังกัดของกรมการฝึกหัดครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕

ในส่วนของการฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครูในช่วงแรกๆ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในเวลานั้น ได้ดำเนินงานหลักเป็น ๒ ลักษณะ คือ งานการผลิตครูและงานการอบรมครู สำหรับงานในการผลิตครูในเวลานั้น กรมการฝึกหัดครูมีโรงเรียนในสังกัด ๓๐ แห่ง และรับโอนสถานศึกษาเข้ามาในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ อีก ๒ แห่ง รวมเป็น ๓๒ แห่ง รวมถึงวิทยาลัยวิชาการศึกษาในเวลานั้นด้วย ซึ่งเป็นสถาบันเพื่อผลิตครูในระดับสูงหรือระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นสถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นจากผลบังคับของพระราชบัญญัติที่สนับสนุนด้านการฝึกหัดครูอีกฉบับหนึ่งคือ พระราชบัญญัติการจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๓ ต่อมาก็มีการขยายจำนวนและปรับปรุงสถานศึกษาที่เป็นระดับโรงเรียนฝึกหัดครูให้มีจำนวนมากขึ้น เมื่อพัฒนาการของการฝึกหัดครูมาถึงช่วง พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ กรมการฝึกหัดครูได้ยกระดับโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นเป็นวิทยาลัยครู ๑๐ แห่ง ทั้งนี้เพื่อขยายระดับการศึกษาให้สูงขึ้น และจัดตั้งให้กระจายไปอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ช่วงนี้เป็นช่วงที่กรมการฝึกหัดครูดำเนินการผลิตครูภายใต้นโยบาย ของการฝึกหัดครู ที่ว่า

“... รัฐเป็นผู้จัดการฝึกหัดครูและพึงสนับสนุนการฝึกหัดครูเป็นพิเศษ เพื่อให้สถานศึกษาต่างๆ มีครูที่มีคุณวุฒิ สามารถให้การศึกษได้ผลสมบูรณ์สมกับ ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ...” (กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๑๖)

ดังนั้นภายใต้การดำเนินงานของกรมการฝึกหัดครูจึงดำเนินงานไปตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ในระยะต่างๆ และมีพัฒนาการที่เห็นได้ชัดในด้านการมุ่งเร่งขยายด้านปริมาณการผลิตครูออกมาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของประชากรที่เพิ่มขึ้นในระบบการศึกษาของชาติ แม้ว่าองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการดำเนินงานด้านการผลิตครูออกมานั้น ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควรก็ตาม แต่ก็มีภาพสะท้อนของความพยายามในการพัฒนาการฝึกหัดครูให้มีเจริญก้าวหน้าต่อมาเช่นกัน

พัฒนาการของการฝึกหัดครูในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ส่งผลต่อพัฒนาการในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๘ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่วิทยาลัยครูต่างๆ มีการปรับปรุงด้วยการขยายภายในตัวสถาบันเป็นหลัก มีการขยายตัวด้านจำนวนครูอาจารย์และจำนวนอาคาร และยกฐานะ โรงเรียนฝึกหัดครูที่เหลืออยู่ขึ้นเป็นวิทยาลัยครู ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงก็คือ การดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่มีสาระสำคัญประการหนึ่งของแผนก็คือ ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปเป็น ๗ ปี อีกทั้งจำนวนนักเรียนในระดับต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาเพิ่มมากขึ้น ก็จะส่งผลให้ในปีต่อๆ มา ในระดับที่สูงขึ้นก็มีปริมาณนักเรียนเพิ่มขึ้น ตามไปด้วย ส่งผลให้ความขาดแคลนครูเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น กรมการฝึกหัดครูจึงต้องเร่งผลิตครูเพื่อสนองในการแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ในขณะนั้นวิทยาลัยครูทั่วประเทศรับนักศึกษาครูจากเดิม ๑๕,๓๕๐ คน เป็น มีนักศึกษาคูที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา ๒๕๐๔ ถึง ๒๐,๘๕๕ คน (สุรพันธ์ ยันต์ทอง, ๒๕๓๓) แต่ว่าจำนวนครูอาจารย์ที่สอนนักศึกษาคูไม่ได้เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาครูอาจารย์ในวิทยาลัยครูในเวลานั้นเป็นเพียงการเพิ่มวุฒิของอาจารย์ให้สูงขึ้น และครูอาจารย์ส่วนใหญ่ก็มีวุฒิในระดับปริญญาตรี ซึ่งคุณภาพของครูอาจารย์ที่สอนนักศึกษาคูก็ยังอยู่ในระดับต่ำ ทำให้การปรับปรุงการฝึกหัดครูเป็นไปด้วยความยากลำบากและไม่ได้ผลด้านคุณภาพในการผลิตครู

เมื่อเข้าสู่ระยะของการพัฒนาในช่วงการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๔ ขณะนั้นจำนวนนักศึกษาคูก็ยังคงมีการขยายตัวมากขึ้นไปจากเดิมถึงเกือบร้อยละ ๑๕ คือมีจำนวนทั่วประเทศไทยในเวลานั้น ๒๓,๔๕๕ คน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กรมการฝึกหัดครูเปิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูเพิ่มขึ้นเป็น ๒ ภาค คือ ปกติ และภาคนอกเวลา เพื่อเร่งสนองภาวะการขาดแคลนครูทั่วประเทศในเวลานั้น ในระยะนี้ กรมการฝึกหัดครูได้เพิ่มจำนวนบุคลากรในสังกัดเพื่อส่งไปปฏิบัติงานเป็นอาจารย์สอนนักศึกษามากขึ้น แต่ก็ยังเกิดปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งปัญหานี้ก็ได้รับการแก้ปัญหาโดยมีการสนับสนุนให้ครูอาจารย์มีโอกาสไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นอาจารย์พิเศษเพื่อสอนให้แก่ นักศึกษาคู

พัฒนาการของการฝึกหัดครูภายใต้บทบาทการดำเนินงานของกรมการฝึกหัดครู ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ เป็นช่วงที่มีเหตุปัจจัยของการเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งของประชากรในประเทศไทย มีปัญหาการขาดแคลนกำลังคนระดับกลางและระดับสูง รัฐจำเป็นต้องขยายการผลิตครูจำนวนมากยิ่งขึ้นต่อไปอีก เป็นระยะที่กรมการฝึกหัดครูรับนักศึกษาครูมากที่สุด มีการเปิดสอนนักศึกษาครูในวิทยาลัยครูทั่วประเทศทั้งภาคปกติและภาคค่ำ หรือภาคนอกเวลา รวมทั้งมีการเปิดสอนหลักสูตรพิเศษที่เป็นหลักสูตรระยะสั้นต่างๆ เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการ จากการที่เร่งขยายปริมาณการผลิตโดยผลิตครูภาคสมทบในอัตราเพิ่มที่เกินความต้องการใช้ครู ส่งผลให้เกิดครูด้อยคุณภาพ อาจารย์ในวิทยาลัยครูเองก็เพิ่มจำนวนบุคลากรเป็นจำนวนมาก คือ จาก ๓,๗๔๒ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เพิ่มขึ้นเป็น ๔,๕๐๖ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙

ในด้านการเพิ่มขึ้นของประชากรและมีการขยายการผลิตครูโดยกรมการฝึกหัดครูรับนโยบายมาดำเนินการ โดยให้วิทยาลัยครูทั่วประเทศระดมการเปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำนั้น (ณรงค์ชัย ปิฎกวิทย์, ๒๕๔๗) ได้กล่าวถึงเหตุปัจจัยที่น่าสนใจว่า

“... การเพิ่มสัดส่วนของวิทยาลัยครูที่ผ่านมานั้น เป็นไปตามเงื่อนไขหลายประการ โดยเฉพาะนโยบายทางการเมืองของแต่ละยุคสมัย อัตราความคงที่ของการผลิตครูแต่เดิมที่จัดดำเนินการมา มีทั้งในส่วนกลางคือกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด การขยายการผลิตได้ขยับเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งมีปัญหามาจากการที่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาแล้วไม่สามารถผ่านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐได้ เพราะมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งรับนักศึกษาจำนวนจำกัด จึงมีการเดินขบวนเรียกร้องอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๐ รัฐบาลแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมอบหมายให้กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ เปิดรับนักศึกษาครูเข้าเรียนในวิทยาลัยครูต่างๆ ทั่วประเทศ เพิ่มจำนวนในภาคการศึกษาปกติ และเพิ่มโดยเปิดภาคค่ำทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค วิทยาลัยครูบางแห่งจึงมีจำนวนนักศึกษาครูภาคค่ำมากกว่าทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค...”

นอกจากนี้คุณลักษณะของอาจารย์ที่บรรจุเข้ามาสอนในวิทยาลัยครูนั้น ส่วนหนึ่งไม่ได้รับการฝึกอบรมมาโดยตรงในด้านการฝึกหัดครู ในขณะที่เดียวกันหลักสูตรที่กรมการฝึกหัดครูสร้างขึ้นในหลายระดับ หลายประเภท ยังไม่สอดคล้องกันกับความต้องการของท้องถิ่นและระดับชาติ อีกทั้งยังมีปัญหาที่เกิดจากการผลิตครูของหน่วยงานอื่นๆ อีกหลายหน่วยงานที่ไม่มีการประสานงานกัน ทำให้การผลิตครูไม่สอดคล้องกับการใช้ครูในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๓ นี้ ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงของวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ย้ายไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่เกิดความสับสนเนื่องในการศึกษาต่อของนักศึกษาครู และเนื่องจากว่ากรมการฝึกหัดครูก็มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงเป็น

จำนวนมากที่ต้องการศึกษาต่อจึงทำให้มีการตราพระราชบัญญัติการฝึกหัดครูขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ เพื่อให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีได้

ในด้านความเปลี่ยนแปลงระดับการศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสาขาวิชา รวมทั้งวิชาเอก นั้น หากจะย้อนไปพิจารณาจากการที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ก็มีพัฒนาการการจัดการเรียนการสอนด้านการฝึกหัดครูในหลายระดับคือ ประกาศนียบัตรประถม ประกาศนียบัตรครูการเรือน ครูมูล ครูประถม ครูมัธยม ตลอดจนถึงขั้นปริญญา แต่หลังจากตั้งกรมการฝึกหัดครูเรียบร้อยแล้ว หลักสูตรการฝึกหัดครูก็ได้พัฒนาไปอีก กล่าวคือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นต้นมา กรมการฝึกหัดครูได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) และ การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.ม.)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านระดับการศึกษาและสาขาวิชาสำหรับกรมการฝึกหัดครู ในระยะนี้ นั้น มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก และสาขาวิชาที่เปิดสอนสำหรับของกรมการฝึกหัดครู โดยเฉพาะนั้น ไม่ได้มีการจำแนกเป็นสาขา นอกจากจำแนกออกเป็นวิชาเอก การเปลี่ยนแปลงใหญ่ๆ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมานั้นคือ ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ วิทยาลัยครูทุกแห่งเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๔ มีเปิดสอนครูภาคนอกเวลา เพื่อเป็นการเร่งรัดในการเพิ่มจำนวนครู กรมการฝึกหัดครูจึงเปิดรับนักศึกษาครูที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ หรือเทียบเท่า เข้าเรียน ป.ป. หลักสูตร ๑ ปี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ตลอดจนวิทยาลัยครูต่างๆ ขณะนั้นก็ได้ผลิตนักศึกษาครู ป.กศ. ชั้นสูง ออกมาเป็นจำนวนมาก ผู้สำเร็จการศึกษาเหล่านี้ได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้กรมการฝึกหัดครู ขยายการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยครูถึงระดับปริญญาตรี อีกทั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่รับนักศึกษาได้จำนวนจำกัด และได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ (ปีที่ปเมธาคุณวุฒิ, ๒๕๓๐) ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูขึ้น โดยให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์จำนวนของประชากรลดลง ตามนโยบายการวางแผนครอบครัว ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔) กรมการฝึกหัดครูก็พยายามลดนักศึกษาครูลง แต่การดำเนินการยังเป็นไปได้ไม่มาก เพราะเหตุยังมีความต้องการในการเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยครูของนักเรียนในท้องถิ่นชนบทยังมีอยู่ในระดับสูง จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๔ กรมการฝึกหัดครูได้ขยายแนวทางการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง โดยเพิ่มวิชาเอกสาขาอาชีพขึ้นมา หลายวิชา ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนวิชาการสาขาวิชาต่างๆ ได้ ในเหตุการณ์นี้ สายหยุด จำปาทอง (๒๕๓๐) ได้กล่าวถึงเหตุปัจจัยที่ส่งผล ไว้ดังนี้

“... นับตั้งแต่กลางแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๓ เป็นต้นมา สัญญาณของการอึมตัวของความต้องการครูเริ่มปรากฏขึ้นและเป็นอยู่ตลอดมา ปัจจุบันได้มีข้อมูลให้เห็นชัดเจนว่า ได้มีการผลิตครูเกินอัตราที่จะรับได้ จึงยังผลให้สถาบันฝึกหัดครู เฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยครู จำเป็นต้องชะลอปริมาณการผลิตครูลง หันมาเน้นการพัฒนาคุณภาพ และ การฝึกอบรมครูประจำการมากขึ้น ขณะเดียวกัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างขึ้น โดยได้มีประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในวิทยาลัยครู ซึ่งยังผลให้วิทยาลัยครูสามารถขยายฐานสาขาวิชาที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีในรูปของวิทยาลัยชุมชนได้...”

ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาครูในวิทยาลัยครูนั้น มีการดำเนินการร่วมกันในทุกคณะวิชา นักศึกษาครูที่เรียนวิชาเอกใดก็สังกัดในภาควิชา นั้น และเป็นหน่วยงานในการปกครองดูแลนักศึกษาในวิชาเอกของตน เช่นเดียวกับนักศึกษาสายอื่นที่ไม่ใช่สายครู ก็สังกัดตามภาควิชาที่ตนเรียนเป็นวิชาเอก ดังนั้นภาควิชาหนึ่งอาจสอนนักศึกษาทั้งที่เป็นสายครูและสายวิชาการอื่น

การดำเนินงานการผลิตครูโดยกรมการฝึกหัดครูดำเนินมาถึง ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารระดับภูมิภาค คือมีการรวมกลุ่มวิทยาลัยครูในภูมิภาคเดียวกัน จัดตั้งเป็นสหวิทยาลัยขึ้น ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ วิทยาลัยครู จึงเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันราชภัฏ ภารกิจเดิมที่เคยดำเนินงานมาของกรมการฝึกหัดครูก็สิ้นสุดลง และถ่ายโอนพร้อมปรับเปลี่ยนไปเป็นองค์กรใหม่เป็นสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ แล้วมีการพัฒนาและยกฐานะไปเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเวลาต่อมา

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีการพัฒนาต่อเนื่องยาวนานกว่าศตวรรษ จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งได้พัฒนามาจากการเป็นสถาบันการฝึกหัดครูในสังกัดของกรมการฝึกหัดครูกระทรวงศึกษาธิการ จากโรงเรียนฝึกหัดครู มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นวิทยาลัยครู พัฒนาต่อมาเป็นสถาบันราชภัฏ และเจริญมาโดยลำดับจนได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เมื่อครั้งได้รับการยกฐานะทั้งประเทศ มีจำนวนมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหมด ๔๑ แห่ง มีชื่อที่ต่อท้ายคำว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่แตกต่างกันไปตามจังหวัดที่เป็นสถานที่ตั้ง หรือมีชื่อเฉพาะอื่นๆ เป็นรายกรณีไปก็ได้ ต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนมได้รวมตัวกับสถาบันในท้องถิ่นตั้งขึ้น

เป็นมหาวิทยาลัยนครพนมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ปัจจุบันจึงมีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศจำนวน ๔๐ แห่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗ จากฐานะเดิมที่เคยเป็นวิทยาลัยครูที่เปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรีตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๘ พัฒนตนเองสู่สถาบันราชภัฏ และก้าวสู่ความเป็นนิติบุคคล หรือมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมเป็นเวลา ๓๐ ปี เริ่มจาก พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๖

ในอดีตที่ผ่านมา หลังจากทีวิทยาลัยครูทั่วประเทศในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการได้รับการพัฒนาและจัดตั้งขึ้น รวมทั้งขยายจำนวนกระจายตัวกันอยู่ทั่วประเทศ อันเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ถึง ฉบับที่ ๓ และพบว่าแผนพัฒนาดังกล่าวไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่ควร ทั้งนี้เพราะปัญหาประชากรของชาติขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาในระดับต่ำ รัฐจึงหันมาเน้นการผลิตครูอาจารย์ให้ทันกับการขยายตัวทางการศึกษา การจัดตั้งและขยายจำนวนวิทยาลัยครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา ก่อนปรับเปลี่ยนฐานะไปเป็นสถาบันราชภัฏ มีจำนวนทั้งหมด ๓๖ แห่ง ในปี ๒๕๓๘ (นภค พลสวัสดิ์, ๒๕๕๑)

การเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการไม่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว โดยขยายการผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นเพิ่มขึ้น นั้น มีเหตุปัจจัยสำคัญคือ จากการที่กรมการฝึกหัดครูได้เน้นการเพิ่มปริมาณการผลิตครูอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีการลดจำนวนประชากรลงด้วยผลจากการรณรงค์ในเรื่องการวางแผนครอบครัวเพื่อคุมกำเนิดประชากร จำนวนนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นพื้นฐานลดจำนวนลง ส่งผลให้เกิดภาวะผลผลิตครูล้นเกินความต้องการ รัฐไม่สามารถบรรจุผู้สำเร็จวิชาครูลงสอนได้อีก วิทยาลัยครูซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหวิทยาลัยต่างๆ และกำลังมีการเตรียมตัวก่อนที่ปรับเปลี่ยนไปเป็นสถาบันราชภัฏในเวลานั้น ต้องมีนโยบายลดการผลิตครูลง ในขณะเดียวกันอัตราค่าจ้างของครูอาจารย์ที่ได้รับการบรรจุเข้ามาก่อนหน้านี้ไม่นานไปศึกษาต่อสายวิชาชีพสายตรงชั้นสูง ในสาขาวิชาต่างๆ ที่ไม่ใช่สายครู เพิ่มมากขึ้น ก็ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้ มีการเปิดสอนการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายครูมากขึ้น ซึ่งได้แก่ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ (ยุทธศักดิ์ สมแสน, ๒๕๒๕)

ภายหลังจากที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนชื่อจากวิทยาลัยครูไปเป็นสถาบันราชภัฏ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ประกอบกับมีพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ สถาบันราชภัฏก็ได้มีบทบาทเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่ได้ทำการสอนผลิตบัณฑิตสายครูออกไปเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ขยายการผลิตบัณฑิตสาขาอื่นๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่ สายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปศาสตร์ และการจัดการ โดยยึดแนวคิดการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากลเพื่อ

มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต่อมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๔๔ สถาบันราชภัฏได้ขยายจำนวนเพิ่มจากที่สืบเนื่องมาจากจำนวนของวิทยาลัยครูจาก ๓๖ แห่ง เป็น ๔๑ แห่ง เป็นการขยายจำนวนตามความต้องการของท้องถิ่น และ เป็นผลมาจากการออกพระราชกฤษฎีกา ประกาศตั้งสถาบันราชภัฏ อีกจำนวน ๕ แห่ง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วย สถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ นครพนม และ ศรีสะเกษ แต่ก็ยังดำเนินงานตามพื้นที่ที่เป็นเขตพื้นที่บริการที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งเป็นกลุ่มสหวิทยาลัย แต่ก็มีมีการปรับปรุงพื้นที่บริการในความรับผิดชอบใหม่ใน พ.ศ. ๒๕๔๔ คือ

๑) เขตภูมิศาสตร์รัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏธนบุรี สถาบันราชภัฏสวนดุสิต สถาบันราชภัฏสวนสุนันทาและสถาบันราชภัฏพระนคร รับผิดชอบบริการการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๒) เขตภูมิศาสตร์ศรีอยุธยา ประกอบด้วยสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยสงฆ์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี สถาบันราชภัฏเทพสตรี รับผิดชอบบริการการศึกษาในพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างนอกเขตปริมณฑล ฝั่งตะวันออกเฉียงกลาง รวมถึงพื้นที่ตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

๓) เขตภูมิศาสตร์ทวารวดี ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏนครปฐม สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สถาบันราชภัฏเพชรบุรี และ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี รับผิดชอบบริการการศึกษาด้านตะวันตกของกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม

๔) เขตภูมิศาสตร์ทักษิณ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏภูเก็ต สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏยะลา สถาบันราชภัฏสงขลา และ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี รับผิดชอบบริการการศึกษาสำหรับพื้นที่ภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงไป

๕) เขตภูมิศาสตร์อีสานเหนือ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สถาบันราชภัฏอุดรธานี สถาบันราชภัฏสกลนคร สถาบันราชภัฏเลย สถาบันราชภัฏกาฬสินธุ์ สถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด และ สถาบันราชภัฏนครพนม (ปัจจุบันรวมกับมหาวิทยาลัยนครพนม) รับผิดชอบบริการการศึกษาสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม เลย นครพนม มุกดาหาร สกลนคร ร้อยเอ็ด หนองบัวลำภู และ หนองคาย

๖) เขตภูมิศาสตร์อีสานใต้ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏนครราชสีมา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี และสถาบันราชภัฏชัยภูมิ รับผิดชอบบริการการศึกษาสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และยโสธร

๑) เขตภูมิศาสตร์พายัพ ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงราย สถาบันราชภัฏลำปาง และ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ รับผิดชอบบริการการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน อุดรดิตถ์ และพะเยา

๒) เขตภูมิศาสตร์พุทธชินราช ประกอบด้วย สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ และ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ รับผิดชอบบริการการศึกษาสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก กำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร ชัยนาท อุทัยธานี เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ และ ตาก

ต่อมา ก่อนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันราชภัฏทุกแห่งได้รับการกึ่งหน้าที่ในความเป็นนิติบุคคลโดยพร้อมเพรียงกันตามข้อกำหนดที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๖ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ได้บังคับใช้ สถาบันราชภัฏจึงมีอิสระในการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาเป็นของแต่ละสถาบัน มุ่งสร้างให้มีความคล่องตัวมีประสิทธิภาพทางวิชาการ และจากการเป็นสถาบันทางการศึกษาที่เป็นนิติบุคคลดังกล่าวส่งผลให้มีการพัฒนาแนวคิดของผู้เกี่ยวข้องระดับสูงหลายฝ่ายให้ช่วยผลักดันพัฒนาสถาบันราชภัฏไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัย ในที่สุด พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏก็ได้ผ่านความเห็นชอบจากการพิจารณาของทุกฝ่าย จึงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗ และให้มีผลบังคับใช้ในวันถัดมาจากระการนั้น (นิเชต สุนทรพิทักษ์, ๒๕๕๓)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมีการกึ่งหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ดังที่กำหนดในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พุทธศักราช ๒๕๔๗ มาตรา ๖ ว่า

“...ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยาเพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน...”

จึงส่งผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีจุดเด่นที่แตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในประเทศไทยที่กฎหมายได้เปิดทางให้จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่สำหรับแนวคิดทั่วไปที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาที่ควรนำมาเป็นฐานความรู้ก่อนศึกษาเรื่องความเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้

สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีความหลากหลายต่างๆ กันตามปรัชญา จุดมุ่งหมายของแต่ละสถาบัน แม้ชื่อและโครงสร้างภายในของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาก็ใช้ชื่อหน่วยงานแตกต่างกันไป

อาทิ สำนักการศึกษา วิทยาลัย สถาบัน สถาบันเทคโนโลยี สถาบันบัณฑิต สถาบันวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา และมหาวิทยาลัย

นภค พลสวัสดิ์ (๒๕๕๑) ได้สรุปการจำแนกสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้ภารกิจและความมุ่งหมายเป็นเกณฑ์ ดังนี้

๑) มหาวิทยาลัยสอน (Teaching university) ใช้เรียกเมื่อมหาวิทยาลัยแห่งนั้น เน้นการสอนมาก มีการวิจัยจำกัดและมักเป็นการส่งเสริมการสอน มุ่งสอนคนออกไปประกอบวิชาชีพ

๒) มหาวิทยาลัยวิจัย (Research university) เน้นการวิจัยเป็นหลัก มุ่งสร้างองค์ความรู้ โดยให้การศึกษาเป็นองค์ประกอบ นิสิตนักศึกษาเน้นระดับสูงคือระดับปริญญาโทหรือเอก ทำหน้าที่เป็นลูกมือในการวิจัย

๓) มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (Comprehensive university) ได้แก่มหาวิทยาลัยที่มีเกือบทุกสาขาวิชาและทำหน้าที่ครบทุกอย่างตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา เน้นการเรียนการสอนแบบหลากหลายสาขาวิชา

๔) มหาวิทยาลัยที่เน้นในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น (Community university)

นอกจากนี้ยังได้สรุปการจำแนกสถาบันอุดมศึกษาตามจุดเน้นตามพันธกิจที่แตกต่างกัน ตามลักษณะและประเภทของสถาบันเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกเป็น ๔ กลุ่มดังนี้

๑) กลุ่มสถาบันเน้นการผลิตบัณฑิตและวิจัย เป็นกลุ่มสถาบันที่ปฏิบัติพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยเน้นการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา และวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการและเผยแผ่ความรู้ไปสู่ผู้ใช้ทั้งระดับชาติและนานาชาติ หรือ โดยมุ่งสู่ความทันสมัยและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

๒) กลุ่มสถาบันเน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาสังคม เป็นกลุ่มสถาบันที่ปฏิบัติพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ผลิตบัณฑิตระดับสูงในบางสาขาวิชา และเน้นการบริการวิชาการและ/หรือวิชาชีพแก่สังคม

๓) กลุ่มสถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสถาบันที่ปฏิบัติพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ผลิตบัณฑิตในระดับสูงในบางสาขาวิชา โดยการประยุกต์ความรู้เพื่อสร้างและพัฒนามาตรฐานศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการเผยแพร่นวัตกรรม ภูมิปัญญาไทยสู่สากล

๔) กลุ่มสถาบันเน้นการผลิตบัณฑิต เป็นกลุ่มสถาบันที่ปฏิบัติพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นการสอนในระดับปริญญาตรี ประยุกต์ความรู้เพื่อการผลิตบัณฑิต เป็นกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการผลิตและพัฒนาระดับบัณฑิตในด้านวิชาการ และวิชาชีพต่างๆ

ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ในกรณีของสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นบทบาทหน้าที่ของสถาบันไปที่การพัฒนาท้องถิ่นนั้น สถาบันอุดมศึกษาในลักษณะนี้มองความสำคัญไปที่การจัดการศึกษาที่รัฐพึงจัดให้แก่พลเมืองในประเทศของตนโดยมุ่งหวังที่จะให้ประชาชนของประเทศเป็นพลเมืองดี (Manhood) และมีความรู้ในทางอาชีพ (Man power) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตและช่วยพัฒนาประเทศของตน การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน และเชื่อว่า ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน เพราะตระหนักว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายของการพัฒนา การสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น (นิเชตสุนทรพิทักษ์, ๒๕๕๓) การมีความสามารถตอบสนองและพึ่งตนเองได้ในเรื่องขององค์ความรู้ด้านต่างๆ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน การศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศดังกล่าว ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นเรื่องของการพัฒนาคน เมื่อคนมีคุณภาพสูงขึ้น มีความคิดอ่านกว้างขวางมากขึ้น ก็ย่อมสร้างสรรค์และพัฒนางานต่างๆ ขึ้นได้ด้วยตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาต่างๆ โดยวิธีการที่ถูกต้อง เหมาะสม หากคนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับการศึกษาในขั้นที่สูงขึ้น ก็จะสามารถนำความรู้มาช่วยกันพัฒนาประเทศได้มากขึ้น

พลสันห์ โพธิ์ศรีทอง (๒๕๔๘) ได้เสนอ อุดมการณ์ และเป้าหมาย ที่สะท้อนปรัชญาการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏไว้ดังนี้ คือ มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Community empowerment) เพื่อก้าวไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ผู้สังคมคุณภาพ และ ผู้สังคมที่มีความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งพัฒนาประชากรไทยให้เป็นประชากรโลก เพื่อให้คนไทยโดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสปรับเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาตนเองให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (Globalization) ได้อย่างเป็นปกติสุข เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น สังคมอื่น นอกจากนี้ก็ มุ่งเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยให้มีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี เพื่อเป็นจุดรวมใจของคนไทย ซึ่งการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องดำเนินกลยุทธ์ต่อไปนี้คือ ๑) ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของประชากรมหาวิทยาลัยราชภัฏและผู้เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสื่อสารสร้างความเข้าใจแก่สังคม เพื่อรวมพลังขับเคลื่อนเป้าหมาย ๒) ใช้พลังความรู้ (Knowledge) พลังกระบวนการทางสังคมและพลังทางการเมืองเป็นพลังขับเคลื่อนความสำเร็จ ๓) ใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของทุกส่วนของสังคมมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ๔) ใช้วัฒนธรรม ศาสนา และแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางพัฒนา

มหาวิทยาลัยสู่เป้าหมาย และ ๕) ใช้เครือข่ายการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรจากส่วนต่างๆ มาเป็นปัจจัยการพัฒนาและดำเนินการ

ตามที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมณฑลและภารกิจตามกฎหมายในการเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้มีความเป็นมาของแนวคิดที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นนั้น ได้มีกระแสแนวคิดมาตั้งแต่ก่อนมีการเปลี่ยนแปลงวิทยาลัยครูไปสู่การเป็น สถาบันราชภัฏก่อนหน้าเกือบครึ่งทศวรรษแล้ว

เหตุการณ์ที่ได้สะท้อนถึง แนวโน้มของวิทยาลัยครูที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตาม สถานการณ์ของปัจจัยภาวะแวดล้อมที่ผันแปรไปก่อน พ.ศ. ๒๕๓๓ ในเวลานั้น การฝึกหัดครูได้ เจริญก้าวหน้ามาโดยตลอด มีการขยายการผลิตครูเพิ่มขึ้นในสถาบันที่มีอยู่เดิมและจัดตั้งสถาบัน ฝึกหัดครูขึ้นใหม่เพื่อผลิตครูให้ได้ตามความต้องการของนักเรียนที่เพิ่มขึ้น อัตราที่เพิ่มขึ้นของ ประชากรที่สูงขึ้นนั้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก รัฐบาลในขณะนั้นจึงได้ กำหนดนโยบายวางแผนครอบครัว และได้ดำเนินการอย่างจริงจัง จึงเป็นผลให้อัตราการเพิ่มของ ประชากรลดต่ำลง ปริมาณนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษามีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ เป็น เหตุให้ความต้องการครูลดลง การผลิตครูจึงต้องลดปริมาณตามลงไปด้วย กรมการฝึกหัดครูและ วิทยาลัยครูตระหนักในปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี จึงพยายามขยายฐานทางวิชาการของวิทยาลัย ครูต่างๆ เพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนในสาขาวิชาการอื่นๆ เพื่อที่จะสามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ ของ วิทยาลัยครูให้ได้อย่างคุ้มค่า เริ่มจากกรมการฝึกหัดครูโดยความร่วมมือของ บริติช คันซิล ได้ส่ง อธิการผู้เป็นประธานกลุ่มวิทยาลัยครู ๖ คน และผู้อำนวยการกองแผนงานไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศ อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ เกี่ยวกับความคิดในเรื่องการขยายฐานทางวิชาการนี้ ต่อมาเป็นเหตุให้ กระทรวงศึกษาธิการประกาศจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยครูบางแห่งเพื่อเปิดสอนวิชาชีพอื่น หรือไม่ก็เปิดสอนประกาศนียบัตรเทคนิคอาชีพขึ้น ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาลก็ได้ปรับปรุง พระราชบัญญัติวิทยาลัยครูขึ้นใหม่เป็นผลให้วิทยาลัยครูสามารถผลิตบัณฑิตครูและบัณฑิตสาขาวิชา การอื่นๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น ตามความในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๗ มาตรา ๕ ตอนหนึ่ง มีความว่า

“... วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาในสาขาวิชา การต่างๆ ตามความต้องการของท้องถิ่น...”

วิทยาลัยครูจึงจำเป็นต้องปรับบทบาทของตนเองจากสถาบันการฝึกหัดครูไปสู่การเป็น สถาบันอุดมศึกษา ทำหน้าที่ให้การศึกษาในทุกสาขาวิชา โดยมีท้องถิ่นเป็นตัวกำหนด

นพดล พูลสวัสดิ์ (๒๕๕๑) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่นว่า เป็นมหาวิทยาลัยที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยยึดสภาพปัญหาและความต้องการของ

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายหลัก หรือ หัวใจ อยู่ที่การเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชน เพราะการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นต่อการ อำนาจให้การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของ ประชาชน อีกทั้งคณาจารย์และนักศึกษาจะได้สัมผัสกับความคิดและวิถีชีวิตของประชาชน อันจะ ช่วยให้การเรียนการสอนสัมผัสกับความเป็นจริงของชีวิตและสังคมด้วย

มหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญดังนี้ คือ ๑) เป็นมหาวิทยาลัยที่ มีการดำเนินงานสัมพันธ์กับบริบทที่แวดล้อมอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๒) จุดหมายปลายทาง ของมหาวิทยาลัยสอดคล้องกับการพัฒนาของชุมชน โดยมีลักษณะส่งเสริม สนับสนุน ซึ่งกันและ กัน ๓) ชุมชนร่วมบริหารจัดการ และร่วมสร้างสรรค์ ๔) ตั้งและดำรงอยู่บนความไว้วางใจ และหนุน ช่วยของชุมชน ๕) ใช้ปัญหาสังคมเป็นตัวตั้ง (ไม่ใช่วิชาเป็นตัวตั้ง) โดยการออกแบบให้เป็น หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ๖) สืบค้นและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เพื่อการแก้ปัญหา โดยยึดโยงจากฐานชุมชน (โดยเฉพาะแรงเกาะเกี่ยวกันในชุมชน) ฐานทรัพยากร (ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ) ฐานเศรษฐกิจ (โดยเฉพาะวิถีในการผลิตพึ่งตนเอง) และฐานวัฒนธรรม (ระบบความคิด ระบบความเชื่อ จารีตประเพณีของชุมชน) เป็นหลัก ๗) สร้าง องค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง และ ๘) เลือกรรกลั่นกรองภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อการ แก้ปัญหา คือ ต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่ช่วยให้คนส่วนใหญ่ของประเทศพึ่งตนเองได้

สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยภาพรวม

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏตั้งกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ จำนวนทั้งหมด ๔๐ แห่ง ภายใต้ปรัชญา แนวคิดเดียวกันของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น การได้รับการยก ฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยพร้อมกันทั้ง ๔๐ แห่ง ทำให้สังคมทั่วไปมองว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏหลาย แห่งยังไม่พร้อมในการเป็นมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีบุคลากรจำกัด มีสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เพียงพอ ต่อการสร้างคุณภาพการเรียนการสอน เนื่องจากสังคมยังยึดติด รูปแบบในภาพจน์ของมหาวิทยาลัยว่าจะต้องใหญ่โต มีสิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากร ต่างๆ จำนวนมาก มีครูอาจารย์ที่มีคุณวุฒิในระดับสูง แต่การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏเน้น ไปที่เรื่องการบริหารจัดการ โดยมีแนวคิดหลักในการบริหารจัดการให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยตั้งกรอบพื้นที่ บริการ การกิจ สร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้น ระดมสรรพกำลังทั้งด้านความคิด สติปัญญา และ งบประมาณทั้งจากรัฐ เอกชน และประชาชน

จากปัญหาของการที่ไม่สามารถทำหน้าที่ตามที่ได้รับคามคาดหวังที่สังคมมีต่อสถาบันอุดมศึกษาในอดีตที่ผ่านมา ทำให้เกิดคำถามประการสำคัญเกี่ยวกับความเข้มแข็งภายในสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารกิจการภายในสถาบัน เมื่อมีการยกระดับสถาบันราชภัฏขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ถูกกำหนดออกมาเป็นนโยบายหลักที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรวมทั้งมหาวิทยาลัยทุกแห่ง ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความจำเป็นต้องบริหารจัดการตามหลักการบริหารกิจการที่ดี โดยต้องวางระบบการบริหารที่ยึดหลักการบริหารกิจการที่ดีที่รัฐบาลกำหนด ความเคลื่อนไหวของความพยายามที่จะดำเนินการให้เกิดการบริหารกิจการที่ดีได้เริ่มต้นขึ้น มีการประชุมสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ต่างๆ ที่คาดว่าจะเป็กรอบที่เหมาะสม สรุปออกมาเป็นองค์ประกอบของการบริหารกิจการที่ดี และสังเคราะห์ออกมาเป็นภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งเน้นให้ออกมาเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ๑) แสวงหาความรู้ ความจริง คู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ๒) เสริมสร้างบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม ๓) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึกในวัฒนธรรม ๔) เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ๕) เรียนรู้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ๖) ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ๗) ศึกษาและแสวงหาเทคโนโลยี ๘) ศึกษา วิจัย ส่งเสริม และ สืบสาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการนี้จึงมีผลกระทบที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยราชภัฏเกิดขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นในความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีการปรับเปลี่ยนองค์กรภายในอยู่ไปมาเพื่อหาความลงตัวในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการองค์กรระดับคณะ การปรับเปลี่ยนจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของโปรแกรมวิชาไปเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบสาขาวิชา ที่ต้องมีการขยายความยืดหยุ่นของการจัดการด้านวิชาการ รวมทั้งหน่วยงานทางการส่งเสริมการวิชาการต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการผลิตครูและเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งในปัจจุบันนี้ได้มีความเคลื่อนไหวในการหวนกลับมาจับบทบาทในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตครูอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีฐานแนวคิดที่สืบเนื่องและมีการผสมผสานมาจากแนวคิดโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ที่ขยายระยะเวลาเรียนออกไปถึง ๕ ปีการศึกษา

บทบาทและภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการผลิตครูและพัฒนาครู

โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยไทยในกำกับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีภารกิจหลัก ๔ ประการ ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาระยะยาวของไทย (พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๙) และพระราชบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัย คือ ๑) การสอนวิชาการและวิชาชีพ เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม ๒) การวิจัยค้นคว้าเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ ๓) การบริการทางวิชาการแก่สังคม และ ๔) ทำนุบำรุง รักษา ค้ำครอง ป้อนการ และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในเชิงการถ่ายทอดและปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม และ นอกเหนือจากที่กล่าวมามหาวิทยาลัยราชภัฏต้องมีจุดเน้นในการมีบทบาทของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และต้องดำเนินการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู ซึ่งเป็นบทบาทและภารกิจที่สืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นวิทยาลัยครู

บทบาทภารกิจในด้านการผลิตครูและพัฒนาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีแนวคิดที่ว่า การที่จะพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นให้มีคุณภาพได้นั้นต้องอาศัยครูท้องถิ่นที่มีคุณภาพ เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งพัฒนามาจากสถาบันการผลิตครู จึงมีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตและพัฒนาครูเป็นพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อการกิจด้านนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นแห่งที่มีรากฐานมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งแรกในประเทศไทย ก็ยิ่งถือเป็นภารกิจหลักโดยมีการตั้งวิทยาลัยการฝึกหัดครู เป็นการเฉพาะขึ้นมาเป็นหน่วยงานระดับคณะ ส่วนแห่งอื่นๆ ก็ได้เข้าร่วมโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ (ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, ๒๕๕๓) ซึ่งมีหลักการของโครงการคือเป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อผลิตครูมืออาชีพ ที่มีความรู้ทางวิชาการ เชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ในวิชาชีพครู โดยการดึงดูดคนดี คนเก่ง เข้ามาศึกษาวิชาชีพครูด้วยหลักสูตรและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติและการฝึกอบรมที่เข้มข้น โดยจัดทำเป็นภาพรวมทั้งประเทศ นอกจากนี้มีหลักการการผลิตครูในสาขาวิชาและพื้นที่ที่เป็นความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้ครู (ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน เป็นต้น) โดยมีเงื่อนไขผูกพันให้บัณฑิต/นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องบรรจุเข้ารับราชการครู มีการคัดเลือกสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพเป็นสถาบันฝ่ายผลิตครูในโครงการอีกด้วย โดยมีค่าใช้จ่ายในส่วนที่เป็นทุนการศึกษาและงบดำเนินการ

การผลิตครูดนตรีในประเทศไทย

ดนตรีศึกษาในประเทศไทย มีทั้งดนตรีศึกษาทั้งที่เป็นนอกระบบโรงเรียน และในระบบโรงเรียน ในความเป็นนอกระบบโรงเรียนนั้นมีความเป็นมา เห็นได้ชัดในวัฒนธรรมการสืบทอดของดนตรีไทยและดนตรีพื้นถิ่นในท้องถิ่นต่างๆ ที่ใช้ความเป็นธรรมชาติของสังคมประเพณี (Socialization) เป็นสื่อในการชักนำเยาวชนเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนสอน ซึ่งครูเพลง ครูดนตรีจะเป็นผู้ทำการคัดเลือกคนเก่ง คนดี เข้ามาในสำนัก หรือไม่ก็รับฝากจากผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็ก ที่ต้องการจะปลูกฝังการดนตรีในกุลบุตร กุลธิดา ของตน บ้านที่มีวงดนตรี มีครูดนตรี นักดนตรี มีเครื่องดนตรี ต่างฝึกฝนรำเรียนกันเพื่อประกอบอาชีพ รับจ้างประโคมงาน พิธีกรรม บรรเลงประกอบการแสดงโขน ละคร หุ่น ลิเก ฯลฯ (ณรงค์ชัย ปัญญกรัษณ์, ๒๕๔๗) ดนตรีไทยในอดีตได้รับการอุปถัมภ์จากคนระดับสูง มีการตั้งสำนักดนตรีในวังของพระบรมวงศานุวงศ์ หรือ ตามคุ้มบ้านของขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ลักษณะของดนตรีศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กล่าวถึงมานี้ เป็นการสอนดนตรีตามบ้านหรือสำนักดนตรี แต่การจัดการเรียนแบบนี้แม้ว่าเป็นการถ่ายทอดฝีมือทางดนตรีที่มีคุณภาพ และไม่สามารถทำได้ในเชิงปริมาณ และด้วยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยไปสู่สังคมแบบทำตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้เยาวชนลดความสนใจในการเรียนดนตรีในวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมลง หันไปเรียนในระบบโรงเรียนที่เป็นแบบตะวันตกมากขึ้น

การเรียนการสอนดนตรีในระบบโรงเรียนสำหรับเยาวชนไทย ที่ปรากฏเห็นเป็นหลักฐาน ก็คือ การสอนขับร้อง ใน ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ในหลักสูตรระดับมูลศึกษาได้มีการสอนขับร้องสำหรับเด็กอายุ ๗ ถึง ๙ ปี โดยระบุว่า

“... ขับร้อง ความมุ่งหมาย คือ จะให้ได้ประโยชน์ทางทำใจให้เบิกบาน เพราะใจย่อมเป็นใหญ่แห่งกิจการทั้งปวง ถ้าใจมัวมนต์ ไม่ผ่องใส จะประกอบกิจการอันใดก็ยากที่จะให้ได้ดี เหตุฉะนั้น การขับร้องจึงควรฝึกหัดไว้ใช้เป็นเครื่องฟอกล้างใจให้สะอาด ได้ดีอย่างหนึ่ง กับฝึกหัดให้รู้จักรักความประณีตและไพเราะด้วย

วิธีสอนคือ หัดร้องเพลง เพราะๆ ง่ายๆ ที่พอสอนได้ เช่น เพลงบทดอกสร้อยเป็นต้น ...”

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร. ๕ ศ. ๒/๑๑ เรื่องหลักสูตรมูลศึกษา, ร.ศ. ๑๒๘)

จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน วิชาดนตรีอยู่ในฐานะวิชาขับร้อง เพราะเป็นกิจกรรมทางดนตรีที่สร้างได้ง่ายกว่าการปฏิบัติดนตรีด้วยเครื่องดนตรี วัตถุประสงค์ของการสอนดนตรีเปลี่ยนไปจากเดิมที่มุ่งเพื่อการอาชีพ เป็น มุ่งเพื่อให้ดนตรีเป็นเครื่องจรรโลงใจ สร้างนิสัยให้ละเอียดอ่อน รักความประณีต บรรจง เป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีให้แก่เยาวชน

การเรียนการสอนวิชาดนตรี มีคู่กันมาในระบบโรงเรียนมาโดยตลอด แม้ว่าจะเป็นเพียงคาบเรียนเดียวในหนึ่งสัปดาห์ แต่ก็ไม่เคยมีปรากฏว่าจะไม่มีการเรียนการสอนวิชาขับร้องดนตรี เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า รัฐก็ยังให้ความสำคัญกับวิชาขับร้องดนตรี แต่ไม่ถึงกับเน้นมาก และก็ไม่ถึงกับตัดออกไปจากหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนักเรียนในทุกระดับเมื่อการศึกษาขยายตัวมากขึ้น ในด้านปริมาณ ของสถานศึกษา และจำนวนนักเรียน การจัดการเรียนการสอนจึงต้องจัดหาครูที่มีความเหมาะสม มาทำการสอนในทุกรายวิชา ครูสอนวิชาดนตรี ซึ่งจะต้องสอนทั้งดนตรีและขับร้องก็ต้องอยู่ในกระบวนการนี้ด้วย

การผลิตครูดนตรีในสมัยก่อนเปิดสอนดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก

การสอนดนตรีสำหรับผู้ที่จะเป็นครู ในอดีตที่ผ่านมา หลังจากที่มีการจัดตั้งโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนตามระบบโรงเรียนแบบตะวันตก ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๔ และมีวิวัฒนาการขยายตัวไปทั่วประเทศ ในขณะเดียวกันก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู ใน พ.ศ. ๒๔๓๕ เพื่อผลิตครูเพื่อออกไปสอนนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นประถมศึกษา และ มัธยมศึกษา ในช่วง ๖๐ ปีแรกของการฝึกหัดครู เป็นการผลิตครูแบบองค์รวม คือต้องสามารถสอนได้หลายวิชา รวมทั้งวิชาขับร้องด้วย ซึ่งหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่เริ่มมีมา ก็ต้องมีรายวิชาดนตรีและขับร้อง อยู่ในหลักสูตรด้วย

สุกรี เจริญสุข (๒๕๕๑) ได้รวบรวมข้อความที่เป็นเนื้อหาอยู่ในเอกสารของหลักสูตรต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา ตั้งแต่ หลักสูตรการศึกษาชาติ ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๓๘ จนถึง ฉบับที่ ๑๓ พ.ศ. ๒๕๒๑ ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของแนวคิด ปรัชญา และความมุ่งหมาย ของการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียน ขอยกมาบางตัวอย่างที่เด่นชัด ดังต่อไปนี้

ข้อความที่ ๑ “... การเรียนวิชาศิลปะ เป็นเรื่องการวาดภาพและการขับร้อง ซึ่งได้แก่ เพลงสรรเสริญพระบารมี ทำนองสวดสรภัญญะและทำรำต่างๆ ตามแต่ครูสามารถสอนได้...”

ข้อความที่ ๒ “... การเรียนดนตรีเพื่อให้รู้ไว้เป็นเครื่องแก้ความรำคาญสำหรับบ้านเรือนในเวลาว่าง หัดร้องเพลงง่ายๆ ส่วนเพลงยากๆ และการดีดสีตีเป่า ให้เป็นไปตามใจรักและครูสามารถสอนได้...”

ข้อความที่ ๓ “... วิชาขับร้องเป็นวิชาเลือก จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจเบิกบาน และคลายความเครียด...”

ข้อความที่ ๔ “... วิชาขับร้องมีเนื้อหาเดิม แต่เริ่มมีการสนับสนุนการหัดเล่นดนตรี เริ่มมีการเรียนดนตรีแบบท่องจำสมตัวโน้ตสากลในการเรียนบ้าง...”

ข้อความที่ ๕ “... จุดมุ่งหมายของการเรียนขับร้องและดนตรี เพื่อให้จิตใจผู้เรียนเบิกบาน เห็นความงามและความไพเราะ เพลงที่ใช้ยังคงเป็นเพลงเดิม คือ เพลง ๒ ชั้น เพลง ๓ ชั้น และ เพลงบทดอกสร้อยง่ายๆ ...”

ข้อความที่ ๖ “... ความมุ่งหมายของวิชาขับร้องเป็นการฝึกใช้เสียงดนตรีและให้รู้จัก จังหวะ ให้เปลือกลิ้นและรู้จักใช้เวลาว่าง เป็นเครื่องกล่อมกล่อมให้เกิดอุปนิสัยอันดีงาม ได้แก่ เพลง รักษาบ้านเมือง เพลงโรงเรียน เพลง ๒ ชั้น เพลงพื้นเมือง โดยฝึกร้องหมู่และร้องเดี่ยว...”

ข้อความที่ ๗ “... จุดมุ่งหมายของวิชาดนตรี นาฏศิลป์ได้จัดไว้ในหมวดวิชาศิลปศึกษา มีจุดมุ่งหมายที่ ให้เห็นคุณค่าของวิชาดนตรี นาฏศิลป์ ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรี และนาฏศิลป์ ให้มีโอกาสพัฒนาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ ตามความถนัดและความสนใจของตน แสดงออกตามความคิดเห็นและจินตนาการของตน มีความสนุกสนาน ความเปลือกลิ้น รู้จักดนตรี นาฏศิลป์ ของไทยและของชาติอื่น ให้นำประสบการณ์ทางดนตรีและนาฏศิลป์ไปปรับปรุงบุคลิกภาพของตน...”

จากประเด็นดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าไม่มีข้อความใดที่เน้นถึงการปฏิบัติขับร้อง หรือปฏิบัติดนตรี ในระดับที่สามารถแสดงได้ มีแต่เพื่อเป็นการนันทนาการ สร้างความเบิกบาน เท่านั้น อย่างไรก็ตามก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่ยังต้องมีการสอนวิชาดนตรี ขับร้อง อยู่ในหลักสูตรทุกหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาจนถึงแม้ในหลักสูตรปัจจุบัน

ความต้องการครูดนตรีของการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนนั้น เริ่มมีมากขึ้นเรื่อยๆ การเปิดการเรียนการสอนวิชาดนตรี และ ขับร้อง สำหรับผู้ที่ต้องการจะนำไปประกอบอาชีพโดยตรงก็มีโรงเรียนที่รัฐบาลจัดตั้งไว้อยู่แล้ว ซึ่งก็คือ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ โดยขึ้นอยู่ในกรมศึกษาธิการ แผนกวิสามัญ กระทรวงธรรมการ แต่มอบให้กรมศิลปากรปกครอง เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ต่อมา พัฒนาไปเป็นโรงเรียนศิลปากร ตามแนวคิดในแบบเดียวกันกับสถาบันการศึกษาที่รวมทุกสาขาของศิลปะ ตามแบบ Ecole des Beaux- Arts ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และมีการสอนวิชาครู หรือวิชาการศึกษา เพื่อปรับตัวสู่ประสงค์การจัดการเรียนการสอนที่สามารถให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถไปประกอบอาชีพเป็นครูสอนดนตรี ขับร้อง หรือนาฏศิลป์ ได้อีกทางหนึ่ง

ดังที่ สิริชัยชาญ พิภพจรูญ (๒๕๓๕) บันทึกไว้จากการค้นคว้าประวัติศาสตร์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ไว้ว่า

“...หลังจากก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ได้เพียง ๑ ปี ต่อมาคณะรัฐมนตรี กระทรวงธรรมการลงความเห็น ว่า งานศิลปะต่างๆ ควรจะมีโรงเรียนสอนตามสาขาวิชา เช่น สอนการวาดภาพ การปั้น การลงรัก ฯลฯ และการขับร้องฟ้อนรำ จึงลงมติว่าให้ก่อตั้งโรงเรียนโดยใช้ชื่อ

รวมกันว่า “โรงเรียนศิลปากร” เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ และมีวัตถุประสงค์ว่า ผู้ที่เข้าเรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาจะได้วุฒิครู เพื่อไปประกอบอาชีพเป็นครูสอนโรงเรียนต่างๆ ได้ . . .”

นอกจากนี้ยังอ้างถึงเอกสารที่ ศธ. ๐๓๐๑. ๓๑/๑๕ [๗๖] เรื่องบันทึกเรื่องหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน ที่กล่าวถึงการแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ว่า

“ . . . ส่วนทางแผนกนาฏดุริยางคศิลป์นั้น ก็ควรเป็นวิชาอาชีพเหมือนกัน แต่วิชาอาชีพของแผนกนี้ ควรเป็นไปในทางครู คือ มีอาชีพเป็นครู ไม่ใช่อาชีพที่จะไปแสดงละคร ดนตรี เพราะถ้ามีความมุ่งหมายเช่นนั้น ก็ไม่มีใครเรียน เวลานั้นผู้นิยมเรียนทางแผนกนาฏดุริยางคศิลป์มาก ก็โดยหวังว่าเมื่อเรียนสำเร็จแล้วจะสามารถหางานทางครูสอนขับร้อง ดนตรี รำ ในโรงเรียนรัฐบาล หรืออย่างน้อยก็จะมีโอกาสเข้ารับราชการในกรมศิลปากร . . .”

ดังนั้นจึงถือได้ว่าจากการที่โรงเรียนศิลปากรได้จัดหลักสูตรโดยบรรจุวิชาการศึกษาเพิ่มลงไป จึงกล่าวได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาแรกที่มีการผลิตครูดนตรี หรือครูขับร้องขึ้น และได้ดำเนินการต่อเนื่อง ขยายระดับการศึกษาจนถึงระดับ ประกาศนียบัตรวิชานาฏศิลป์ชั้นสูง

เมื่อโรงเรียนศิลปากรได้มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเป็นวิทยาลัยนาฏศิลป์ ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ใช้หลักสูตร ๑๑ ปี ทั้งวิชาเอกดนตรีและเอกนาฏศิลป์ ได้แก่ โขน ละคร ฟ้อนรำ ดนตรีไทย และดนตรีสากล แบ่งระดับเป็น ๓ ระดับ คือ นาฏศิลป์ขั้นต้นเรียน ๖ ปี นาฏศิลป์ชั้นกลางเรียน ๓ ปี และ นาฏศิลป์ชั้นสูงเรียน ๒ ปี นักศึกษาเข้าศึกษาสถานศึกษาแห่งนี้ ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยมาก่อน โดยเป็นบุตรหลานของครูดนตรี คณะดนตรี สำนักดนตรี เรียนตั้งแต่ระดับนาฏศิลป์ขั้นต้น จนเข้าสู่ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง แต่ข้อจำกัดของสถาบันแห่งนี้ คือการรับนักศึกษาจำนวนน้อย ใช้เวลายาวนาน และถูกคัดกรองมาเป็นระยะๆ ตามระดับของการศึกษา เมื่อถึงขั้นสูงสุด จึงเหลือนักศึกษาดนตรีอยู่ไม่กี่คน (นับรวมปีพายุไต้ฝุ่น คเณศ ดนตรีไทย ดนตรีสากล และ กิตติศิลป์ทั้งไทยและสากล) ผลผลิตจึงไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาทั้งระบบ (ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์, ๒๕๔๗, หน้า ๗)

การจัดการเรียนการสอนที่ปรับเปลี่ยนไปสู่การเน้นไปที่ให้นักศึกษาสามารถออกไปเป็นครูสอนดนตรีได้ ของหลักสูตรนาฏศิลป์ นั้น ได้มีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรจัดแบ่งออกเป็น ๓ หมวดวิชา คือ ๑) หมวดวิชาสามัญ ซึ่งเป็นวิชาการศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐาน ๒) หมวดวิชาการศึกษาหรือวิชาชีพครู เพื่อ ให้นักศึกษาเรียนรู้วิธีการต่างๆ ในสอนดนตรี และมีทักษะในการสอนดนตรี มีการกำหนดให้นักศึกษามีการออกฝึกสอนตามโรงเรียนต่างๆ ๓) หมวดวิชาเอก ที่นักศึกษาเลือกเรียนในสาขาใดสาขาหนึ่งของศิลปะการแสดงทั้งการดนตรี หรือ นาฏศิลป์ จัดเป็นหมวดวิชาเนื้อหาเฉพาะทาง ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องมีการฝึกเพื่อสร้างประสบการณ์ในการแสดงในสถานการณ์จริงในงานต่างๆ ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จัดขึ้น รวมไปถึงงาน

ของกรมศิลปากร และงานของเอกชนที่ทางวิทยาลัยได้รับการติดต่อเชิญไปทำการแสดงนอกสถาบันการศึกษา แต่เป้าหมายหลักที่แท้จริงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็คือ การมุ่งผลิตบุคลากรทางด้านศิลปะการแสดงให้แก่หน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะการผลิตบุคลากรให้กับกรมศิลปากรเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทย ส่วนการสร้างบุคลากรทางด้านศิลปะการแสดงที่ต้องออกไปเป็นครูในระบบการศึกษานั้นถือเป็นเป้าหมายรอง ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาที่ผลิตได้มีจำนวนจำกัดมาก

ในส่วน of สถาบันการฝึกหัดครูที่ไม่ใช่สังกัดในกรมศิลปากรนั้น ก็คือ โรงเรียนฝึกหัดครู ตั้งแต่ได้มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา ก็มีพัฒนาการหลักสูตรและระดับการศึกษา มาโดยตลอด ในช่วง ๖๐ ปีแรก สถาบันการฝึกหัดครูถูกปรับเปลี่ยน ยุบรวม ถูกถ่ายโอนความรับผิดชอบให้สังกัดภายใต้หน่วยงาน หลายหน่วยงานมาโดยตลอด จนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ การสอนดนตรีในสถาบันการฝึกหัดครู ส่วนใหญ่เน้นไปในทางการสอนขับร้อง ดังตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของการฝึกหัดครู ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่เปิดสอนวิชาครู ระดับ ป.ป. ก็มีการบรรจุวิชาขับร้องเป็นวิชาหนึ่งกลุ่มวิชาความรู้ เนื้อหาของผู้ที่จะไปเป็นครู โดยเรียนตามกลุ่มวิชาที่จัดไว้เหมือน กับของหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ - ๘ นอกเหนือจากวิชาครู

การสอนดนตรี สำหรับนักศึกษาครูในช่วงเวลาต่อมานั้น คือช่วงสมัยก่อนถึง พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นการจัดการศึกษาที่มีการสอนดนตรีเช่นกัน แต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นระดับวิชาเอก เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีรายวิชาดนตรีส่วนหนึ่งอยู่ในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ซึ่งมีวิชาดนตรีอยู่ ๔ รายวิชา คือ ดน. ๑๐๑ ดน.๑๐๒ ดน. ๑๐๓ และ ดน. ๑๐๔ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการดนตรีทั้งไทยและสากล เป็นการจัดการเรียนการสอน ในระบบแบบ ๓ ภาคเรียนต่อ ๑ ปีการศึกษา ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นระบบภาคการศึกษาไปเป็นแบบ ๒ ภาคเรียน และต่อมาในภายหลังมีการยกเลิกการสอนหลักสูตร ระดับ ป.กศ. จากผลที่มีการเปิดสอนดนตรีในระดับชั้น ป.กศ. ที่ผ่านมานั้น มีผลสะท้อนในทางดีที่เกิดขึ้นก็คือ นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้น ป.กศ. ที่ต้องการจะศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น ซึ่งกรมการฝึกหัดครูได้ดำเนินการขยายระดับการศึกษาในระดับ ป.กศ. ขึ้นสูง ซึ่งในหลักสูตรระดับดังกล่าวก็มีวิชาเอกดนตรีศึกษาที่ได้รับการกำหนดให้มีการเปิดสอนขึ้นและได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๓ เป็นต้นมา นักศึกษาที่มาเข้าเรียนในระดับ ป.กศ. ชั้นสูงเอกดนตรีศึกษาในเวลานั้น เป็นผู้มีพื้นฐานทั้งทางทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติทางดนตรี ที่ได้รับการเรียนในระดับชั้น ป.กศ. ที่เพียงพอในระดับที่เป็นพื้นฐาน ในการศึกษารายวิชาดนตรีในระดับชั้นสูงขึ้นไปได้อย่างดี (สุดารัตน์ ชาญเลขา, ๒๕๕๓)

การผลิตครูดนตรีในวิทยาลัยครู สถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ

การผลิตครูดนตรีเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาการฝึกหัดครูในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นในสถาบันต่างๆ ที่ผ่านมาในอดีต สามารถจำแนกออกเป็นการผลิตครูหรือการฝึกหัดครูสถาบันในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และ ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งต่อมาเมื่อมีการยุบรวมโครงสร้างองค์การบริหารจัดการการศึกษาระดับอุดมศึกษามาเป็นภายใต้สังกัดเดียวกันของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สามารถพิจารณาจัดจำแนกการผลิตครูออกเป็นกลุ่มสถาบัน โดยเฉพาะในด้านการผลิตครูดนตรี ได้แก่ ๑) สถาบันกลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีมาแต่เดิม ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ และ ๓) กลุ่มวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เน้นไปที่การผลิตครูดนตรีในบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อนำไปสู่การศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต่อไป

การผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้เริ่มที่การผลิตครูเมื่อครั้งยังเป็นสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยครู การเปิดสอนนักศึกษาครูที่เป็นในระดับวิชาเอกดนตรีศึกษานั้น ได้เริ่มเปิดสอนเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างครูดนตรีออกไปสอนตามโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ต่อมา มีการขยายการเปิดสอนออกไปตามวิทยาลัยครูอื่นๆ ทั้งใน กรุงเทพมหานคร และ ต่างจังหวัด เป็นจำนวนมากขึ้นภายในระยะเวลา ๑๐ ปี ต่อมาหลังจากนั้นก็มีการพัฒนาของการปรับปรุง แก้ไข ขยาย หลักสูตร รวมทั้งการขยายระดับการศึกษาให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญา ควบคู่กันไปกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของหลักสูตรบทบาทหน้าที่ ของสถาบันการฝึกหัดครูไปสู่มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเวลาต่อมา

เมื่อครั้งที่ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีประกาศจัดตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้น ใน พ.ศ. ๒๕๔๓ จนเข้าสู่ช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ และ ฉบับที่ ๒ กรมการฝึกหัดครูได้ขยายการผลิตครูปริมาณจำนวนมากเพื่อสนองสถานะการเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วของประชากรของประเทศ โดยมีการขยายหลักสูตรการฝึกหัดครูต่างๆ ให้กว้างขวางออกไปเพื่อสนองความต้องการของระบบการศึกษาของประเทศไทยที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ประการสำคัญที่นำไปสู่การเปิดสอนวิชาดนตรีเป็นวิชาเอกในวิทยาลัยครูก็คือ การเริ่มขยายระดับการศึกษาของนักศึกษาครู ขึ้นและทุกวิทยาลัยครูได้เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.ชั้นสูง) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ และมีการขยายวิชาเอกให้มากขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ รวมทั้งมีการเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาเป็นครั้งแรก ในปีการศึกษาเดียวกัน

ความเป็นมาของการเปิดสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก ของกรมการฝึกหัดครูนั้น ในครั้งแรกสุดที่ได้เปิดทำการสอนขึ้นที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ความ

เป็นมาในตอนนี้ วาสิษฐ์ จรรย์ยานนท์ (๒๕๓๘) ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ได้บันทึกไว้ว่า

“... การขาดครูดนตรี ทำให้ที่ประชุมอธิบดีราวเดือนสิงหาคม ๒๕๑๒ กำหนดให้กรมการฝึกหัดครูจัดการผลิตครูดนตรีประถมขึ้น กรมฯ ตั้งกรรมการขึ้นมา มีอาจารย์อวบ เหมรัชตะ อาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นกรรมการ... ปี ๑๓ ได้มาเป็นอาจารย์ประจำสอนที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ มีภาควิชาดนตรี นักเรียนเอกดนตรีปีแรกให้เขาส่งมา... รุ่นที่ ๒ ไปคัดมาจากต่างจังหวัด กว่าจะได้สอบเองก็ตกเข้ารุ่น ๖ รหัส ๑๘...”

จะเห็นได้ว่าเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปิดสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกขึ้นมา ก็เพราะเหตุว่า เกิดสภาวะขาดแคลนครู และครูที่ต้องไปทำการสอนต้องเป็นครูที่ศึกษาวิธีการสอนที่เน้นเฉพาะวิชาหรือเป็นวิชาเอกมา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความต้องการครูเฉพาะทางมากขึ้น วิชาดนตรีก็เป็นอีกวิชาหนึ่งที่โรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ต้องการครูมาสอนในวิชานี้ เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการที่มีการใช้ครูสาขาวิชาการอื่นๆ มาทำการสอนดนตรี โดยหาครูดนตรีที่จบการศึกษาโดยตรงมาแทน

นอกจากนี้ ในการเปิดสอนดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยานักศึกษาคู ๕ รุ่นแรก นอกจากเป็นพวกที่ถูกคัดเลือกมาเรียนแล้ว ก็มึ้นักศึกษาที่มาเข้าเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ รวมทั้งนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่าแต่มีพื้นฐานดนตรีมาแล้ว โดยที่มีครอบครัวเป็นคณะวงดนตรี สำนักดนตรี ประกอบอาชีพดนตรี หรือมีประสบการณ์การเป็นนักเรียนในวงโยธวาทิตมาก่อน ซึ่งอย่างน้อยก็ต้องมีพื้นฐานความรู้และทักษะทางดนตรีมาก่อน รวมทั้งได้รับการพิจารณาทางด้านเจตคติที่มีต่อการเป็นครูดนตรีมาบ้างแล้ว จึงได้รับการคัดเลือกเข้ามาศึกษา ถือว่าเป็นปัจจัยป้อนเข้าที่เป็นนักศึกษาที่มีคุณภาพที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้มา ส่วนคณาจารย์ที่เป็นผู้สอนนั้น นอกจากเป็นนักวิชาการดนตรีที่มีทุนเดิมที่เป็นทั้งประสบการณ์การสอน ฐานความรู้ด้านดนตรี ฐานความรู้และทักษะด้านวิธีการสอนมาแล้วในระดับสูง ท่านทั้งหลายมีส่วนในบทบาทดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนที่ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีคุณภาพพอสมควร และผู้สำเร็จการศึกษาใน ๕ รุ่นแรก ก็กระจายกันไปทำงานกันอยู่ทั่วประเทศ และส่วนหนึ่งก็ทำงานเป็นนักวิชาการดนตรี ทั้งดนตรีไทย และดนตรีสากล อยู่ในสถาบันการฝึกหัดครูดนตรีในหลายๆ แห่ง ทั่วประเทศ และมีพัฒนาการความสามารถในการสอนดนตรีเพิ่มขึ้นไปตามอายุประสบการณ์การทำงาน (สุภารัตน์ ชาญเลขา, ๒๕๕๓)

บุคลากรผู้สอนดนตรีในวิทยาลัยครู

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ อาจารย์ผู้สอนวิชาดนตรีในระดับชั้น ป.ศ. ส่วนใหญ่เป็นผู้สอนที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาวิชาดนตรีมาโดยตรง แต่มีความสามารถในทางการปฏิบัติดนตรี และมีความรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรี เมื่อเริ่มมีการผลิตครูดนตรีออกมาอย่างต่อเนื่อง ครูดนตรีที่สำเร็จการศึกษาออกไปก็ค่อยๆ ไปทดแทนผู้สอนเหล่านั้น ซึ่งก็เปลี่ยน ย้าย สายวิชาการสอนกลับไปสู่วิชาที่เป็นความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเดิมของตนต่อไป (มนตรี ภู่งาม, ๒๕๕๓) บุคลากรที่เป็นครูอาจารย์สอนวิชาดนตรีในวิทยาลัยครูต่างๆ ในช่วงประมาณปีการศึกษา ๒๕๑๕ ถึง ๒๕๒๕ ส่วนมากเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกดนตรีจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หลังจากนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๖ เป็นต้นมา มีผู้สำเร็จการศึกษาทางสายดนตรีจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากที่ต่างๆ ได้แก่ วิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมทั้งจากสถาบันการศึกษาจากต่างประเทศส่วนหนึ่ง ได้รับการบรรจุเข้ามาทำงานเป็นผู้สอนวิชาดนตรีในวิทยาลัยครูต่างๆ ซึ่งขณะนั้น กรมการฝึกหัดครู ไม่ได้ระบุหรือเจาะจงที่จะรับบรรจุบุคลากรผู้สอนดนตรีที่สำเร็จเฉพาะทางดนตรีศึกษาเท่านั้น แต่กรมการฝึกหัดครูก็ยังรับบุคคลที่สำเร็จการศึกษาสายดนตรีทุกแขนง เข้ามาเป็นครูผู้สอนดนตรีในวิทยาลัยครู เพราะเหตุว่ายังมีความต้องการในการเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยครูของนักเรียนในท้องถิ่นชนบทยังมีอยู่ในระดับสูง อีกทั้งกรมการฝึกหัดครูจึงได้ขยายแนวทางการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษาชั้นสูง โดยเพิ่มวิชาเอกสายอาชีพขึ้นมามากหลายวิชารวมทั้งวิชาชีพดนตรี ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ดังนั้นบุคลากรผู้สอนวิชาดนตรีจึงมีทั้งผู้ที่จบมาทางสายศิลปดนตรี นักทฤษฎีดนตรี นักดนตรี วิทยา และนักวิชาการดนตรีศึกษา กระจายกันอยู่ตามวิทยาลัยครูต่างๆ ทั่วประเทศ ในขณะที่เวลานั้น ก็มีบุคลากรครูผู้สอนดนตรีประจำการได้รับอนุมัติให้ไปศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวุฒิทางการศึกษาให้สูงขึ้น ตามนโยบายการพัฒนาบุคลากรของกรมการฝึกหัดครู ที่ต้องการให้คณาจารย์ผู้สอนทุกวิทยาลัยครูในประเทศ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีบุคลากรผู้สอนดนตรีในวิทยาลัยครูส่วนหนึ่งที่ได้ศึกษาต่อในสาขาวิชาอื่น เช่น สายวิชาการศึกษา ซึ่งก็ยิ่งถือว่ากลับมาจากการศึกษาต่อยังได้นำความรู้มาใช้ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูดนตรีได้ ตามหน้าที่เดิมที่ได้เคยปฏิบัติมา แต่มีบางส่วนที่ไปศึกษาสาขาวิชาการอื่นแล้วเปลี่ยนสายการทำหน้าที่สอนจากเดิมที่สอนวิชาดนตรีไปเป็นการสอนวิชาการสาขาอื่น หรือทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถาบันการศึกษา ก็มีเช่นกัน

หลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาของกรมการฝึกหัดครู

หลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาลงบับแรกที่ใช้สอนเพื่อผลิตครูดนตรีในปีการศึกษา ๒๕๑๓ ได้รับการพัฒนาขึ้น จากการที่หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นได้เห็นถึงความสำคัญของการสอนดนตรีให้นักเรียนในชั้นระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาดนตรีไว้ในหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๓ จึงได้มีนโยบายให้กรมการฝึกหัดครูพัฒนาหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาใช้เปิดสอนเพื่อการผลิตครูดนตรีขึ้น บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในครั้งนั้นประกอบด้วย อาจารย์อวบ เหมะรัชตะ เป็นผู้ร่างหลักสูตร โดยมีอาจารย์वासิสฐ์ จรรย์ยานนท์ เป็นผู้ร่วมพิจารณาร่าง และ อาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ตรวจร่างหลักสูตร จากนั้นก็ส่งให้กรมการฝึกหัดครูอนุมัติเป็นหลักสูตรเพื่อใช้เปิดทำการเรียนการสอนต่อไป ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (บรรจง ชลวิโรจน์, ๒๕๕๓)

หลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๓ ของกรมการฝึกหัดครู เป็นหลักสูตรสร้างขึ้นเพื่อเปิดสอนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับชั้นสูง ระยะเวลาในการศึกษา ๒ ปี การศึกษา ในระบบ ๓ ภาคเรียน ต่อ ๑ ปีการศึกษา จำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า ๑๓๐ หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตรใช้โครงสร้างเดียวกันกับหลักสูตรระดับชั้น ป.กศ. ชั้นสูง วิชาเอกอื่นๆ ประกอบด้วย ๔ หมวดวิชา คือ

๑) หมวดวิชาบังคับ ประกอบด้วยรายวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐานการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา วิชาชีพครูและหลักการสอนดนตรีในชั้นมัธยมศึกษา หลักการสอนวิชาโท การออกฝึกสอน และกลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในหมวดนี้มีจำนวน ๔๐ หน่วยกิต

๒) หมวดวิชาบังคับเลือก ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาที่ผู้เรียนต้องเลือกเรียนโดยไม่ซ้ำกับหมวดวิชาเอก หรือวิชาโท ในหมวดวิชาบังคับเลือกนี้กำหนดให้เรียน ๑๐ หน่วยกิต

๓) หมวดวิชาเอก ซึ่งก็คือ วิชาเอกดนตรีศึกษา ในหมวดวิชานี้เป็นวิชาเนื้อหาของดนตรีโดยเฉพาะ ประกอบด้วย วิชาปฏิบัติดนตรี วิชาทฤษฎีดนตรีและหลักการประสานเสียง วิชาประวัติและวรรณกรรมดนตรี และ วิชาการสอนดนตรีในชั้นประถมศึกษา ในหมวดวิชาเอกนี้รวมเป็นจำนวน ๔๐ หน่วยกิต

๔) หมวดวิชาโท ซึ่งหลักสูตรกำหนดให้ผู้เรียนต้องเลือกเรียนวิชา ๒ สาขาวิชาที่ต่างกัน ให้เลือกเรียนสาขาวิชาละไม่น้อยกว่า ๒๐ หน่วยกิต รวม ๒ วิชาโท คิดเป็นจำนวน ๔๐ หน่วยกิต

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาระดับชั้น ป.กศ. ชั้นสูง มีจุดมุ่งหมายให้ผู้สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นครูสอนดนตรีในชั้นประถมศึกษาเป็นหลัก แต่ก็สามารถทำการสอน

ดนตรีในชั้นมัธยมศึกษาได้ด้วยเช่นกัน ดังมีปรากฏวิชาหลักการสอนดนตรีทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่ในหลักสูตรทั้งสองระดับ นอกจากนี้จากการที่มุ่งให้ออกไปสอนวิชาดนตรีเป็นหลักแล้ว ก็ยังสามารถสอนวิชาโทได้อีก ๒ สาขาวิชา อีกเช่นกัน ซึ่งจากความจำเป็นและความต้องการของโรงเรียนในชนบทที่กำลังขาดแคลนครู ทำให้ผู้ที่ออกไปเป็นครูต้องสอนให้ได้หลายๆ วิชา นอกเหนือจากวิชาเอกที่ตนเองเรียนมาแล้ว หลักสูตรของการผลิตครูในเวลานั้นจึงต้องสนองความต้องการของโรงเรียนที่กำลังขาดแคลนครูอยู่ในขณะนั้นด้วย ลักษณะของหลักสูตรจึงออกมาโดยมีองค์ประกอบถึง ๔ หมวดวิชา

หลังจาก พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมาอีก ๘ ปี มีการขยายการเปิดสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง ที่วิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ดังนี้

วิทยาลัยครูจันทระเกษม กรุงเทพมหานคร เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปิดสอนที่ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑

ภาคใต้ เปิดสอนที่ วิทยาลัยครูสงขลา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐

ภาคเหนือ เปิดสอนที่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑

แต่ละวิทยาลัยครูที่ได้รับอนุมัติจากกรมการฝึกหัดครูให้เปิดทำการสอนได้นั้น จะต้องใช้หลักสูตรเดียวกันกับของวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งเป็นหลักสูตรกลางของกรมการฝึกหัดครูที่ใช้นักวิชาการศึกษาและนักวิชาการดนตรีพัฒนาหลักสูตรขึ้นมา (เฉลย ภูมิพันธุ์, ๒๕๕๓) หลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาที่นำมาใช้เปิดสอนในวิทยาลัยครูต่างๆ ที่กล่าวมานั้น เป็นหลักสูตรที่มีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนระบบภาคการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการจากเดิมที่เคยเป็นระบบแบบ ๓ ภาคเรียนใน ๑ ปีการศึกษา มาเป็นระบบ ๒ ภาคเรียนใน ๑ ปีการศึกษา ดังนั้นหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขสำหรับวิชาเอกดนตรีศึกษาในระดับป.กศ. ชั้นสูง จึงต้องปรับลดจำนวนภาคเรียนลงเหลือ ๔ ภาคเรียนตลอดหลักสูตรที่กำหนดให้เรียน ๒ ปีการศึกษา แต่ระยะเวลาของภาคเรียนขยายจาก ๑๒ สัปดาห์ เป็น ๑๘ สัปดาห์ ต่อภาคเรียน การจัดการเรียนการสอนจึงให้เรียนรายวิชาต่างๆ ภายใน ๓ ภาคเรียน ส่วนภาคเรียนที่ ๔ ซึ่งเป็นภาคเรียนสุดท้ายกำหนดให้เป็น การออกฝึกสอนซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์การสอนในวิชาชีพครู รวมจำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรแบบ ๔ ภาคเรียน เป็นจำนวนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๗๒ หน่วยกิต มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรแก้ไขสำหรับวิชาเอกดนตรีศึกษา แบ่งออกเป็น ๓ หมวดวิชา คือ

๑) หมวดวิชาพื้นฐาน เปรียบเทียบได้กับ วิชาการศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปัจจุบัน กำหนดให้เรียน ไม่น้อยกว่า ๒๔ หน่วยกิต

๒) หมวดวิชาชีพครู ประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐานการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา หลักการสอน และประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติ กำหนดให้เรียนจำนวน ๒๔ หน่วยกิต

๓) หมวดวิชาเอก ซึ่งในหลักสูตรฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๒๐ นี้ มีการกำหนดออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ หมวดวิชาเอกแบบไม่มีวิชาโท และ หมวดวิชาเอกแบบมีวิชาโท สำหรับวิชาเอกดนตรีศึกษา เป็นวิชาเอกแบบไม่มีวิชาโท ดังนั้น จำนวนหน่วยกิตของวิชาเอกจึงมีมากกว่าวิชาเอกแบบมีวิชาโท มีจำนวนวิชาเอกไม่น้อยกว่า ๒๔ หน่วยกิต

ในปีการศึกษา ๒๕๒๐ นอกจากมีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรวิชาเอกดนตรีในระดับชั้น ป.กศ. ชั้นสูง แล้ว ยังมีการพัฒนาหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาในระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรที่กำหนดให้เรียน ๒ ปีหลังจากสำเร็จประโยคชั้น ป.กศ.ชั้นสูง หรือ ที่เรียกกันภายหลังว่าเป็นหลักสูตร ๒ ปีหลังอนุปริญญา เปิดทำการสอนครั้งแรกที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๑ นักศึกษาที่เข้ามาเรียนรุ่นที่ ๑ ส่วนมากเป็นข้าราชการครูประจำการที่เป็นผู้สอนวิชาดนตรีลาศึกษาต่อ ซึ่งเดิมเคยเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากระดับ ป.กศ.ชั้นสูงจากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จากวิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ และ จากวิทยาลัยนาฏศิลป์

การขยายการสอนดนตรีไปสู่สายอื่นที่ไม่ใช่ครูดนตรี

จากการที่มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการไม่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว โดยขยายการผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นเพิ่มขึ้น และ มีการปรับเปลี่ยนองค์กร จากความเป็นวิทยาลัยครูไปสู่สถาบันราชภัฏ ส่งผลให้ภาควิชาดนตรีของสถาบันราชภัฏหลายแห่งเปลี่ยนแนวคิดจากการที่เคยผลิตครูอย่างเดียว ไปสู่การขยายฐานการผลิตบัณฑิตดนตรีในสายศิลปศาสตร์ โดยมีการใช้บุคลากร และ ปัจจัยการผลิตบัณฑิตอย่างเดิมที่เคยใช้ในการผลิตบัณฑิตครูดนตรีมาก่อน โดยค่อยๆ ควบนักเรียนสายครูดนตรี จำนวนนักเรียนตามชั้นปีที่เหลือก็ค่อยๆ ลดลง จนนักเรียนสายครูสำเร็จการศึกษาไปจนหมด อีกทั้งมีข้อกำหนดแนวปฏิบัติจากสภาสถาบันราชภัฏที่ต้องการให้การผลิตบัณฑิตสายครูไปขึ้นอยู่กับภายใต้การดำเนินงานของคณะครุศาสตร์ ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาดนตรีซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงต้องเร่งหันไปเปิดสอนเพื่อผลิตบัณฑิตวิชาเอกดนตรีในสายวิชาศิลปศาสตร์ต่อไป ผลที่เกิดขึ้นจึงกระทบต่อความต่อเนื่องของการผลิตครูดนตรี ความคิดในการพัฒนาครูดนตรีหยุดชะงักลงชั่วระยะเวลาหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีผู้สำเร็จวิชาดนตรีในสายศิลปศาสตร์ที่ต้องการออกไปประกอบวิชาชีพครูดนตรี โดยต้องมีการศึกษาวิชาครูเพิ่มเติมอีก ๑ ปี

การส่งเสริมการเปิดสอนครุคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ในระยะเวลาต่อมาตราบจนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มีสาระสำคัญให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริม กำกับ และประสาน สถาบันอุดมศึกษา ให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนา ครู ประกอบกับ สถาบันราชภัฏได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีการกึ่งที่เน้นการผลิตและพัฒนาครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จึงเกิดการปลุกกระแสความคิดในการหันกลับมาส่งเสริมการผลิตครุคนตรีขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง

หลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแนวความคิดในการผลิตบัณฑิตเพื่อบรรเทาการผลิตครูล้นไปเป็นการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายครู ประกอบกับวงการการศึกษาได้มองเห็นถึงภาวะของการที่คุณภาพนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่ำ และพบว่าปัญหาหลักมาจากครู จึงเกิดมีนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งเป็นโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่เกิดขึ้น มีการสร้างหลักสูตรสำหรับการผลิตครูให้ระยะเวลาในการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น ๕ ปี ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ที่มีคณะที่เกี่ยวข้องการผลิตครูก็ขานรับนโยบายนำมาปฏิบัติ เริ่มในปีการศึกษา ๒๕๔๗ เป็นรุ่นแรก มีการคัดเลือกนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลการเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๒.๗๕ นอกจากนี้ผู้ที่สามารถผ่านการคัดเลือกก็จะได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาคนละ ๖๕,๐๐๐ บาท ต่อปี เมื่อจบการศึกษาที่จะได้รับการบรรจุให้ทำงานเป็นครูในโรงเรียนในท้องถิ่นของตนเองตามที่ได้ทำสัญญาไว้ตั้งแต่เริ่มศึกษา

ในการนี้ มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในการผลิตครุคนตรีด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการสร้างหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร ๕ ปี) สาขาวิชาศิลปกรรม โดยดำเนินการโดยคณะกรรมการร่างหลักสูตรที่ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับครุคนตรีพันธุ์ใหม่ฉบับแรก มีหลายสถาบันการศึกษาที่รับเอาหลักสูตรฉบับนี้ไปเปิดสอน ส่วนใหญ่เปิดสอนเพียงรุ่นเดียว เนื่องจากเป็นหลักสูตรแรกที่ไม่ประสบผลสำเร็จ บางสถาบันก็ยุติการจัดการเรียนการสอนไป ส่วนสถาบันอื่นๆ ที่ยังดำเนินการต่อ ก็มีการเสนอขอปรับปรุงหลักสูตรเปลี่ยนสาขาวิชาไปเป็นชื่ออย่างอื่น ส่วนใหญ่ใช้ชื่อวิชาเอกว่า สาขาวิชาดนตรีศึกษา เพื่อต้องการเน้นเฉพาะการผลิตครุคนตรี หลังจากนั้นก็มีสถาบันการศึกษาอีกหลายสถาบันต่างก็ทยอยขอเสนอเปิดสอนและเข้าโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ โดยมีการพัฒนาหลักสูตรครุคนตรี ๕ ปี ขึ้นมาเอง

ต่อมาได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและอนุมัติให้ดำเนินการโครงการครูพันธุ์ใหม่ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และเห็นชอบการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงาน ๒ ชุด ได้แก่ คณะกรรมการบริหารโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ และคณะกรรมการคัดเลือกสถาบันฝ่ายผลิตและนักศึกษาทุนโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การ

คัดเลือกสถาบันฝ่ายผลิตด้วยหลักสูตรระดับปริญญาตรี ๕ ปี เพื่อคัดเลือกสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญการผลิตครูในสาขาวิชาที่เป็นความต้องการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้โครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๖๓)

ในส่วน of สาขาวิชาคนตรีศึกษา มีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนคนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกได้รับคัดเลือกเป็นสถาบันฝ่ายผลิตโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่นำร่อง ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ จำนวน ๕ สถาบัน จากสถาบันที่เปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา ทั้งหมดทั่วประเทศที่เข้าร่วมโครงการ และในจำนวน ๕ สถาบันนี้ เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหมด ได้แก่ ๑) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ๒) มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ๓) มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ๔) มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และ ๕) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่า การฝึกหัดครูในประเทศไทยมีพัฒนาการมาเป็นเวลานาน เริ่มขึ้นตั้งแต่มีการจัดการศึกษาเพื่อการฝึกหัดครูขึ้นในวังและในวัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาได้มีความพยายามมุ่งจัดให้เป็นระบบ มีระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น เป็นยุคใหม่ที่มีการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีแบบแผนเป็นตะวันตก มีการเปิดโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้มีความต้องการครูมากขึ้น จึงเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ มีการริเริ่มการฝึกหัดครูขึ้น สถาบันการฝึกหัดครูในประเทศไทยได้รับความสนใจและให้ความสำคัญ และได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ การฝึกหัดครูในสมัยเริ่มต้นที่มีสถาบันฝึกหัดครูได้รับการปรับปรุงเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับ มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูให้กระจายตัวตั้งอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศมากขึ้นตามลำดับ หลักสูตรมีหลายสาขาวิชา และหลายระดับ แม้ว่าเวลาจะผ่านพ้นไปหลังจากมีการตั้งกรมการฝึกหัดครูตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เป็นต้นมา ก็ยังมีการดำเนินงานด้านการฝึกหัดครูกระจายอยู่ตามหน่วยงานระดับกรมและระดับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง

พัฒนาการของสถาบันฝึกหัดครูในสังกัดของกรมการฝึกหัดครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ ในช่วงแรกๆ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในเวลานั้น ได้ดำเนินงานหลักเป็น ๒ ลักษณะ คือ งานการผลิตครูและงานการอบรมครู การดำเนินงานของกรมการฝึกหัดครูจึงดำเนินงานไปตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ในระยะต่างๆ และมีพัฒนาการที่เห็นได้ชัดในด้านการมุ่งเร่งขยายด้านปริมาณการผลิตครูออกมาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเพิ่มขึ้นในระบบการศึกษาของชาติ โดยเพิ่มการจัดการศึกษาสำหรับการผลิตครูเฉพาะทางมากขึ้น มีการขยายการฝึกหัดครูถึงระดับปริญญา หลักสูตรการผลิตครูได้รับการปรับปรุงแก้ไขไปตามสภาพบริบททางเศรษฐกิจ ประชากร และสังคม ที่แปรเปลี่ยนไป สถาบันการฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครูมีพัฒนาการได้รับการยกฐานะจากโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นเป็นวิทยาลัยครู เมื่อเข้าสู่ระยะของการพัฒนา

ในช่วงการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ และ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๘ ขณะนั้นจำนวนนักศึกษาครูก็ยังคงมีการขยายตัวมากขึ้นเพื่อผลิตให้ทันกับความต้องการใช้ครู อันมีมูลเหตุมาจากจำนวนประชากรเด็กขยายตัว รัฐขยายจำนวนโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นจำนวนมาก หลังจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๓ เป็นต้นมา การอึดตัวของความต้องการครูเริ่มปรากฏขึ้น และ สืบเนื่องไปถึงการผลิตครูเกินอัตราที่จะรับได้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายวางแผนครอบครัวของรัฐบาล ทำให้จำนวนประชากรเด็กลดลง ความต้องการครูที่จะไปสอนจึงลดลงตามไปด้วย วิทยาลัยครูในเวลานั้นจึงจำเป็นต้องชะลอปริมาณการผลิตครูลง หันมาเน้นการพัฒนาคุณภาพ และ การฝึกอบรมครูประจำการมากขึ้น ขณะเดียวกันได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างขึ้น กรมการฝึกหัดครูจึงได้ขยายแนวทางการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง โดยเพิ่มวิชาเอกสายอาชีพขึ้นมาหลายวิชา ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนวิชาการศึกษาสาขาต่างๆ ได้ การดำเนินงานการผลิตครูโดยกรมการฝึกหัดครูดำเนินมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารระดับภูมิภาค คือมีการรวมกลุ่มวิทยาลัยครูในภูมิภาคเดียวกันจัดตั้งเป็นสหวิทยาลัยขึ้น ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ วิทยาลัยครูจึงเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันราชภัฏและ ใน พ.ศ. ๒๕๔๑ ก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในสายวิชาอื่นแล้ว ภารกิจการผลิตครูก็ยังได้รับการดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง หลังจากการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีการกำหนดนโยบายให้เพิ่มศักยภาพครู มีการตั้งและดำเนิน โครงการครูพันธุ์ใหม่ โดยการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างหลักสูตรของการผลิตครู ให้เป็นหลักสูตรการผลิตครู ๕ ปี เมื่อได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ แต่ละสถาบันเป็นนิติบุคคล มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ไม่ขึ้นกับรูปแบบของการบริหารจัดการจากกรมที่เป็นส่วนกลาง แต่ละสถาบันก็มีความแตกต่างในด้านต่างๆ ออกไป ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นปัจจัยในกระบวนการผลิตครู ได้แก่ ปรัชญาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น นโยบายในการส่งเสริมการผลิตครูคนตรี หลักสูตร โครงสร้างองค์กรของการบริหารจัดการเรียนการสอน และแนวคิดของบุคคลกรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผลิตครู รวมทั้งการปรับยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเพื่อการผลิตครู ซึ่งในแต่ละสถาบันก็ปรับตัวไปตามสภาพบริบทของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งและพื้นที่รับผิดชอบของสถาบัน ในการผลิตครูคนตรี ซึ่งเป็นการผลิตครูเฉพาะทาง เริ่มมีการเปิดสอนครูคนตรีในวิทยาลัยครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู(เดิม) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓ ในช่วงที่ดำเนินการผลิตครูคนตรีที่การบริหารจัดการของวิทยาลัยครูถูกกำหนดนโยบายและรูปแบบการผลิตครูจากกรมส่วนกลางนั้น วิทยาลัยครูทุกแห่งที่

กระจายกันอยู่ตามภูมิภาคที่มีศักยภาพเพียงพอและได้รับอนุมัติให้สามารถเปิดสอนครูดนตรีได้นั้น ต้องใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากส่วนกลางเหมือนกันทุกแห่ง ซึ่งหลักสูตรการผลิตครูดนตรีได้รับการพัฒนาเป็นระยะ มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรทั้งในมิติของการขยายวิชาเฉพาะทางที่เป็นสาขาย่อยของสาขาดนตรี อาทิ สาขาดนตรีไทย สาขาดนตรีสากล และ ขยายระดับการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นระดับประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง ระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปีหลังอนุปริญญา และ ระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี การจัดการเรียนการสอนครูดนตรีเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายการผลิตครูโดยรวมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะบริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีทั้งการเพิ่มและลดจำนวนการผลิตครูดนตรี หรือ มีการลดจำนวนการผลิตครูลง แล้วปรับการดำเนินงานโดยเปิดสอนวิชาดนตรีระดับปริญญาที่ไม่ใช่เป็นการผลิตครูดนตรีควบคู่ไปกับการผลิตครูดนตรีที่ต้องลดจำนวนการผลิตลง トラバจนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์กรสถาบันการผลิตครูไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบกับการมีนโยบายส่งเสริมการปฏิรูปการผลิตครูให้มีคุณภาพ การผลิตครูดนตรีก็ได้รับการฟื้นฟูและปรับปรุงสภาพขึ้นใหม่ไปตามแบบแผนการดำเนินงานของแต่ละสถาบัน ทั้งด้านการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การพัฒนาบุคลากรที่เป็นนักวิชาการดนตรีศึกษา และการเปลี่ยนแปลงองค์กรและโครงสร้างการดำเนินการผลิตครูดนตรี

บทที่ ๔

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย คือ กระบวนการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นอย่างไร และ ในการพัฒนาการผลิตครุภัณฑ์นักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีแนวคิดในกระบวนการผลิตครุภัณฑ์อย่างไร เมื่อพิจารณาคำถามการวิจัยแล้ว ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องที่เป็นตัวองค์ความรู้ที่ต้องเกิดขึ้นก็คือ ภาพรวมของกระบวนการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ซึ่งความรู้นี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์ ความรู้ที่เป็นแนวคิดที่มีต่อการผลิตครุภัณฑ์ของนักวิชาการดนตรีศึกษาของสถาบันแห่งนี้ ในบทนี้เป็นบทที่อธิบายวิธีการดำเนินการวิจัยที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการค้นหาคำตอบให้ได้ตามคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว จากนั้นจึงออกแบบการวิจัย โดยการพิจารณาแตกประเด็นหลักที่ศึกษาให้ชัดเจน เมื่อได้ประเด็นแล้วจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดวิธีการวิจัย เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และ การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากประเด็นหลักที่พิจารณาจากคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๔-๑ เป็นแผนภูมิของกรอบแนวคิดในการวิจัย มีประเด็นหลักที่สำคัญ ๔ ประเด็น คือ

ประวัติความเป็นมาของการผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย

เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของพัฒนาการการผลิตครุภัณฑ์โดยทั่วไปในประเทศไทย ที่มีสาระสำคัญของประวัติความเป็นมาเพื่อเป็นการปูความรู้และแนวทางพื้นฐานของการฝึกหัดครู

ไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน และส่งผลกระทบไปสู่สาเหตุและปัจจัยของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทยควบคู่กันไป

การผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย

ในประเด็นหลักหัวข้อการผลิตครุภัณฑ์ในประเทศไทย เป็นการศึกษาผลกระทบและเหตุปัจจัยที่ทำให้การผลิตครุภัณฑ์ในการฝึกหัดครูของประเทศไทยต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการฝึกหัดครูที่ต้องปรับตัวไปตามสภาพของแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งมีผลต่อหน่วยงานที่เป็นวิทยาลัยครูในสังกัดที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการดำเนินงานผลิตครุภัณฑ์ครุภัณฑ์ตามไปด้วย จนกระทั่ง องค์กรที่เป็นสถาบันของกรมการฝึกหัดครูได้รับการพัฒนาและยกฐานะไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเวลาต่อมา

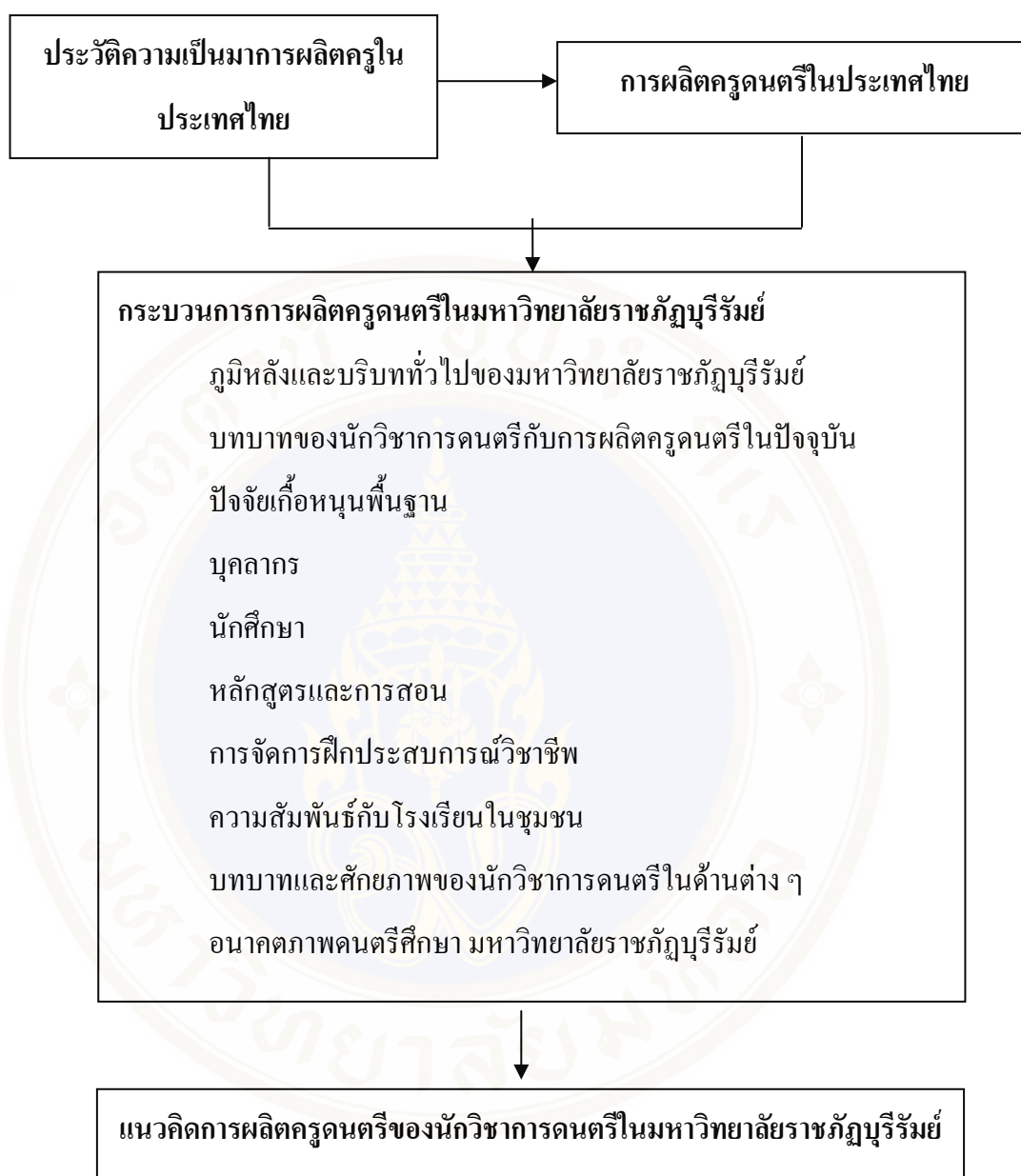
กระบวนการการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในประเด็นหลักหัวข้อกระบวนการการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นี้ เป็นหัวข้อสำคัญที่จะตอบคำถามวิจัยและตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่า กระบวนการการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นอย่างไร มีหัวข้อย่อยที่แตกประเด็นมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงคุณภาพ

แนวคิดการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เป็นประเด็นที่เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้รับการนำเสนอไว้จากการศึกษาของหัวข้อกระบวนการการผลิตครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่า แนวคิดการผลิตครุภัณฑ์ของนักวิชาการครุภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงประเด็นหลักที่ใช้ในการศึกษา นำเสนอไว้ในแผนภูมิที่ ๔-๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๔-๑ แสดงกรอบแนวคิดและความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงประเด็นหลักที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการวิจัยกรณีศึกษา (Case study research) ที่กำหนดตัวกรณี (The case) และขอบเขต (The Bound) ที่เป็นระดับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ การวิจัยแบบกรณีศึกษาเป็นการศึกษาที่หาข้อค้นพบของกรณีที่เป็น

หน่วยเดียวและจำกัดอยู่ในช่วงเวลาการศึกษา เป็นวิธีการศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถเลือกมาใช้ในการวิจัย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องที่ศึกษามากขึ้น

การวิจัยแบบกรณีศึกษามีความหมายครอบคลุมการศึกษาที่ให้ความสนใจต่อคุณสมบัติของหน่วยที่ศึกษาหน่วยเดียว ซึ่งหน่วยที่ศึกษาอาจเป็นองค์กร (Organization) หรืออาจเป็นการศึกษาการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Decision) หรืออาจเป็นการศึกษาด้านบุคคล (Person) หรือเป็นการศึกษาสถาบัน (Institution) หรืออาจเป็นการศึกษานโยบาย (Policy)

กรณีศึกษาจากหน่วยวิเคราะห์หน่วยเดียว เช่น การศึกษาองค์กร ความใช้ได้ทั่วไปของข้อค้นพบ (Generalization) อาจกระทำไม่ได้ หรืออาจเป็นปัญหา เพราะจำกัดอยู่กับองค์กรเพียงหน่วยเดียว แต่อย่างไรก็ตามก็มีประโยชน์มาก เพราะ เป็นการให้ข้อสังเกตที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานะที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ ที่การศึกษาวิจัยด้วยวิธีอื่นไม่สามารถให้ได้

กรณีศึกษาเป็นวิธีการวิจัยที่น่าสนใจ ที่สามารถให้สารสนเทศที่น่าสนใจ อาจเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่พรรณนาโดยไม่มีการทดสอบสมมุติฐานแบบเชิงปริมาณก็ได้

ดั่งที่ เมอร์เรียม (Merriam, 1998) ได้อธิบายการวิจัยแบบกรณีศึกษาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ว่าเป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่แตกต่างจากวิธีวิจัยชนิดอื่นๆ ที่เป็นการวิจัยด้วยวิธีการทางวิจัยเชิงคุณภาพด้วยกัน การวิจัยแบบกรณีศึกษาจัดเป็นการวิจัยที่มีการอธิบายและวิเคราะห์ที่เข้มข้นในวงกรอบของหน่วยใดหน่วยหนึ่ง (A single unit or bounded system) หน่วยดังกล่าวสามารถเป็นได้ทั้งบุคคล สาขาวิชา กลุ่มบุคคล องค์กรสถาบันการศึกษา ชุมชน นโยบายเฉพาะกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ได้อธิบายการจำแนกชนิดย่อยของการวิจัยแบบกรณีศึกษา ในสาขาวิชาการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย กรณีศึกษาเชิงชาติพันธุ์ (Ethnographical case study) กรณีศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical case study) กรณีศึกษาเชิงจิตวิทยา (Psychological case study) และ กรณีศึกษาเชิงสังคมวิทยา (Sociological case study)

การวิจัยแบบกรณีศึกษา ยังมีวิธีการศึกษาที่จำแนกตามมิติของเป้าหมายได้อีกคือ กรณีศึกษาเพื่อตีความ (Interpretive case study) และ กรณีศึกษาเพื่อการประเมิน (Evaluative case study)

การศึกษาวิจัยแบบกรณีศึกษาจึงเป็นวิธีการวิจัยอีกระเบียบวิธีหนึ่งที่สามารถศึกษาแบบเจาะลึกลงไปในระดับหน่วยที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาได้อย่างละเอียดและกว้าง โดยสามารถใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และ การสนทนากลุ่ม ดังต่อไปนี้

การสัมภาษณ์

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยมักใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งมีข้อดีคือ มีความยืดหยุ่นในการสนทนา สามารถสังเกตพฤติกรรมของบุคคลผู้ให้ข้อมูลได้ สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมของการสัมภาษณ์ได้ สามารถควบคุมการเรียงลำดับของข้อคำถามหรือเจาะลึกได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่สนทนา (Bailey, 1987) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน การถามนอกจากให้อธิบายแล้ว ต้องถามถึงเหตุผลด้วย การสัมภาษณ์แบบนี้ ใช้ได้ดีกับการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล เจตคติ ความต้องการ ความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพในลักษณะต่างๆ ข้อดีของวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้สัมภาษณ์ได้พูดให้ข้อมูลออกมาอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อเฉพาะที่ต้องการ เป็นการติดต่อสื่อสารโดยตรง สามารถทำให้เข้าใจในข้อมูลระหว่างกันและกันได้ดี ถ้ามีความเข้าใจผิดก็สามารถแก้ไขได้ทันที มีลักษณะยืดหยุ่นได้มาก สามารถดัดแปลงและแก้ไขคำถามจะกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถามขณะที่ทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถใช้วิธีการสังเกตไปด้วยได้ว่าผู้ตอบมีความจริงใจกับการตอบหรือไม่

การสังเกต

การสังเกตคือการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การสังเกตที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมี ๒ แบบ คือ (กรแก้ว จันทภาษา, ๒๕๕๓)

๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) คือการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการทำกิจกรรมร่วมกัน จนผู้ถูกศึกษายอมรับว่าผู้สังเกตมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับตน ผู้สังเกตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนที่ศึกษา โดยอาจเข้าไปฝังตัวอยู่ในเหตุการณ์ เข้าไปอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จนคนในชุมชนรู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่มีนักวิจัยมาอาศัยอยู่ ข้อดีของวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมก็คือ ทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับและสนิทสนมกับกลุ่มที่จะศึกษา โดยที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกตหรือเฝ้าดู จึงมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เห็นภาพรวมของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ซ้ำๆ

๒) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation) คือการสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก ไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ ข้อดีของวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม มักใช้ในการเริ่มต้นเก็บข้อมูล ทำได้ง่าย ไม่ต้องเสียเวลาให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มศึกษา เพราะมี

บทบาทเป็นคนนอก ทำให้มีโอกาสเกิดอารมณ์ร่วมน้อย เก็บข้อมูลในระยะเวลาสั้นและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อจำกัดของวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ถ้าผู้สังเกตรู้ว่าถูกสังเกต อาจทำให้ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติออกมา ข้อมูลที่ได้ไม่ละเอียดหรือสมบูรณ์เท่าวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กล่าวโดยสรุป ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้น ต่างมีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ เพื่อนำมาหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม คือการสัมภาษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ ๖-๑๐ คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ การสนทนากลุ่มเหมาะสำหรับการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายหลากหลาย เช่น การค้นหาประเด็นของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ยังไม่มีความรู้มาก่อน (Exploratory) การหาคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์บางอย่าง (Explanatory) การประเมินสถานการณ์ (Assessment) ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ๑) ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม ๒) ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ๆ ๓) ใช้ในการกำหนดคำถามต่างๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม ๔) ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ ๕) ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นข้อคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการสนทนากับบุคคลผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นการสนทนาเปิดกว้างที่จะให้บุคคลผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ตามกรอบของแนวคำถามได้โดยอิสระ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เหมาะสมและสามารถอำนวยความสะดวก โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์อาจไม่ได้ถูกถามจากคำถามที่กำหนดขึ้นตามแนวสัมภาษณ์โดยตรงก็ได้ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้นำไป

ทดลองใช้สัมภาษณ์รวมทั้งขอข้อคิดเห็นจากนักวิชาการเพื่อหาจุดบกพร่องของข้อคำถาม แนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำมาเรียงเป็นรายชื่อ ดังนี้

๑. การฝึกหัดครูดนตรีที่มีแรกเริ่มสุดมีความเป็นมาอย่างไร
๒. ในเวลานั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่เพียงพอและไม่เพียงพอต่อการเปิดสอนวิชาครูดนตรี
๓. แนวคิดในครั้งเมื่อเปิดการเรียนการสอนครูดนตรีในช่วงแรกนั้นเป็นอย่างไร มีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร มีพัฒนามาตราบนี้อย่างไร
๔. หลักสูตรของการฝึกหัดครูดนตรีตั้งแต่เริ่มเปิดสอนมามีการพัฒนาการไปอย่างไร
๕. สภาพของคุณลักษณะของนักวิชาการดนตรีตั้งแต่ในตอนเริ่มแรกของการเปิดสอนจนในปัจจุบัน มีระดับตามความพึงประสงค์อย่างไร มีเหตุการณ์อะไรบ้างที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพด้านนี้อย่างจริงจัง
๖. ปัญหาและอุปสรรคของการฝึกหัดครูดนตรีในแต่ละช่วงของการพัฒนาการมีอะไรบ้างได้มีการแก้ไขปรับปรุงไปอย่างไร
๗. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษามีทิศทาง และแนวโน้ม อย่างไร
๘. บทบาทและสมรรถนะหรือศักยภาพของนักวิชาการดนตรีในการฝึกหัดครูดนตรีเป็นอย่างไร ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางการพัฒนาการออกไปอย่างไร
๙. ความหมายของดนตรีในความนึกคิดของนักวิชาการดนตรีมีความตรงกันต่อความหมายของดนตรีในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกหัดครูดนตรีอย่างไร
๑๐. สภาพภูมิรู้ทางความรู้เนื้อหาของนักวิชาการดนตรีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูดนตรี เป็นอย่างไร
๑๑. สภาพทางด้านทักษะการปฏิบัติดนตรีของนักวิชาการดนตรีเป็นอย่างไร
๑๒. สภาพทักษะทางการถ่ายทอดวิธีการสอนดนตรีของนักวิชาการดนตรีเป็นอย่างไร
๑๓. ความสามารถในการสอนการสร้างแบบเรียนเพื่อประยุกต์ใช้ในการสอนให้แก่ นักศึกษาครูดนตรีเป็นอย่างไร
๑๔. สภาพการสอนดนตรีของครูดนตรีที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครูดนตรี ตามที่ได้มีการติดตาม เป็นอย่างไร

นอกจากนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษานักศึกษาครูดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในลักษณะของกลุ่ม ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม เพื่อศึกษาการศึกษาคุณลักษณะและเจตคติโดยรวมของนักศึกษา ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยกำหนดประเด็นที่

เกี่ยวข้องในการแสดงน้ำหนักระหว่างความคิดเห็น จาก ๐ ถึง ๕ จำนวน ๑๐ ข้อคำถามในด้านต่างๆ คละกันไป คือ ๑) สาเหตุและความสนใจในการเลือกเข้าศึกษาต่อ ณ สถาบันแห่งนี้ ๒) คุณสมบัติ ประสบการณ์และความรู้ทางดนตรีก่อนเข้าศึกษา ๓) ความคาดหวังหลังสำเร็จการศึกษา และ ๔) ความรู้สึกที่มีต่อสถาบัน (ดู แบบสอบถาม ในภาคผนวก ข)

บุคคลผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการผลิตครูดนตรี นั้น ต้องศึกษาหาข้อมูลกับบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานในด้านนี้ ดังนั้นบุคคลผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ ต้องเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษา ผู้บริหารสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูดนตรี ที่มีประสบการณ์การทำงานในด้านการจัดการเรียนการสอนในการผลิตครูดนตรี เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรของการผลิตครูดนตรี เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทและความเปลี่ยนแปลงของการฝึกหัดครูของประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็นหลักดังนี้

การศึกษาประวัติความเป็นมาของการผลิตครูและครูดนตรีในประเทศไทย

ในประเด็นหลักหัวข้อนี้ นอกจากเป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์บอกเล่าหรือประวัติศาสตร์มุขปาฐะ (Oral history) ของการฝึกหัดครูในอดีตและครูดนตรีในประเทศไทยแล้ว ต้องมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อเป็นการนำเสนอองค์ความรู้อันที่จะเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการกิจการเพื่อการผลิตครูและครูดนตรีตั้งแต่อดีตจนถึงสภาพปัจจุบันด้วย แหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าหรือประวัติศาสตร์มุขปาฐะ สัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลคุณภาพ ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญการฝึกหัดครู อดีตผู้บริหาร อดีตอาจารย์ อดีตรักษาการ ครอบด้วยการศึกษา ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านการฝึกหัดครูทั่วไป ๒) ด้านการฝึกหัดครูดนตรี

การศึกษากระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บุคคลผู้ให้ข้อมูลคุณภาพ เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการผลิตครูดนตรีทั้งในอดีตและปัจจุบัน นักวิชาการดนตรีศึกษา คณาจารย์ในหลักสูตร ผู้บริหารระดับสถาบันและระดับคณะวิชา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จำนวนบุคคลผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประเภทของกลุ่มบุคคลและหัวข้อของประเด็นหลัก สามารถดูได้ที่ ตารางที่ ๔-๑

ตารางที่ ๔-๑

แสดงจำนวนบุคคลผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามประเด็นหลัก

บุคคลผู้ให้ข้อมูล	สัมภาษณ์ประวัติ ของการผลิตครู ทั่วไป	สัมภาษณ์การผลิต ครูดนตรีในประเทศไทย	สัมภาษณ์ กระบวนการผลิต ครูดนตรีใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์	สนทนากลุ่ม
นักวิชาการดนตรี ศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏบุรีรัมย์			๕	๑๐
นักวิชาการดนตรี ศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด				๖
ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์			๒	
อดีตผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์		๑	๒	๑
อดีตอธิบดีกรมการ ฝึกหัดครู	๑			
อดีตนักวิชาการ ดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์	๑	๒	๑	
นักวิชาการดนตรี ศึกษา ภายนอก		๑๐		๒
ศิษย์เก่า			๔	
รวม	๒	๑๓	๑๔	๑๙

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาเอกสารขั้นต้นและขั้นรอง ระหว่างวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๓-๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงเป็นแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งข้อมูลบริบทการผลิตครูและครูคนตรีในประเทศไทย

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับนักวิชาการคนตรีศึกษาทั้งภายในและภายนอก ผู้บริหารและอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ ศิษย์เก่า ระหว่างวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๓ ถึง ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๓ โดยที่ผู้วิจัย ได้มีการส่งหนังสือเชิญเป็นบุคคลผู้ให้ข้อมูลการวิจัย ซึ่งออกให้โดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล พร้อมกับแบบแนวคำถามในการวิจัย ไปเป็นการล่วงหน้า จากนั้นจึงโทรศัพท์ขออนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ เพื่อขอสัมภาษณ์ เป็นระยะเวลา ๑-๒ ชั่วโมงต่อ บุคคล ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้อนุญาตบุคคลผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงด้วยบันทึกเสียง และขออนุญาตในการให้ความยินยอม ในการเปิดเผยชื่อของบุคคลผู้ให้ข้อมูล ในการอ้างอิง ในการเรียบเรียงในรายงานการวิจัย ซึ่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลทุกท่านยินยอมอนุญาต ยกเว้นในบางความคิดเห็น ที่บุคคลผู้ให้ข้อมูลได้ระบุขอให้สงวนนาม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัด

การสังเกตสภาพข้อเท็จจริง ในการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สภาพปัจจัยที่เป็นทั้งด้านเกื้อหนุนและด้านที่เป็นปัญหา อุปสรรค รวมทั้งข้อขัดแย้งต่างๆ ดำเนินการระหว่าง วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๓ ถึง ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๓

การสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปอนาคตภาพของกระบวนการผลิตครูคนตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จัดขึ้นที่ ห้องประชุม สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๓ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นักวิชาการคนตรีศึกษา สาขาวิชาคนตรีศึกษา ผู้บริหารระดับคณะครุศาสตร์ และ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากนั้นนำมาประมวลเป็นร่างอนาคตภาพรวม แล้ว นำเข้าเข้าสู่ที่ประชุมการสนทนากลุ่ม เพื่ออภิปราย ตรวจสอบสภาพปัจจุบันและข้อสรุปของอนาคตภาพของการพัฒนาคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ การสนทนากลุ่มได้จัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๓ บุคคลในกลุ่มสนทนามีจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ คน ประกอบด้วย

๑) อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

๒) นักวิชาการคนตรีศึกษา สาขาวิชาคนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จำนวน

๖ คน

๓) นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
จำนวน ๑๐ คน

๔) นักวิชาการดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จำนวน ๑ คน และ

๕) นักวิชาการดนตรีทั่วไปจาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน ๑ คน

(ดูรายชื่อบุคคลผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม ในภาคผนวก ง)

การคัดเลือกผู้เข้าสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้เลือกบุคคลที่เป็นนักวิชาการดนตรี และ
นักวิชาการดนตรีศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานในการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูใน
สถาบันอุดมศึกษา แบบ ๔ ภาคี เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลาย ได้แก่ ๑) นักวิชาการดนตรีศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกรณีศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ๒) สถาบันการอุดมศึกษาอื่นที่
กำลังดำเนินการกิจการผลิตครูดนตรีเช่นกัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ๓) นักวิชาการดนตรี
ในท้องถิ่นภูมิภาคที่มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน คือ นักวิชาการดนตรีจาก
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ ๔) นักวิชาการดนตรีศึกษาจากสังคมวัฒนธรรมจากภูมิภาคอื่น คือ
นักวิชาการดนตรีศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เข้าร่วมเป็นกลุ่มสนทนา

ผู้วิจัยใช้แนวทางที่เป็นไทรแองกูเลชัน (Triangulation) โดยใช้การศึกษาเชิงปริมาณใน
บางประเด็นเพื่อเสริมให้การนำเสนอข้อมูลในเชิงคุณภาพมีความชัดเจนมากขึ้น ได้แก่ อายุเฉลี่ย
นักศึกษา เจตคติของนักศึกษาที่มีต่อโปรแกรมวิชา ภูมิสำเนาเดิมของนักศึกษา ในการศึกษาเพื่อหา
คุณลักษณะของกลุ่มนักศึกษาดังกล่าว ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยเจาะจง ผู้วิจัยใช้การเก็บ
รวบรวมข้อมูลในแบบเชิงปริมาณโดยการให้กลุ่มตัวอย่างแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำเสนอ
เป็น ค่าร้อยละ และ ค่าเฉลี่ย เพื่ออธิบายคุณลักษณะที่ศึกษานั้น

สถานที่ทำการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับในการศึกษากกรณีศึกษา สถานที่ทำการวิจัยและจัดเก็บข้อมูลคือ โปรแกรมวิชา
ดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ และโปรแกรมวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาชั้นพื้นฐานจังหวัดบุรีรัมย์ ที่
เลือกเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนดนตรีบางโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนห้วยราชพิทยาคม อำเภอห้วยราช
จังหวัดบุรีรัมย์ สัมภาษณ์และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับบุคคลบุคคลผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ใช้วิธีการกำหนดประเด็นที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานการผลิตครูในประเทศไทย แล้วตีความข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและประกอบการสัมภาษณ์เพื่อหาเหตุปัจจัยต่อการเกิดขึ้นของแต่ละเหตุการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรีของแต่ละสถาบันที่เปิดสอนครูคนตรี ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในการศึกษาด้านสภาพโดยรวมในปัจจุบันของการดำเนินงานผลิตครูคนตรีของสถาบันอุดมศึกษาและนักวิชาการคนตรีศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรีในปัจจุบันและอนาคต วิเคราะห์โดยนำข้อมูลสัมภาษณ์มาถอดความ เป็นบทสนทนาที่เป็นอักษร (Transcription) เป็นคำต่อคำ (Verbatim) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง โดยการฟังเครื่องบันทึกเสียงการสนทนาซ้ำ ร่วมกับการอ่านบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร และนำข้อมูลที่ได้นำไปทำการวิเคราะห์ โดยการนำมาจัดจำแนกหัวข้อ หรือประเด็นย่อย เป็นหมวดหมู่ พยายามจับประเด็นคำสนทนากำหนดขึ้นเป็นประเด็นต่างๆ จัดให้เป็นประเด็นย่อย (Sub-theme) จากนั้นสรุปประเด็นย่อยที่มีเนื้อหาอยู่ในกลุ่มเดียวกันเข้าไว้ด้วยกันเป็นประเด็นหลัก (Theme) แล้ววินิจฉัยปัจจัยที่เป็นเหตุเป็นผล และผลสะท้อนที่เกิดขึ้น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ นำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อมูลดิบที่จัดกระทำแล้ว พร้อมทั้งวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกันไป

บทที่ ๕

กระบวนการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในปัจจุบันเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย ในพื้นที่ที่ตั้งของสถาบันแห่งนี้ อยู่ท่ามกลางประชากรที่มีหลากหลายเชื้อชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทย ลาว ส่วย เขมร การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีในสถาบันแห่งนี้มีพัฒนาการขึ้นเป็นลำดับตามพัฒนาการของสถาบัน

การเปิดสอนดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกเพื่อสร้างครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นั้นมีความเป็นมาเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับพัฒนาการของมหาวิทยาลัย ในการนำเสนอข้อมูลของ บทนี้ จึงแบ่งกรอบประเด็นการนำเสนอออกเป็น ๔ หัวข้อหลัก คือ ภูมิหลังและบริบททั่วไปของ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับการผลิตครูดนตรี บทบาทของนักวิชาการดนตรีกับสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูในปัจจุบัน และการพัฒนาบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการดนตรีเพื่อการผลิตครูดนตรีในอนาคต

ภูมิหลังและบริบททั่วไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การศึกษาเรื่องภูมิหลังและบริบททั่วไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาการผลิตครูดนตรีในสถาบันแห่งนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้เริ่มต้นก่อตั้งครั้งแรกเป็นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นหน่วยงานสังกัด กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ทำการเปิดสอนนักศึกษาครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ครั้งแรกทั้งภาคปกติและภาคค่ำในปีการศึกษา ๒๕๑๕ ต่อมาขยายการสอนในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นคือในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ชั้นสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) ในปีการศึกษา ๒๕๑๖ (มนตรี ภูงาม, ๒๕๕๑)

วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในเวลานั้น เป็นวิทยาลัยครูในลำดับที่ ๓ ที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามประกาศของกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. ๒๕๑๔ อันเป็นผลมาจากการที่กรมการฝึกหัดครูขยายจำนวนวิทยาลัยครูในภูมิภาคให้มากขึ้นเพื่อเร่งผลิตครูให้ทันกับความต้องการของการขาดแคลนครูในท้องถิ่นแถบนี้ ซึ่งในขณะนั้นเป็นช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๔) ต่อด้วย ระยะที่ ๓ เป็นช่วงที่มีการขยายตัวของจำนวนนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษามากขึ้น จึงมีความต้องการครูในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมา

ในช่วงก่อตั้งวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในช่วงแรกๆ นั้น เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาที่ต้องเร่งสร้างและให้ทันดำเนินการ จึงมีการก่อสร้างอาคารเรียนขึ้นหลายอาคาร และมีงบประมาณในการก่อสร้างที่ได้รับการจัดสรรมาทุกปี ปีงบประมาณ ๒๕๑๔ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้รับงบประมาณ ๕ ล้านบาท เพื่อก่อสร้างอาคารเรียน หอพัก โรงงานฝึกงาน ตลอดจนเป็นค่าสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จำเป็นในระยะเริ่มแรก กรมการฝึกหัดครูบรรจุข้าราชการครูมาประจำการเป็นอาจารย์ผู้สอนในเวลานั้นเป็นจำนวน ๔๔ คน ในปีการศึกษา ๒๕๑๕ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งต่างไปจากวิทยาลัยครูอีก ๒ แห่งในพื้นที่ภูมิภาคอีสานใต้เดียวกันที่ได้ก่อตั้งขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว คือ วิทยาลัยครูนครราชสีมา และวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งมีพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป มาตั้งแต่การเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู การขยายตัวก็เริ่มจากอาคารเรียนจำนวนไม่มาก เนื่องจากเปิดสอนในขณะที่มีจำนวนนักศึกษายังไม่มาก แต่ก็ค่อยๆ เพิ่มขึ้นตามสภาพสังคมขนาดก็ค่อยๆ ขยายตาม รวมทั้งจำนวนของครูอาจารย์ก็เพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีวิสัยทัศน์ของอาจารย์เฉลี่ยค่อนข้างสูง มีเหตุการณ์ของการเกษียณอายุทุกปี ในขณะที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในช่วง ๒๐ ปีแรก แทบไม่มีการเกษียณอายุของอาจารย์แต่อย่างใด (เจนวิทย์ ผาสุข, ๒๕๕๓)

ดังนั้นวัฒนธรรมองค์กรของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในเวลานั้น แตกต่างอย่างมากจากวิทยาลัยครู ๒ แห่ง ที่กล่าวมา อาจารย์ที่บรรจุมาประจำการที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์เป็นอาจารย์รุ่นใหม่ที่อยู่ในช่วงที่กำลังอยากทำงาน และมีความคิดสร้างสรรค์ ต้องการที่จะพัฒนาสถาบันให้มีความเจริญรุดหน้า เมื่อมีการสรรหาบุคลากรมาดำรงตำแหน่งต่างๆ จึงมีอาจารย์จำนวนมากมาสมัคร ซึ่งวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ก็ใช้วิธีเลือกตั้ง ผู้ได้คะแนนจากคณาจารย์มากที่สุดจะได้ดำรงตำแหน่งนั้น

ในช่วงแรกของการเปิดสอนนั้น วิทยาลัยครูบุรีรัมย์เริ่มเปิดสอนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา (ป.กศ.) ในปีแรกที่เปิดทำการ คือ พ.ศ. ๒๕๑๕ รับนักศึกษาฝึกหัดครู ๑,๓๕๘ คน จำแนกเป็นนักศึกษาภาคปกติ ๔๕๕ คน และภาคนอกเวลา ๘๙๓ คน เริ่มเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ ทั้งภาคปกติและนอกเวลา โดยรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับ ป.กศ.จากวิทยาลัยครูนครราชสีมาเข้ามาเรียน และในปีการศึกษา ๒๕๑๗ ก็สามารถรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับ ป.กศ. จากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์เองเข้าศึกษาต่อได้ (วิทยาลัยครูบุรีรัมย์, ๒๕๒๕)

ในปีแรกๆ ที่เปิดทำการมีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาสมัครเรียนเป็น

จำนวนมาก เนื่องจากสภาพการคมนาคมขนส่งในสมัยนั้นไม่สะดวกเป็นอย่างมาก การที่นักเรียนต้องเดินทางไปเรียนต่อในที่ห่างไกลออกไปเป็นเรื่องยากลำบาก การมีสถาบันการศึกษาที่ตั้งขึ้นในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสำคัญ และคาดหวังให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการให้การศึกษาของรัฐในระดับที่สูงขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อมีนโยบายการก่อตั้งสถาบันการฝึกหัดครูขึ้น บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการปกครอง และประชาชน ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการร่วมประสานงานในด้านต่างๆ เพื่อให้การก่อตั้งสถาบันได้บรรลุตามเป้าหมาย นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาออกไปก็ไปเป็นครูประจำการอยู่ตามโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในท้องถิ่นของตนเป็นส่วนใหญ่

จากการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูขึ้น โดยให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาด้านวิชาการและผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูอื่นๆ ทั่วประเทศและวิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบขององค์กรทางวิชาการ ผู้บริหารเปลี่ยนจากผู้อำนวยการไปเป็นอธิการวิทยาลัย หมวดวิชา เปลี่ยนเป็นคณะวิชาและภาควิชา มีสำนักงานงานอธิการ มีการเปิดสอนตามหลักสูตรใหม่ของสภาการฝึกหัดครู ซึ่งเปลี่ยนจากระบบ ๓ ภาคเรียนไปเป็นระบบ ๒ ภาคเรียน

ต่อมาวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้ขยายระดับการเปิดสอนเพื่อการผลิตครูก่อนประจำการระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปี หลังอนุปริญญา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ในสายวิชาเอกที่มีความพร้อม และเปิดสอนในลักษณะเป็น โครงการอบรมครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษา (อศป.) ในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยให้ปริญญาตรีแก่ครูประจำการที่เข้าโครงการนี้ด้วย โดยวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ร่วมกับจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดร้อยเอ็ดดำเนินโครงการอบรมครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมวิทยฐานะ ตามหลักสูตรสภาการฝึกหัดครู ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๒ เปิดอบรมระดับ ชั้น ป.กศ. และระดับ ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปี หลังอนุปริญญา

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของประเทศ จำนวนของประชากรลดลง ตามนโยบายการวางแผนครอบครัว ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔) กรมการฝึกหัดครูก็พยายามลดนักศึกษาคูลง แต่การดำเนินการยังเป็นไปได้ไม่มาก เพราะความต้องการในการเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยครูของนักเรียนในท้องถิ่นชนบทยังมีปริมาณอยู่ในระดับสูง จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๒๔ กรมการฝึกหัดครูจึงได้ขยายแนวทางการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูง โดยเพิ่มวิชาเอกสายอาชีพขึ้นมาหลายวิชา ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ๒๕๑๘ โดยให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนวิชาการสาขาต่างๆ ได้ นอกจากสายครุศาสตร์ ในเวลานั้นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ก็ได้มีการเปิดสอนสายวิชาเทคนิคอาชีพ ระดับอนุปริญญาที่ไม่ใช่สายครู เช่น อนุปริญญาศิลปศาสตร์ (อ.ศศ.) อนุปริญญา

วิทยาศาสตร์ (อ.วท.) นอกจากนี้ยังมีการเปิดหลักสูตรปริญญาตรี ๒ ปี หลังอนุปริญญา เพื่อรองรับผู้สำเร็จการศึกษาจากระดับอนุปริญญา ปริญญาที่ผู้เรียนได้รับมี ๓ สาขา คือ ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศส.บ.) และวิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.)

ต่อมามีการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรี ๔ ปี ทั้งที่เป็นหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต ๔ ปี ที่พัฒนามาจากสายครูเดิม และหลักสูตรสายวิชาการอื่น ได้แก่ ศิลปศาสตรบัณฑิต ๔ ปี รวมทั้งวิทยาศาสตร์บัณฑิต ๔ ปี เริ่มใช้เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๗ ควบคู่ไปกับหลักสูตรปริญญาตรี ๒ ปีหลังอนุปริญญา พร้อมทั้งดรับนักศึกษาในระดับ ป.กศ. ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๗ เป็นต้นมา เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ที่มาสมัครนั้นมาจากผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และจำนวนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ป.กศ. และ ป.กศ. ชั้นสูง เริ่มลดน้อยลง ในช่วงเวลาระยะเวลาที่ผ่านมาอีก ๑๐ ปี วิทยาลัยครูบุรีรัมย์เริ่มลดการเปิดสอนหลักสูตรระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี ๒ ปีหลังอนุปริญญาลง จนหลักสูตรที่เปิดสอนส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรปริญญาตรี ๔ ปี

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ กรมการฝึกหัดครูโดยสภาการฝึกหัดครู ได้อนุมัติให้วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ดำเนินโครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) ทั้งสายวิชาชีพครู และสายวิชาการอื่นๆ ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ในสาขาวิชาต่างๆ แก่บุคคลทั่วไป ในท้องถิ่น นอกเหนือจากบุคคลผู้ซึ่งประกอบอาชีพเป็นครูอยู่แล้ว

ในปีการศึกษา ๒๕๒๙ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ตามข้อบังคับสภาการฝึกหัดครูว่าด้วยกลุ่มวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้กำหนดให้มีกลุ่มวิทยาลัยครูในภูมิภาคเดียว เรียกว่า “สหวิทยาลัย” รวม ๘ สหวิทยาลัยทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิทยาลัยครูร่วมกัน วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้เข้าร่วมอยู่ในกลุ่มสหวิทยาลัยอีสานใต้ ประกอบด้วย วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูสุรินทร์ และ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ในการร่วมกันดำเนินงานนั้นมีพื้นฐานแนวคิดในการนำศักยภาพของวิทยาลัยครูในกลุ่มมาใช้ร่วมกันทั้งสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ รวมทั้งบุคลากร เช่น อาจารย์ดนตรีไทยเครื่องเป่าพาทย์จากวิทยาลัยครูสุรินทร์มาสอนเสริมในเวลาบางส่วน ให้แก่นักศึกษาวิชาดนตรีไทยของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ขณะที่อาจารย์จากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ไปสอนวิชาขับร้องประสานเสียงให้แก่นักศึกษาครูดนตรีที่วิทยาลัยครูสุรินทร์ เป็นต้น (นาคยา หงษ์ศิลา, ๒๕๕๓) จากการร่วมดำเนินงานกันของอาจารย์ตามนโยบายของสหวิทยาลัยที่ประสานความร่วมมือของวิทยาลัยครูในกลุ่มเข้าด้วยกัน ทำให้ลดการขาดแคลนอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางได้ในระดับหนึ่ง

เมื่อนำวิทยาลัยครูมารวมเป็นสหวิทยาลัย สามารถลดข้อจำกัดในเรื่องของการยึดติดในสังกัดเดิมลงได้ระดับหนึ่ง อาจารย์สามารถร่วมปรึกษาหารือ หรือ ประชุมวิชาการในสาขาวิชาเดียวกันแต่ต่างวิทยาลัย รวมทั้งร่วมงานเป็นทีมวิจัยเฉพาะสาขา ได้สะดวกมากขึ้น เมื่อพิจารณาใน

ภาพรวมจะเห็นได้ว่าอาจารย์ในองค์กรแบบสหวิทยาลัยอีสานใต้เมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๐ มีจำนวนมากถึง ๖๗๕ คนดังแสดงในตารางที่ ๕-๑

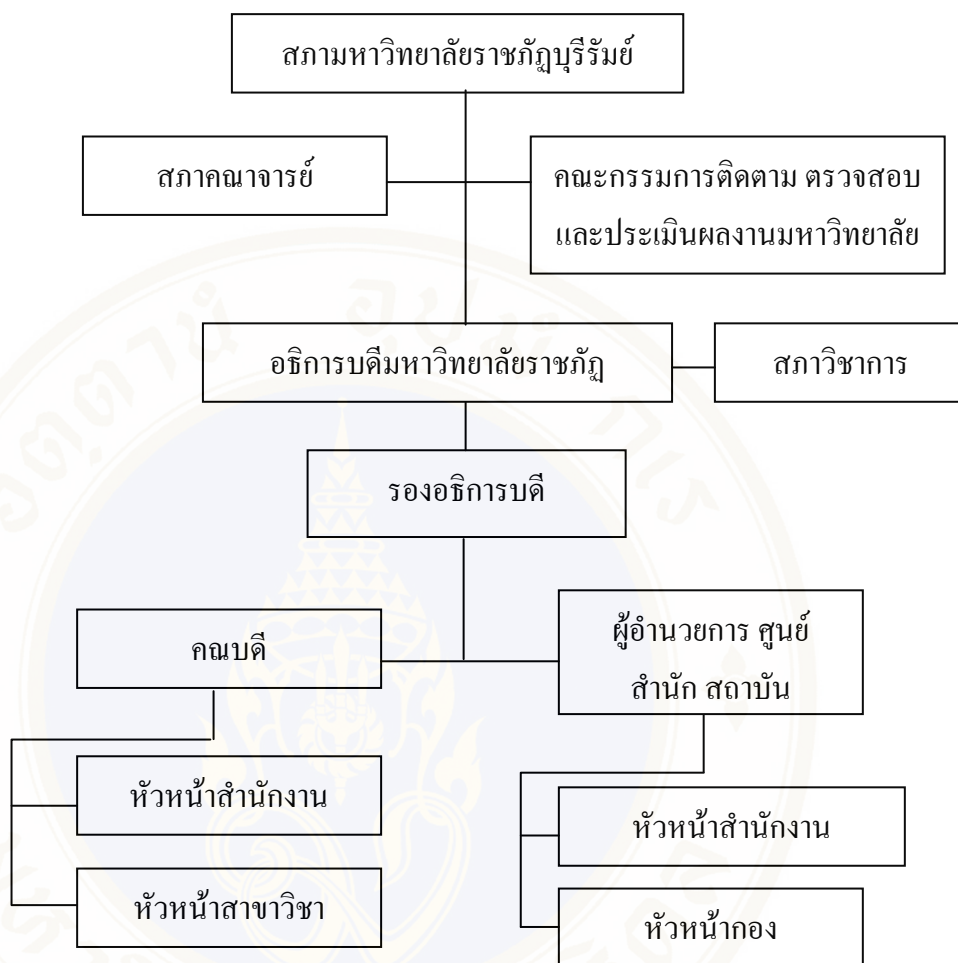
ตารางที่ ๕-๑

แสดงศักยภาพของอาจารย์ในสหวิทยาลัยอีสานใต้ เมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๐
(สำนักงานสหวิทยาลัยอีสานใต้, ๒๕๓๐)

วิทยาลัยครู	ศักยภาพอาจารย์สหวิทยาลัยอีสานใต้ พ.ศ. ๒๕๓๐								
	วุฒิ/ปริญญา				ตำแหน่งทางวิชาการ				
	เอก	โท	ตรี	รวม	ศ.	รศ.	ผศ.	อจ.	รวม
นครราชสีมา	๓	๑๐๔	๘๕	๑๑๒	-	๕	๒๒	๑๖๕	๑๑๒
บุรีรัมย์	๕	๑๐๕	๖๓	๑๗๓	-	-	๑๒	๑๖๕	๑๗๓
สุรินทร์	๔	๘๓	๕๐	๑๓๗	-	-	๓	๑๓๗	๑๓๗
อุบลราชธานี	๕	๕๖	๖๐	๑๒๑	-	๑	๕	๑๕๕	๑๒๑
รวม	๒๕	๓๕๒	๒๖๒	๖๓๙	-	๖	๔๖	๖๒๗	๖๓๙

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้มีการตราพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏขึ้นมาใช้แทนพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อจาก วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ เป็นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ตำแหน่งอธิการวิทยาลัยเปลี่ยนเป็นอธิการบดีสถาบัน คณะวิชาเปลี่ยนเป็นคณะ หัวหน้าคณะวิชาเปลี่ยนเป็นคณบดี และสามารถเปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาเอกโดยยึดหลักปรัชญาว่า “เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” โดยพระราชบัญญัตินี้สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ได้ขยายฐานการศึกษาโดยเปิดการสอนในรูปแบบของโปรแกรมวิชาต่างๆ ซึ่งเป็นที่ต้องการและจำเป็นต่อการพัฒนาท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏขึ้นมาใช้แทนพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงมีฐานะเป็นนิติบุคคล การดำเนินการตามภารกิจ มีความคล่องตัวมากขึ้น มีสภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ สภาส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย และ สภาคณาจารย์และข้าราชการพลเรือน เกิดขึ้น การแบ่งส่วนราชการของมหาวิทยาลัยประกอบด้วยสำนักงานอธิการบดี คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาการจัดการสถาบันวิจัย สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศและสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มีโครงการจัดตั้งคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานภายใน

แผนภูมิที่ ๕-๑ แสดงการบริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สิ่งสำคัญที่เป็นจุดเน้นเพื่อแสดงให้เห็นอัตลักษณ์และจุดแข็งของมหาวิทยาลัยคือ การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ดำเนินงานด้วยปรัชญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีบทบาทและภารกิจตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗ ว่า ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการ

สอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตรายและส่งเสริมวิทยฐานะครู

ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีภาระหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ที่ต้องดำเนินการในปัจจุบัน คือ

๑) แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล

๒) ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น อีกทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง การผลิตบัณฑิตดังกล่าว จะต้องให้มีจำนวนและคุณภาพสอดคล้องกับแผนการผลิตบัณฑิตของประเทศ

๓) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า ความสำนึก และความภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

๔) เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาและนักการเมืองท้องถิ่นให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

๕) เสริมสร้างความรู้ความเข้มแข็งของวิชาชีพครู ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

๖) ประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

๗) ศึกษาและแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น รวมถึงการแสวงหาแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๘) ศึกษา วิจัย ส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากแนวพระราชดำริในการปฏิบัติภารกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จึงเห็นได้ว่านอกจากได้รับการกำหนดบทบาทและภารกิจ ในด้านการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม แล้ว ยังมีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งก็คือการผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู ซึ่งเป็นบทบาทและภารกิจที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มเปิดสอนครั้งแรกเมื่อ

พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้ว และมีพัฒนาการควบคู่กับสังคมท้องถิ่นมาโดยตลอด มีการแลกเปลี่ยน ประทับสังสรรค์กับ โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ผลผลิตครูจากสถาบันแห่งนี้มาไม่น้อยกว่า ๓๐ ปี

จากเกณฑ์การจำแนกสถาบันอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (๒๕๔๕) (นกดล พุทธสวัสดิ์, ๒๕๕๑) ที่จำแนกตามจุดเน้นตามพันธกิจที่แตกต่างกัน ตามลักษณะและประเภทของสถาบันเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์โดยภาพรวมแล้วได้มีวิวัฒนาการมาถึงในระดับการเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มสถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตและพัฒนาศิลปวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นผลิตและพัฒนาบัณฑิตระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ผลิตบัณฑิตศึกษาระดับสูงในบางสาขาวิชา โดยการประยุกต์ความรู้เพื่อใช้ในการผลิตบัณฑิต

ความเป็นมาของดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับการผลิตครูคนตรี

ความเป็นมาในด้านพัฒนาการของการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกที่นำมาเสนอนี้ สามารถแบ่งออกตามการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการขององค์กรหลักแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ คือ

พัฒนาการระยะแรกเริ่ม

พัฒนาการระยะที่ ๒ การเปิดสอนในระดับปริญญาตรี

พัฒนาการระยะที่ ๓ ดนตรีศึกษาในช่วงปรับเปลี่ยนก่อนพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พัฒนาการระยะเริ่มแรก

การเปิดสอนวิชาดนตรีที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นั้น เริ่มตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ มีการสอนวิชาดนตรีในระดับชั้น ป.กศ. พร้อมกับการเปิดทำการครั้งแรกของการจัดตั้งวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๕ ในเวลานั้นในสภาพที่ขาดแคลนครูอาจารย์ที่สอนดนตรี กรมการฝึกหัดครูจึงมีนโยบาย รับอาจารย์ผู้สอนวิชาดนตรี จากผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาสาขาใดก็ได้ที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีมาทำหน้าที่สอน ในระดับ ชั้น ป.กศ. และดูแลกิจกรรมดนตรีของวิทยาลัยครู (มนตรี ภู่งาม, ๒๕๕๓)

การสอนวิชาดนตรีในวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๕ นั้น เป็นการจัดให้นักศึกษาระดับ ป.กศ. ซึ่งเป็นนักศึกษาครูก่อนประจำการ ทั้งภาคปกติและภาคค่ำ รวมทั้ง ครูประจำการที่เข้าร่วมโครงการอบรมครูประจำการ (ออป.) อาจารย์ที่สอนดนตรีในช่วงแรก ได้แก่ อาจารย์เรืองศักดิ์ อัมไพพันธ์ เป็นอาจารย์ที่จบสาขาภาษาอังกฤษแต่มีความสามารถในด้านดนตรี และ อาจารย์มนตรี ภู่งาม ซึ่งสำเร็จการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษา จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นรุ่นแรก ซึ่งในเวลานั้น ได้มีผู้สำเร็จการศึกษารุ่นเดียวกับอาจารย์มนตรี ภู่งาม เข้ารับการบรรจุเป็นอาจารย์สอนดนตรีในวิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ อีกด้วย จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของการเปิดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาทั้งในรูปของวิชาสำหรับระดับชั้น ป.กศ. และ ในรูปของวิชาเอกดนตรีศึกษา ได้กระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๙ อาจารย์เฉลย ภูมิพันธุ์ ได้รับการบรรจุเข้ามาเป็นอาจารย์สอนดนตรีอีกท่านหนึ่ง ตามมาด้วยอาจารย์วิโรจน์ เอี่ยมสุข ได้รับการบรรจุเข้ามาสอน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ และในขณะเดียวกันทางด้านดนตรีไทย มีอาจารย์ประโยชน์ ทางมีศรี เป็นอาจารย์ประจำ และ อาจารย์เมธา ภักดีพัฒน์ เป็นอาจารย์พิเศษ จึงทำให้หมวด วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ในเวลานั้น มีศักยภาพเพียงพอที่จะเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษาได้ ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ การดำเนินการในเวลานั้นก็คือทำโครงการขอเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง เสนอต่อคณะกรรมการบริหารวิทยาลัย เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว วิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึงขออนุมัติจากกรมการฝึกหัดครู เมื่อได้รับอนุมัติก็สามารถดำเนินการเปิดสอนได้ (วิโรจน์ เอี่ยมสุข, ๒๕๕๓)

ในการเปิดสอนหลักสูตรใหม่ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ นั้นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของการจัดระบบภาคการศึกษา จากการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับที่เป็นระบบ ๓ ภาคการศึกษา ที่เรียกกันว่า ภาคต้น ภาคกลาง และภาคปลาย มาเป็นระบบ ๒ ภาคการศึกษา ดังนั้นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงทุกวิชาเอกของกรมการฝึกหัดครูจึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุงจากเดิมที่เป็นระบบ ๓ ภาคการศึกษา มีหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า ๑๓๐ หน่วยกิต ระยะเวลาการศึกษาปกติ ๖ ภาคเรียน มาเป็น ระบบ ๒ ภาคการศึกษาที่มีหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า ๖๐ หน่วยกิต ระยะเวลาการศึกษาปกติ ๔ ภาคเรียน ในการเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา ๒๕๒๒ จึงต้องใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงแก้ไข (นิคม ศรีรักสูงเนิน, ๒๕๕๓)

การเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษาในครั้งแรกนั้น รับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับ ป.กศ. ที่สำเร็จการศึกษาในปีนั้นมาเข้าเรียน อีกส่วนหนึ่งเป็นครูประจำการที่มีความสามารถด้านดนตรี ที่กำลังทำการสอนอยู่ในโรงเรียนในเขตจังหวัด

บุรีรัมย์ และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเข้ามาศึกษาด้วย

นักเรียนที่มาสมัครเข้าศึกษาต่อวิชาเอกดนตรีศึกษาในเวลานั้นส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมวงโยธวาทิตและวงดนตรีไทยของโรงเรียนมาแล้ว โดยเฉพาะที่มาจากโรงเรียนประจำจังหวัดบุรีรัมย์ (โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม) และ ส่วนนักเรียนที่มาจากโรงเรียนประจำจังหวัดใกล้เคียงส่วนมากมาจากจังหวัดร้อยเอ็ด(โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย) ซึ่งส่วนใหญ่มีประสบการณ์การบรรเลงในวงหัตถดนตรีสากล และวงดนตรีมโหรีของโรงเรียนมาแล้วเช่นกัน (วิโรจน์ เอี่ยมสุข, ๒๕๕๓)

ในช่วง ๕ ปีแรกของการเปิดสอน นั้นคณะกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้เสนอให้มีการคัดเลือกนักศึกษาที่มีกิจกรรมดีเด่นด้านต่างๆ ซึ่งในส่วนของการคัดเลือกนักเรียนของภาควิชาดนตรีศึกษาก็จะคัดเลือกนักเรียนที่กิจกรรมดีเด่นด้านดนตรีเข้ามาศึกษาส่วนหนึ่งด้วย โครงการนี้เริ่มในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ถึง ๒๕๒๘ มีนักเรียนที่มีกิจกรรมดีเด่นด้านดนตรีที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาศึกษาในแต่ละรุ่นประมาณรุ่นละ ๑๐ คน ซึ่งคณาจารย์ภาควิชาดนตรีศึกษาได้เดินทางไปคัดเลือกถึงสถานศึกษาในรูปของคณะกรรมการ นอกจากนี้จำนวนนักเรียนที่มาสมัครเข้าศึกษามีจำนวนมากกว่า ๕๐ คน ในแต่ละปีการศึกษา ซึ่งวิทยาลัยครูบุรีรัมย์และคณาจารย์ภาควิชาดนตรีศึกษาสามารถดำเนินการจัดสอบคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถด้านดนตรีได้ โดยมีการกำหนดจำนวนการรับนักศึกษาประมาณปีละ ๓๐ คน ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล

ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่านักศึกษาที่เข้ามาศึกษาในช่วง ๘ ปีแรกนั้น มีพื้นฐานทางด้านดนตรีมาแล้ว สำหรับในด้านดนตรีสากลนั้น ผู้เข้ามาศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องเป่า ดังนั้นกิจกรรมรวมวงดนตรีสากลจึงเน้นออกไปทางวงแบนด์ (มนตรี ภู่งาม, ๒๕๕๓)

หลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษาระดับชั้น ป.กศ. ชั้นสูง ที่นำมาใช้เปิดสอนนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๒ นั้น นอกจากได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นระบบ ๒ ภาคเรียน แล้ว ยังปรับปรุงรายวิชาที่เปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรระบบเก่าแบบ ๓ ภาคเรียน คือ ๑) นักศึกษาไม่ต้องเรียนวิชานาฏศิลป์ ๒) นักศึกษายังต้องเรียนทั้งด้านดนตรีสากลและดนตรีไทยควบคู่กันไป ทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ๓) เรียนวิชาเอกเดี่ยว ไม่มีวิชาโท ๔) กำหนดให้นักศึกษาออกฝึกสอนในสถานศึกษาจริง เป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ๑ ภาคเรียน (วิโรจน์ เอี่ยมสุข, ๒๕๕๓)

พัฒนาการระยะที่ ๒

ในระยะที่ ๒ เป็นช่วงระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้รับนโยบายจากส่วนกลางให้เร่งขยายการผลิตครูในช่วงปีการศึกษา ๒๕๒๕ จึงได้มีการขยายการเปิดสอนนักศึกษาครู โดยเฉพาะในส่วนของการผลิตครูดนตรีมีการขยายระดับการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี คุรุศาสตรบัณฑิต ๒ ปีหลังอนุปริญญา วิชาเอกดนตรีศึกษา ซึ่งเปิดสอนในปีการศึกษา ๒๕๒๖

ในระหว่างที่เปิดสอนระดับ ป.กศ. ชั้นสูง นั้น ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ภาควิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ มีอาจารย์เพิ่มขึ้นอีก ๓ คน คือ อาจารย์เพชรสุดา พิมม์พระ อาจารย์พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และอาจารย์อนรรฆ จรรย์ยานนท์ รวมจำนวนอาจารย์สอนดนตรีศึกษา เป็น ๗ คน ในปีการศึกษานี้ภาควิชาดนตรีศึกษาได้รับอนุมัติให้ขยายการเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี คุรุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา เป็นหลักสูตรต่อยอด ๒ ปีหลังอนุปริญญา ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากระดับอนุปริญญาสามารถเข้าศึกษาต่อได้ โดยใช้เวลาอีก ๒ ปีการศึกษา ในการเปิดสอนระดับปริญญาตรี ในปีแรกจึงมีครูดนตรีประจำการที่เป็นผู้ที่เคยสำเร็จการศึกษาในระดับ ป.กศ. ชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษา ทั้งจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ และวิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ และผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา มาสมัครเข้าศึกษา

ตารางที่ ๕-๒

แสดงศักยภาพของอาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๒๖

ชื่ออาจารย์	ปี พ.ศ. ที่ เข้าทำงาน	สถาบันที่สำเร็จการศึกษา	คุณวุฒิ	เครื่องดนตรีที่ สอน
มนตรี กุ้งงาม	๒๕๑๕	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	ค.บ.	เครื่องลมไม้
เจलय ภูมิพันธุ์	๒๕๑๗	Benmidji State University, Minnesota	M.S	เครื่องลม ทองเหลือง
วิโรจน์ เอี่ยมสุข	๒๕๒๑	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	กศ.บ.	เครื่องสายสากล
ประโยชน์ ทางมีศรี	๒๕๒๔	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	ค.บ.	ปี่พาทย์
เพชรสุดา พิมม์พระ	๒๕๒๕	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	ค.บ.	เครื่องสายไทย
อนรรฆ จรรย์ยานนท์	๒๕๒๕	วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา	ค.บ.	กีตาร์คลาสสิก
พันธุ์ศักดิ์ พลสารรัมย์	๒๕๒๖	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ค.บ.	เครื่องเป่าไทย

ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ภาควิชาคนตรีศึกษา ได้เปิดสอนทั้ง ๒ ระดับควบคู่กันไป ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๒๖ ถึง ๒๕๓๐ มีจำนวนนักศึกษาที่กำลังศึกษาทั้ง ๒ ระดับ รวมเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ คน ในแต่ละปีการศึกษา ในระหว่างนี้นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว มักได้รับการบรรจุเข้าทำงานเป็นครูในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเกือบทั้งหมด เพราะในช่วงเวลานั้น ทั้งกรมสามัญศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นต้นสังกัดของโรงเรียนประถมศึกษา เปิดรับสอบบรรจุข้าราชการครูในช่วงปีการศึกษา ๒๕๒๕-๒๕๓๐ ปีละเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๕๐๐ อัตรา ทั้งจังหวัดบุรีรัมย์ และในจังหวัดใกล้เคียงก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจึงสามารถเลือกทำงานเป็นครูในท้องถิ่นภูมิลำเนาของตนได้

หลักสูตรระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปี หลังอนุปริญญา วิชาเอกคนตรีศึกษา เป็นหลักสูตรกลางของกรมฝึกหัดครู ฉบับเดียวกับที่วิทยาลัยแห่งอื่นๆ ที่เปิดสอนระดับเดียวกัน ลักษณะของหลักสูตรเป็นหลักสูตรระบบ ๒ ภาคการศึกษา ระยะเวลาศึกษา ๔ ภาคการศึกษา ในส่วนของเนื้อหาคนตรีเป็นเนื้อหาที่ต่อเนื่องจากหลักสูตรระดับ ป.กศ. ขั้นสูง เป็นหลักสูตรแบบเอกเดี่ยวแบบกว้าง ไม่มีวิชาโท กำหนดให้นักศึกษาเรียนทั้งคนตรีสากลและคนตรีไทยควบคู่กัน มีวิชาการสอนในโรงเรียนชั้นประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา เพื่อเตรียมไปเป็นครูในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักศึกษาออกฝึกสอนในสถานศึกษาจริงเพื่อเป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในภาคเรียนที่ ๔

ดังนั้นนักศึกษาที่เรียน ๒ ปีแรกในระดับ ป.กศ. ขั้นสูง วิชาเอกคนตรีศึกษา ก็สามารถออกไปประกอบอาชีพครูคนตรีในช่วงระยะเวลาหนึ่งก็สามารถเข้ามาศึกษาต่อในระดับ ๒ ปีหลัง และสำเร็จระดับปริญญาตรี หรือ นักศึกษาสามารถศึกษา ๒ ปีแรกในระดับ ป.กศ.ขั้นสูง แล้วสมัครศึกษาต่อ ระดับปริญญาตรี ๒ ปีหลัง ต่อเนื่องกันไปก็ได้ ในช่วงการศึกษาทั้ง ๒ ระดับ นักศึกษามีโอกาสได้ฝึกสอนวิชาคนตรีในสถานศึกษาจริง ถึง ๒ ครั้ง ครั้งละ ๑ ภาคเรียน รวมเป็น ฝึกสอน ๒ ภาคเรียน

นอกจากนี้มีการเปิดสอนภาคนอกเวลาที่เรียกในสมัยนั้นว่า การศึกษาภาคต่อเนื่องเพิ่มขึ้น จากผลของการที่สถาบันการฝึกหัดครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และ คณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ในสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้ผลิตครูออกมาโดยไม่มีการประสานงานด้านจำนวน จึงทำให้ผลผลิตครูทั่วประเทศ ที่สำเร็จการศึกษาออกมา มีจำนวนมากเกินจำนวนที่จะสามารถรับบรรจุเข้าทำงานได้ จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการผลิตครูเปลี่ยนไปเป็นค่อยๆ หันไปผลิตบัณฑิตในสายวิชาการอื่น โดยลดการผลิตครูลง

ในระหว่างนั้นมีการพัฒนาเป็นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี วิชาเอกคนตรีศึกษา เปิดสอนในปีการศึกษา ๒๕๒๗ แต่การเปิดสอนระดับ ป.กศ. ขั้นสูง เอกคนตรีศึกษา ก็ยังมีการ

ดำเนินการสอนอยู่ แต่เปลี่ยนและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรไปเป็นระดับอนุปริญญาครุศาสตร์ (อ.คศ.) เอกดนตรีศึกษา รวมทั้ง หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี ดำเนินการพร้อมกันไป

นอกจากการสอนวิชาดนตรีที่พัฒนาเป็นการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาแล้ว ยังมีการสอนวิชาดนตรีที่วิชาเอกเทคนิคอาชีพดนตรีในระดับอนุปริญญา อ.ศศ. แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เปิดได้เพียงรุ่นเดียวก็ยกเลิกไป สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกเทคนิคอาชีพดนตรีในระดับอนุปริญญา อ.ศศ. ก็ต่อขอศึกษาต่อได้ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปี หลังอนุปริญญา

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งพระราชบัญญัติใหม่นี้ให้อำนาจวิทยาลัยครูเปิดสอนวิชาอื่น นอกจากสายครุศาสตร์ อันสืบเนื่องมาจากข้อเสนอแนะแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาค้นคว้าที่เร่งด่วน จากการประชุมสัมมนาเรื่องการปฏิรูปการศึกษาค้นคว้าตามโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียนระหว่างวันที่ ๒๔-๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๔ และได้มีการออกเอกสาร แนวทางปฏิรูปการศึกษาค้นคว้าไทย (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาค้นคว้า, ๒๕๒๖: หน้า ๓-๔) มีประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งก็คือ ให้รวมกลุ่มวิทยาลัยครูเป็นวิทยาลัยอุดมศึกษา เพื่อผลิตกำลังคนสาขาต่างๆ นอกจากการผลิตครู ซึ่งต้องลดปริมาณการผลิตลง และเร่งปรับปรุงคุณภาพ การดำเนินการในระยะยาวในลักษณะดังกล่าว ส่งผลให้มีการดำเนินการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ฉบับปรับปรุงแก้ไข

ต่อมา ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๗ คณาจารย์ในสถาบันวิทยาลัยครูล้วนแต่เน้นวิธีคิดไปสู่ความพยายามจะไม่สอนวิชาครู หันไปเสนอหลักสูตรในสายศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในส่วนของการสอนวิชาดนตรี ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนการสอนในฐานะองค์การระดับภาค วิชาภายใต้สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก็ถูกผลักดันให้เสนอการเปิดสอนในหลักสูตร ๔ ปี ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี ในช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่สังคมประชากรส่วนใหญ่ยอมรับว่าสถาบันอุดมศึกษาทั้งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และ ทบวงมหาวิทยาลัย (ในขณะนั้น) ผลิตครูออกมาจนมีจำนวนเกินความต้องการ แม้ว่าหน่วยงานผู้ใช้ครูจะรับบรรจุบุคคลเข้าเป็นข้าราชการครูจำนวนมากแล้วก็ตาม มีการรวมกลุ่มวิทยาลัยครูเข้าเป็นสหวิทยาลัยต่างๆ กำหนดข้อตกลงด้านจำนวนการรับนักศึกษาเข้าศึกษาในแต่ละปี โดยมีการหมุนเวียนกันเปิดรับ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้เข้าร่วมอยู่ในสหวิทยาลัยอีสานใต้ อันประกอบด้วย วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูสุรินทร์ และวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ผลกระทบจากข้อตกลง ทำให้วิทยาลัยครูบุรีรัมย์มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการรับนักศึกษา จากที่เคยเปิดรับโดยอิสระทุกปีที่สามารถกำหนดจำนวนการรับเองตามความสามารถที่จะดำเนินการสอนได้ เปลี่ยนไปเป็นกำหนดจำนวนไม่เกินปีละ ๒๐ คน และ สามารถรับนักศึกษาได้แบบรับเป็นรายปีเว้นไม่รับ ๑ ปี ส่งผลให้จำนวนนักศึกษาที่เข้าศึกษาน้อยลง และด้วยเหตุที่การประชาสัมพันธ์ในเวลานั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะให้นักเรียน

ในท้องถิ่นได้รับข้อมูลที่ทันการณ์ ว่าในแต่ละปีมีวิชาเอกใดของวิทยาลัยครูใดที่เปิดสอน ซึ่งการหมุนเวียนการเปิดรับในแต่ละปีการศึกษาไม่ตรงกันทุกวิชาเอก ทำให้มีนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนต่อไม่ถูกสถานที่ ไม่ทันเวลาสมัครสอบ จึงทำให้มีจำนวนนักเรียนมัธยมปลายมาสมัครเรียนน้อยลง การสอบคัดเลือกไม่เป็นไปตามหลักการ เพราะมีผู้มาสมัครน้อยกว่าจำนวนที่เปิดรับ จากหลักการที่เคยคัดเลือกผู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดในการสอบคัดเลือก มีการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ไปเป็นรับนักศึกษาทั้งหมดที่เข้ามาสมัครเข้าเรียนซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้นที่ต้องการแก้ปัญหาการขาดที่เรียนของนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดการรับสมัครต้องดำเนินการหลังการประกาศผลการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐ นักเรียนที่ไม่ได้รับคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐจึงทยอยหันมาสมัครเรียนในวิทยาลัยครู ผลที่เกิดขึ้นก็คือ คุณลักษณะของนักศึกษาที่เข้าเรียนด้อยลง นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ วิชาเอกดนตรีศึกษาไม่มีพื้นฐานทางด้านดนตรีมาก่อน ส่วนนักเรียนที่มีฝีมือด้านดนตรีที่ดี ก็มักเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อสมัครเรียนในสถาบันที่การสอนดนตรีที่มีชื่อเสียง เพราะในช่วงเวลานั้น การคมนาคมขนส่งมีความสะดวกมากขึ้น และ สถาบันการศึกษาได้ขยายจำนวนมากขึ้น ค่านิยมที่เคยนิยมมาสมัครเข้าเรียนวิทยาลัยครูบุรีรัมย์มีแนวโน้มลดลงมากขึ้น ประกอบกับจำนวนประชากรในวัยเรียนเริ่มลดลงจากนโยบายการวางแผนครอบครัว ก็ยิ่งทำให้นักศึกษาที่เข้ามาเรียนวิชาดนตรีศึกษาลดจำนวนลง และส่งผลถึงคุณภาพที่ด้อยลงของผู้ที่สำเร็จการศึกษาออกไปด้วย

ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๒๘ ถึง ๒๕๓๔ มีคณาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษาได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันลาศึกษาต่อและกลับมาในปีการศึกษา ๒๕๓๕ บางคนได้ย้ายไปทำงานยังสถานศึกษาแห่งอื่น นอกจากนี้ระหว่างที่คณาจารย์ลาศึกษาต่อวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้สนับสนุนให้จ้างอาจารย์อัตรากำลังชั่วคราวเพิ่มขึ้นอีก ๓ คน ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้รับการบรรจุเข้ารับราชการ รายละเอียดศักยภาพอาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา ๒๕๓๕ แสดงไว้ในตารางที่ ๕-๓

ตารางที่ ๕-๓

แสดงศักยภาพอาจารย์ในภาควิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยครบุรีรัมย์ ในปีการศึกษา ๒๕๖๕

ชื่ออาจารย์	คุณวุฒิ	ตำแหน่งทาง วิชาการ	วิชารับผิดชอบ
เฉลย ภูมิพันธุ์	ป.กศ.ชั้นสูง (ดนตรีศึกษา) กศ.บ. (สังคมศึกษา) M.S. (Music Education) Ph.D.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ปฏิบัติเครื่องลมทองเหลือง ประวัติดนตรีตะวันตก การสอนดนตรี
วิโรจน์ เอี่ยมสุข	ป.กศ. ชั้นสูง (ภาษาไทย) กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์สากล) ศศ.ม. (วัฒนธรรมดนตรี)	อาจารย์	ปฏิบัติเครื่องสายสากล วรรณกรรมดนตรีตะวันตก
เพชรสุดา พิมพ์พระ	ค.บ. (ดนตรีศึกษา) กศ.ม. (การอุดมศึกษา)	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ปฏิบัติเครื่องสายไทย การสอนดนตรี
อนรรฆ จรรย์ยานนท์	ป.กศ.ชั้นสูง (ดนตรีศึกษา) ค.บ. (ดนตรีศึกษา) M.M. (Musicology)	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ทฤษฎีดนตรีตะวันตก การสอนดนตรี
พันธุ์ศักดิ์ พลสารัมย์	ค.บ. (ดนตรีศึกษา) ค.ม. (อุดมศึกษา) ค.ด. (อุดมศึกษา)	อาจารย์	ปฏิบัติและทฤษฎีดนตรี ไทย การสอนดนตรี
ธนพล ศิริชาติ	ค.บ. (ดนตรีศึกษา)	อาจารย์	ปฏิบัติเครื่องลมไม้ ปฏิบัติรวมวงสากล
เฉลิมชัย สุขไพบูลย์	อ.ศศ. (ดนตรีสากล) ค.บ. (ดนตรีศึกษา)	อาจารย์	ปฏิบัติเครื่องลมทองเหลือง ปฏิบัติรวมวง
มะลิ มณีวรรณ	ค.บ. (ดนตรีศึกษา)	อาจารย์	ปฏิบัติเครื่องสายไทย ปฏิบัติรวมวงมโหรี

การจัดการเรียนการสอนในการผลิตครูดนตรีของวิทยาลัยครบุรีรัมย์ที่เริ่มมาตั้งแต่เปิดการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษานั้น ลักษณะของหลักสูตรของทุกระดับคือ ระดับป.กศ. ชั้นสูง ระดับปริญญาตรี ๒ ปีหลังอนุปริญญา ระดับปริญญาตรี ๔ ปี มีองค์ประกอบของหลักสูตรที่แยกออกเป็นหมวดวิชา คือ หมวดวิชาพื้นฐาน (เทียบได้กับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในปัจจุบัน) หมวดวิชาเฉพาะด้าน หมวดวิชาเลือกเสรี และหมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การบริหารจัดการดำเนินการโดยสำนักส่งเสริมวิชาการซึ่งกำกับดูแลโดยตรงอธิการฝ่ายวิชาการ ดำเนินการจัดแผนการเรียนให้กับทุกวิชาเอกที่เปิดสอนในวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ การจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดตารางสอนรวมทุกหมวดวิชา ทุกวิชาเอก ทั้งวิทยาลัย สำนักส่งเสริมวิชาการได้กำหนดให้ทุกคณะวิชา และภาควิชาที่มีรายวิชาปรากฏอยู่ในแผนการเรียน กำหนดรายชื่อผู้สอนเป็นการล่วงหน้าอย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา จากนั้นจึงจัดทำเป็นตารางสอนประจำปีการศึกษาออกมา

ในการผลิตครูคนตรี หมวดวิชาพื้นฐานจัดการสอนโดยสำนักส่งเสริมวิชาการ ส่วนในหมวดวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาชีพครู และ หมวดวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยภาควิชาต่างๆ ในคณะวิชาครุศาสตร์ ส่วนหมวดวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาเนื่อหาคนตรีดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยภาควิชาคนตรีศึกษา ซึ่งในเวลานั้นเป็นภาควิชาหนึ่งในคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และนักศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษาอยู่ในสังกัดของภาควิชาคนตรีศึกษา

ด้านอาคารสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่เริ่มเปิดการสอนคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีเป็นต้นมาจนถึงปีการศึกษา ๒๕๓๘ ใช้อาคารเรียนตามแบบทั่วไปของกรมการฝึกหัดครูที่ออกแบบมาโดยกรมโยธาธิการเป็นอาคารเรียนตึก ๓ ชั้น ภาควิชาคนตรีศึกษาได้รับการจัดพื้นที่ให้ตั้งภาควิชาในพื้นที่ชั้นที่ ๓ ของอาคารที่ ๑ ซึ่งเป็นอาคารหลังแรกที่ก่อสร้างครั้งแรกพร้อมกับการตั้งวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ อาคารชั้นที่ ๓ มีลักษณะถูกออกแบบแบ่งออกเป็นห้องเรียนสามารถบรรจุนักศึกษาได้มากที่สุด ๔๐ คน การจัดพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนคนตรินั้น ห้องเรียนปกติถูกจัดใช้ในการสอนวิชาภาคทฤษฎี มีการปรับปรุงห้องเรียนใหญ่ ๒ ห้อง ให้เป็นห้องเก็บเสียงเพื่อใช้ในการปฏิบัติรวมวงดนตรีสากล และ รวมวงดนตรีไทย แยกกันอยู่คนละปีกของอาคาร มีห้องพักอาจารย์ ๒ ห้อง การสอนและฝึกปฏิบัติเดี่ยวของนักศึกษาเป็นปัญหามาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มเปิดสอนเป็นต้นมา นักศึกษาไม่มีห้องซ้อมเดี่ยว ต้องซ้อมตามระเบียบทางเดินทำให้มีเสียงรบกวนการเรียนการสอนของภาควิชาอื่นๆ ในอาคารเรียนเดียวกันและอาคารข้างเคียง จากปัญหาดังกล่าว ผู้บริหารวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้มีนโยบายให้ดำเนินการโครงการของงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารคนตรีและนาฏศิลป์ ๑ หลัง โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๔ อาคารคนตรีและนาฏศิลป์ก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์สามารถจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๐ เป็นต้นมาจนปัจจุบัน เป็นที่ตั้งของ ๓ สาขาวิชา คือ คนตรี ศิลปะ และนาฏศิลป์

ภาพที่ ๕-๑ อาคารดนตรี ศิลปศึกษา และ นาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปัจจุบัน

ช่วงเวลาพัฒนาการของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ระยะที่ ๒ เป็นช่วงที่มีการถดถอยในด้านจำนวนนักศึกษาและคุณภาพนักศึกษามาเข้าและขาออก แต่การดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูดนตรียังคงดำเนินการต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็ขยายสายการสอนออกไปทางด้านศิลปศาสตร์ ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๓๐ ถึง ๒๕๓๕ มีการสอนที่เป็นทั้งการผลิตครูดนตรีและวิชาชีพนักดนตรี นักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้ามาสมัครเป็นเยาวชนที่ค่อนข้างขาดแคลนกำลังทรัพย์ และมีผลการเรียนอ่อนมาก แต่สามารถจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายออกมาได้ และเป็นเยาวชนที่ขาดโอกาสด้านประสบการณ์ในชีวิต แต่ด้วยการดำเนินการของกรมการฝึกหัดครูประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่หันมาให้ความสนใจสถาบันในสังกัดกรมการฝึกหัดครูและกรมอื่นๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อมอบภารกิจและบทบาทให้เป็นสถาบันเพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษา สถาบันการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการจึงต้องรับภาระในด้านนี้ การดำเนินการจัดการเรียนการสอนจึงมีบทบาทหลักในการเป็นสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเพื่อการขยายโอกาสทางการศึกษา นักเรียนที่จบการศึกษาจากระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าในท้องถิ่นที่ไม่มีที่ไปแล้ว ยังพอมีที่รองรับให้สมัครเข้าศึกษาต่อได้ วิถีชีวิตทางการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่นจึงยังไม่หมดหนทางแห่งอนาคต ดังนั้นเกณฑ์ในการวัดผลและประเมินผลจึงจำเป็นต้องอนุโลมปรับลดระดับลงให้เหมาะสมตามความมุ่งหมายของการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งในภาพรวมนั้นก็มิได้มีผลกระทบต่อการผลิตครูดนตรีตามไปด้วยเช่นกัน ช่วงนี้เป็นช่วงที่วิทยาลัยครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครูได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมในวงการการศึกษาเป็นอย่างมากต่อคุณภาพในการผลิตบัณฑิต

พัฒนาการระยะที่ ๓ คนตรีศึกษาในช่วงปรับเปลี่ยนก่อนพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัย

ภายหลังจากที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปลี่ยนชื่อจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์มาเป็นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ประกอบกับมีพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๘ กำหนดบทบาทของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่ชัดเจนมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ คณะวิชาเดิมที่เคยมีผู้บริหารเป็นหัวหน้าคณะวิชา เปลี่ยนไปเป็น คณะ ที่มีผู้บริหารเป็นคณบดี หน่วยงานระดับภาควิชาเปลี่ยนไปเป็นโปรแกรมวิชา ซึ่งสามารถมีการทำเป็นสหวิทยาการระหว่างสาขาวิชาสร้างเป็นโปรแกรมวิชาใหม่ขึ้นมาได้ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะใดคณะหนึ่ง

ในส่วนของภาควิชาคนตรีศึกษาเดิมที่ภายใต้สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ก็มีการปรับเปลี่ยนไปเป็นโปรแกรมวิชาคนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การผลิตครูคนตรีก็ยังคงดำเนินการสืบเนื่อง นักศึกษาวิชาครู ในช่วงระยะเวลานี้เปลี่ยนสังกัดไปอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะครุศาสตร์

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนยังคงพัฒนาสืบเนื่องจากความเป็นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ปรินญาครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี โปรแกรมวิชาคนตรีศึกษา ในช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ยังคงดำเนินงานโดยใช้ทรัพยากรบุคคลระหว่าง ๒ คณะหลัก คือ กลุ่มวิชาชีพอคร หรือวิชาการศึกษา สอนโดยคณะครุศาสตร์ กลุ่มวิชาเนื้อหาคนตรี สอนโดยคณาจารย์จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรใหม่ออกมาเพื่อสนองนโยบายการสร้างครุพันธุ์ใหม่ เป็นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ในหลายสาขาวิชา สำหรับการสอนคนตรีในหลักสูตรนี้เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นวิชาเอกศิลปกรรม ซึ่งเป็นวิชาเอกที่รวมเอา ๓ กลุ่มวิชาเข้าไว้ด้วยกัน คือ ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ นักศึกษาครูที่เรียนในสาขาวิชานี้เป็นวิชาเอกต้องเรียนทั้งหมด แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ และไม่น่าพอใจในคุณภาพที่ได้ (ธิตี ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

ในระหว่างนี้มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายอัตรากำลังอาจารย์สอนวิชาคนตรีส่วนหนึ่งออกจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไปสู่คณะครุศาสตร์ อีกทั้งมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารภายในอันสืบเนื่องมาจากการยกฐานะของสถาบันขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จึงมีการตั้งหน่วยงานสาขาวิชาคนตรีศึกษาขึ้นในสังกัดคณะครุศาสตร์ และมีการดำเนินการเสนอหลักสูตรใหม่เป็นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี สาขาวิชาคนตรีศึกษา และได้รับอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ให้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนได้ตั้งแต่ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จนในปัจจุบัน

ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๔๗ ถึง ๒๕๔๘ การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี ในสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ในขณะนั้น เปิดสอนดนตรีในรูปแบบต่างๆ คือ

๑) สอนในส่วนของเนื้อหาดนตรีในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป รายวิชา สุนทรียศาสตร์

๒) สอน ในส่วนของหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาเนื้อหาดนตรี ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ๔ ปี สาขาวิชาดนตรีที่กำลังเปิดดำเนินการสอนอยู่ขณะนั้น

๓) สอน ในส่วนของหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาเนื้อหาดนตรี ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี สาขาวิชาดนตรีศึกษา ที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากภาครัฐในการปฏิรูปการผลิตครูของรัฐบาลใหม่ โดยมีแนวคิดที่ให้นักศึกษาศึกษามากขึ้นจากหลักสูตรเดิม ๔ ปี มีการพัฒนาหลักสูตรออกมาเป็น ๕ ปี มีหลายสถาบันที่เป็นสถาบันการฝึกหัดครู รับสนองนโยบายนี้ รวมทั้งสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ด้วย ในช่วงแรกมีการพัฒนาหลักสูตรจากคณะกรรมการร่างหลักสูตรจากส่วนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการตั้งขึ้น ในทางด้านดนตรีศึกษา ก็มีหลักสูตรฉบับแรกที่ถูกกำหนดให้นำมาดำเนินการแต่อยู่ในรูปของวิชาเอกศิลปกรรม ซึ่งรวมเอาศิลปะ ๓แขนง คือ ศิลปะ(ศิลปศึกษา) ดนตรี(ดุริยางคศิลป์) และนาฏศิลป์ เข้ามาไว้ด้วยกันในหลักสูตร จากการที่ได้ดำเนินการเปิดสอนหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี เอกศิลปกรรมฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น นักวิชาการดนตรีซึ่งขณะนั้นยังรับดำเนินการสอนในส่วนที่เป็นวิชาเนื้อหาของวิชาดนตรี ภายใต้การบริหารจัดการของโปรแกรมวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากว่าไม่สามารถดำเนินการสอนไปตามสภาพธรรมชาติของการเรียนดนตรีได้ โดยเฉพาะวิชาดนตรีปฏิบัติ ที่กำหนดไว้ให้นักศึกษาเรียนในภาคเรียนเดียว ๑๐ หน่วย ในครั้งเดียว ซึ่งในวิชาภาคปฏิบัติไม่สามารถสร้างทักษะได้ในเวลาเพียงภาคเรียนเดียว ความคิดเห็นของนักวิชาการดนตรีของสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ที่มีต่อการสอนในหลักสูตรนี้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่ ๑ ต้องการดำเนินการต่อไป แต่ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตร กลุ่มที่ ๒ มีความเห็นว่าควรยุติการดำเนินการหลักสูตรนี้ ในช่วงที่กำลังหาข้อยุติเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหานี้ เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่มีการประกาศยกฐานะสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการปรับปรุงแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการโอนย้ายหลักสูตรที่เป็นารเปิดสอนในสาขาวิชาการศึกษาและการผลิตครู รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ไปอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะครุศาสตร์ จึงมีนักวิชาการดนตรีกลุ่มแรกย้ายสังกัดไปที่คณะครุศาสตร์ ดำเนินการจัดตั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษาและพัฒนาหลักสูตรใหม่ ออกมาเป็น หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี สาขาวิชาดนตรีศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งผลิตเฉพาะครูดนตรีเพื่อพัฒนาท้องถิ่น อาจารย์ธิดิ ปัญญาอินทร์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“... ตอนที่เรายู่ที่คณะมนุษยศาสตร์ เรามีเด็กหมู่หนึ่งที่เป็น วิชาเอกศิลปกรรม คณะครุศาสตร์รับเด็กศิลปกรรมเข้ามาเรียนห้องหนึ่งแล้วเอาไปฝากเรียน ให้เราสอน แต่พอเราย้ายมาสังกัดคณะครุศาสตร์ เด็กศิลปกรรมก็ปรับมาเป็นเด็กเรา ๑๐๐ เปอร์เซนต์ ซึ่งใช้หลักสูตรอันแรกที่เราสวนสุนันทาทำ แต่ว่าตอนนั้นยังมีเด็กครุศาสตร์ ๔ ปี ค้างอยู่ ก็ดำเนินการไปได้ปกติไม่มีอะไร ตอนที่ย้ายมา กำลังเรียนเป็นปีสุดท้าย เด็กกลุ่มนั้นใช้รหัส ๒๐๖ มันเป็นรหัสของคณะมนุษยศาสตร์ แต่เรามาอยู่นี้ใช้รหัส ๑๑๑ พวกรหัส ๒๐๖ เราก็ยินดียอมรับสอนเพราะเราสอนเด็กพวกนี้มาตั้งแต่ปี ๑ อยู่แล้ว เมื่อย้ายมาที่คณะครุศาสตร์นี้ ณ ปีแรก เราก็เลยมีเด็กสอน ๓ กลุ่ม ก็คือเด็กที่เป็นศิลปกรรม ใช้รหัส Art ตามด้วยเลข ๓ ตัว กับเด็ก ค.บ. ๔ ปี รหัส ๒๐๖ กับเด็ก ค.บ. รหัส ๑๑๑...”

(ธิตี ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

ดังนั้นจากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเกิดสถาบันสอนดนตรี ๒ แห่ง ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ ได้แก่ ๑) สาขาวิชาดนตรี (เดิมเรียกโปรแกรมวิชาดนตรี) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งยังคงดำเนินการสอนวิชาดนตรีภายใต้ปรัชญามุ่งสร้างศิลปินนักดนตรีอาชีพ และ ๒) สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ ที่มุ่งผลิตครูดนตรีเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

จากการนำเสนอข้อมูลของประเด็นความเป็นมาของดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับการผลิตครูดนตรี เริ่มจากพัฒนาการระยะแรกเริ่ม มาจนถึง พัฒนาการระยะที่ ๒ และระยะที่ ๓ นั้น จากข้อมูลจำนวนการรับนักศึกษา และการเปิดสอนหลักสูตรต่างๆ ที่ผ่านมา ของสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๓) ซึ่งเป็นหน่วยงานการสอนวิชาดนตรีที่สืบเนื่องมาตั้งแต่เริ่มตั้งเป็นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์มาจนได้รับการยกฐานะมาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานการสอนดนตรี ตลอดจนสะท้อนถึงทิศทางการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ได้อย่างชัดเจน ดังข้อมูลที่แสดงไว้ใน ตารางที่ ๕-๔

ตารางที่ ๕-๔

แสดงรายละเอียดการเปิดรับนักศึกษาจากปีการศึกษา ๒๕๒๒ ถึง ๒๕๔๗

ปีการศึกษา	สถานภาพ สถาบัน	คณะที่สังกัด	หลักสูตร	วิชาเอก	ภาค	ศูนย์	จำนวน นศ.
๒๕๒๒	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๐
๒๕๒๓	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๐
๒๕๒๔	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๕
๒๕๒๕	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	สมทบ	ปร.	๔๓
๒๕๒๕	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๓๗
๒๕๒๖	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๑๓
๒๕๒๖	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๓๕
๒๕๒๗	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๔
๒๕๒๗	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ป.กศ.ชั้นสูง	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๖
๒๕๒๘	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๒
๒๕๒๘	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	อ.ศศ.	ดนตรี	ปกติ	ปร.	๒๕
๒๕๒๙	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	อ.ศศ.	ดนตรี	ปกติ	ปร.	๒๗
๒๕๓๐	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๒
๒๕๓๑	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๑๕
๒๕๓๑	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๑
๒๕๓๒	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๕
๒๕๓๓	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ไม่เปิดรับ	-	-	-	๐
๒๕๓๔	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๑๐
๒๕๓๕	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๑๘
๒๕๓๖	วค.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๒๓
๒๕๓๗	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๓๑
๒๕๓๗	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	อ.ศศ.	ดนตรี	กศ.บป.	ปร.	๓๕
๒๕๓๗	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	อ.ศศ.	ดนตรี	กศ.บป.	รอ.	๒๕
๒๕๓๘	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	กศ.บป.	ปร.	๒๒
๒๕๓๘	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	ปร.	๓๕
๒๕๓๙	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	ปร.	๑๖
๒๕๓๙	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	อ.ศศ.	ดนตรี	กศ.บป.	ปร.	๓๕
๒๕๔๐	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	ปร.	๓๓
๒๕๔๑	สรง.ปร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	กศ.พ.	ปร.	๒๘

ปีการศึกษา	สถานภาพ สถาบัน	คณะที่สังกัด	หลักสูตร	วิชาเอก	ภาค	ศูนย์	จำนวน นศ.
๒๕๔๑	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๓๑
๒๕๔๒	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๒ ปี	ดนตรีศึกษา	กศ.บป.	บร.	๒๕
๒๕๔๒	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	บร.	๒๓
๒๕๔๒	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	กศ.พ.	บร.	๑๗
๒๕๔๒	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	กศ.พ.	บร.	๒๑
๒๕๔๒	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๒๘
๒๕๔๓	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๒๖
๒๕๔๔	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๒๓
๒๕๔๕	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	บร.	๑๔
๒๕๔๖	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ค.บ. ๔ ปี	ดนตรีศึกษา	ปกติ	บร.	๒๐
๒๕๔๖	สรภ.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๑๖
๒๕๔๗	มร.บร.	มนุษยศาสตร์ฯ	ศศ.บ. ๔ ปี	ดนตรี	ปกติ	บร.	๒๓

บทบาทของนักวิชาการดนตรีศึกษากับการผลิตครูดนตรีในปัจจุบัน

จากภูมิหลังที่ผ่านมาของการดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาเพื่อผลิตครูดนตรีออกไปรับใช้สังคมท้องถิ่น มีครูดนตรีประจำการอยู่ตามโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา จากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในอดีต รวมทั้งในขณะที่เป็นองค์กรในรูปของสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กระจายทำงานเป็นนักวิชาการดนตรีกันอยู่ตามสถานศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี นครราชสีมา ชัยภูมิ และ ร้อยเอ็ด จนกระทั่งมาถึงสมัยปัจจุบัน ที่การจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรี ดำเนินการโดย นักวิชาการศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การเริ่มกลับมามีสาขาวิชาดนตรีศึกษาอีกครั้ง ถือเป็นการเกิดองค์กรใหม่ไปพร้อมกับการเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ รวมทั้งบุคลากรรุ่นใหม่ที่มาดำเนินการในบทบาทนักวิชาการดนตรี ที่จะผลักดันกระบวนการผลิตครูดนตรีให้เคลื่อนที่พัฒนาต่อไป ในขณะเดียวกันการดำเนินการของสาขาวิชาดนตรีศึกษาแห่งนี้ ยังมีทุนเดิมที่สำคัญหลายด้าน คือ ๑) ศิษย์เก่าที่กำลังเป็นครูดนตรีกันอยู่ตามโรงเรียนในท้องถิ่น ๒) ศรัทธาเดิมที่มีต่อสถาบันการศึกษา

ชั้นสูงประจำท้องถิ่นของประชาชน ๓) กลุ่มคณาจารย์ผู้สอนดนตรีศึกษารุ่นเก่าที่มีประสบการณ์การสอน ที่มีการรวมตัวกันในกิจกรรมทางวิชาการของสาขาวิชาดนตรีหรือดนตรีศึกษาทุกปี

เพื่อฉายภาพให้เข้าใจในเรื่องของบทบาทการดำเนินงานของนักวิชาการดนตรีในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรี มีกรอบประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษา โดยได้นำมาเสนอเป็นข้อมูลโดยละเอียด มีดังนี้คือ

๑. สาขาวิชาดนตรีศึกษากับระบบบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย

๒. ปัจจัยเกื้อหนุน

๓. บุคลากร

๔. นักศึกษา

๕. หลักสูตรและการสอนในการผลิตครูดนตรี

๕.๑ บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร

๕.๒ การสอนปฏิบัติดนตรีและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

๕.๓ การสอนดนตรีภาคทฤษฎี

๕.๔ การจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

๖. ความสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชน

๖.๑ บทบาทและศักยภาพในการฝึกอบรมครูดนตรีประจำการ

๖.๒ บทบาทและศักยภาพในด้านการเป็นผู้นำชุมชนในด้านการให้

ความรู้ทาง ดนตรี

๖.๓ บทบาทในการพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่น

๗. การพัฒนาบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการดนตรีเพื่อการผลิตครูดนตรีใน

อนาคต

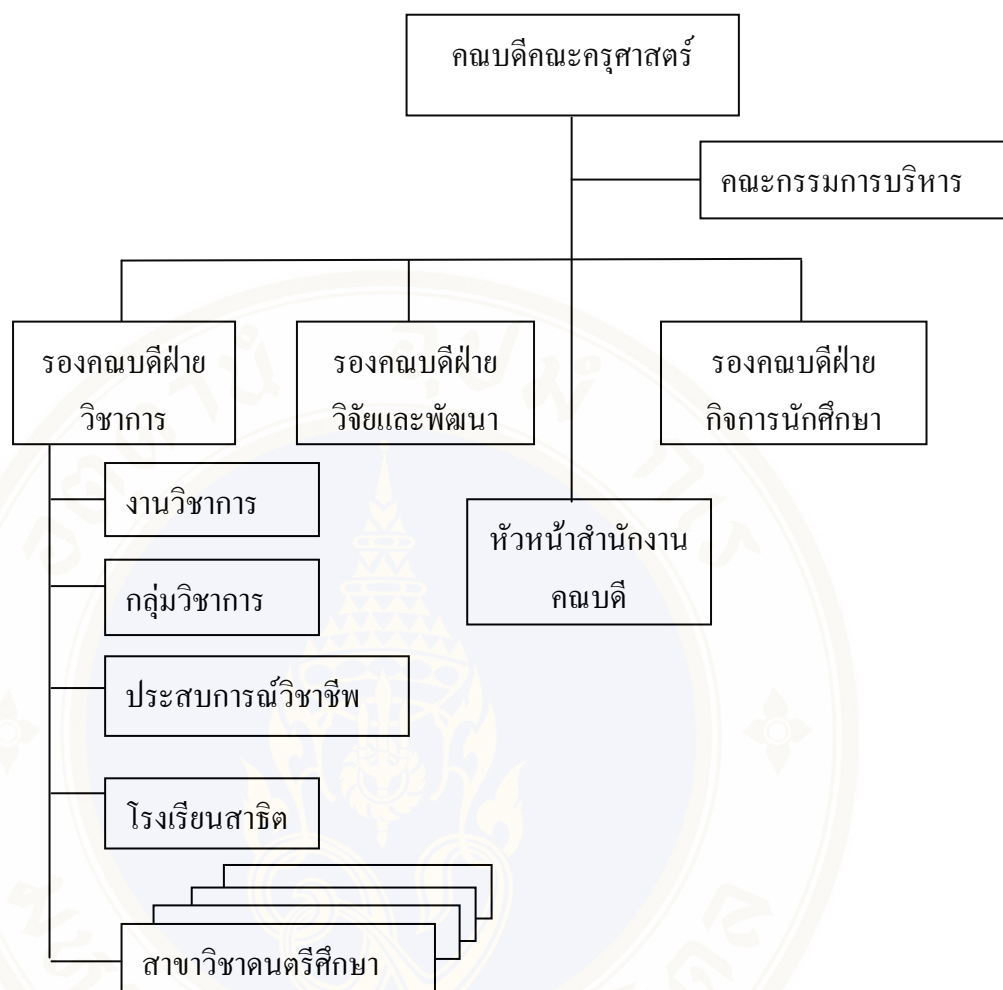
สาขาวิชาดนตรีศึกษากับระบบบริหารจัดการของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในปัจจุบันนี้ เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีการปรับหน่วยงานต่างๆ ตามภารกิจแล้ว หน่วยงานระดับคณะมีการบริหารจัดการในด้านการวิชาการในรูปของสาขาวิชา ซึ่งเดิมก็คือ โปรแกรมวิชา เป็นลักษณะของการบริหารวิชาการระดับหน่วยเล็กที่สุดที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในส่วนของรายวิชาที่เป็นหมวดวิชาเฉพาะของรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาเนื้อหาของวิชาเอก

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปัจจุบันเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาให้นักศึกษา ในสังกัดของคณะครุศาสตร์ หั้วหน้าสาขาวิชาในปีการศึกษา ๒๕๕๓ คืออาจารย์เฉลิมกิต แซ่แก้ว

ในระบบการบริหารจัดการของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้เน้นลงไปไปที่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานด้านกิจการนักศึกษา และ การบริหารงานด้านการวิจัยและพัฒนา สิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสาขาวิชาดนตรีศึกษาก็คือการบริหารงานด้านวิชาการ ในการดำเนินงานด้านนี้ เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตบัณฑิตครูคนตรี สาขาวิชาดนตรีศึกษามีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการเป็นหน่วยงานบริหารจัดการและประสานงาน เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาของหมวดวิชาเฉพาะที่เป็นวิชาเนื้อหาด้านดนตรี นักศึกษาทุกระดับที่เข้ามาศึกษาวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก ต้องได้รับการจัดแผนการเรียนของรายวิชาต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษาเป็นรายภาคเรียน ตั้งแต่ภาคเรียนที่ ๑ จนภาคเรียนสุดท้าย ตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี การจัดแผนการเรียนนั้น รองคณบดีฝ่ายวิชาการของคณะครุศาสตร์เป็นผู้ประสานงานให้หน่วยงานทางการสอนที่เกี่ยวข้องกับหมวดวิชาต่างๆ ในหลักสูตร ได้นำรายวิชาที่ต้องเปิดสอนในแต่ละภาคเรียนมาจัดลงในแผนการเรียน หมวดวิชาศึกษาทั่วไปหน่วยที่รับผิดชอบในการจัดรายวิชาคือสำนักส่งเสริมวิชาการและทะเบียน หมวดวิชาเฉพาะด้านในส่วนส่วนของวิชาครูและวิชาการศึกษาจัดโดยสาขาวิชาในคณะครุศาสตร์ ส่วนหมวดวิชาเฉพาะด้านในส่วนส่วนของรายวิชาเนื้อหาดนตรี จัดโดยสาขาวิชาดนตรีศึกษา (ชิตี ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

ในด้านแผนงานและงบประมาณที่สาขาวิชาดนตรีศึกษาต้องเกี่ยวข้องนั้นเป็นดำเนินการโดยสำนักงานคณะครุศาสตร์เป็นหน่วยงานประสานงานในการจัดทำแผนงานประจำปี กระบวนการจัดทำแผนงานประจำปีเริ่มด้วยกองแผนงานจัดประชุมผู้บริหารจัดสรรงบประมาณประจำปีมายังคณะครุศาสตร์ จากนั้นผู้บริหารระดับคณะซึ่งประกอบด้วยรองคณบดีและหัวหน้าสาขา ประชุมหารือกันจัดสรรแบ่งงบประมาณไปตามความจำเป็นของแต่ละสาขาวิชาในแต่ละปี เมื่อได้วงเงินงบประมาณจัดสรรให้แก่สาขาวิชาแล้ว หัวหน้าสาขาวิชาต่างๆ รวมทั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษา ก็นำมากำหนดเป็นโครงการเสนอไปคณะครุศาสตร์เพื่อจัดทำเป็นแผนงานประจำปีส่งไปกองแผนงานเพื่อรอการกลั่นกรองตามลำดับขั้นต่อไป เมื่อแผนงานโครงการของคณะครุศาสตร์ได้รับความเห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัยแล้ว ก็สามารถดำเนินการตามโครงการที่เสนอได้

แผนภูมิที่ ๕-๒ แสดงหน่วยงานในสังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในการกิจด้านกิจการนักศึกษา นอกจากมีการดำเนินงานตามกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ในภาพรวมแล้ว รองคณบดีฝ่ายกิจการศึกษารับผิดชอบดูแลความประพฤติและวินัยของนักศึกษา ครู ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คืออาจารย์ชนพล ศิริชาติ ซึ่งเป็นนักวิชา ดนตรี ได้เพิ่มบทบาทในการบริหารจัดการการปกครองดูแลนักศึกษาในส่วนของนักศึกษาคณะดนตรี โดยเพิ่มกิจกรรมที่เสริมการปลูกฝังศรัทธาในอาชีพครูดนตรี โดยให้เหตุผลว่า ครูดนตรีที่เรียน วิชาเอกดนตรีศึกษา เมื่อออกไปประกอบอาชีพครูดนตรี จะมีความเป็นครูและความศรัทธาในอาชีพ ครู มากกว่าผู้ที่จบวิชาเอกดนตรีที่ในตอนแรกมุ่งจะประกอบอาชีพเป็นนักดนตรีแล้วเปลี่ยนทิศทาง มาเป็นครูดนตรีโดยการมาเพิ่มวุฒิทางวิชาครูอีก ๑ ปี (ดังเช่นที่นักวิชาการเรียกกันว่า แบบ ๔+๑)

ปัจจัยเกื้อหนุนพื้นฐาน

ในสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา และจากการแยกตัวของกลุ่มอาจารย์ออกมาจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ มาตั้งหน่วยงานสาขาวิชาดนตรีศึกษาใหม่ ในสังกัดของคณะครุศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนจึงต้องใช้พื้นที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ ต่างๆ ในคณะครุศาสตร์

ด้านอาคารสถานที่

ในการดำเนินการปรับปรุงพื้นที่เพื่อเป็นที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในส่วนของกลุ่มรายวิชาเนื้อหาดนตรีนั้น คณะครุศาสตร์โดยการอำนวยการและบริหารจัดการของคณะบดี ได้สนับสนุนให้มีการใช้และปรับปรุงพื้นที่ภายในอาคารของคณะครุศาสตร์ไปพร้อมๆ กับการเริ่มดำเนินการเปิดสอน ซึ่งในขณะนั้น ก็มีการสอนให้นักศึกษาครูดนตรี ที่ยังคงศึกษาต่อเนื่องและย้ายมาจากสังกัดเดิม คือ กลุ่มที่ ๑ นักศึกษาวิชาเอกศิลปกรรม เน้น ดุริยางคศิลป์ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ ๒ กลุ่มที่ ๒ นักศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ ๔ และกลุ่มที่ ๓ นักศึกษาครูดนตรีที่เข้ามาศึกษาใหม่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข

คณะครุศาสตร์ซึ่งมีอาคารที่เป็นที่ตั้งของคณะเป็นอาคารตึก ๓ ชั้น อาคารเดียว ได้จัดสรรพื้นที่ให้แก่สาขาวิชาดนตรีศึกษาดังนี้ ส่วนที่หนึ่งเป็นสำนักงานและห้องพักอาจารย์ของสาขาวิชา รวมทั้งห้องบันทึกเสียง ตั้งอยู่ที่ชั้นที่ ๓ ของอาคาร ส่วนที่สอง เป็นห้องบรรยายภาคทฤษฎีดนตรีและปฏิบัติดนตรีกลุ่มย่อย ซึ่งดำเนินการต่อเติมพื้นที่ของคาเฟ่ของอาคาร ได้ห้องบรรยายเพิ่มมาอีก ๔ ห้อง ส่วนที่สาม ต่อเติมพื้นที่ด้านหลังอาคารปรับปรุงเป็นห้องปฏิบัติรวมวงใหญ่

ภาพที่ ๕-๒ อาคารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ภาพที่ ๕-๓ ห้องปฏิบัติรวมวงใหญ่ที่ต่อเติมด้านหลังอาคาร

ภาพที่ ๕-๔ ห้องปฏิบัติรวมวงใหญ่ที่ต่อเติมด้านหลังอาคาร

สำหรับห้องแสดงดนตรีนั้น เนื่องจากที่ตั้งอาคารของคณะครุศาสตร์อยู่ติดกับอาคารของหอประชุมของศูนย์วัฒนธรรม จึงสามารถขอความร่วมมือใช้สถานที่โดยเฉลี่ยภาคเรียนละ ๒ ครั้งได้ เพื่อจัดแสดงดนตรีของนักศึกษาครุดนตรี ลักษณะทางสวนศาสตร์ของหอประชุมเหมาะสมเพียงพอที่จะใช้แสดงดนตรีได้ทั้งแสดงเดี่ยว และรวมวง

ภาพที่ ๕-๕ ภูมิทัศน์ภายนอกหอประชุมศูนย์วัฒนธรรมใช้ทำกิจกรรมการแสดงดนตรี

ภาพที่ ๕-๖ การแสดงดนตรีของนักศึกษาครุภัณฑ์ภายในหอประชุมศูนย์วัฒนธรรม

ภาพที่ ๕-๗ แสดงให้เห็นผู้เข้าฟังการแสดงดนตรีในหอประชุมศูนย์วัฒนธรรม

นอกจากนี้ สาขาวิชาดนตรีศึกษา สามารถขอใช้ห้องประชุมขนาดเล็กขนาด ๔๐ คน ซึ่งตั้งอยู่ที่ชั้น ๑ ของอาคาร คณะครุศาสตร์ เพื่อจัดกิจกรรมทางวิชาการต่างๆ อาทิ การสัมมนาครูอาจารย์ ผู้สอนวิชาดนตรีในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นประจำทุกปีการศึกษา เป็นต้น

ห้องซ้อมเดี่ยว สาขาวิชาได้ปรับปรุงต่อเติมในพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ติดกับห้องซ้อมใหญ่ แต่ในปัจจุบันนักศึกษาครุดนตรีมักจะออกไปจะซ้อมดนตรีอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่างๆ ของตัวอาคาร และพื้นที่บริเวณโดยรอบ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการเกิดเสียงรบกวนหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในคณะครุศาสตร์ และ หน่วยงานที่อยู่ใกล้เคียง ความเห็นของนักวิชาการดนตรีศึกษาท่านหนึ่ง เกี่ยวกับสถานที่ที่ไม่ได้รับการออกแบบมาเป็นพื้นที่เพื่อการสอนดนตรีเฉพาะ แต่ถือว่าพื้นที่ที่มีอยู่เพียงพอต่อการใช้ในการจัดการเรียนการสอน

“..เมื่อถูกถามว่าบรรยากาศเอื้อไหม ตอบได้ว่าไม่เอื้อ... เรามีห้องซ้อมเดี่ยวที่จัดไว้ให้แล้ว แต่ได้ก็ออกไปซ้อมข้างนอก... คณะบดีก็ทำห้องซ้อมรวมให้เรา เรามีห้องซ้อมตะวันตก ๒ ห้อง ห้องดนตรีไทยเรามี ๑ ห้อง ห้องพื้นเมืองเรามี ๑ ห้อง ถามว่ามีเยอะไหม ก็เยอะ แต่มันไม่เป็นยูนิต์เสียทีเดียว สภาพห้องมันก็ไม่ได้สมบูรณ์เต็มที่ แต่ก็สามารถดำเนินการไปได้ ห้องบันทึกเสียงเราก็มี...”

ด้านอุปกรณ์ดนตรี

ในช่วงเริ่มแรกของปีการศึกษา ๒๕๕๘ เครื่องดนตรีเป็นสิ่งที่ขาดแคลนเป็นอย่างมาก นักวิชาการดนตรีศึกษาจึงได้แก้ปัญหาด้วยการของบประมาณและสั่งซื้อเครื่องดนตรีที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากไม่สามารถได้รับการสนับสนุนให้จัดซื้อเครื่องดนตรีทั้งหมดในครั้งเดียวได้ จึงดำเนินการจัดหาโดยทยอยจัดซื้อเป็นรายปีงบประมาณ

นอกจากนี้สาขาวิชาดนตรีศึกษาได้มีโครงการสนับสนุนให้นักศึกษาครูดนตรีมีเครื่องดนตรีเป็นของตนเอง จึงได้มีการประสานความร่วมมือกับบริษัทจำหน่ายเครื่องดนตรีให้สามารถจำหน่ายเครื่องดนตรีให้แก่ นักศึกษาครูดนตรีที่ร่วมโครงการในระบบเงินผ่อน ซึ่งนักศึกษาครูดนตรีที่เรียนตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๓ เป็นนักศึกษาที่ได้รับทุนการศึกษาจากโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ คนละ ปีละ ๖๕,๐๐๐ บาท จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็น ๑ ใน ๕ ของสถาบันการศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเป็นสถาบันที่ผ่านการประเมินมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ดังนั้นโครงการจัดหาเครื่องดนตรีให้นักศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้ และมีความเสี่ยงน้อยลง

ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ สาขาวิชาดนตรีศึกษามีเครื่องดนตรีที่สามารถประสมเป็นวงดนตรีได้ทั้ง ๓ ประเภท คือ วงดนตรีสากลสมัยนิยม วงดนตรีป๊อปปูล่า เพลงไทย และวงดนตรีพื้นเมืองอีสาน

บุคลากร

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรี นั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องนั้นมี ๓ ประเภท คือ

- ๑) อาจารย์ผู้สอนในรายวิชากลุ่มเนื้อหาดนตรี ซึ่งได้แก่นักวิชาการดนตรีในสาขาวิชาดนตรีศึกษา
- ๒) อาจารย์ผู้สอนในรายวิชากลุ่มเนื้อหาวิชาการศึกษา หรือวิชาชีพครู และประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ คณาจารย์ในสาขาวิชาอื่นๆ ในคณะครุศาสตร์
- ๓) อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ได้แก่ อาจารย์สาขาวิชาอื่นๆ ในคณะครุศาสตร์ และคณะอื่นๆ

บุคลากรที่มีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารจัดการระดับชั้นต้น การประสานงานด้านปัจจัยเกื้อหนุน และทำการสอน ก็คืออาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา

ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ สาขาวิชาดนตรีศึกษาเริ่มดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี สาขาวิชาดนตรีศึกษา ฉบับปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งยังคงสืบเนื่องการสอนหลักสูตรเก่าอีก ๒ โปรแกรม คือ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี โปรแกรมวิชาดนตรีศึกษา กับ ครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกศิลปกรรม จนกระทั่งนักศึกษาที่เรียนหลักสูตรเก่าทยอยสำเร็จการศึกษาไปจนหมด ในปีการศึกษา ๒๕๕๑ จึงมีนักศึกษาครูที่เรียนในหลักสูตรใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว บุคลากรที่มีบทบาทในการดำเนินการด้านการสอนและการจัดการตลอดจนพัฒนาหลักสูตรในช่วงแรกมี ๓ คน คือ อาจารย์ชนพล ศิริชาติ อาจารย์ธิดิ ปัญญาอินทร์ และ อาจารย์เชาว์ การวิชา หลังจากนั้นต่อมาคณะครุศาสตร์ได้อนุมัติให้รับอาจารย์เพิ่มเป็นปีละ ๑ ถึง ๒ คน ทั้งในอัตราพนักงานมหาวิทยาลัยและอาจารย์อัตราจ้าง トラバจนถึงในปีการศึกษา ๒๕๕๑ มีอาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษารวม ๑๑ คน ในจำนวนนี้มี ๔ คนที่กำลังใช้เวลาบางส่วนศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก นอกนั้นสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท

แม้ว่าจำนวนของอาจารย์ผู้สอนที่มีอยู่มีจำนวนมากกว่าเมื่อครั้งในอดีตช่วงตอนที่สถานภาพของสถานศึกษาเป็นวิทยาลัยครูก็ตาม แต่เนื่องจากอาจารย์ต้องทำงานหน้าที่อื่นๆ นอกจากการสอน อีกด้วย รวมทั้งสภาพปัญหาที่ยังแก้ไม่ได้ของระบบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาคปฏิบัติเครื่องดนตรี ทำให้ภาระงานแฟ้งมีมากกว่า สภาพตามที่คิดจากชั่วโมงทำงานตามตารางสอนและรายวิชาที่เปิดสอน ผลกระทบจึงเกิดขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวกับด้านบุคลากร ซึ่งนักวิชาการดนตรีศึกษาจากการสนทนากลุ่มได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“... ในเรื่องของบุคลากรตอนนี้เราก่อนข้างโอเวอร์โหลด ตอนนี้อย่างอย่างกรณีวิชาปฏิบัติดนตรี เช่น เรามีคนสอน ปฏิบัติสากลอยู่ ๔ คน ก็คือ มีบราสส์ ลมไม้ เปียโน กีตาร์ แต่เด็กลงทะเลเปียโนวิชาเดียวกัน สมมุติคือวิชาทักษะดนตรี ๑ แต่เด็กก็เลือกเรียนตามเครื่องต่างๆ ที่นี้ชื่อผู้สอน มีได้เพียงแค่ ๑ คน ที่นี้เราจึงต้องแบ่งกัน เป็นภาระนอกเวลาอย่างอาจารย์ท่านที่ ๑ ต้องไปสอนเครื่องบราสส์ อาจารย์ท่านที่ ๒ ก็ต้องไปมีชื่อสอนเครื่องลมไม้ เราไม่สามารถจัดระเบียบอะไรได้เลย แม้ว่าเคยร้องขอไปแล้วก็ตาม หลักสูตรสมัยก่อนนั้นมันแยก เป็นกลุ่มๆ ไป...”

ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือภาระงานสอนจริงมากกว่าภาระงานสอนตามที่มีรายชื่อปรากฏในเอกสาร มีข้อมูลเพิ่มเติมดังนี้

“... มีผลกระทบก็คือ ในขณะที่ กฎหมาย (ในที่นี้คือ ระบบการจัดการสอนของมหาวิทยาลัย) บอกว่า ผมเป็นอาจารย์สอน ๑๐ คาบต่อสัปดาห์ แต่ในขณะที่เป็นจริงผมสอน ๒๓ คาบ เพราะว่า ช่วยสอนเครื่องอื่นด้วย อันนี้เป็นเราทำงานกันด้วยใจ โหลดไม่เป็นทางการ และโหลดไม่เป็นความจริง...”

อย่างไรก็ตาม ในด้านการพัฒนาบุคลากรที่เป็นอาจารย์ผู้สอน โดยนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งไว้เพื่อเป็นการพัฒนาอาจารย์ ทั้งในรูปแบบของทุนสนับสนุนให้การศึกษาต่อเพื่อเพิ่มวุฒิ และ สนับสนุนให้อาจารย์ไปร่วมการอบรมสัมมนา นักวิชาการดนตรีศึกษา ท่านหนึ่ง ให้ข้อมูลในส่วนของ การสนับสนุนให้ทุนไปศึกษาต่อไว้ดังนี้

“...ก็มีแบบโดยทั่วๆ ไป คือเปิดโอกาสให้ลาศึกษาต่อ มีทุนให้ ใน ๒ ปีเขาก็จะมีแผนออกมาว่า ปีนี้ สาขาไหนบ้างที่เขาจะสนับสนุนทุน ซึ่งมันมาจากการสำรวจ ของคณะ เขาจะถามว่า สาขานี้มีคนที่ศึกษาต่อหรือไม่ มีแบบฟอร์มมาให้กรอก แล้วก็เอาเข้าที่ประชุม รายชื่อก็ถูกกำหนดออกมาตามแผนของเขา...”

ในส่วนของการสนับสนุนไปอบรมสัมมนา นักวิชาการดนตรีศึกษาได้ให้ข้อมูลดังนี้

“...ในการพัฒนาอาจารย์ ก็คือ คณะจัดสรรให้เลยต่อหัว คนละ ๖,๐๐๐ บาท ไว้ใช้ไปราชการเพื่อร่วมอบรม สัมมนา อะไรอย่างนี้ ก็มีแนวปฏิบัติอยู่ส่วนหนึ่งคือ ในสาขาๆ ของเราก็จะบริหารจัดการแบบพิเศษ ก็คือเราจะเอา ๖,๐๐๐ บาท นั้นมาตกลงกล่อง บางคนอาจใช้แค่ ๓,๐๐๐ บาท แต่ บางคนใช้ ๕,๐๐๐ บาท บางคนใช้ ๑๕,๐๐๐ บาท แต่เรามองว่าเพื่อพัฒนาสาขา...”

นักศึกษา

นักศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษาที่เข้ามาศึกษาในปีแรกของการกลับมาตั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษา ขึ้นในคณะครุศาสตร์อีกครั้ง เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๘ นั้น เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการจัดการศึกษาวิชาดนตรีภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่มีการจัดการเรียนการสอนแยกออกเป็น ๒ แห่ง สาขาวิชาดนตรีศึกษามีนักศึกษาครุดนตรีที่กำลังศึกษาสี่ปีเนืองอยู่ คือ กลุ่มที่ ๑ นักศึกษาวิชาเอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ ๒ กลุ่มที่ ๒ นักศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๔ ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้นปีที่ ๔ และกลุ่มที่ ๓ นักศึกษาครุดนตรีที่เข้ามาศึกษาใหม่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข จำนวนนักศึกษาที่รับเข้าศึกษาในแต่ละปีการศึกษา ตั้งแต่ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๕๓ ดังแสดงใน ตารางที่ ๕-๕

ตารางที่ ๕-๕

แสดงจำนวนนักศึกษาครุดนตรีที่รับเข้าตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๕๓

ปีการศึกษา	หลักสูตร	วิชาเอก	จำนวน นักศึกษา	ชั้นปี
๒๕๔๘	ค.บ. ๔ ปี (นักศึกษาที่ย้ายสังกัดตามมา)	ดนตรีศึกษา	๑๘	๔
๒๕๔๘	ค.บ. ๕ ปี (นักศึกษาที่มีอยู่ตั้งแต่ก่อนย้ายมา)	ศิลปกรรม	๑๐	๒
		เน้นดุริยางคศิลป์		
๒๕๔๘	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๘	ดนตรีศึกษา	๘	๑
๒๕๔๙	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๘	ดนตรีศึกษา	๓๕	๑
๒๕๕๐	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๘	ดนตรีศึกษา	๒๕	๑
๒๕๕๑	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๘	ดนตรีศึกษา	๒๕	๑
๒๕๕๒	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๔๘	ดนตรีศึกษา	๖๐	๑
๒๕๕๓	ค.บ. ๕ ปี ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.๒๕๕๓	ดนตรีศึกษา	๕๐	๑

ในประเด็นของนักศึกษาที่รับเข้าศึกษา ธนพล ศิริชาติ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“... ณ ตอนนี้อยู่ในเรื่องของศักยภาพ มหาวิทยาลัยเปิดให้เราอยู่แล้ว เรากำหนดจำนวนนักศึกษาเอง โดยอิสระ ก็ประมาณอยู่ที่ ๓๐ คน ตามกฎคือถ้าน้อยกว่า ๑๐ คนเปิดไม่ได้ แต่ถ้ามากเท่าไรก็ได้ มหาวิทยาลัยชอบอยู่แล้ว เดิมมาสมัครปีนี้ ๕๐ คนเข้าเอกดนตรีศึกษา ปี ๑ ปีนี้เยอะที่สุดที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์เคยมีมา ตอนแรกในปีแรกที่เราย้ายมานี้ในปีแรกเลย ปี ๔๘ ประชาชนในจังหวัดยังไม่รู้ว่าดนตรีแยกเป็น ๒ ค่าย ก็จะมาหาเรา ๘ คน ยอดมา ๑๒ คน ในปีที่สอง ขยับมาเป็น ๒๐ คนๆ ปีที่สาม ๕๐ และปัจจุบันเป็น ๕๐...”

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นยังไม่ทราบข้อเท็จจริงของการเปิดสอนดนตรี ๒ แห่งภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ดังนั้นในปีการศึกษา ๒๕๔๘ ซึ่งเป็นปีแรกแห่งการดำเนินการเปิดสอนและเปิดรับครั้งใหม่ จึงได้จำนวนนักศึกษาเข้ามาสมัครจำนวนน้อย ทางสาขาวิชาดนตรีศึกษาจึงรับเข้าไว้ศึกษาทั้งหมดโดยยังไม่มีคัดเลือกแต่อย่างใด แต่หลังจากปีการศึกษา ๒๕๔๘ เป็นต้นมา ประชาชนในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียง หรือ แม้แต่จังหวัดที่ห่างไกลบางจังหวัด ได้รับทราบข้อมูลการเปิดสอนอีกทั้งได้รับข้อมูลเพิ่มด้านโครงการครุพันธุ์ใหม่ที่มีการให้ทุนการศึกษา และประกันการมีงานทำเป็นครูสอนดนตรี จึงมีนักเรียนทั้งในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียงมาสมัครเข้าเรียนด้วยจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ธนพล ศิริชาติ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“... ความศรัทธาเริ่มกลับมาคืนแล้ว ใน ๕๐ คนที่มาสมัครนี้เราตอบเด่นชัดไม่ได้ว่ามาจากที่ใดบ้าง แต่ที่แน่ๆ ที่มาหาเราก็คือมาจากชัยภูมิ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ นั่นคือขาประจำ แต่ปีนี้โคราชเริ่มมาแล้ว จากขอนแก่นก็มีมาจาก อำเภอมือเกรง มีครูเขาโทรศัพท์มาคุยกับเรา สระแก้วก็มา สุรินทร์มีน้อยมากแทบไม่มี เขาก็คงเข้าเรียนที่สุรินทร์ แต่ที่ มรภ.สุรินทร์ก็มีน้อย แต่ส่วนใหญ่ในบุรีรัมย์เด็กที่เรียนดนตรีนอกระบบส่วนใหญ่ไม่เรียนต่อเอกดนตรี พวกนี้คือมีความสุขในการเล่นเท่านั้น ไม่ได้คิดจะประกอบอาชีพเป็นครูดนตรี เล่นดนตรีด้วยความรัก สำหรับของบุรีรัมย์ นักเรียนที่เรารู้จักก็จะเข้ามา...”

ทางด้านประเด็นของนักศึกษาครูดนตรีที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอนรายวิชา กลุ่มเนื้อหาที่เป็นดนตรีไทย ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี นั้น แต่เดิมเมื่อครั้งเคยอยู่รวมกันที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้น การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยมีการสืบเนื่องและมีการพัฒนามาโดยตลอด มีนักศึกษามาสมัครเข้าเรียนดนตรีไทย จนสามารถมีกิจกรรมวงดนตรีไทย บรรเลงได้ครบทุกเครื่องมือ ทุกวง แต่เมื่อได้แยกตัวออกมา ในปีแรกยังมีนักศึกษาครูดนตรีที่ยังไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมวงดนตรีไทยได้ครบทุกวง แต่ยังคงสามารถจัดการประสมวงปีพาทย์ได้ในตอนระยะเริ่มแรก แต่ต่อมามีนักศึกษาครูดนตรีเพิ่มขึ้น และมีการบริหารจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาครูดนตรีสากลมาร่วมวงดนตรีด้วยก็มีความเป็นไปได้ในการจัดวงดนตรีเพิ่มขึ้น ในประเด็นนี้ เขาว์ การวิชา (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“... ดนตรีไทยเราจัดกิจกรรมโดยดูตามจำนวนเด็ก อินพุตเข้ามาดนตรีไทยน้อย เพราะเนื่องจากศักยภาพของครูดนตรีในโรงเรียนรอบๆ ยังมีน้อยอยู่ เราจึงรวมวงได้ไม่มากเท่าไรหรอก แล้วก็ในช่วงแรกๆ เราเคยได้วงปีพาทย์ ตั้งแต่ตอนที่อยู่มุขชัย คือตอนนั้น ๔ ชั้นปี ได้วงปีพาทย์ ๑ วง และวงมโหรี ๑ วง พอมาช่วงหลังตอนที่มาอยู่ที่นี่ ก็ได้มีวงปีพาทย์รวมกันได้เหมือนกัน แต่เรายังไม่ใหญ่ที่รวมได้วงมโหรี เด็กส่วนใหญ่เป็นเครื่องสายมา แต่เรามาเสริมในเรื่องของปีพาทย์ให้ กรณีเด็กสากลไปเข้าร่วมด้วยเราให้เรียนพื้นฐาน ๒ ตัว คือไม่เครื่องสายปีพาทย์ ให้เด็กเลือกเอาวงมโหรีก็ได้จากเอาวงปีพาทย์กับเครื่องสายมารวมกัน ก็ทำไม่ยาก ถ้าคุณมีวงปีพาทย์ กับวงเครื่องสายก็จะได้วงมโหรี...”

คุณลักษณะของนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าที่มาสมัครเข้าศึกษา ในช่วงแรกของการเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ นั้น ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานทางดนตรีมาก่อน แต่หลังจากที่คณาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษาได้มีกิจกรรมร่วมกับทางโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่น ก็ปรากฏว่า มีนักเรียนที่เข้ามาสมัครมีพื้นฐานดนตรีกันมากขึ้น ธนพล ศิริชาติ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้กล่าวถึงในประเด็นนี้ว่า

“... ลักษณะเด็กตอนที่เข้ามาตั้งแต่แรกก็ไม่ต่างกัน เราก็รู้ว่าตอนนี้มัธยมกำลังทำอะไรกันอยู่ เปรียบเทียบกับตัวเองสมัยเรียน ว่าตอนเราเข้ามาตอนปีหนึ่งเราอ่านโน้ตเป็นแล้ว สเกลไม่ต้องพูดกันแล้ว ในขณะที่ทุกวันนี้เด็กอ่านโน้ตไม่ออก สเกลไม่รู้เรื่อง นี่คือสิ่งที่เรามองว่ามัธยมกำลังทำอะไรกันอยู่...”

จากความเห็นของนักวิชาการดนตรีศึกษาท่านหนึ่งเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักเรียนที่เข้ามาเรียนวิชาเอกดนตรีศึกษา ชั้นปีที่ ๑ ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๔๙ นั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจแต่มีความจำเป็นต้องเปิดรับสอนไปก่อน แต่เมื่อได้มีการจัดงานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับสถานศึกษาในท้องถิ่นด้วยกัน ก็ทำให้คุณลักษณะของนักเรียนที่มาเข้าเรียนน่าพอใจมากขึ้น นักวิชาการดนตรีศึกษาท่านนี้ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“... อินพุต ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เราอยู่ว่าศักยภาพของเด็กแถบนี้โดยเฉพาะในช่วงแรกๆ เราเลือกไม่ได้เลย แต่พอมาในช่วงหลัง และจากที่เราได้ร่วมทำงานกับส่วนท้องถิ่น ทำให้เรารู้จักเรามากขึ้น และจากการที่คณาจารย์ของสาขาเราออกไปช่วยโรงเรียนต่างๆ ในการพัฒนาเด็ก ก็ทำให้เด็กเข้ามา และมีพัฒนาการที่ดีขึ้น มีความพร้อมมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่เราได้มีการสอนปฏิบัติและสอบสัมภาษณ์เด็ก ที่เข้ามาเรียน ก็ทำให้เราเห็นว่า เด็กหลายคนมีฝีมือและก็มีพื้นฐานที่ดี ส่วนแผนการที่เราจะลงไปช่วยก็มีเช่นกัน ที่คิดไว้ อย่างเช่นดนตรีไทย เราก็ไปที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เราก็คิดว่าจะไปเจาะเอาเด็กที่มีพื้นฐานที่ดีมาเรียนได้ จะออกมาในลักษณะ โครงการความร่วมมือ...” (ฉติ ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

ในด้านการกำหนดคุณลักษณะของนักศึกษาครูดนตรีที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปปรับใช้สังคมเป็นครูดนตรีในท้องถิ่น นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้มีข้อพิจารณากันว่า ผู้ที่จะสำเร็จการศึกษานั้นอาจไม่ได้ทำงานอยู่ในท้องถิ่นเสียทั้งหมด ดังนั้นสิ่งที่นักวิชาการดนตรีศึกษาสามารถกำหนดได้ ก็คือการกำหนดคุณลักษณะของผู้ที่จบการศึกษาที่เป็นอัตลักษณ์ของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ และเชื่อว่า นักศึกษาครูดนตรี ต้องมีศักยภาพเพียงพอในการสอนดนตรีในโรงเรียนได้ ๓ ประเภท ได้แก่ ดนตรีไทย ดนตรีสากลสมัยนิยม กับคลาสสิก และ ดนตรีพื้นบ้าน แต่มีหนึ่งในสามประเภทดนตรี ที่นักศึกษาครูจะต้องมีความโดดเด่นในประเภทใดประเภทหนึ่ง จากการสนทนากลุ่ม ของนักวิชาการดนตรี มีข้อมูลที่สามารถนำเสนอได้ดังนี้

“... ท้องถิ่นไม่ได้มาเป็นตัวกำหนดเรา แต่เราได้ไปศึกษาแล้วว่าท้องถิ่นนี้ จำเป็นที่ต้องมีอะไร และ เรายังไม่รู้ว่าจะเด็กเราเมื่อจบไปแล้วจะอยู่ที่ท้องถิ่นนี้หรือไม่ เราสร้างเด็กตามมาตรฐานที่เราคิดว่าเด็กต้องมีอะไรบ้าง เป็นอัตลักษณ์เราก็อย่างนี้ ฉะนั้นสัปดาห์ดนตรีที่ที่จะใช้ผลิตเด็กออกไป Three in one ก็คือดนตรีไทย ดนตรีสากล ดนตรีพื้นบ้าน สำหรับดนตรีสากลนั้น ตอนที่เราก็คือดนตรีป๊อป กับคลาสสิก แจ๊สเราทำไม่ได้เราไม่มีบุคลากร ทุกๆ อย่าง เราทำตามศักยภาพ

ที่เรามี เรามีความเชื่อว่าเด็กเอาสไตส์คนตรีไปเผยแพร่ในโรงเรียน สพฐ.ได้ไหม ซึ่งคำตอบคือ ได้ เพียงแต่ว่า ได้น้อย เพราะว่า ทริ อินวัน ของเราไม่ใช่ว่าแต่ละอันเป็น ๓๓.๓๓ ทั้งสามแล้ว แต่อาจเป็น ๕๐-๒๐-๓๐ หรือ ๖๐-๑๐-๓๐ แล้วแต่ว่าจะมีในแต่ละคน ซึ่งไม่เท่ากัน การที่เขาจะไปอยู่ตรงไหนนั้น เขาก็ต้องเลือก เพราะคุณจะทำหน้าที่ไหนคุณต้องวิเคราะห์ตัวเองอยู่แล้ว...”

ผู้วิจัยได้สุ่มนักศึกษาครูคนตรีชั้นปีที่ ๒ ได้มาจำนวน ๒๕ คน ให้ตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาครูคนตรีกลุ่มนี้โดยรวม ในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อมูลก่อนที่จะเขามาศึกษาและเมื่อเข้ามาศึกษาแล้วจนถึงชั้นปีที่ ๒ ดังรายละเอียดที่แสดงในตาราง ๕-๖ และ ๕-๗ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๕-๖

ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาครูคนตรีชั้นปีที่ ๒ เอกคนตรีศึกษา

การจำแนก นักศึกษาที่สุ่มมา	อายุเฉลี่ย	เรียนชั้นปีที่	คะแนนเฉลี่ย มัธยมปลาย เฉลี่ยรวม	จังหวัดภูมิลำเนา
ชาย ๒๒ คน	๑๕.๘๓ ปี	๒	๒.๖๘	ร้อยเอ็ด ๔ คน คิดเป็น
หญิง ๓ คน				ร้อยละ ๑๓.๓๓
รวม ๒๕ คน				นครราชสีมา ๔ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๑๓.๓๓
				ชัยภูมิ ๒ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๖.๕๐
				บุรีรัมย์ ๑๓ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๕๘.๖๒
				สุโขทัย ๑ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๓.๔๕
				สุรินทร์ ๑ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๓.๔๕
				รวม ๒๕ คน คิดเป็น
				ร้อยละ ๑๐๐

ข้อมูลที่นำเสนอจากตาราง ๕-๖ แสดงให้เห็นคุณลักษณะของนักศึกษาครูคนตรี ชั้นปีที่ ๒ ของกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมา จะเห็นได้ว่า จากจำนวน ๒๕ คน มีภูมิลำเนาในจังหวัดบุรีรัมย์มาก

ที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๖๒ และมีนักศึกษาที่มาจากจังหวัดต่างๆ ใกล้เคียงในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ นครราชสีมา และสุรินทร์ มีนักศึกษาที่มาจากจังหวัดห่างไกลต่างภูมิภาค คือ จากจังหวัดสุโขทัย ในจำนวนนี้มีอายุเฉลี่ย ๑๕.๘๓ ปี ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์อายุโดยทั่วไป มีคะแนนเฉลี่ยรวมระดับมัธยมตอนปลาย ๒.๖๘ มีระดับปานกลางค่อนข้างสูง

ตารางที่ ๕-๓

แสดงน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมจากที่นักศึกษาค้นคว้าตอบลงในแบบสอบถาม

ประเด็นที่กลุ่มนักศึกษาให้ข้อมูล (ค่าน้ำหนัก ระหว่าง ๐ - ๕)	Mean	SD
๑. นักศึกษาเลือกที่จะเข้ามาเรียนที่นี่ด้วยตนเอง	๓.๓๖	๒.๘๔
๒. มีทุนน้อยเลยเลือกเรียนที่นี่	๔.๓๔	๒.๘๕
๓. ยากไปเรียนที่มหาวิทยาลัย ใน กทม. หรือจังหวัดอื่น แต่ที่นี่ใกล้บ้านเลยเลือกมาเรียน	๔.๖๕	๓.๑๖
๔. เคยไปสอบเอ็นทรานซ์แต่ไม่ติดวิทยาลัยที่ต้องการ เลยมาสมัครที่นี่	๑.๔๘	๒.๓๑
๕. ท่านไม่เคยมีพื้นฐานความรู้ดนตรีและทักษะการปฏิบัติดนตรีมาก่อนเข้าเรียนที่นี่	๒.๖๕	๓.๖๑
๖. ต้องการจะไปเป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียน	๘.๑๐	๒.๒๘
๗. ก่อนเข้าเรียนที่นี่เคยเล่นดนตรีมาก่อน	๓.๐๐	๓.๕๐
๘. ไม่รู้จะไปที่ไหนเลยมาเรียนที่นี่	๒.๒๔	๓.๔๒
๙. ท่านผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามาเรียน	๖.๑๓	๒.๕๘
๑๐. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้เข้ามาเรียนสถาบันแห่งนี้	๘.๓๒	๐.๘๐

ตารางที่ ๕-๔

เกณฑ์การพิจารณาค่าน้ำหนักคะแนนของตารางที่ ๕-๓

น้ำหนักคะแนน	ความหมาย
๕	มากที่สุด
๔	มากเกือบมากที่สุด
๓	มาก
๒	ปานกลางค่อนข้างไปทางมาก
๑	ปานกลาง
๐	น้อยเกือบถึงปานกลาง
๑	น้อย
๒	ระหว่างน้อยกับน้อยที่สุด
๑	น้อยที่สุด
๐	ไม่เลย

เมื่อพิจารณาน้ำหนักคะแนนที่นักศึกษาครูกลุ่มนี้ให้ข้อมูลมาตามประเด็นข้อคำถามในตารางที่ ๕-๗ สามารถกล่าวสรุปออกมาได้ว่า ในปีการศึกษา ๒๕๕๒ ถึง ๒๕๕๓ ภาพรวมของคุณลักษณะของนักศึกษาครูดนตรีในระดับชั้นปีที่ ๒ สนใจเข้ามาศึกษาและเลือกสาขาวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกเป็นส่วนใหญ่ แต่การที่สมัครมาเรียนที่สถาบันแห่งนี้ไม่ใช่เพราะเหตุผลทางด้านการทุนการศึกษา หรือไม่ใช่เพราะเหตุผลที่ไม่ต้องการไปเรียนที่อื่นที่ห่างไกล การเข้ามาเรียนที่นี่ไม่ใช่เข้ามาเรียนด้วยการไม่มีที่จะไปหรือไปสอบเอ็นทรานซ์แล้วไม่ติด แต่โดยภาพรวมนักศึกษากลุ่มนี้เข้ามาเรียนโดยผ่านการคัดเลือกมาแล้ว มีพื้นฐานทางดนตรีก่อนเข้ามาเรียนอยู่แล้วในระดับปานกลางค่อนข้างมาก มีเป้าหมายที่ต้องการจะออกไปเป็นครูสอนดนตรีอย่างมั่นใจ และเมื่อเรียนไป ๑ ปีการศึกษา พวกเขามีความภาคภูมิใจในระดับที่สูงมากที่ได้เข้ามาเรียนในสถาบันแห่งนี้

นอกจากนี้ ในกลุ่มของนักวิชาการดนตรีศึกษา ก็ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักศึกษาที่เข้ามาศึกษาและข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผลิตครูดนตรีรุ่นใหม่ ที่โรงเรียนต่างๆ ในระดับชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการ จากการที่ได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และทราบถึงความต้องการของแต่ละฝ่าย ข้อมูลพื้นฐานที่ได้มา กลุ่มนักวิชาการดนตรีก็นำมาใช้ประกอบการพิจารณา ร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนและวางแผนในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร จากการสนทนากลุ่ม ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในประเด็นนี้ไว้ดังนี้

“... พันธกิจหลักของเราอย่างหนึ่งก็คือการจัดอบรมบุคลากรดนตรี เขาก็จะเข้ามาหาเรา หลาย ๑๐ คน จริงๆ แล้ว มันก็เป็นผลพลอยได้ จากการฝึกอบรม เราทำหนังสือแบบสำรวจไปก่อนว่าเราจะจัดอบรม คุณสนใจเรื่องไหน เช่น คอมพิวเตอร์ดนตรี โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดนตรี การเขียนงานวิจัย เขาต้องการอะไรจากเรา เมื่อเขาตอบมาเราก็ทำ เมื่อเขาเข้าร่วมสัมมนาหรืออบรมเราก็จะมีชั่วโมงพูดคุยแลกเปลี่ยน ตามสไลด์เราก็จะมีการกินข้าวด้วยกัน หรือเวลาเราจัดสอบความรู้ทางดนตรีให้โรงเรียน ครูดนตรีเขาก็มาด้วย ขณะที่เด็กมาสอบ เราเชิญครูเข้าห้องเล็ก คุยกัน เราก็ได้ข้อมูลจากตรงนี้ สิ่งที่เขาต้องการก็คือเขาต้องการครูดนตรีที่ทำได้ทุกอย่างในคนๆ เดียวกัน ซึ่งตรงกับจุดประสงค์หลักสูตรตอนสมัยก่อนที่เป็นเอกดนตรีศึกษา เอกเดี่ยวแบบกว้าง ซึ่งสมัยนี้ไม่ได้ใช้คำนี้แล้ว เพราะว่าจริงๆ แล้วกฎหมายการศึกษาของประเทศไทยมันเป็นอย่างนั้นจริงๆ คือครูดนตรีเขาให้บรรจุเข้าทำงานแห่งเดียวที่ละ ๑ อัตรา เท่านั้น ซึ่งบางโรงเรียนไม่มีด้วยซ้ำไป ฉะนั้นอย่าไปคาดหวังว่า ในโรงเรียนมัธยม ๑ แห่งในชนบท จะมีครูบรรณาส์ ครูเครื่องลมไม้ ครูเปียโน คิดว่าชาตินี้ในช่วงชีวิตเราจะเห็นหรือเปล่าเราก็ไม่รู้ ฉะนั้นครูดนตรีใหม่ ๑ คน เอกกีตาร์คลาสสิกไปบรรจุ ณ โรงเรียนหนึ่ง โรงเรียนนั้นเด็กเล่นแต่หมอลำ คุณจะทำอย่างไร วันดีคืนดีชาวบ้านเสียชีวิตงานศพ คุณจะทำอย่างไร ฉะนั้นเด็กครูดนตรีใหม่คนนี้ต้องรอบตัว มันก็อยู่ที่กิจกรรมที่เราจัด ณ

ตอนนี้วิชาเลือก เรากำหนดวิชาแตรวงด้วย เราไม่ Ensemble ธรรมดาแล้วตอนนี้ กิจกรรมและวิชาเลือกก็จะไปด้วยกัน ...”

จากข้อมูลที่เสนอมานี้ สะท้อนให้ทราบถึงสภาพปัญหาของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ไม่สามารถขยายอัตราการรับครูดนตรีได้มากกว่า ๑ คนหนึ่งคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในชนบทที่ห่างไกลออกไป การที่ครูจะออกไปสอนดนตรีในโรงเรียนชนบทพื้นที่กันดาร ก็ยังต้องมีความรู้ดนตรีพื้นบ้านและก่านิยมรวมทั้งรสนิยมดนตรีที่ชาวบ้านในชนบทคุ้นเคยให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องมีพื้นฐานของความรู้ทางด้านดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์อีกด้านหนึ่งด้วย

หลักสูตรและการสอนในการผลิตครูดนตรี

หลักสูตรและการสอนวิชาดนตรีศึกษา ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการผลิตครูดนตรี นักวิชาดนตรีศึกษา ได้มีการดำเนินการด้านหลักสูตรมาโดยตลอด นับตั้งแต่เมื่อครั้งยังสังกัดอยู่ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เป็นกำลังหลักสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรของหน่วยงาน การสอนดนตรีก็คืออาจารย์ ๓ ท่านแรก ได้แก่ อาจารย์ชนพล ศิริชาติ อาจารย์เชาว์ การวิชา และอาจารย์ศิริ ปัญญาอินทร์ ที่แยกตัวย้ายออกมาจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบโครงสร้างหน่วยงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานภาพสถาบันการศึกษา ทั้งในรูปแบบภาควิชาดนตรี หรือโปรแกรมวิชาดนตรี ของสังกัดเดิม หรือ สาขาวิชาดนตรีศึกษา ของสังกัดใหม่ในปัจจุบัน นักวิชาการดนตรีศึกษาทั้ง ๓ ท่านถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทสำคัญในการสร้างและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรมาโดยตลอด

ในช่วงแรกที่เปิดสอนหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์ ในการเปิดสอนนั้น ทั่วประเทศไทยมีการเปิดสอนในหลายสถาบันการศึกษาที่มีการฝึกหัดครู และเปิดสอนหลายวิชาเอก หลักสูตรที่นำมาเปิดสอนและหลักการดำเนินงานโครงการ(ได้ยกเลิกไปแล้ว) ซึ่งดำเนินการตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในโครงการสร้างครูพันธุ์ใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น ก็เป็นหลักสูตรที่นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรี หรือ สาขาวิชาดนตรีศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ไม่ได้เป็นผู้พัฒนาขึ้นมาเอง แต่เป็นหลักสูตรที่คณะกรรมการร่างหลักสูตรส่วนกลางที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการดำเนินงานในโครงการครูพันธุ์ใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการในเวลานั้นเป็นผู้สร้างขึ้น ด้านการเรียนการสอนครูพันธุ์ใหม่ที่เกี่ยวกับดนตรีศึกษานั้นคณะกรรมการร่างหลักสูตรมีคณาจารย์สอนวิชาดนตรีในสังกัดของมหาวิทยาลัยสวนสุนันทาเป็นแกนนำ พัฒนาหลักสูตรออกมาเป็นหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์

บทบาทในการพัฒนาหลักสูตร

เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยคณะครุศาสตร์เริ่มดำเนินการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาเอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์ ในปีการศึกษา ๒๕๔๖ เป็นช่วงที่ยังไม่มีการแยกตัว ของนักวิชาการดนตรีศึกษา ย้ายมาสังกัดคณะครุศาสตร์ จึงได้มีเพียงการขอความร่วมมือไปที่คณะ มนุษยศาสตร์เพื่อขอให้ดำเนินการสอนในรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาเนื้อหาดนตรีทั้งภาคทฤษฎีดนตรี และปฏิบัติดนตรี แต่ด้วย การกำหนดรายวิชา การกำหนดจำนวนหน่วยกิต และการกำหนดรายวิชา ในแผนการเรียนที่ระบุไว้ตามหลักสูตร ความไม่เป็นตามธรรมชาติของการสอนดนตรี กล่าวคือ กำหนดวิชาเรียนภาคปฏิบัติให้มีเรียนเพียงรายวิชาเดียว จำนวนหน่วย ๑๐ หน่วยกิต และให้เรียน เพียงภาคเรียนเดียว ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยสำหรับวิชาทักษะที่จะสร้างความเป็นเลิศได้ด้วยเวลาการฝึก ปฏิบัติดนตรีเพียงภายใน ๑ ภาคเรียน ประกอบการได้รับการโจมตีจากวงสังคมการสอนดนตรีศึกษา จากภายนอก อย่างกว้างขวาง ดังนั้นหลังจากที่ย้ายมาตั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษา ในคณะครุศาสตร์ ใน การศึกษา ๒๕๔๘ แล้ว นักวิชาการดนตรีศึกษา จึงเริ่มดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรพัฒนาโดย การเปลี่ยนชื่อวิชาเอกจากศิลปกรรมเน้นดุริยางคศิลป์ ไปเป็น วิชาเอกดนตรีศึกษา และ ยังคงกำหนด ระยะเวลาในการศึกษาของหลักสูตรไว้คงเดิมคือ ๕ ปี ตามโครงการสร้างครุพันธุ์ใหม่ของ กระทรวงศึกษาธิการ การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี วิชาเอกดนตรีศึกษา ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ ดำเนินการเสร็จสมบูรณ์และผ่านการเห็นชอบของสภามหาวิทยาลัย และ กุรสภา จึง สามารถเปิดสอนได้ในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๘ จากการสนทนากลุ่มของนักวิชาการดนตรี ศึกษา ได้ให้ข้อมูลในประเด็นความเห็นที่มีหลักสูตรเก่า ค.บ. ๕ ปี เอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์ ไว้ดังนี้

“...สิ่งหนึ่งที่เราไม่เห็นด้วยคือ เราไม่เห็นด้วยกับหลักสูตรที่เปิด เราไม่ได้อะไรเลย เรา มองว่า ในขณะที่เราเรียนเอกดนตรีมาอย่างเดียว จะให้เก่งลึกซึ้ง ยังเป็นไปได้อยากในระบบ ๔ ปี แต่ กลับกลายเป็นว่าเราจะให้เด็กกลุ่มนั้น(นศ. เอกศิลปกรรม) เรียนทั้งดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปะ ในคนๆ เดียว มันเป็นไปได้ยาก...”

ในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเปลี่ยนแปลงจาก ค.บ. ๕ ปี เอกศิลปกรรม เน้นดุริยางคศิลป์ ไปเป็น ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกดนตรีศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ นั้น นักวิชาการ ดนตรีศึกษาได้ชี้ถึงสาเหตุ ๓ ประการที่ผลักดันให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร คือ ประการแรก คณาจารย์ไม่เห็นด้วยกับการเปิดสอนหลักสูตรเดิม ประการที่สอง ได้รับการสนับสนุนจากคณะ ครุศาสตร์ให้ดำเนินการ และประการที่สามเป็นทางเลือกที่จะเข้าเป็นสัถยภาพในหลักสูตรใด หลักสูตรหนึ่งเพียงหลักสูตรเดียวระเบียบของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งนักวิชาการ ดนตรีศึกษา ธิติ ปัญญาอินทร์ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ว่า

“...มันมีสาเหตุหลักๆ อยู่ ๓ ประเด็น คือเรื่องของหลักสูตรเดิม ก็คือศิลปกรรม ๕ ปี ตอนนั้นเขาก็ประกาศ ตอน ปี ๔๗ ให้ใช้ หลักสูตร ๕ ปี ตอนนั้นไม่ประทับใจหลักสูตรเลย ไม่เห็นด้วย อย่างแรงแล้วคณะครุศาสตร์ก็อยากพัฒนาหลักสูตร ๕ ปี ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น เราก็เลยคิดว่าอยากจะทำตรงนี้อะไรจะสร้างครุคนตรี ที่เป็นหลักสูตร ๕ ปี ขึ้นมา รองรับ แล้วสิ่งที่มันชัดเจนก็คือระเบียบของ สกอ. ที่บอกว่า อาจารย์หนึ่งคนต้องเป็นศัักยภาพได้หนึ่งหลักสูตร อันนี้เราก็เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เราก็เดินมาตามความคิดที่คิดไว้ มาถึงตอนนี้ได้พิสูจน์แล้วว่าวิสัยทัศน์เราถูกต้อง...”

ในกระบวนการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ถือว่าเป็นการสร้างอนาคตที่สำคัญให้กับคณาจารย์ในวิชาชีพการเป็นอาจารย์สอนวิชาคนตรีในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีฐานรากที่ดีตั้งแต่ตอนเริ่มต้น จากนั้นก็ค่อยๆ พัฒนาออกไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้ว่าตอนเริ่มต้นอาจได้ผลผลิตครุคนตรีที่ออกมายังไม่เป็นที่ยอมรับ แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ๖ ปี มีการเสริมสร้างขณะดำเนินงาน จนมาถึงปีการศึกษา ๒๕๕๓ นี้ มีทิศทางของการพัฒนาไปในระดับที่สูงขึ้นอย่างน่าพอใจ ในการทำร่างหลักสูตรฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๔๘ นั้น ธนพล ศิริชาติ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“...การร่างหลักสูตรเราก็ทบทวนหลักสูตรจากที่อื่นๆ เช่นจาก ของ Berkeley นำมาตั้งเป็นของ จุฬา มหิดล เอามาตั้ง เราดูเลยว่าอันไหนที่เราเห็นด้วย เราเอาในส่วนของ วิชาเนื้อหา ส่วนวิชาครูเรายังไม่พูดถึง เป็นของคณะฯ จัดการเราไม่แตะอยู่แล้ว เพราะหลักสูตรเขามีกรอบจำนวนหน่วยกิตให้เรา ก็คือหมวดเฉพาะด้านข้อ ก. ซึ่งเป็นวิชาชีพครูเราไม่แตะ แต่ ข้อ ข. เป็นของเราคือกลุ่มวิชาเอกที่เป็นเนื้อหาคนตรี เริ่มโดยเรากำหนดจัดรายวิชาก่อน เสร็จแล้วก็กำหนดขนาด ของวิชา ขนาดของหน่วยกิต ตอนแรกจัด ให้วิชาละ ๑ หน่วยไปเยอะ เพราะเราอยากให้เด็กเรารู้เยอะๆ แต่มันก็มีปัญหาต่างๆ วิชาปฏิบัติตอนแรกเราใช้ชื่อว่า วิชาทักษะคนตรี ซึ่งไม่ได้แยกเป็นเครื่องๆ ไป แต่เราก็ประสบปัญหาอีก คือภาระงาน ของอาจารย์ไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริงกับธรรมชาติการสอนปฏิบัติกับกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย...”

ในการกำหนดรายวิชาต่างๆ ของกลุ่มวิชาเนื้อหาคนตรี ลงไปในหลักสูตร นักวิชาการคนตรีศึกษา มีข้อพิจารณา คือ ศักยภาพ ของผลผลิตที่จะสามารถออกไปทำงานเป็นครุคนตรีที่ดีได้ โดยจัดให้สัมพันธ์กับสภาพของนักศึกษาครูของท้องถิ่นที่เติบโตขึ้นมาจากการเรียนรู้ทางสังคมแบบชนบท เพราะต้องคำนึงถึงบทบาทของสถาบันการศึกษาในเรื่องการขยายโอกาสทางการศึกษาและบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นโดยบุคคลผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ในเรื่องนี้แทบจะไม่มีโอกาสที่จะได้ นักศึกษาครุคนตรีชั้นดีมาเรียน ถ้าไม่สร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนระดับ สพฐ. ในการพัฒนา นักเรียนหรือมีโครงการความร่วมมือกับโรงเรียนในการเตรียมเด็กให้มีพื้นฐานคนตรี ซึ่งนักวิชาการ

คนตรีศึกษาได้เริ่มมาแล้ว ๖ ปี สถานการณ์ที่ได้นักเรียนเข้ามาศึกษาเริ่มสามารถคัดเลือกได้แล้วในปีการศึกษา ๒๕๕๓ นี้ในเรื่องนี้นักวิชาการคนตรีศึกษามีแนวคิดไว้ดังนี้

“...เรานึกถึง Outcome เรานึกถึงคนหนึ่งคนที่จะออกไปสอน จะต้องมีความรู้และอาวุธอะไรบ้าง Competency อะไรบ้าง แต่เราก็มองเหมือนกันว่าพื้นฐานของเด็กที่เข้ามาเป็นอย่างไร พอเราได้รายวิชามาหมดแล้ว เราก็เลือกใส่เข้าไป เราก็พิจารณาว่าอันนี้อย่างเด็กบ้านนอกเรียนไม่ได้ ก็ถอดออกเพิ่มตัวนี้ คุณลักษณะของเด็กหลังจากที่ input เราเข้ามา อย่างเด็กปี ๑ อาจอ่านโน้ตไม่ออก ร้อยเปอร์เซ็นต์ เล่นดนตรีได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ก็ได้เรียนดนตรีแล้ว แค่ว่าสมัครก็ได้เรียนแล้ว กระบวนการรับมันไม่เหมาะกับวิชาของพวกเรา คือเราเสนอมาเป็น ๑๐ ปี แล้วว่า เราจะสอบทฤษฎี และปฏิบัติ...”

จากแนวคิดที่นักวิชาการคนตรีศึกษาได้เสนอนั้นเป็นแนวคิดในการร่างหลักสูตร เพื่อเตรียมไว้เมื่อตอนเปิดทำการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา ในปีการศึกษาแรกๆ โดยปรับตามความสามารถในการเรียนดนตรีของนักศึกษา แต่เมื่อมีการพัฒนาความร่วมมือกับโรงเรียนโดยรอบ ในรายวิชาที่วางไว้อย่างยืดหยุ่นแต่แรกก็สามารถทำให้ก็มีการปรับการสอนจากการใช้หลักสูตร ออกไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้ ซึ่งก็ได้เตรียมข้อมูลไว้สำหรับอนาคตข้างหน้าในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป

หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันนี้ เป็นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคนตรีศึกษา ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๕๒ เปิดทำการสอนในปีการศึกษา ๒๕๕๓ สารสำคัญที่ต้องผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก็คือ มีประเด็นหลักของสภาพปัญหาในการบริหารจัดการการเรียนการสอนในรายวิชาปฏิบัติ กล่าวคือ ในหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกคนตรีศึกษา ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ นั้น รายวิชาภาคปฏิบัติ มีชื่อวิชาค่อนข้างเป็นองค์รวม ต้องปรับปรุงให้เป็นปฏิบัติแยกออกไปเป็นระดับตระกูลเครื่อง นอกจากนี้ก็มีการปรับปรุงแก้ไขกลุ่มวิชา ชื่อวิชา ภาควิชาดนตรี จำนวนหน่วยกิต และคำอธิบายรายวิชา ให้เหมาะสมเข้ากับระบบของการบริหารจัดการวิชาการโดยรวมของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และให้ได้ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และ ครุสภา

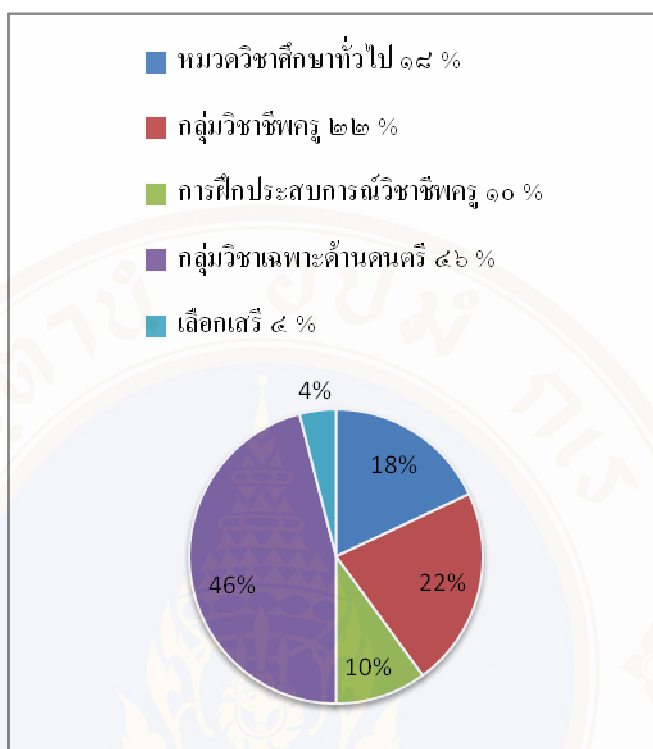
การเปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี วิชาเอกคนตรีศึกษา ของทั้ง ๒ ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ และ ๒๕๕๓ รวมทั้งการเปรียบเทียบกับเกณฑ์จำนวนหน่วยกิต ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และ ครุสภา พิจารณาได้ใน ตารางที่ ๕-๕

ตารางที่ ๕-๕

แสดงการเปรียบเทียบจำนวนหน่วยกิตและเกณฑ์ของ สกอ. และ หลักสูตร

หมวดวิชา	หลักสูตร ๒๕๔๘	หลักสูตร ๒๕๕๒	เกณฑ์ของ สกอ.	เกณฑ์ของ หลักสูตร
ก. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	ไม่น้อยกว่า ๓๖	ไม่น้อยกว่า ๓๐	ไม่น้อยกว่า ๓๐	ไม่น้อยกว่า ๓๐
ข. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า	ไม่น้อยกว่า	ไม่น้อยกว่า	ไม่น้อยกว่า
๑) กลุ่มวิชาชีพครู	๑๓๐	๑๓๐	๑๑๔	๑๒๔
วิชาบังคับ	ไม่น้อยกว่า ๕๒	ไม่น้อยกว่า ๕๒		
วิชาเลือก	ไม่น้อยกว่า ๓๐	ไม่น้อยกว่า ๓๐		
วิชาการศึกษาประสบการณ์วิชาชีพครู	ไม่น้อยกว่า ๖	ไม่น้อยกว่า ๖	ไม่น้อยกว่า ๖	ไม่น้อยกว่า ๖
๒) กลุ่มวิชาเฉพาะด้าน	ไม่น้อยกว่า ๑๖	ไม่น้อยกว่า ๑๖		
วิชาบังคับ	ไม่น้อยกว่า ๘๘	ไม่น้อยกว่า ๘๘		
วิชาเลือก	ไม่น้อยกว่า ๔๘	ไม่น้อยกว่า ๘๘		
ค. หมวดวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า ๓๐	ไม่น้อยกว่า ๔๐		
	ไม่น้อยกว่า ๖	ไม่น้อยกว่า ๖		
รวม (ก, ข, ค,)	ไม่น้อยกว่า ๑๗๒	ไม่น้อยกว่า ๑๖๖	ไม่น้อยกว่า ๑๕๐	ไม่น้อยกว่า ๑๖๐

ในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒ เมื่อจำแนกร้อยละของจำนวนหน่วยกิต ออกเป็น หมวดวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาชีพครู วิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กลุ่มวิชาเฉพาะด้านดนตรี และวิชาเลือกเสรี สามารถดูรายละเอียดการจัดกระทำข้อมูลได้ในแผนภูมิที่ ๕-๓

แผนภูมิที่ ๕-๓ การแจกแจงสัดส่วนหน่วยกิตระดับหมวดและกลุ่มวิชาของหลักสูตร ฉบับ ๒๕๕๒

ในส่วนของกลุ่มวิชาเฉพาะด้านดนตรีนั้นมีการจัดกลุ่มวิชาใหม่ โดยนักวิชาการดนตรีศึกษาได้ร่วมกันพิจารณารายวิชาต่างๆ ที่มีอยู่ส่วนใหญ่จากหลักสูตรฉบับเดิม และบางรายวิชาที่เพิ่มขึ้นใหม่ มาจัดเป็นกลุ่มวิชา ซึ่งมีการกำหนดกลุ่มวิชาออกเป็น ๑๐ กลุ่มวิชา คือ ๑) กลุ่มวิชาดนตรีทั่วไป ๒) กลุ่มวิชาดนตรีศึกษา ๓) กลุ่มวิชาการปฏิบัติและรวมวงดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้าน ๔) กลุ่มวิชาการปฏิบัติเครื่องเอกดนตรีไทย ๕) กลุ่มวิชาการปฏิบัติและการรวมวงดนตรีตะวันตก ๖) กลุ่มวิชาการปฏิบัติเครื่องเอกดนตรีตะวันตก ๗) กลุ่มวิชาประวัติ ทฤษฎี และ หลักการเฉพาะดนตรีไทย ๘) กลุ่มวิชา ประวัติ ทฤษฎี และ หลักการเฉพาะ ดนตรีตะวันตก ๙) กลุ่มวิชาเทคโนโลยีดนตรี และ ๑๐) กลุ่มวิชาการวิจัยดนตรีและโครงการ รายละเอียดการแจกแจงหน่วยกิตที่จัดลงในแต่ละกลุ่มวิชาต่างๆ ได้แสดงไว้ในตาราง ๕-๑๐

ตารางที่ ๕-๑๐

แสดงการจำแนกจำนวนหน่วยกิตในแต่ละกลุ่มวิชาในหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒

กลุ่มวิชา	จำนวนหน่วยกิต		
	บังคับรวม (๓๘ หน่วยกิต)	เลือกเอกดนตรีไทย (๔๐ หน่วยกิต)	เลือกเอกตะวันตก (๔๐ หน่วยกิต)
๑. ดนตรีทั่วไป หรือ พื้นฐานความรู้ทางดนตรี	๒	-	-
๒. ดนตรีศึกษา	๑๐	-	-
๓. การปฏิบัติและรวมวงดนตรีไทยและพื้นบ้าน	๕	๖	-
๔. การปฏิบัติเครื่องเอกดนตรีไทย	-	๑๒	-
๕. การปฏิบัติและรวมวง ดนตรีตะวันตก	๕	-	๔
๖. การปฏิบัติเครื่องเอกดนตรีตะวันตก	-	-	๑๒
๗. ประวัติ ทฤษฎี หลักการเฉพาะด้านดนตรีไทย	๒	๒๒	-
๘. ประวัติ ทฤษฎี หลักการเฉพาะด้านดนตรีตะวันตก	๒	-	๒๒
๙. เทคโนโลยีดนตรี	๔	-	๒
๑๐. การวิจัยดนตรีและโครงการพิเศษ	๘	-	-

การสอนปฏิบัติดนตรีและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในการสอนวิชาดนตรีปฏิบัตินั้น ระบบการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีข้อกำหนดให้จัดการเรียนการสอนโดยแบ่งเป็นชั้นเรียนตามชื่อวิชา โดยกำหนดให้อาจารย์ ๑ ท่าน สอนในรายวิชาปฏิบัติ ๑ รายวิชา ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบ ๑ ต่อ ๑ อย่างเป็นทางการ หรือลงเป็นหลักฐานภาระงานที่เป็นเอกสารของอาจารย์ได้ ดังนั้นหากรายวิชาดนตรีปฏิบัติที่มีชื่อรายวิชาเป็นการรวมการปฏิบัติดนตรีเป็นลักษณะทุกเครื่องมือทั่วไป เช่น วิชาทักษะดนตรีตะวันตก ก็คือวิชานี้เป็นรายวิชาที่อาจารย์ผู้สอนต้องสอนทุกเครื่องมือ ในตอนแรกที่นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษาพัฒนาหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขจากหลักสูตรเดิม เอกศิลปกรรม มาเป็นหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๘ นั้น ได้ใช้ชื่อของรายวิชาปฏิบัติดนตรีเป็น วิชาทักษะดนตรีตะวันตก หรือ ทักษะดนตรีไทย เมื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอน จึงต้องมีอาจารย์ประจำรายวิชาเพียง ๑ คน ในรายวิชาทักษะดนตรี ๑ วิชา ใน ๑ ภาคเรียน จึงมี อาจารย์ ๒ ท่าน เท่านั้นที่สามารถมีภาระงานในรายวิชาทักษะดนตรี คือทักษะดนตรีตะวันตก และ ทักษะดนตรีไทย แต่ไว้ใน

แต่ละรายวิชาต้องมีการสอนปฏิบัติทุกเครื่องมือ อาจารย์ผู้สอนท่านอื่นก็ต้องมาร่วมสอนในรายวิชา ทักษะดนตรีโดยไม่มีชื่อเป็นอาจารย์ประจำวิชา ด้วยเช่นกัน และไม่สามารถมีภาระงานตามระเบียบที่กำหนดไว้ได้ จึงมีปัญหาชั่วโมงสอนจริงของอาจารย์มากกว่าชั่วโมงสอนที่เป็นไปตามตารางสอน แต่คณาจารย์ก็ยินยอมเสียสละอยู่ในสภาพเช่นนี้ แม้ว่าหัวหน้าสาขาวิชาดนตรีศึกษาได้เคยเสนอแจ้งข้อปัญหาให้ผู้บริหารระดับสูงและสภามหาวิทยาลัยได้รับทราบเพื่อจัดระเบียบหรือแก้ไขปัญหา แต่ไม่สามารถแก้ไขได้ และยังคงดำเนินการอย่างเดิมต่อไป หนทางเดียวที่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ก็คือการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เปลี่ยนแปลงรายวิชาการสอนวิชาภาคปฏิบัติดนตรี ให้แยกกิจกรรมกระจายให้ละเอียดลงมาในระดับตระกูลเครื่องดนตรีทางด้านดนตรีสากล เปลี่ยนจากทักษะดนตรีตะวันตกไปเป็นวิชาปฏิบัติเครื่องคีย์บอร์ด ปฏิบัติกีตาร์ ปฏิบัติเครื่องทองเหลือง ปฏิบัติเครื่องลมไม้ และปฏิบัติเครื่องสาย ส่วนทางดนตรีไทย ปรับปรุงออกไปเป็นวิชาปฏิบัติปี่พาทย์ และปฏิบัติเครื่องสาย (ไทย) ซึ่งได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้วในหลักสูตรศาสตรบัณฑิต ๕ ปี เอกดนตรีศึกษา ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๕๒ จึงทำให้คณาจารย์ผู้สอนวิชาปฏิบัติดนตรีสามารถมีชื่อเป็นอาจารย์ประจำวิชาได้ ในการจัดรายวิชาดนตรีปฏิบัติเครื่องมือเอกล้วน ในหลักสูตรกำหนดไว้ ๖ ระดับ หรือ ๖ รายวิชาต่อหนึ่งตระกูลเครื่องดนตรี เริ่มเรียนวิชาในระดับที่ ๑ ตั้งแต่ชั้นปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ ต่อเนื่องกันไปจนถึง ชั้นปีที่ ๓ ภาคเรียนที่ ๒ ในชั้นปีที่ ๔ เป็นการเน้นลงไปที่การปฏิบัติรวมวงดนตรี นอกจากนี้ นักศึกษาคูดนตรีต้องถูกกำหนดให้เรียนวิชาปฏิบัติเปียโนพื้นฐานทุกคนในชั้นปีที่ ๑

ในหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้มีการปรับปรุงรายวิชาปฏิบัติรวมวงดนตรีโดยแยกประเภทของวงดนตรีออกอย่างชัดเจน ได้แก่ วิชาปฏิบัติวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ปฏิบัติวงเครื่องสายไทย ปฏิบัติวงปี่พาทย์ ปฏิบัติวงโยชวาทิต ปฏิบัติวงคอมโบ ปฏิบัติวงแตรวง ปฏิบัติวงดนตรีสมัยนิยม ปฏิบัติวงดนตรีคลาสสิก ปฏิบัติวงดนตรีแจ๊ส

การสอนวิชาปฏิบัติรวมวง ในปีการศึกษาปัจจุบัน ๒๕๕๓ คณาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษาได้กำหนดให้มีการเรียนควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการแสดงดนตรีทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย นักศึกษาคูดนตรีทุกคนมีโอกาสร่วมวงดนตรีได้ทุกประเภท เพื่อสร้างประสบการณ์ในการบรรเลงวงดนตรีและการจัดการวงดนตรี นักศึกษาคูดนตรีที่เรียนเน้นไปทางด้านดนตรีตะวันตกก็สามารถเข้าร่วมบรรเลงในวงดนตรีไทยประเภทต่างๆ และในขณะเดียวกันนักศึกษาทางด้านดนตรีไทยก็สามารถเข้าร่วมบรรเลงในวงดนตรีตะวันตกได้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ต้องมีความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีซึ่งอาจได้ทักษะมาจากการเลือกเรียนเครื่องมือที่สองหรือฝึกไปพร้อมๆ กับการเริ่มปฏิบัติรวมวง หรือมีทักษะพื้นฐานเดิมมาแล้วตั้งแต่สมัยเมื่อครั้งยังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษา หรือ นักศึกษา มีประสบการณ์มาจากวงดนตรีในสังคม

วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จากที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน ส่วนใหญ่มีความสามารถปฏิบัติรวมวงดนตรีพื้นบ้านอีสานกันมาได้อย่างดีแล้ว ทั้งวงพื้นบ้านอีสานเหนือ เช่น วงโปงลาง วงพิน แคน ซอ และวงพื้นบ้านอีสานใต้ เช่น วงกันตรึม เป็นต้น

สำหรับการปฏิบัติรวมวงพื้นบ้านนั้น นักวิชาการดนตรีศึกษาได้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มดังนี้

“... ในส่วนของดนตรีพื้นเมือง เด็กที่นี้เล่นได้หมดอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ที่เราไม่ทิ้งดนตรีพื้นเมืองก็เพราะมันอยู่ในสายเลือดเขาอยู่แล้ว เราไม่ได้สอนเขาเลย เด็กเป็นเองมาแล้วด้วย เราแค่มาจัดระเบียบการซ้อมการเล่น ไม่เฉพาะพวกเด็กดนตรีไทยที่เล่นพื้นเมือง เด็กดนตรีสากลก็เล่นดนตรีพื้นเมืองด้วย ในวงพื้นเมืองของเราก็จะมีทั้งเด็กดนตรีไทยและสากล ฉะนั้นเด็กมีดนตรีอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว ดนตรีศึกษาโดย Socialization ทางมานุษยวิทยา ที่พูดถึงเรื่องการเรียนการสอนโดยสังคมของเขาเอง เขาเป็นมาเองอยู่แล้ว...”

ในการปฏิบัติรวมวงดนตรีไทยสถานการณ์ที่ดำเนินการอยู่ในเวลานี้ได้พัฒนาไปจากเดิมเมื่อครั้งย้ายมาเปิดสอนดนตรีศึกษาในตอนแรกๆ ซึ่ง เขาว์ การวิชา ให้ข้อมูลในตอนนี้อา

“... แนวร่วมที่มาจากดนตรีสากลยังไม่ถึงกับใช้งานได้ แต่จะได้ก็ตอนที่เขาอยู่ถึง ปี ๓-๔ แล้ว ก็น่าพอใจ รวมวงได้เล่นเพลง ๒ ชั้น คาดว่าพอจบออกไปสอนตามโรงเรียน สฟฐ. ก็สามารถทำวงเครื่องสายได้เลย ก็ดนตรีในระดับโรงเรียน สฟฐ.เรานั้นใจว่าลูกศิษย์เราทำได้ ก็สามารถบรรเลงเพลง ๒ ชั้น ได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีทักษะในการสอนเครื่องอื่นๆ ได้ เพื่อประกอบเป็นวงได้ ฉะนั้นเราก็มีเพลงมาตรฐานอยู่ในใจแล้ว เราก็ดูจากเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยประกอบด้วย ของทบวงเก่า เอรระดับตั้งแต่ ป. ๑ ถึง ป. ๖ ไปดูว่าเขาสอนเพลงอะไรกันบ้าง...”

นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติรวมวงเพิ่มเติมอีกว่า

“... หลักการสอนปฏิบัติรวมวงของผมนั้นถ้าอันไหนที่เขาเป็นอยู่แล้วเราจะไม่สอนเขา แต่จะให้ประสบการณ์เขา อย่างเช่นดนตรีไทย เด็กมาเล่นเครื่องสายเป็นมาแล้วทั้งหมด เราก็เติมโดยจัดกิจกรรมให้ เป็นประสบการณ์ เด็กสากลไปตีโปงลางเพราะเป็นมาก่อนแล้วตั้งแต่เด็ก อันนี้ถือเป็นได้เปรียบของท้องถิ่น ไม่งั้นไม่ทันครับ คือมีเวลาแค่ ๔ ปี ที่เรียนวิชาเนื้อหาดนตรีอยู่...”

แต่เมื่อได้มีการปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรเป็น ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒ แล้ว และเปิดดำเนินการสอนในภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ นักศึกษาครูดนตรีทุกคนจะต้องเรียนปฏิบัติรวมวงเช่นเดียวกันทุกประเภทเพราะเป็นวิชาบังคับของทั้งผู้เรียนดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ซึ่งวิชารวมวงได้แก่ วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน วงเครื่องสายไทย วงปี่พาทย์ วงขับร้องประสานเสียง ๒

วิชา (ระดับ ๑ และ ๒) วงโยธวาทิต วงคอมโบ วงแตงวง และวงดนตรีสมัยนิยม เพื่อเตรียมครูดนตรีที่สามารถไปจัดกิจกรรมวงดนตรีในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

“... กิจกรรมที่เราจัด ให้ในเวลาหลังเลิกเรียนก็จะมีกิจกรรมวงดนตรีต่าง วงดนตรี ตะวันตก วงดนตรีคอมโบ วงดนตรีไทยวงดนตรีพื้นบ้านและนักศึกษาก็สามารถเข้าไปศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนได้ ตรงนี้คิดว่าจะเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมได้ในระยะ ๔ ปี ที่เขาอยู่ตรงนี้ และเขาน่าจะนำไปใช้ได้...” (ธิตี ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

ในการสอนรายวิชาดนตรีปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นวิชารวมวงหรือเครื่องเอก นักวิชาการดนตรีศึกษาดกลงร่วมกันให้มีการบูรณาการสอดแทรกเทคนิคการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีรวมทั้ง ทฤษฎีดนตรี ลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย สิ่งที่คาดหวังในรายวิชาปฏิบัตินั้นก็คือ สมรรถนะในการสอนดนตรีปฏิบัติที่นักศึกษาครูดนตรีต้องมี

การสอนดนตรีภาคทฤษฎี

โดยภาพรวมของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชาดนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เน้นออกไปทางด้านดนตรีปฏิบัติมากขึ้นทั้งปฏิบัติเครื่องเอกและปฏิบัติรวมวง แต่ในด้านการสอนด้านทฤษฎีดนตรินั้น ถ้าพิจารณาในตารางที่ ๕-๑๑ แล้วจะเห็นว่า จัดให้นักศึกษาครูเรียนเป็นจำนวน ๒๔ หน่วยกิต ใน จำนวนหน่วยกิตรวมของกลุ่มวิชาเฉพาะด้านดนตรี ๗๘ หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ ๒๘ ของกลุ่มวิชาเฉพาะด้าน ขณะที่รายวิชาปฏิบัติที่รวมทั้งปฏิบัติเครื่องเอกและรวมวงมีจำนวน ๒๑-๒๓ หน่วยกิต คิดเป็นร้อยละ ๒๗-๒๕

ในการสอนภาคทฤษฎีดนตรีไทยไม่ค่อยประสบปัญหาเท่าใดนัก เพราะนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามามีพื้นฐานมาบ้างแล้ว ซึ่งนักศึกษาครูดนตรีที่เลือกเรียนวิชาเอกดนตรีไทยในหลักสูตรก็ไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องเรียนทฤษฎีดนตรีสากล ในระดับ ๑ ถึง ๓ เพียงแต่เรียนรายวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตกในระดับเบื้องต้นในกลุ่มวิชาบังคับ ๑ รายวิชา เพื่อให้สามารถมีพื้นฐานในการเข้าร่วมรวมวงดนตรีตะวันตกที่กำหนดให้นักศึกษาครูเอกดนตรีไทยเรียน ๓ รายวิชา

“... ดนตรีไทยก็เป็นทฤษฎีดนตรีตะวันตก พวกเรียนตะวันตกก็ไปเรียนทฤษฎีดนตรีไทย พื้นฐานการอ่านโน้ต พวกดนตรีไทยให้เรียนทฤษฎีตะวันตก ตัวที่ ๑ แล้วก็เรียนวิชา อ่านเขียนโน้ต วิชานี้เราไม่ทิ้ง มีหน่วยกิตเดียว แต่เด็กดนตรีไทยต้องเห็นตัวโน้ตแล้วเกาะพยางค์ได้ เราก็ทำแวริเอชันที่แปลงจากโน้ตตัวดำเป็นตัวเข้บ็ต คือให้เด็กจำหน้าตากลุ่มโน้ต ว่าอย่างนี้เล่นยังไง...” (เขาว์ การวิชา, ๒๕๕๓)

ในส่วนของนักศึกษาครูวิชาเอกดนตรีตะวันตกก็เรียนข้ามสายวิชาทฤษฎีดนตรีไทย ๑ รายวิชาเช่นเดียวกับเอกดนตรี และเรียนวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตกระดับ ๑ ถึง ระดับ ๓ รวมทั้ง

ทฤษฎีอื่นๆ อีก รวมเป็น ๒๔ หน่วยกิต นักศึกษาวิชาเอกดนตรีตะวันตกเมื่อเข้ามาศึกษาในภาคเรียนแรกทุกคน แม้ว่าจะผ่านการสอบคัดเลือกผ่านทฤษฎีดนตรีมาแล้วก็ต้องถูกกำหนดให้เรียนวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตกพื้นฐาน ที่มีการบูรณาการวิชาประวัติศาสตร์ตะวันตกโดยสังเขปเข้าไปด้วย

รายวิชาภาคทฤษฎีดนตรีตะวันตกที่เปิดสอน ได้แก่ การอ่านออกเสียง การเขียนโน้ต และการฝึกโสต ทฤษฎีดนตรีตะวันตก ประวัติดนตรีตะวันตก ทฤษฎีการสอดทำนอง การวิเคราะห์ดนตรี การเรียบเรียงดนตรีสำหรับครูดนตรี และการประพันธ์ดนตรี

เนื้อหาของรายวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตก กำหนดให้เรียน ๖ หน่วยกิต แยกเป็น ๓ รายวิชา เป็นเนื้อหาสอนที่ต่อเนื่องจากทฤษฎีดนตรีตะวันตกในระดับเบื้องต้นที่เป็นวิชาบังคับ เริ่มตั้งแต่การใช้คอร์ดไทรแอด การเขียนประสานเสียงแบบ ๔ แนว ฟังก์เจอร์คเบส การพลิกกลับคอร์ดคอร์ดคู่ที่ ๗ ไดอาโทนิคและมากกว่า ไปจนถึง การประสานเสียงโดยใช้คอร์ดโครมาติกแบบต่างๆ รวมทั้งการมอดดูเลชัน

นักวิชาการดนตรีศึกษาได้ชี้แจงถึงเรื่องเป้าหมายของการสอนดนตรีภาคทฤษฎีดนตรีตะวันตก ซึ่งนักศึกษาครูดนตรี ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต้องมีศักยภาพตามที่กำหนด ดังนี้

“...คำว่า การเรียนการสอนวิชาทฤษฎีและการประพันธ์ของสาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นั้น จะให้เด็กได้เรียนรู้และมีความสามารถในข้อต่อไปนี้คือ ๑) สร้างบทประพันธ์ขึ้นสั้นๆ ๒) เรียบเรียงเสียงประสานในชิ้นงานง่ายๆ ๓) เพื่อฝึกคิดทฤษฎีเท่านั้น ๔) เพื่อวิเคราะห์บทประพันธ์และวรรณกรรม ๕) เพื่อเข้าใจในตัวทฤษฎีพื้นฐานเท่านั้น ๖) เพื่อพัฒนาให้บรรลุถึงทักษะการประพันธ์และการเรียบเรียง ... ถ้าถามว่าครอบคลุมทั้งหมดนี้ไหม ก็ครอบคลุม เราต้องการปลายทางที่การเรียบเรียงและการประพันธ์ เป็นอะไรก็ได้ที่คุณถนัด หมอลำก็ได้ ในวิชามันจะบอกอีกอย่างคือประพันธ์โดยใช้เทคโนโลยีด้วยเป็นส่วนหนึ่ง โดยคุณต้องสร้างออกมาโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ เป็นลักษณะบูรณาการ วิชาการประพันธ์กับวิชาเทคโนโลยี เราเอางานหนึ่งขึ้นได้ ๒ วิชา...” (ชนพล ตีรชาติ, ๒๕๕๗)

การสอนกลุ่มวิชาดนตรีศึกษา

ในการผลิตครูดนตรี การสร้างหลักสูตรจำเป็นต้องมีรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาดนตรีศึกษา ในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการระหว่างวิชาการศึกษา กับดนตรี ในโครงสร้างหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี เอกดนตรีศึกษา ของสาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำหนดให้นักศึกษาครูดนตรีเรียนกลุ่มวิชาดนตรีศึกษา ๑๐ หน่วยกิต ซึ่งมีเนื้อหาวิชาที่ได้จัดไว้คือ แนวคิดทางดนตรีศึกษา หลักการสอนดนตรี ดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สื่อสำหรับครูดนตรี และการวิจัยสำหรับครูดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้แสดงทัศนะต่อเนื้อหาวิชาในกลุ่มดนตรีศึกษาว่าถ้า

คำนึงถึงความลึกในทางวิชาการไม่น่าจะเพียงพอ ในรายวิชาที่เป็นการสอนคนตรีศึกษาเป็นการเฉพาะนั้น อย่างเช่น คาร์ล ออร์ฟ โคโค ชูชูกิ ดาลโครส เหล่านี้ ไม่ได้แยกออกเป็นรายวิชา แต่นำไปรวมกันไว้ในวิชาหลักการสอนคนตรี ซึ่งในความเห็นก็ยังไม่เพียงพอเช่นกัน

แต่ในภาพรวมของหลักสูตร นักศึกษาครูคนตรีได้รับความรู้ทางวิชาการศึกษาจากการถูกกำหนดให้เรียนในกลุ่มวิชาชีพครู ซึ่งจัดรวมเอาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเข้าไว้ในกลุ่มนี้ด้วยเป็นจำนวน ๕๒ หน่วยกิต จัดการเรียนการสอนโดยคณาจารย์ภายนอกสาขาวิชาคนตรีศึกษา ที่ไม่ใช่อาจารย์สอนคนตรีศึกษา เนื้อหาจะได้รับการเน้นหนักออกไปทาง ปรัชญาการศึกษาชาติ ความมุ่งหมายและกฎหมายการศึกษาของการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย วิชาการพัฒนาความเป็นครูและภาวะผู้นำ หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน จิตวิทยาการศึกษาและจิตวิทยาการแนะแนว นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา การบริหารจัดการในชั้นเรียน ซึ่งนักศึกษาครูคนตรีต้องสามารถนำเอาองค์ความรู้เหล่านี้ไปปรับประยุกต์ด้วยตนเองในการนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพครูคนตรีต่อไป ลักษณะของการจัดหลักสูตรแบบที่แยกวิชาเอกเป็น ๒ กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาชีพครู กลุ่มหนึ่ง และกลุ่มวิชาเฉพาะด้านคนตรี อีกกลุ่มหนึ่ง นั้น ธิดิ ปัญญาอินทร์ (สัมภาษณ์, ๒๕๕๙) ได้ให้ข้อมูลในส่วนนี้ว่า

“... ลักษณะที่ต้องมีอาจารย์ในวิชาเฉพาะแบบนี้ก็ต้องทำให้มีรายวิชาที่เป็นวิชาเอกแยกออกไปเลย ส่วนวิชาการสอนวิชาเอกเฉพาะด้านคนตรี ความเชี่ยวชาญตรงนี้จะสามารถเกิดขึ้นมาได้หรือไม่ เพราะจากพิจารณาคุณ อาจารย์ที่มาสอนวิชาเอกเฉพาะด้านคนตรีก็ไม่รู้วิชาการสอน ส่วนอาจารย์ที่สอนวิชาครูก็ไม่รู้เนื้อหาวิชาเอกคนตรี แต่สำหรับในหลักสูตรของสาขาวิชาคนตรีมันจะมีวิชาชีพครูที่เป็นหลักการสอนเอาไว้ด้วย แต่ในรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาเอกเราก็มีวิชาการสอนวิชาเอกเฉพาะด้านคนตรีของเราไว้ด้วย ใช้ชื่อวิชาว่าหลักการและวิธีการสอนคนตรี และจิตวิทยา เรามี ๒ ตัว อันนี้ก็คือวิชาคนตรีศึกษา ฉะนั้นวิชาเอกก็ควรเป็นรายวิชาที่มีลักษณะเช่นนี้มากกว่าจะเป็นคนตรีเป็นการเฉพาะไปเลย ซึ่งเท่าที่คิดและทำไว้ก็คือมันน่าจะแยกเป็นกลุ่มวิชา เช่น ตั้งแต่ ทิศทางคนตรีศึกษา คนตรีศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักการสอน จิตวิทยาการสอนคนตรี เหล่านี้จะเป็นรายวิชาอยู่ในกลุ่มคนตรีศึกษา ส่วนทางด้านอื่นก็แยกเป็นกลุ่มวิชาการปฏิบัติ กลุ่มวิชาทฤษฎีคนตรี แยกออกเป็นกลุ่มๆ ไป ในกลุ่มวิชาคนตรีศึกษาก็มีรายวิชาที่เป็นวิชาบังคับเอาไว้ด้วยที่ทุกคนเป็นวิชาแกน ต้องเรียน นอกเหนือจากวิชาการศึกษา วิชาครูต่างๆ ที่จัดให้โดยคณะแล้ว...”

นักวิชาการคนตรีศึกษาได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมไว้อีกว่าจากที่มีการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับครูสอนคนตรีในท้องถิ่นที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรลักษณะเช่นนี้ วิชากลุ่มวิชาชีพครูที่ได้เรียนไปนั้นก็จะได้รับการพัฒนาผสมลงไปในการสอนคนตรีมากขึ้น เมื่อได้ออกไป

เป็นครูสอนดนตรีจริงในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น จากที่เรียนการใช้สถิติจากวิชาวัดผล ประเมินผล โดยทั่วไปมาแล้ว ก็จะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาออกไปเป็นการวัดผลและประเมินผลโดยการประยุกต์ใช้วิชาสถิติในการเรียนการสอนวิชาดนตรีได้เหมาะสมมากขึ้นทั้งปฏิบัติและทฤษฎีดนตรี นอกจากนี้มีการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานสอนนำไปสร้างเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

ซึ่งการถอดบทเรียนจากการทำงานนั้น นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการขยายงานของครูดนตรีจากที่บางโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการสอนแต่เพียงวิชาบังคับของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา รูปของวิชาศิลปะเพื่อชีวิต ซึ่งต้องเรียนถึง ๓ วิชา คือ ดนตรี ศิลปะ และนาฏศิลป์ ในรายวิชาบังคับนี้วิชาเดียว ๑ คาบ ต่อ สัปดาห์ เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๕ สัปดาห์ ต่อ ๑ ภาคเรียน ซึ่งครูดนตรีจะมีโอกาสสอนเพียง ๑ ใน ๓ ของจำนวนครั้งของการสอนทั้งหมด คือ เพียง ๕ ครั้งต่อภาคเรียน ต่อ ๑ ชั้นเรียนเท่านั้น ดังนั้นหากโรงเรียนเปิดสอนนักเรียนเฉพาะแต่วิชาบังคับ ไม่เปิดสอนวิชาเลือก โรงเรียนจะมีการะงานที่บรรจุครูดนตรีลงทำงานได้เพียงอัตราเดียว หากจะขยายงานให้มากขึ้น ครูดนตรีในโรงเรียนต้องเปิดสอนวิชาเลือกดนตรี หรือ ขยายเปิดเป็นโปรแกรมดนตรี เพื่อสามารถมีชั่วโมงสอนภาระงานมากขึ้นโรงเรียนสามารถบรรจุครูดนตรีได้เพิ่มมากขึ้น อีกประการหนึ่งก็คือครูดนตรีสามารถสร้างกิจกรรมการแสดงดนตรีได้ หลากหลาย และกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นเมื่อนักวิชาการดนตรีศึกษาผู้ซึ่งได้รับบทบาทในการทำหน้าที่สอนกลุ่มวิชาดนตรีศึกษาจึงต้องนำเอาหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษามาวิเคราะห์ให้นักศึกษาครูได้เห็นอย่างชัดเจนถึงกลยุทธ์ในการเปิดวิชาเลือกดนตรีได้อย่างไรในโรงเรียน ซึ่ง ธิติ ปัญญาอินทร์ (๒๕๕๓) ได้ให้ข้อมูลส่วนนี้ไว้ดังนี้

“...การที่ครูดนตรีจะไปต่อสู้เพื่อให้มีชั่วโมงสอนมากขึ้น ก็สามารถทำได้อยู่ในระดับโรงเรียน ซึ่งดนตรีสามารถเข้าไปมีส่วนในการจัดการเรียนการสอน มองว่าสามารถมีได้หลายวิชา ที่สร้างเป็นรายวิชาดนตรีขึ้นมาได้ เช่นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เขาสามารถสร้างเป็นวิชาขึ้นมาได้ และอีกประการหนึ่งคือทุกโรงเรียนก็ต้องมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ตรงนี้ครูดนตรีก็สามารถทำได้ ตรงนี้สามารถไปเป็นรายวิชาในวิชาเลือกได้ ฉะนั้นการแก้ปัญหาคือการขยายหรือพัฒนาดนตรีศึกษา มันก็อยู่ที่ครูดนตรีจะไปเปิดเป็นวิชาเลือกในโรงเรียน ตรงนี้เราก็ได้บอกนักศึกษาครูของเราด้วย ว่าเมื่อเวลาออกไปทำงานก็ต้องออกไปขยายการสอนในส่วนของวิชาเลือกให้มากขึ้น โดยเรานำเอาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นแกนให้เขาดูเลย ให้นักศึกษา ดูว่าตรงที่เป็นวิชาบังคับเขาจะต้องเจอแบบนี้ และสิ่งที่เขาจะต้องทำเพิ่มเติม มีอะไรบ้างที่เป็นวิชาเลือก คาบการสอน ก็จะเป็น ๕๐ นาทีต่อ คาบ ซึ่งเขาก็จะต้องไปเตรียมดำเนินการในตรงนั้น วิชาบังคับพุดง่ายๆ ก็คือล้างสมองให้เด็กนักเรียนมาชอบดนตรีนั่นเอง ซึ่งตรงนี้แต่ละโรงเรียนก็จะมีรายวิชาไม่เหมือนกัน แต่

โรงเรียนที่ใช้เป็นสื่อในการสอนของครูดนตรีในโรงเรียน นักศึกษาครูดนตรีต้องจัดทำรายงานการสังเกตทุกครั้งที่ออกศึกษานอกสถานที่

การปฏิบัติงานวิชาชีพครู ๒ เป็นขั้นการฝึกครูดนตรีด้วยการให้มีส่วนร่วมในการสอนกับครูประจำการในโรงเรียนจริง ในบางเวลา และบางชั้นเรียน เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการออกปฏิบัติการสอนจริงเต็มเวลาในรายวิชาต่อไป สิ่งที่ต้องทำร่วมกับครูผู้สอนดนตรีในท้องถิ่นก็คือ ร่วมศึกษาการใช้หลักสูตรการสอนดนตรีของสถานศึกษา การวางแผนการสอน ประหนึ่งว่าไปเป็นผู้ช่วยครูดนตรีในบางเวลาที่ตกลงกัน

การจัด ๒ รายวิชาแรก ทำในช่วงที่นักศึกษาครูดนตรีเรียนในชั้นปีที่ ๔ ซึ่งต้องมีการเรียนรายวิชาต่างๆ ในกลุ่มวิชาอื่นๆ อยู่ด้วย ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นในเวลาที่ไม่มีการเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นช่วงที่นักศึกษาครูดนตรีต้องออกไปพบกับครูดนตรีในโรงเรียนในท้องถิ่น ซึ่งในทางปฏิบัติด้านนี้นักวิชาการดนตรีศึกษาของสาขาวิชาดนตรีศึกษาได้สร้างความสัมพันธ์และประสานงานกับโรงเรียนในท้องถิ่นไว้อยู่แล้ว เช่นมีการไปช่วยทำกิจกรรมดนตรีในการเตรียมนักเรียนในวงดนตรีของบางโรงเรียนเพื่อออกไปร่วมการประกวดดนตรีในโอกาสต่างๆ นักศึกษาครูดนตรีจึงมีโอกาสดิตตามอาจารย์ผู้สอนไปสังเกตการณ์ที่โรงเรียนนั้นๆ ได้

สำหรับ ๒ รายวิชาหลังของการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดนตรี คือ วิชาการปฏิบัติการสอนใจสถานศึกษา ๑ และ ๒ เป็นการฝึกสอนเต็มรูปแบบในโรงเรียนจริง ทั้ง ๒ ภาคเรียน ในช่วงที่นักศึกษาครูดนตรีกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๕ ในการฝึกสอนเต็มรูปแบบในสถานการณ์จริงนั้น นักศึกษาครูดนตรีได้รับการวางพื้นฐานมาก่อนแล้วในชั้นปีที่ ๔ อีกทั้งนักศึกษาครูดนตรีเริ่มมีการคุ้นเคยและมีประสบการณ์ในการพูดหน้าชั้นเรียนมาแล้ว ดังนั้นปัญหาค่อนข้างเกิดน้อย การรายงานข้อปัญหา หรือส่งนักศึกษาฝึกสอนกลับคืนจากผู้บริหารโรงเรียน จึงไม่มีมากเหมือนเมื่อสมัยตอนที่ใช้ระบบเก่าที่เป็นการฝึกสอนทันทีในภาคเรียนเดียวก่อนสำเร็จการศึกษา ในเรื่องนี้ นักวิชาการดนตรีศึกษามุคกลางในท่านหนึ่ง (ขอสงวนนาม) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงประสบการณ์ที่เคยพบเห็น ครูดนตรีที่ไม่ได้เรียนสายครุมา กล่าวคือจบสายศิลปศาสตร์ เอกดนตรี มาบรรจุเข้าไปทำงานเป็นครั้งแรก ในสมัยก่อนยุคเก่าๆ ที่ครูยังไม่ต้องมีวุฒิกฎก็ได้ในเวลานั้น และครูท่านนั้นที่ไม่เคยผ่านการฝึกสอนมาเลย เมื่อเข้าสอนในชั้นเรียนครั้งแรกๆ มักมีปัญหา เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน หรือไม่ทำแผนการสอนเลย วิธีการสอนวอกวน และไม่เป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตร มักนำเนื้อหาวิชาที่เป็นของยากมาสอนนักเรียนที่กำลังต้องการการวางพื้นฐานในระยะเริ่มแรก ทำให้ครูกับนักเรียนขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไปในที่สุด

ความสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชน

จากความพยายามของนักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่ต้องการพัฒนาแหล่งป้อนเข้า ที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีใจรักท้องถิ่นที่จะเข้ามาเรียนเป็นนักศึกษาครูดนตรี ให้มีคุณลักษณะที่มีพื้นฐานของความรู้และทักษะทางดนตรีที่ดีนำมาก่อนรวมทั้งความมีวินัยในตนเอง นักวิชาการดนตรีศึกษาจึงเน้นบทบาทในการมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชนให้เข้มข้นมากขึ้น ประกอบกับได้มีข้อกำหนดในเอกสารหลักสูตร ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๕๒ ที่เปิดสอนในปีการศึกษา ๒๕๕๓ ที่ชี้แจงในเรื่องของกลยุทธ์การสอนและการประเมินผล ในการพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนักศึกษา ระบุว่า ให้ นักศึกษาครูดนตรีมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และสามารถแสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำและมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล เพื่อสนองแนวคิดของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

นักวิชาการดนตรีศึกษา จึงได้มีการสร้างสัมพันธ์ภาพกับสังคมครูดนตรีในโรงเรียนในท้องถิ่นและในท้องถิ่นจังหวัดใกล้เคียง ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อให้มีการทำงานร่วมกันในหลายลักษณะด้วยกัน

ธนพล ศิริชาติ ได้ให้ข้อมูลในการเริ่มต้นงานความสัมพันธ์กับโรงเรียนในท้องถิ่นไว้ดังนี้

“... แขนงขั้นต้นคือจัดอบรมก่อนอันดับแรก เป็นการ “ให้” ก่อน ฟรีด้วย ถ้าไม่ฟรีก็ราคาถูกมาก ๕๐๐ บาท ๑ วันเลี้ยงข้าวด้วย พอเขาเห็นว่าเขามาแล้วมีแต่ได้ เราก็ค่อยๆ ทำความรู้จักเขา มีงานไปไหนเราอาสาออกไปเลย นักเรียนที่มาสมัครที่เราในปีการศึกษา ๒๕๕๓ จำนวนมากถึง ๕๐ คน นี่ก็ผลจากการทำอย่างนั้น เราไปทำที่โรงเรียนห้วยราช ที่โรงเรียนนี้เขาพูดว่า เด็ก ๑๐๐ เปอร์เซนต์ มาต่อยอดที่เรา จากโรงเรียนกระสัง ที่เราไปทำให้ เด็กจะไปเรียนที่ มข. ม.มหาสารคาม ด้วยซ้ำไป และจากที่เราไปทำให้แล้ว เขาได้แชมป์ประเทศไทย เขาเห็นแล้วว่าเราทำอะไร เด็กเขาก็มานี้...”

นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้ดำเนินการไปช่วยโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาในการปรับปรุงวงดนตรีของโรงเรียน จนบางโรงเรียนสามารถได้รางวัลชนะเลิศจากการเข้าร่วมประกวดดนตรี

กิจกรรมการประกวดดนตรีในจังหวัดบุรีรัมย์ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ดำเนินการโดยนักวิชาการดนตรีศึกษา ร่วมมือกับเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ได้แก่การจัดประกวดเพลงลูกทุ่ง

“... อีกอย่างที่เราใช้สังคมก็คือว่า เราไป Organized ให้เทศบาล จัดประกวดวงดนตรีลูกทุ่ง อันนี้เราได้รับคำชมจากอาจารย์ปิยะ โรงเรียนบัวใหญ่ เขาบอกว่าผมไปประกวด

ระดับประเทศมาก็เยอะ ที่นี้จัดงานได้ดีที่สุด...ตอนที่เราไปทำให้โรงเรียนห้วยราชนั้นห้วยราชสามารถเข้ารอบสอง รายการชิงช้าสวรรค์ เราเขียนโครงการเสนอรองผู้ว่าโครงการดนตรีด้านยาเสพติด ได้งบประมาณตัวเองไปทำให้...” (เชาว์ การวิหา, ๒๕๕๓)

บทบาทและศักยภาพโครงการทดสอบความรู้ทางดนตรีของนักเรียน

นักวิชาการดนตรีศึกษาของสาขาวิชาดนตรีศึกษาร่วมมือกับโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่น ได้ดำเนินการจัดการทดสอบความรู้ทางดนตรีของเด็กนักเรียน เป็นการทดสอบทั้ง ๒ ด้าน ทฤษฎีดนตรี และด้านปฏิบัติดนตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการประเมินความถนัดด้านดนตรีของตนเอง และประเมินศักยภาพพื้นฐานด้านดนตรีของเด็กนักเรียนในท้องถิ่น มีโรงเรียนในท้องถิ่นเข้าร่วมด้วยหลายโรงเรียน ซึ่ง ธีติ ปัญญาอินทร์ (๒๕๕๓) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

“...ในส่วนที่สาขาวิชาดนตรีศึกษานุริรัมย์เคยทำมาในการร่วมมือกับสถาบันโรงเรียน สพฐ. ในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเด็กทางด้านดนตรี ก็คือ เราทำโครงการทดสอบความรู้ทางดนตรีของนักเรียน เราส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมโครงการไปที่โรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์ การดำเนินการก็ คือเป็นการสอบความรู้สองด้าน ด้านความรู้คือ ข้อเขียน และด้านการปฏิบัติ โรงเรียนที่เข้าร่วมมี ทั้งระดับประถมและมัธยม เหมือนเราต้องการปลูกกระแสว่า ต้องเอาความรู้ตรงนี้ออกมา ซึ่งก็คือ ความรู้ในสาระดนตรีมาทดสอบ เราก็ทำหนังสือแจ้งไปที่โรงเรียน ครูก็จะดึงเด็ก สอนเด็ก ส่วนใหญ่ ก็จะเป็นเด็กในกิจกรรมดนตรีของโรงเรียน เช่น ในวงดนตรีของโรงเรียน วงโยชวาทิต วงคอมโบ เราก็เหมือนกับสร้างเป็นเกณฑ์ให้เขา แล้วก็ให้เขาส่งเด็กมาร่วม ซึ่งใช้แบบทดสอบที่เราสร้างขึ้น...”

ศักยภาพของนักวิชาการดนตรีซึ่งก็คืออาจารย์ธีติ ปัญญาอินทร์ ที่เป็นผู้ดำเนินการดำเนินงานในเรื่องการทดสอบความรู้ด้านทฤษฎีดนตรี เคยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนทฤษฎีดนตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดบุรีรัมย์ มาก่อน ดังนั้นจึง เข้าใจในระดับของการวัดผลว่าต้องมีน้ำหนักความยากง่ายระดับที่เหมาะสมในการออกแบบทดสอบ ทฤษฎีดนตรีกับเด็กนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาในท้องถิ่น ส่วนด้านปฏิบัติดนตรีไทย อาจารย์เชาว์ การวิหา ซึ่ง มีประสบการณ์ดนตรีไทยมายาวนาน (มาจากครอบครัวยุทธะกุลนักดนตรีไทยในจังหวัด อ่างทอง) ได้ให้คำปรึกษาการเรียนการสอนปฏิบัติดนตรีไทยสำหรับเด็กในท้องถิ่นต่างชาติพันธุ์ ซึ่ง อาจารย์เชาว์ได้สอนดนตรีไทยอยู่ในท้องถิ่นบุรีรัมย์ ร่วม ๑๐ ปี จึงเข้าใจวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทย ให้เด็กนักเรียนที่ไม่คุ้นเคยกับดนตรีไทยภาคกลางได้อย่างดี ด้านปฏิบัติเครื่องดนตรีดนตรีตะวันตก ก็เช่นกัน มีนักวิชาการดนตรีศึกษาอย่างเช่น อาจารย์ธนพล ติรชาติ ที่มีประสบการณ์ดนตรีสมัยนิยม มายาวนานเช่นกัน

บทบาทและศักยภาพในการฝึกอบรมครูดนตรีประจำการ

ความสัมพันธ์กับโรงเรียนในชุมชนที่นักวิชาการดนตรีศึกษาได้ดำเนินการอีกประการหนึ่งก็คือ การจัดอบรมครูประจำการ ที่ผ่านมานั้นมีการจัดอบรมในเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ประยุกต์ในงานดนตรี อบรมการทำผลงานวิชาการภายใต้หัวข้อเรื่องที่ไม่เคร่งครัดเกินไปเช่น ใช้หัวข้อว่าชวนคิดพาเขียน การจัดสัมมนาดนตรีแจ๊ส การจัดสัมมนาการปฏิบัติคีตารคลาสสิก ซึ่งทุกครั้งที่ได้ดำเนินการจัดที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยมีการเชิญวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรงสายและมีประสบการณ์ในแต่ละหัวข้อเรื่องที่ได้จัดอบรม เท่าที่ผู้วิจัยได้ติดตามสังเกต พบว่าครูดนตรีในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นและจังหวัดใกล้เคียงได้ให้ความสนใจ และเข้าร่วมรับการอบรมครั้งละไม่ต่ำกว่า ๓๐ คน เมื่อสอบถามโดยสังเขปกับครูดนตรีผู้เข้าร่วมรับการอบรมได้ให้ข้อมูลว่า ถ้าจัดการอบรมในท้องถิ่นแบบนี้ ทำให้พวกเขาสามารถมาเข้าร่วมได้เพราะไม่ไกลจากท้องที่ที่ทำงานและแหล่งพำนักอาศัย และ คณะผู้จัดสามารถจัดได้โดยเก็บค่าลงทะเบียนที่ไม่แพงนัก เขาสามารถชำระได้ อีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนการเข้าร่วมการอบรมในท้องถิ่น สามารถจัดสรรงบประมาณสำหรับค่าลงทะเบียนให้ได้

บทบาทในการพัฒนาดนตรีศึกษาในโรงเรียน

โรงเรียนในท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ทุกอำเภอ ที่นักวิชาดนตรีศึกษาไปสร้างความสัมพันธ์ด้วย นั้นยินดีรับนักศึกษาครูดนตรีฝึกสอนที่ไปจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากการประสานสัมพันธ์และนักวิชาการดนตรีศึกษาไปเป็นอาจารย์นิเทศก์ให้นักศึกษาครูดนตรี ทำให้นักวิชาการดนตรีศึกษาสามารถได้ข้อมูลของโรงเรียนมาเป็นข้อวินิจฉัยเพื่อใช้ในการปรับทิศทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มวิชาดนตรีศึกษา จากสิ่งที่นักวิชาการดนตรีศึกษาพบ มีประเด็น ต่างๆ ที่สามารถนำเสนอได้จากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“... ประเด็นหลักๆ ก็คือ สิ่งที่ครูประจำการเขาต้องการคือต้องการครูดนตรีที่ทำได้หมดทุกอย่างในด้านดนตรี อยากให้ครูเล่นดนตรีไทยได้ ทำวงดนตรีไทยได้ ทำวงดนตรีสากลได้ ซึ่งเราก็มองแล้วว่าเป็นเรื่องยากมาก ที่เราจะให้นักศึกษาเราทำได้ในระยะเวลา ๔ ปี ให้หมดทุกอย่าง... สาเหตุส่วนหนึ่ง ครูดนตรีประจำการ เขาคิดว่าเป็นการสนองความต้องการของผู้ใช้ หรือผู้บริหารหรือคนในชุมชนเอง มากกว่า อย่างเช่นมีใครขอดนตรีมาก็ถ้าพอทำให้ได้ก็จัดให้ เมื่อผู้บริหารรับมาก็มาสั่งให้ครูทำให้ได้ ซึ่งก็อยากตอบสนองต่อสังคมให้ได้ ลืมในความเป็นจริงของตัวเองว่า จริงๆ แล้วสิ่งไหนที่ครูทำได้สิ่งไหนที่ครูทำไม่ได้ ขาดการสะท้อนความคิดตรงนั้นของครูประจำการที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ...”

นอกจากนี้จากการที่ได้ไปประสานสัมพันธ์กับโรงเรียนทำให้ทราบว่าครูดนตรีประจำการไม่ได้ให้ความสำคัญของการสอนรายวิชาเนื้อหาดนตรีในเชิงทฤษฎี ประวัติ วรรณกรรม แม้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดโอกาสให้ครูสามารถสร้างรายละเอียดหลักสูตรเองได้ จากกรอบที่กำหนดไว้ ทุกระดับช่วงชั้น ดังนั้นจึงนำข้อปัญหาดังนี้มาเป็นประเด็นในการสอนวิชากลุ่มดนตรีศึกษา เช่นในรายวิชาปรัชญาแนวคิดดนตรีศึกษา ซึ่งนักวิชาการดนตรีศึกษาได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า

“... ในรายวิชาของหลักสูตรปัจจุบันนี้เรามีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางดนตรีศึกษา หรือปรัชญาดนตรีศึกษาที่เราต้องการปลูกฝังให้ นักศึกษามองเห็นถึงความสำคัญของดนตรีที่มีต่อตัวเขา ต่อสังคม เพื่อให้มีทัศนคติที่ดี และให้เห็นถึงความสำคัญในสิ่งที่เขาจะนำไปถ่ายทอดอย่างแรกเราเริ่มต้นตรงจุดนี้ ในหลักสูตรเดิมจะเป็นปรัชญาดนตรีศึกษา พอมาเป็นหลักสูตรใน ปี ๕๓ ก็มาเป็นแนวคิดทางดนตรีศึกษา วิชานี้จะเป็นตัวปรับแนวคิดเพื่อให้เขาอย่างน้อยก็มีอุดมการณ์ให้เขามีเป้าหมาย ว่าสิ่งที่เขาเข้ามาทำนี้จะมีผลอย่างไรบ้าง ผลสะท้อนออกมาในคอร์สนี้ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เห็นถึงผลดีที่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลง สิ่งนี้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นหรือ เขียนงานออกมา เป็นสิ่งหนึ่งที่เห็นถึงผลดีที่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลง และเขาล้อล่ตามเรา แล้วมันจะมีวิชาที่ต่อเนื่องวิชานี้ก็คือเรื่องของดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิชาเหล่านี้เน้นตรงที่การนำเอาหลักสูตรของดนตรีขั้นพื้นฐานมาวิเคราะห์ เอาหลักสูตรที่เป็นแกนกลางมาวิเคราะห์ แยกย่อยออกมาให้ตัวครูเองเห็นถึงการวางแผนการที่เขาจะออกแบบการเรียนการสอน ให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรว่าแม่แบบที่เขาวางมา และสิ่งที่เขาต้องการ มันคืออยู่แล้วเราเอาใช้ถูกทางหรือไม่ ใช้ให้เหมาะสมหรือไม่...” (ชิตี ปัญญาอินทร์, ๒๕๕๓)

อนาคตภาคนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน ที่วิชาเอกดนตรีศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้มีการดำเนินการเปิดสอน โดยกลุ่มนักวิชาการดนตรีศึกษา ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา ส่งผลต่อประเด็นสำคัญต่อความคิดเห็นของนักวิชาการดนตรีศึกษาถึงอนาคตภาพของดนตรีศึกษา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักวิชาการดนตรีศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์แบบเจาะลึกเป็นรายคน จากนั้นนำมาสรุปเป็นภาพรวม นำเสนอต่อที่ประชุมของการสัมมนาอาจารย์ที่ได้รับการบรรจุเข้าทำงานใหม่ ที่จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๓ ในที่ประชุมประกอบด้วยคณาจารย์ผู้สอนหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา ทั้งเก่าและใหม่ ของทั้ง ๒ มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และนักวิชา ดนตรีศึกษาจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน ๑๕ คน เพื่อให้

ที่ประชุมเสนอความคิดเห็นและอภิปราย ผลจากการประชุมคือ ที่ประชุมเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า องค์ประกอบที่เป็นเกณฑ์สำคัญอันหนึ่งขององค์กร ในการดำเนินงานดนตรีศึกษาในระดับอุดมศึกษา ก็คือการเตรียมการสำหรับอนาคต (Preparing for the Future) ถือว่าเป็นศักยภาพแกนหลัก ในบทบาทของนักวิชาการดนตรีศึกษา ที่จะผลักดันให้องค์กรทุกระดับของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับบุคลากรและอาจารย์ผู้สอน สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์หรือคณะอื่นที่สังกัด มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาสาขาวิชาดนตรีศึกษาไปในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรมและมีแบบแผน เชื่อถือได้

นักวิชาการดนตรีศึกษาเห็นว่า แนวโน้มสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในอีกทศวรรษข้างหน้าจะทิศทางที่ไปสู่สังคมการเรียนรู้ ท้องถิ่นจะมีอำนาจร่วมการบริหารจัดการ ศูนย์การศึกษา การเรียนรู้ดนตรีของท้องถิ่น การพัฒนาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีจะมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสร้างระบบสารสนเทศทางองค์ความรู้ดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษามีศักยภาพสูงขึ้น ในเชิงการสอน การนิเทศก์ และการผลิตสื่อ ดนตรีเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคม มีกระบวนการอนุรักษ์และประยุกต์เกิดขึ้นในภาคประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ และวิจารณ์ดนตรีที่สร้างขึ้นโดยคนในระดับสังคมท้องถิ่น

อนาคตภาพด้านปัจจัยการจัดการศึกษาของวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ต้องมีส่วนสำคัญเกี่ยวข้องทั้งระบบการศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และภาคอีสานตอนล่าง สามารถสร้างภาพในอนาคตได้ดังนี้

หลักสูตรดนตรีศึกษาจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมดุลระหว่างท้องถิ่น ความเป็นไทยและความเป็นสากล มีเนื้อหาสาระด้านคุณค่าของดนตรีและความตระหนักถึงอัตลักษณ์ (Identity) ของสังคมวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์

แนวคิดหลักสูตรการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา มีแนวโน้มที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยมีแนวคิดของการสร้างลักษณะของรายวิชา คือ แบบแยกส่วน และบูรณาการ

ลักษณะที่เป็น แบบแยกส่วน คือ จัดกลุ่มวิชาแยกชัดเจน ได้แก่ กลุ่มตามแบบการฝึกหัดครู แบบ ๔ โดเมน คือ

๑. ศึกษาทั่วไป (General Education)

๒. ความรู้เนื้อหา (Content Knowledge)

๓. ความรู้ในวิธีการสอน (Pedagogical Knowledge)

๔. ความรู้ในการถอดบทเรียนเป็นเนื้อหาในทางการสอน (Pedagogical Content Knowledge)

ลักษณะที่เป็น แบบบูรณาการ คือ มีรายวิชาที่เป็น Interdisciplinary ได้แก่

๑. วิชาที่เป็นบูรณาการระหว่าง เนื้อหาดนตรี กับ วิชาครู ไปพร้อมๆ กัน
๒. วิชาที่เป็นบูรณาการระหว่างดนตรีปฏิบัติ กับ ทฤษฎีดนตรีควบคู่กัน
๓. วิชาที่เป็นบูรณาการของ ดนตรีปฏิบัติ ทฤษฎีดนตรี และวิธีการสอน ไปพร้อมๆ กัน

สาระการเรียนรู้มีแนวโน้มไปสู่การบูรณาการทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กระบวนการดนตรีศึกษาของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นองค์สำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาครุดนตรีให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

ครุดนตรีที่ประจำการในระบบโรงเรียนทุกระดับและนอกระบบ จะมีเครือข่ายของกระบวนการดนตรีศึกษา ในด้านการสอน การจัดแสดง การวิจารณ์ การออกข้อเขียน มีการกระตุ้นและชักนำสู่การเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนเจตคติต่อการฟังหรือบริโภคดนตรี

ผู้บริหารสถานศึกษา เข้าใจ และ ร่วมเป็นผู้วางแผนดำเนินงานด้านดนตรีศึกษา ร่วมกับ ชุมชน เครือข่ายครุดนตรี นักเรียนที่รักและชอบทางด้านดนตรี และผู้ปกครอง

ผู้ปกครองและบุคลากรบางท่านในชุมชนเป็นบุคคลตัวอย่างด้านผู้สร้างสรรค์ดนตรี หรือเป็นศิลปินดนตรีที่สามารถเข้าร่วมเป็นวิทยากรในโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดนตรีท้องถิ่น

ชุมชนร่วมสร้างสื่อการเรียนรู้ดนตรี โดยใช้วิถีทางธรรมชาติของสังคมการเรียนรู้ที่สั่งสมมาในอดีต ผ่านทางสังคมประกิด (Socialization) รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ในด้านกระบวนการจัดการศึกษา การเรียนรู้ดนตรีของชุมชนเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกหน ทุกแห่ง เรียนรู้จากนักดนตรี ผู้รู้เรื่องดนตรี เครื่องดนตรี รอบตัว การเรียนรู้ดนตรี สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ ในทุกที่ ทุกเวลา ต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ให้ความรู้และได้รับความรู้ พัฒนาไปด้วยกันพร้อมๆ กันเพื่อขยายกรอบของความรู้ ให้มีอาณาเขตกว้างไกลออกไปอย่างไม่จำกัด

ดนตรีศึกษาจะมีส่วนช่วยในการเรียนรู้ของเด็กโดยบูรณาการกับสาระวิชาต่างๆ ที่สามารถเข้ากันได้ ครุดนตรี ผู้เรียน และ ชุมชนร่วมกันกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ดนตรีอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ดนตรีในชุมชนเกิดจากข้อมูล การวิเคราะห์ การถอดบทเรียน อย่างเป็นระบบด้วยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง นักศึกษาครุดนตรี และครุดนตรีจะเป็นนักวิจัยของชุมชนท้องถิ่น ศึกษาวิชาวัฒนธรรมดนตรี ในบริบทอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มชาติพันธุ์ ทุกภาคส่วนของชุมชนตระหนักและเชื่อในวัฏจักรกระบวนการกลุ่ม (Group dynamics) ทำให้การเรียนรู้ดนตรีมีประสิทธิภาพ

จากการที่มีการตั้งเครือข่ายคณบดีคณะครุศาสตร์ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ที่มุ่งให้ คณะครุศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีบทบาทในการผลิตครูที่เข้มข้นมากขึ้น ส่งผลให้ระบบ การบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยต้องสืบเนื่องแนวคิดของการเน้นการผลิตครูตามไปด้วยและ มอบหมายให้เป็นบทบาทของคณะครุศาสตร์โดยตรง ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู ดังนั้น สาขาวิชาดนตรีศึกษาก็จะมีพัฒนาการเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่แข็งแกร่งในการผลิตครูดนตรีในสังกัด เดิมของคณะครุศาสตร์ต่อไปไม่น้อยกว่า ๑๕ ปีข้างหน้า ซึ่งมีแนวโน้มการจัดการเรียนการสอนวิชา ดนตรีเนื้อหาที่เข้มข้นและมีคุณภาพมากขึ้น ส่วนในสาขาวิชาชีพครูจัดการเรียนการสอนโดยหน่วย ระดับสาขาวิชาในคณะครุศาสตร์ มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยใช้โรงเรียนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่ร่วมโครงการเครือข่ายของคณะครุศาสตร์ มีการจัดตั้งสถาบันการ พัฒนาคูดนตรีในท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูดนตรีประจำการ และผลิตสื่อการ สอนและมีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจในการดนตรีและตระหนักในคุณค่าของดนตรีที่มีต่อชีวิต เลือ กบริโภคดนตรีด้วยความเข้าใจ สำเนียงและเข้าถึงจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

รูปแบบกระบวนการพัฒนาคูดนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง สามารถ กำหนดและนำเสนอออกมาเป็นแผนภูมิที่ ๕-๔ ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๕-๔ รูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง

จากแผนภูมิที่ ๕-๔ นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นผู้นำทางวิชาการดนตรีให้ได้ในทุกส่วนของกระบวนการ ที่ต้องนำศักยภาพไปประยุกต์ทั้งใช้สอนในสถาบันเพื่อครูดนตรีออกมาปฏิบัติงาน และทั้งออกมาทำงานในรูปแบบของการบริการชุมชนทางวิชาการ ให้สนองการดำเนินงานตามรูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่น ให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจต่อไป ในแผนภูมิที่ได้รับการเสนอนี้ เป็นกระบวนการที่เริ่ม ณ จุดใดก็ได้ โดยที่บทบาทด้านทริกเกอร์ (Triggering) คือการเป็นจุดเริ่มต้นให้กระบวนการดำเนินไป และ มอนิเตอร์ (Monitoring) เป็นของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตรงหัวข้อประเด็นในกรอบของแผนภูมิ “เด็กมีโอกาสได้เรียนรู้ดนตรี” คือ การที่เด็กในท้องถิ่นได้มีโอกาสครั้งสำคัญในชีวิต ที่ได้สัมผัสกับดนตรีที่เขาชอบ เพื่อชักนำให้เกิดความปรารถนาอยากเข้าถึงดนตรีมากขึ้น อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญได้ ตรงจุดนี้เป็นบทบาทของนักวิชาการดนตรีศึกษา และครูดนตรีในท้องถิ่นที่จะประสานงานกันเพื่อจัดกิจกรรม รวมทั้งเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรให้เหมาะสม เมื่อเริ่มตรงจุดนี้แล้ว ผลที่ได้จะทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของดนตรี เข้าใจและเลือกที่จะบริโภคและเป็นผู้ผลิตเสียงดนตรี ส่งผลที่ดีต่อไปยังอีก ๓ ประเด็นหลัง คือ การ

เป็นผู้ปกครองและประชาชนที่รู้ถึงคุณค่าการบริโภคและปฏิบัติดนตรี มีจิตสาธารณะ เข้าร่วมชุมชน
เครือข่ายพัฒนาดนตรีในท้องถิ่น และ เด็กมีส่วนร่วมและมีเจตคติที่ดีต่อดนตรี ซึ่งตรงนี้เป็นบทบาท
สำคัญอีกประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่ต้องรับเด็กเหล่านี้เข้ามาให้การศึกษา จัดการ
เรียนการสอนดนตรี และดนตรีศึกษา เพื่อสร้างบุคลากรที่เข้าใจดนตรีออกไปเป็นครูสอนดนตรี และ
เป็นผู้นำชุมชนด้านดนตรีต่อไปอย่างยั่งยืน

บทที่ ๖

การวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครู มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในบทที่ ๖ นี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิดการผลิตครูคนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไว้บทก่อนหน้านี้ ที่มีพื้นฐานจากความเป็นมาและสภาพโดยรวม ของการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในประเทศไทย ในสถาบันอุดมศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรีที่มีรากฐานมาจากสถาบันของอดีตกรมการฝึกหัดครู รวมทั้งบทบาท และศักยภาพของนักวิชาการคนตรีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรี

ประเด็นที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ มี ๕ ประเด็นหลักคือ แนวคิดด้านศักยภาพของครูคนตรี แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูคนตรี การสนองนโยบายในการผลิตครูคนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น แนวโน้มของคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น และ การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพสาขาวิชาคนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ กับ สาขาวิชาคนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์แนวคิดด้านศักยภาพของครูคนตรี

ศักยภาพด้านการปฏิบัติคนตรี

ภาพสะท้อนจากการดำเนินงานของนักวิชาการคนตรีศึกษา สาขาวิชาคนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีประเด็นสำคัญที่สามารถสะท้อนแนวคิดด้านศักยภาพของครูคนตรีที่ต้องการ นักวิชาการคนตรีศึกษาที่มีความเห็นในภาพรวมของครูคนตรีที่ต้องมีความสามารถและความเป็นเลิศในการปฏิบัติคนตรีเป็นอันดับแรก ทั้งความสามารถในการบรรเลงหรือขับร้องเดี่ยวและการปฏิบัติรวมวง จะเห็นได้จากการที่ สาขาวิชาคนตรีศึกษาได้เน้นและให้ความสำคัญกับรายวิชาภาคปฏิบัติคนตรี ในหลักสูตรทั้งหลักสูตรเก่าและหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการกำหนดแนวปฏิบัติคนนอกเหนือจากสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพิ่มเติมเพื่อให้เพิ่มศักยภาพและผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติคนตรีให้มีคุณภาพมากขึ้น รวมทั้ง มีการสร้างเสริมประสบการณ์จากการปฏิบัติรวมวงในสถานการณ์จริง ขณะกำลังศึกษา

นักวิชาการคนตรีศึกษาเห็นว่าในสภาพปัจจุบัน นักศึกษาครูคนตรีที่สำเร็จการศึกษา และผ่านการสอบบรรจุเข้าไปเป็นครูประจำการได้ นั้น ยังขาดประสบการณ์ในด้านความเข้าใจที่มีต่อวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนที่ครูคนตรีใหม่เข้าไปทำงาน เช่น ในเรื่องความต้องการด้านการจัดกิจกรรมคนตรีของโรงเรียน ซึ่ง เป็นได้ทั้งจากความต้องการของผู้บริหารโรงเรียน หรือ จากความต้องการของนักเรียน ที่ครูคนตรีจะต้องเข้าไปดำเนินการจัดกิจกรรม นักวิชาคนตรีศึกษาจึงต้องเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้และบูรณาการประสบการณ์เหล่านี้ให้แก่ นักศึกษาครู ว่าในระยะแรกเป็นการสนองความต้องการเหล่านั้นเสียก่อน จากนั้นจึงจัดกิจกรรมเพื่อเสริมการเรียนรู้การสอนคนตรีไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูคนตรีได้พัฒนาขึ้นในภายหลัง เป็นลักษณะหนึ่งของความสามารถในการมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคลากรเดิมที่ได้ทำงานมาก่อนในโรงเรียน นักวิชาการคนตรีศึกษาได้เน้นแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงความสามารถของครูคนตรีที่สำเร็จการศึกษาโดยเฉพาะจากสาขาวิชาคนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ว่า เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อถือ และความศรัทธา ของโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้ใช้ครูคนตรี ผลผลิตครูคนตรีที่สำเร็จออกไป ต้องแสดงความสามารถ ในเชิงการปฏิบัติคนตรีให้เห็นประจักษ์ชัด

เหตุปัจจัยที่สะท้อนแนวคิดนั้น นักวิชาการคนตรีศึกษาได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา ที่มีการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ปรับปรุงแก้ไขจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่มีความยืดหยุ่นที่ให้ผู้สอนดำเนินการเองในเรื่องการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ จากกลุ่มสาระเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ ที่แผนการจัดการเรียนรู้ ของ รายวิชาต่างๆ ในสาระคนตรี ที่ครูต้องสอนและสร้างรายวิชาขึ้นมา จากข้อมูลที่น่าเสนอไว้ในบทที่ ๓ ที่นักวิชาการคนตรีศึกษา ได้รับข้อมูลจากครูสอนคนตรีประจำการ ที่สอนอยู่ตามโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการประชุมสัมมนาประจำปีที่สาขาวิชาคนตรีศึกษาได้จัดขึ้นนั้น นักวิชาการคนตรีศึกษาได้รับทราบและเข้าใจในสถานการณ์การสอนของครูเหล่านั้นเป็นอย่างดี ว่าต้องมีการสร้างรายวิชาเพิ่มเติม (เดิมเรียกว่า “วิชาเลือก”) ที่เน้นหนักไปในทางที่เป็นรายวิชาการปฏิบัติคนตรีตามถนัด ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความสนใจวิชาคนตรีมาเลือกเรียน ซึ่งมีนักเรียนได้ให้ความสนใจมาเลือกเรียนกันเป็นแต่ละโรงเรียนมีจำนวนเฉลี่ยประมาณ ๓๐-๕๐ คน ซึ่งมีจำนวนมากเพียงพอที่ครูคนตรีประจำการจะสามารถสร้างกิจกรรมการปฏิบัติกรรวมวงคนตรีได้อย่างหลากหลาย ในบางโรงเรียนมีครูคนตรีที่มีความสามารถทั้งได้ด้านการปฏิบัติคนตรีไทยและคนตรีตะวันตก รายวิชาเพิ่มเติมก็ยังสามารถเปิดสอนได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น จากข้อมูลนี้ทำให้กลุ่มนักวิชาการคนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต้องตระหนักเป็นอย่างมากในเรื่องการผลิตครูคนตรีที่ต้องไปสนองการจัดกิจกรรมการปฏิบัติคนตรีให้มากขึ้นตามไปด้วย

การเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการภายใต้ปรัชญาการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นหลัก นักศึกษาที่มาสมัครเข้าเรียนในวิชาเอกดนตรีศึกษา ส่วนมากเป็นนักเรียนที่สำเร็จการศึกษามาจากโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ที่มีทั้งตั้งใจสมัครเข้ามาเรียนแม้ว่าจะสอบเข้ามหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ได้ และมีทั้งขาดแคลนทุนทรัพย์ และ มีความจำเป็นต้องดำรงชีวิตอยู่คิดในพื้นที่ จากข้อมูลที่น่าเสนอจะเห็นได้ว่านักเรียนที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้ามา เป็นนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมในท้องถิ่น ที่ได้เป็นผู้เลือกเรียนในรายวิชาการปฏิบัติดนตรีตามถนัดมาแล้ว ถือว่ามีพื้นฐานความรู้ และทักษะทางด้านดนตรีมาระดับหนึ่ง และที่สังเกตได้คือส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเล่นดนตรีพื้นเมือง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติรวมวงของสาขาวิชาดนตรีศึกษาจึงกำหนดให้มีกิจกรรมการรวมวงหลัก ๓ ประเภท คือ ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีไทย และ ดนตรีตะวันตก โดยให้นักศึกษาสามารถเข้าร่วมกิจกรรมรวมวงได้ทุกประเภท ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ ฉะนั้นคุณลักษณะของนักศึกษาจึงเป็นดนตรีผู้ที่สามารถบรรเลงและควบคุมการปฏิบัติรวมวงดนตรีได้อย่างน้อย ๒ ประเภท เป็นการสะท้อนถึงแนวคิดที่พยายามสร้างคุณลักษณะครูดนตรีที่เป็นลักษณะเอกเดี่ยวแบบกว้าง ดังที่เคยมีปรากฏในหลักสูตรสภาการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๗ ซึ่งในระหว่างช่วงเวลานั้น ก็มีแนวคิดที่มีความพยายามที่จัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาแบบเอกเดี่ยวแบบลึก ควบคู่กันไปด้วยอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการครูดนตรีที่เชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะทาง แต่ในสภาพการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานของท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ยังมีความต้องการครูดนตรีที่มีความสามารถในการปฏิบัติดนตรีหลายๆ ทางในคนๆ เดียวกันอยู่ ซึ่งจากข้อมูลการสัมภาษณ์นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้สะท้อนสภาพการจัดการเรียนการสอนคือโรงเรียนทั่วไปยังสามารถมีครูดนตรีเพียงโรงเรียนละ ๑-๒ คน เท่านั้น ดังนั้นคุณลักษณะแบบครูดนตรีที่มีความสามารถหลายทางในคนๆ เดียวกัน จึงยังคงเป็นจุดเน้นในการผลิตครูดนตรีอยู่ในปัจจุบัน ส่วนเอกเดี่ยวแบบลึกนั้นเหมาะกับโรงเรียนที่สามารถบรรจุครูดนตรีได้คราวละหลายๆ คน ได้

ศักยภาพด้านทฤษฎีดนตรี

จากข้อมูลที่น่าเสนอเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านวิชาทฤษฎีดนตรี สะท้อนให้เห็นแนวคิด ที่มองว่าวิชาทฤษฎีดนตรีเป็นพื้นฐานความรู้ของการไปต่อยอดเพื่อเรียนรายวิชาอื่นๆ ที่มีระดับขั้นสูงขึ้น ไป เช่น ในรายวิชาทางด้านดนตรีตะวันตก ได้แก่ การประพันธ์ดนตรี การเรียบเรียงเสียงประสาน ทฤษฎีการสอดทำนอง เป็นต้น ในการจัดรายวิชาในหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา มีเปิดสอน ๓ รายวิชาต่อเนื่องกัน เนื้อหาสาระของทฤษฎีดนตรีตะวันตก เริ่มตั้งแต่ ไตรแอด ไปถึง

การประสานเสียงโดยใช้คอร์ดโครมาติกแบบต่างๆ รวมทั้งการมอดูเลชัน แต่ไม่มีเนื้อหาสาระที่เป็นทฤษฎีดนตรีในศตวรรษที่ ๒๐

การเปิดสอนรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาเฉพาะด้าน สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างความเป็นเลิศในด้านดนตรี โดยพยายามบรรจุรายวิชาที่นักวิชาการดนตรีศึกษาพิจารณาเห็นว่ามี ความจำเป็นที่เพียงพอต่อการมีศักยภาพของครูดนตรีที่สำเร็จการศึกษาออกไป ในวงจำกัดของ จำนวนหน่วยกิต และระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในขณะเดียวกันที่นักศึกษาครูต้อง เรียนรายวิชาในหมวดวิชาอื่นๆ อีกด้วย ลักษณะการจัดการเรียนการสอนทฤษฎีของสาขาวิชาดนตรี ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นลักษณะการสอนแบบนิรนัย (Deductive Teaching) กล่าวคือ เป็นการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาทฤษฎีให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักการให้เข้าใจ จากนั้นจึงนำความรู้ ทั้งหมดที่ได้ศึกษา ไปใช้วิเคราะห์ในบทประพันธ์ดนตรีจริง ซึ่ง จัดสอนอยู่ในรายวิชารูปแบบและ การวิเคราะห์ดนตรี เพื่อให้ นักศึกษาได้สามารถตรวจสอบความรู้ทางทฤษฎีที่มีปรากฏอยู่จริงใน รูปแบบต่างๆ ของดนตรีในยุคสมัยต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ นักศึกษาจะสามารถเข้าใจทฤษฎีดนตรีได้ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งไม่ได้มีเพียงการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีอยู่ในรายวิชาระดับที่ ๓ ซึ่งเป็นวิชาสุดท้ายของ กลุ่มวิชาทฤษฎีเท่านั้น

แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนในส่วนของวิชาทฤษฎีดนตรีนี้ นักวิชาการดนตรี ศึกษาได้ลงความเห็นว่าจะสามารถสร้างศักยภาพของครูดนตรีให้สามารถประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎี ดนตรีเพื่อนำไปใช้ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างเนื้อหาทางวิชาดนตรีในการสอนดนตรี ในการถอดความรู้ ออกมาเป็นบทเรียนเพื่อสร้างใบความรู้ต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครู ดนตรีต้องมีหน้าที่ในการทำขึ้นมาตามหน้าที่ที่ครูได้รับมอบหมาย

ศักยภาพด้านความเป็นครู

นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีแนวคิดที่ ตระหนักถึงความสำคัญในคุณลักษณะความเป็นครูและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และ ทักษะของผู้ที่จะออกไปเป็นครูดนตรี สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มี องค์ประกอบสำคัญในการที่อำนวยความสะดวกให้นักศึกษาครูดนตรีเป็นผู้ที่ศักยภาพดังกล่าว คือ ระบบการ จัดการเรียนการสอนที่ดำเนินการตามหลักสูตรและข้อกำหนดของคณะครุศาสตร์ และ การสร้าง สภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้นักศึกษาครูดนตรีมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูดนตรี

จากการดำเนินงานของนักวิชาการดนตรีศึกษา ได้สะท้อนแนวคิดของความเชื่อในเรื่อง ของระยะเวลาในการสร้างความเป็นครูให้แก่ นักศึกษาครูดนตรี ว่า ไม่สามารถสร้างได้ในภาคเรียน เดียว หรือเพียงปีการศึกษาเดียว และได้ปฏิเสธแนวคิดที่นักวิชาการดนตรีศึกษาภายนอกได้เสนอว่า

การผลิตครูดนตรีต้องให้เรียนดนตรีโดยตรง ๔ ปีการศึกษาแรก แล้วไปเรียนวิชาชีพครูต่ออีก ๑ ปี (ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า รูปแบบ ๔+๑) มีความเห็นว่าผู้ที่สำเร็จวิชาชีพอื่น แล้วหันมาต่อยอดโดยเรียนวิชาชีพครูเพิ่มอีก ๑ ปี เป็นพวกที่ไม่ได้ตั้งใจเป็นครูมาแต่แรก และเมื่อได้รับการบรรจุเข้าไปเป็นครูดนตรีในสถานศึกษา ก็จะไม่มีความจริงจังกับงานสอน แต่จะมีอาชีพเล่นดนตรีหรือธุรกิจส่วนตัวเป็นงานนอกเวลางานประจำ ทำให้ไม่เอาใจใส่ในงานประจำ อ่อนด้อยในด้านคุณธรรมในการสอนดนตรี ครูดนตรีพวกนี้เหมาะกับโรงเรียนดนตรีเอกชน ที่เปิดสอนเป็นสตูดิโอที่แสวงหาแต่ผลกำไรเป็นเงิน แต่ไม่เหมาะกับโรงเรียนในระบบการศึกษาของชาติ ที่ต้องการความเสียสละ

กลุ่มนักวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เชื่อว่า การสร้างครูดนตรีที่ดีและมีความเป็นครูด้วยจิตวิญญาณนั้น ต้องปลูกฝังความเป็นครูตลอดระยะเวลาที่นักศึกษาเริ่มเข้ามาเป็นนักศึกษาครูจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาออกไป โดยมีทั้งการจัดสอนรายวิชาความเป็นครู และมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรความเป็นครูอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีการฝึกสอนจริง ในสถานที่ที่เป็นโรงเรียนและนักเรียนที่เรียนจริง ซึ่งหลักสูตรก็ได้มีการเตรียมความพร้อมในระยะ ๔ ปีแรก และมีการฝึกสอนจริง ๑ ปีการศึกษาเต็มในชั้นปีที่ ๕ นักวิชาการดนตรีศึกษาเห็นด้วยกับการเปิดสอนหลักสูตรวิชาชีพครูที่ใช้ระยะเวลาในการเรียนการสอน ๕ ปี ตามโครงการครูพันธุ์ใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ดำเนินงานมาแล้วและมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะได้รับการต่อต้านจากสังคมวงการศึกษาการทั่วไปก็ตาม ส่วนศักยภาพในด้านความเป็นครูเมื่อเข้าไปเป็นครูดนตรีประจำการแล้ว ก็มีการพัฒนาเพิ่มพูนมากขึ้นตามระยะเวลาที่ตั้งสมประสงค์ โดยเรียนรู้ไปพร้อมกับการทำงานในอาชีพครูดนตรี

แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูดนตรี

แนวคิดในการผลิตครูดนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีพัฒนาการของแนวคิดที่แตกต่างเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของการจัดการศึกษาสำหรับวิชาเอกดนตรีศึกษาตั้งแต่มีฐานะเป็นวิทยาลัยครูของกรมการฝึกหัดครูจนมาถึงการจัดการศึกษาโดยสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการปรับตัวเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทาง สังคม การเมือง วัฒนธรรม และ เศรษฐกิจ ของประเทศไทย ในระยะเริ่มแรกที่มีการดำเนินการเปิดการสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกนั้น มีแนวคิดที่มุ่งผลิตครูดนตรีในระดับประถมศึกษาเป็นหลัก จากพื้นฐานที่เชื่อว่า การปลูกฝังการดนตรีให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่ในวัยเด็ก จะส่งผลต่อความตระหนักในคุณค่าของดนตรี และมีความเข้าใจในการฟังดนตรีทุกประเภท ทุกระดับ เมื่อได้ประสบการณ์ทางดนตรีในเวลาทีเติบโตขึ้นไป การผลิตครูโดยทั่วไปในระยะแรก เป็นช่วงที่การจัดการเรียนการสอน

ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยรวมของประเทศไทย ต้องใช้ครูคนเดียวทำหน้าที่สอนทุกวิชา รวมทั้งการทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น ยกเว้นการเป็นครูพิเศษ ที่สอนวิชานอกเหนือจากวิชาสามัญ ดังนั้น ในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนผู้ที่จะไปเป็นครูคนตรีในระดับชั้นประถมศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ด้านวิชาเอกแล้ว จึงต้องมีสาขาวิชาอื่นๆ ที่ครูต้องรู้ไม่น้อยกว่า ๓ สาขา จะเห็นได้ว่า ในหลักสูตรวิชาเอกคนตรีศึกษา ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๒ ของกรมการฝึกหัดครู ที่ใช้สอนนักศึกษาครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง นั้น มีโครงสร้างที่ประกอบไปด้วย วิชาเอก ๑ สาขา วิชาโท ๒ สาขา และวิชาบังคับเลือกอีก ๑ สาขา รวมเป็น ๔ สาขาวิชา ที่ต้องไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้ไม่รวมวิชาพื้นฐาน และ วิชาการศึกษา (วิชาชีพครู) เป็นแนวคิดของการผลิตครูที่ต้องให้ครูสามารถสอนได้ในหลายๆ วิชา

หลังจากที่มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยปรับระบบภาคเรียนจากระบบ ๓ ภาคเรียนปกติต่อ ๑ ปีการศึกษา ไปเป็นระบบ ๒ ภาคเรียนปกติต่อ ๑ ปีการศึกษา มีการเปิดสอน ๒ ระดับต่อเนื่องกัน คือ ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง ๒ ปี และ ระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต ๒ ปี หลังอนุปริญญา มีแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปคือมีการกำหนดให้ผู้เรียนวิชาคนตรีศึกษาเป็นวิชาเอก เป็นวิชาเอกแบบเดี่ยว ไม่มีวิชาโท แต่ยังไม่แยกชัดเจนระหว่างกลุ่มวิชาคนตรีไทยกับคนตรีตะวันตก นักศึกษาสามารถเลือกได้ว่าจะเน้นหนักไปในทางใดทางหนึ่ง รายวิชาในวิชาเอกส่วนใหญ่เป็นรายวิชาคนตรีล้วน มีรายวิชาที่เป็นคนตรีศึกษาอยู่ ๒ รายวิชา คือการสอนวิชาเอก(คนตรี) และการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรีและขับร้องประสานเสียง แนวคิดนี้สะท้อนถึงความพยายามที่จะให้นักศึกษาครูคนตรีได้มีโอกาสเรียนวิชาคนตรีโดยตรง ให้มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้ แต่เดิมนั้นมีการเรียกวิชาเอกเป็นไปตามชื่อสาขาวิชา คือ เอกคนตรี ผู้ที่สำเร็จการศึกษา จะมีชื่อปริญญา เป็นครุศาสตรบัณฑิต (คนตรี) ความเป็นคนตรีศึกษา เกิดจาก การนำความรู้ที่เรียนรู้จากหมวดวิชาเอกคนตรี ไปดำเนินการสอนนักเรียนด้วยความรู้และทักษะการสอนที่ได้จากรายวิชาในหมวดวิชาการศึกษาและประสบการณ์วิชาชีพครู จะเห็นได้ว่า มีการแยกกลุ่มเนื้อหาวิชาคนตรี ออกจาก วิชาชีพครู อย่างชัดเจน ในระยะนี้การจัดองค์กรของวิทยาลัยครู มีการแบ่งหน่วยงานทางการจัดการเรียนการสอนออกเป็น คณะวิชา (มีขนาดเล็กกว่า “คณะ” ของมหาวิทยาลัย) คณะวิชาแบ่งหน่วยย่อยออกเป็นภาควิชา ในหลักสูตรที่เปิดสอนระดับ ป.กศ. ชั้นสูง และระดับครุศาสตรบัณฑิต ในวิชาเอกคนตรี จึงดำเนินงานด้วย ๒ คณะวิชา คือ คณะวิชาครุศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานรับหน้าที่สอนวิชาการศึกษา และ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สอนวิชาคนตรี โดยภาควิชาคนตรีการจัดการเรียนการสอนทั้งรายวิชาคนตรีและรายวิชาการศึกษาไม่มีการบูรณาการถึงกัน เป็นลักษณะที่ต่างคนต่างสอน ส่วนคณะอื่นๆ เช่น คณะวิทยาศาสตร์อาจเกี่ยวข้องในด้านการสอนหมวดวิชาพื้นฐาน (ศึกษาทั่วไป)

หลังจากการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งผู้วิจัยก็เคยมีส่วนร่วมในการประชุมในระดับกรม คือมีคณะกรรมการจากวิทยาลัยครูต่างๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากอธิบดีกรมการฝึกหัดครู มาเข้าร่วมประชุม มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดของหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาครูดนตรีสามารถเลือกเรียนหมวดวิชาเฉพาะด้านในกลุ่มวิชาเนื้อหาดนตรี ได้ถึง ๔ รูปแบบ คือ ๑) สายเน้นดนตรีไทย เอกเดี่ยวแบบกว้าง ๒) สายเน้นดนตรีไทย เอกเดี่ยวแบบลึก ๓) สายเน้นดนตรีตะวันตก เอกเดี่ยวแบบกว้าง และ ๔) สายเน้นดนตรีตะวันตก เอกเดี่ยวแบบลึก ทั้งนี้เป็นการสนองความต้องการคุณลักษณะของครูดนตรีที่สามารถไปประจำตามโรงเรียนได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งในขณะนั้นกรมสามัญศึกษา(เดิม) และ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (เดิม) ได้มีการขยายโรงเรียนลงไปในระดับท้องถิ่นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระดับมัธยมศึกษา มีการขยายโรงเรียนลงถึงระดับตำบล เมื่อเป็นเช่นนี้ โรงเรียนใหม่ที่สร้างขึ้นจะยังมีจำนวนครูไม่มาก โรงเรียนระดับตำบลและอำเภอสามารถมีครูดนตรีได้เพียงโรงเรียนละ ๑ คน ขณะที่โรงเรียนระดับจังหวัด หรือที่เรียกว่าโรงเรียนประจำจังหวัด มีครูดนตรีโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๒ คน ดังนั้นการผลิตครูดนตรี ใน ๔ รูปแบบดังกล่าวจึงสามารถแก้ปัญหาการขาดครูดนตรีที่สอนได้ทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก หรือ ครูดนตรีที่บางโรงเรียนต้องการครูเชี่ยวชาญความลึกเฉพาะทาง หลักสูตรนี้โดยภาพรวม ทางสายดนตรีไทยเอกเดี่ยวแบบลึกประสบความสำเร็จสูงสุด มีหลายโรงเรียนที่มีวงดนตรีไทยที่พัฒนาจนได้ระดับมาตรฐาน วิชาเอกดนตรีศึกษา ที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ (เดิม) ก็ต้องดำเนินการตามแนวคิดนี้ด้วย เนื่องจากการกำหนดไว้ในหลักสูตรกลางของสภากาแฟฝึกหัดครู แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดของการแบ่งหมวดวิชา ยังคงเป็นรูปแบบเดิมอยู่ คือ ทั้งหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาพื้นฐาน (ศึกษาทั่วไป) หมวดวิชาการศึกษาและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมวดวิชาเนื้อหาดนตรี และหมวดวิชาเลือกเสรี เช่นเดิม

ในปัจจุบันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แนวคิดของการผลิตครูดนตรีก็เปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิดของการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เปิดสอนหลักสูตรครู โดยใช้เวลา ๕ ปีการศึกษา ซึ่ง วิชาเอกดนตรีศึกษา ก็ได้รับการเปิดสอนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นอิสระมากขึ้น โดยไม่ต้องดำเนินการตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางอย่างที่เคยเป็นมา เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งมีอิสระดำเนินการภายใต้นโยบายของสภามหาวิทยาลัยของแต่ละแห่ง ดังนั้นหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ในแต่ละสถาบันการศึกษา จึงมีความหลากหลายในเชิงเนื้อหา แต่อยู่ในกรอบโครงสร้างตามข้อกำหนดของ สกอ. และ ตามข้อกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ซึ่งสาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ก็ยึดตามแนวคิดนี้เช่นกัน จะเห็นได้ว่าคุณภาพของการสอนโดยหลักใหญ่ๆ ของหลักสูตรครู ๕ ปี มี ๒ ด้านที่สำคัญ คือ ด้านวิชาชีพครู และ ด้าน

วิชาเฉพาะด้านกลุ่มเนื้อหาดนตรี ในส่วนของด้านวิชาชีพครูดำเนินการโดยกรรมการวิชาการของ คณะครุศาสตร์ ซึ่ง ก็มีเครือข่ายคณบดีคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นศูนย์กลางการกำหนดแนวคิด โดยมีคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุรนารี เป็นประธาน คณบดีคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์แต่ละแห่งสามารถจะยึดถือดำเนินการตามหรือไม่ก็ได้ แต่ที่ปรากฏให้เห็นก็คือคณบดีคณะครุศาสตร์-ศึกษาศาสตร์ ทุกสถาบันรับเอาแนวคิดการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพครูและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากำหนดไว้ในหลักสูตร สะท้อนถึงการไม่ได้ผลิตครูโดยลำพังอย่างโดดเดี่ยวเฉพาะสถาบัน แต่มีเครือข่ายของสถาบันเพื่อนร่วมวิชาชีพครู ในการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการกันเพื่อให้มีการประกันด้านคุณภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มี มาตรฐาน ส่วนการจัดรายวิชาและสัดส่วนของจำนวนหน่วยกิตของหมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่ม เนื้อหาดนตรี ขึ้นอยู่กับแนวคิดของนักวิชาการดนตรีศึกษาของแต่ละสถาบัน สะท้อนให้เห็นถึงการ ให้อิสระต่อสถาบันการศึกษาในการกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี ซึ่งนักวิชา ดนตรีศึกษาก็ต้องศึกษาและทำความเข้าใจสภาพสถานการณ์การพัฒนาวิชาดนตรีในท้องถิ่นไปด้วย อย่างสอดคล้องกัน

การสนองนโยบายในการผลิตครูดนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีปรัชญาในการจัดการเรียนการสอนที่สะท้อนถึงความ พยายามในการพัฒนาท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า “การอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” สาขาวิชาดนตรี ศึกษาจึงยึดแนวคิดนี้เป็นหลักในการจัดรายวิชาเนื้อหาดนตรีให้สนองตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย

จากผลของดำเนินงานมาตั้งแต่เริ่มมีการเปิดการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็น วิชาเอก เป็นต้นมา ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๒๑ จนถึง ปีการศึกษา ๒๕๕๓ การสอนดนตรีศึกษาใน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สะท้อนถึงแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) ได้ชัดเจน จากการนำวัฒนธรรมดนตรีในท้องถิ่นภาคอีสานทั้งตอนบนและตอนล่าง ที่ เป็นวัฒนธรรมดนตรีของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ มาใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรี โดยเฉพาะในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรีในชั้นประถมศึกษา หรือ การสอนดนตรีในชั้น มัธยมศึกษา ของสาขาวิชาดนตรีศึกษา ด้วยเหตุที่นักวิชาการดนตรีศึกษาเชื่อว่าการเรียนรู้ดนตรีใน วัฒนธรรมอื่นที่ห่างไกลออกไปต้องเริ่มด้วยวัฒนธรรมดนตรีของตนเองที่คุ้นเคยเป็นพื้นฐานก่อน เช่น จะเห็นได้ว่ามีทำนองเพลงพื้นบ้านอีสานที่เล็กๆ ของท้องถิ่นแถบนี้คุ้นเคย ถูกนำมาทำเป็น โน้ตเพลงในแบบฝึกหัดการฝึกเป่าเครื่องดนตรีเรคคอร์ด หรือ การขับร้องอื่นๆ เพื่อเป็นสื่อผ่าน การเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีสากลตะวันตกเบื้องต้น เผยแพร่กันกลุ่มครูผู้สอนวิชาดนตรีในท้องถิ่น

จากแนวคิดของการเป็นพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการสนองนโยบายการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ส่งผลที่สอดคล้องต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ และนโยบายการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) (เดิม) และกระทรวงวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวคิดส่งเสริมความภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยที่ สวช. ได้มีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในวิทยาลัยครู ตั้งแต่ก่อนมีการปฏิรูประบบราชการ จัดแบ่งส่วนราชการใหม่ โดยให้ย้าย สวช. จากเดิมที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งการดำเนินงานก็ใช้บุคลากรของวิทยาลัยครู โดยที่ สวช. ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ จนกระทั่งในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการตั้งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขึ้น ตามพระราชบัญญัติกระทรวงวัฒนธรรมไปแล้วก็ตาม แต่มหาวิทยาลัยราชภัฏก็ยังคงมีศูนย์วัฒนธรรมดำเนินงานด้านการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมต่อไป โดยเฉพาะวัฒนธรรมดนตรี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันให้เกิดสภาพแวดล้อมทางบรรยากาศของการพัฒนาการเรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีของท้องถิ่นของนักศึกษาครูดนตรี เป็นการวางรากฐานให้นักศึกษามีจิตสำนึกในการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีและ สร้างในเด็กนักเรียนที่ตนจะไปเป็นผู้สอนคนตรีนั่น ตระหนักในคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีของตน

แนวโน้มของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น

นักวิชาการดนตรีศึกษาภายนอก ได้ศึกษาและสรุปสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษาในประเทศที่ผ่านมา ว่า เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นในเชิงวิชาชีพครู ส่งผลให้ การเรียนการสอนด้านการปฏิบัติดนตรีไม่ได้รับการให้ความสำคัญ

จากข้อมูลที่น่าสนใจในประเด็นอนาคตภาพของสาขาวิชาดนตรีศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นการสะท้อนแนวคิดของความพยายามที่จะพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตความขาดแคลน โดยระดมสรรพสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถอำนวยความสะดวกดำเนินการไปได้เท่าที่จะทำได้ จากผลการดำเนินงานของสาขาวิชาดนตรีศึกษา ที่พยายามมีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่น ประกอบกับความสำเร็จจากการได้รับคัดเลือกเข้าเป็นหนึ่งในห้าของสถาบันการสอนครูดนตรี ตามโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ และจากจำนวนคณาจารย์ที่เพิ่มขึ้นเป็น ๑๒ คน จาก ๔ คน ภายใน ๑ ปีการศึกษา รวมทั้งการมีนโยบายที่ให้การสนับสนุนจากผู้บริหารสถาบัน และสภามหาวิทยาลัย ทำให้ภาพอนาคตที่ฉายออกมาจึงมีทิศทางเป็นไปได้มากขึ้น

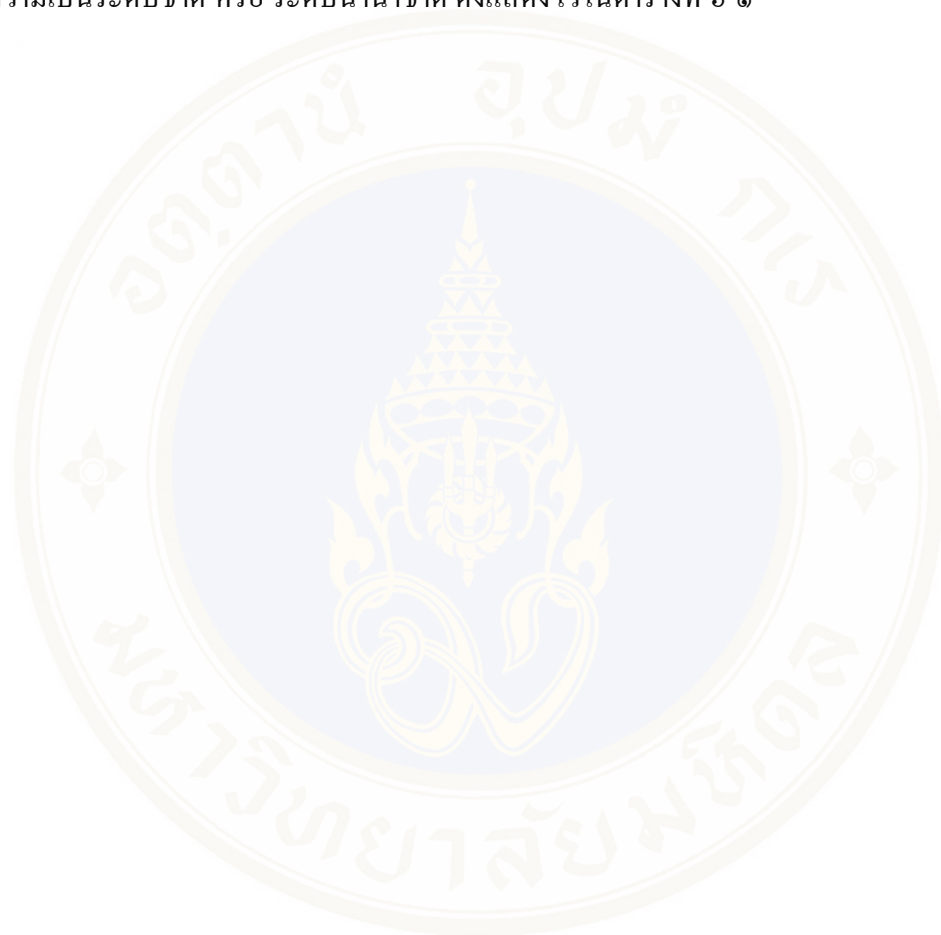
การมีแนวคิดในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคนตรีศึกษา มีผลหลายประการที่ตามมา แต่ประเด็นที่สำคัญก็คือ การได้นักเรียนที่มีความเข้าใจดนตรี มีพื้นฐานด้านดนตรีมาแล้ว และมีเจตคติที่ดีต่อดนตรี มาเป็นนักศึกษาในวิชาเอกดนตรีศึกษา ทำให้คุณภาพคนที่จะออกไปเป็นครูดนตรีในท้องถิ่นมีคุณลักษณะที่ดีตามที่ต้องการมากขึ้น

นิยามของคนตรีศึกษาที่เคยมีมาก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษา คือ การจัดการเรียนการสอนดนตรีที่จำกัดในระบบโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และสันทนาการ ให้รู้สึกชื่นชมและซาบซึ้งในเสียงดนตรี ส่งเสริมรสนิยมทางดนตรี ให้เห็นคุณค่าของดนตรี มีความรู้ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับดนตรีนาฏศิลป์ เปลี่ยนแปลงไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีความสัมพันธ์ไปสู่ความเป็นการศึกษาในระบบมากขึ้น ดนตรีศึกษาในระบบโรงเรียนมีส่วนช่วยเปิดโอกาสให้เด็กที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ทางดนตรีในโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกกรอบโรงเรียนสามารถเทียบโอนเป็นหน่วยกิตในระบบโรงเรียนได้

ดนตรีศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในความหมายที่เปลี่ยนไป คือ การที่เด็กในท้องถิ่นได้รับการจัดการศึกษาดนตรีอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นแบบแผน ตามการปฏิรูปการศึกษา และมีหลักสูตรที่ชัดเจน มีครูสอนดนตรีที่จบการศึกษาด้านดนตรีโดยตรง หรือสอนโดยศิลปินในท้องถิ่นที่ได้รับการยอมรับจากสังคม มีวิชาดนตรีที่ถูกจัดเป็นหน่วยกิตโดยเฉพาะอย่างชัดเจน กระบวนการเรียนรู้จะไม่มีการสอนดนตรีแบบพอมานๆ แบบที่สอนกันในวิชาพื้นฐานเหมือนเมื่อก่อนอีกต่อไป แต่มีการจัดรายวิชาเพิ่มเติมให้ตามที่เด็กต้องการ ครูดนตรีมีแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นหลักฐานในการสอนดนตรีอย่างมีหลักการ เด็กมีโอกาสได้เรียนดนตรีโดยเท่าเทียมกันมากขึ้น เด็กจะไม่ใช่ผู้ถูกคัดเลือกมาสอนดนตรีอีกต่อไป โดยเฉพาะครูที่ต้องการแต่เด็กเก่งๆ มาเป็นลูกศิษย์ ครูดนตรีสมัยใหม่จะต้องไม่เสียด้นที่เด็กที่อยากเล่นดนตรีแต่มีพัฒนาการช้า ครูดนตรีสมัยใหม่ต้องดูแลและสอนดนตรีให้ทุกคนที่อยากเรียน ไม่เลือกระดับความสามารถ ชนชั้น หรือฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ นักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ยังได้สะท้อนแนวคิดของการที่จะสร้างนักเรียนให้เก่ง มีศักยภาพทางด้านดนตรีสูง ต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของครูดนตรีในระดับที่สูงเช่นกัน ดังนั้นในการผลิตครูดนตรีจึงต้องเน้นลงไปที่การสร้างศักยภาพครูดนตรีเป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดของการวิธีสอนแบบมุ่งศักยภาพ (Competency-based teaching method)

นอกจากนี้ จากสภาพข้อจำกัดในการจัดการศึกษาดนตรีในท้องถิ่นที่จำเป็นต้องมีครูดนตรีจำนวนเพียง ๑ คน ต่อ ๑ โรงเรียน โรงเรียนระดับ สพฐ. จึงต้องการครูดนตรีที่มีศักยภาพในด้านกว้าง กล่าวคือครูดนตรีต้องมีความสามารถและมีความรู้ในการสอนดนตรีมากกว่า ๑ ประเภท และหากเป็นไปได้ ก็ควรต้องมีความสามารถด้านดนตรีพื้นเมืองด้วย

ดังนั้นเพื่อสนองแนวคิดการผลิตครุดนตรีให้ได้ตามความต้องการดังกล่าว ครุดนตรีจึงต้องได้รับการจัดหลักสูตรที่แตกต่างไปจากหลักสูตรอื่นที่เปิดสอนดนตรีที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความเป็นเลิศในระดับชาติและระดับนานาชาติ จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ประมวลออกมาเป็นตารางในการแสดงศักยภาพของครุดนตรีในท้องถิ่นพืงมี เมื่อเปรียบเทียบกับครุดนตรีที่มุ่งสอนเพื่อความเป็นระดับชาติ หรือ ระดับนานาชาติ ดังแสดงไว้ในตารางที่ ๖-๑

ตารางที่ ๖-๑

แสดงศักยภาพของครูดนตรีในท้องถิ่นที่มี เมื่อเปรียบเทียบกับครูดนตรีที่มุ่งสอนเพื่อความบันเทิงระดับชาติ หรือ ระดับนานาชาติ

ภูมิภาค	ศักยภาพของครูดนตรีในท้องถิ่นที่มี				ความเป็นเลิศระดับชาติ	ความเป็นเลิศระดับสากล หรือ นานาชาติ
	ภาคอีสาน	ภาคใต้	ภาคกลาง	ภาคเหนือ		
ความรู้ภาคทฤษฎีดนตรี	ตอนบน	ตอนล่าง			-	-
			ทฤษฎีดนตรีสากล ๑ ๒ ๓ (๔)		ทฤษฎีดนตรี ๑ ๒ ๓ ๔ หรือ ทฤษฎีดนตรีไทย ๑ ๒ ๓ ๔	ทฤษฎีดนตรีสากลเท่านั้น ๑ ๒ ๓ ๔
			ทฤษฎีดนตรีไทย ๑ ๒ ๓ (๔)			
ทักษะด้านดนตรีปฏิบัติ			ทฤษฎีดนตรีพื้นถิ่น ๑ ๒ (๓) (๔)			
			เครื่อง ขัปร้องและวงดนตรีสากล		เครื่อง ขัปร้องและวงดนตรีสากล	เครื่อง ขัปร้องและวงดนตรีสากล เท่านั้น
			เครื่อง ขัปร้อง และวงดนตรีไทย		เครื่อง ขัปร้อง และวงดนตรีไทย	-
ตัวอย่างประเภทดนตรี			เครื่อง ขัปร้อง และวงดนตรีพื้นถิ่น ทั้งแบบแผนและประยุกต์		-	-
	หมอลำ	เจริญ	โนรา	เพลงเหย่ย	คลาสสิก	คลาสสิก หรือ ฟ็อบ
	วงพิณ แคน ซอ	กันตรึม	หนังตะลุง	เพลงอีแซว	หรือดนตรีไทยสมัยนิยม	สแตนดาร์ด หรือ แจ๊ส
	วงโปงลาง	เพลงโคราช	โฟล์คซองปักษ์ใต้	เพลงพวงมาลัย	หรือ เป๊พาทย์ เครื่องสาย	
	ลูกทุ่งอีสาน	กันตรึมร็อค	เพลงสตริงภาษาถิ่นใต้	เพลงลูกทุ่งภาคกลาง	หรือ เป๊พาทย์ เครื่องสาย มโหรี	

จากตารางที่ ๖-๑ เป็นการแสดงถึงความหลากหลายที่ครูดนตรีที่จะต้องไปสอนดนตรีตามปรัชญาดนตรีศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูที่มีหลักสูตรที่กระจายรายวิชาในรูปแบบที่กว้างมาก ในภาคทฤษฎีดนตรี ต้องศึกษาองค์ความรู้และวรรณกรรมดนตรี ของดนตรีทั้ง ๓ ประเภท คือทั้งภาคทฤษฎีดนตรีสากล ไทย และ พื้นถิ่น ในขณะที่ผู้เรียนดนตรีที่หลักสูตรเน้นความลึกของความเป็นเลิศทั้งระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ ให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว ในส่วนภาคปฏิบัติดนตรี ครูดนตรีเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก็ต้องได้รับการส่งเสริมประสบการณ์การบรรเลงดนตรี ๓ ประเภทเช่นเดียวกัน ขณะที่การผลิตบัณฑิตดนตรีที่มุ่งความเป็นเลิศที่เน้นประสบการณ์การบรรเลงเพียงประเภทเดียว

การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ กับสาขาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านความแตกต่างของปรัชญาแนวคิดของนักวิชาการดนตรี

จากข้อมูลความเป็นมาที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ ๓ เมื่อวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นชื่อเดิมของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ จากนั้นมีการเปิดสอนวิชาดนตรีศึกษาเป็นวิชาเอกในระดับ ป.กศ. ชั้นสูง ขณะนั้น การดำเนินงานในระยะแรกเป็นไปในรูปของหมวดวิชาดนตรี-นาฏศิลป์ ในปีการศึกษาต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๑ เปลี่ยนเป็นการบริหารจัดการไปตามรูปแบบองค์กรวิทยาลัยครูของกรมการฝึกหัดครู ตามพระบัญญัติสภาการฝึกหัดครู พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่กำหนดให้มีหน่วยงานระดับคณะวิชา และภาควิชาในวิทยาลัยครู ดังนั้นหมวดวิชาดนตรี-นาฏศิลป์จึงปรับเปลี่ยนเป็น ภาควิชาดนตรีศึกษา สังกัดคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การดำเนินงานมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตครูดนตรี ตามภารกิจหลักของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในเวลานั้น โดยมีพัฒนาการดำเนินการจัดการเรียนการสอนปรับตัวไปตามสภาวะแวดล้อมของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คือ เปิดสอนครูดนตรี ตามนโยบายเร่งรัดการผลิตครู เมื่อประเทศมีประชากรมากขึ้น จำนวนโรงเรียนมากขึ้นในช่วงที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์เริ่มก่อตั้ง เมื่อเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๔ โครงการวางแผนครอบครัวของรัฐบาลก็ประสบผลสำเร็จ จำนวนเด็กในประเทศลดน้อยลง มีนโยบายให้ลดการผลิตครูและให้เปิดสอนสาขาอื่นๆ ที่ไม่ใช่สายครู จากนั้นวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ก็ลดการผลิตครูดนตรี และ เปิดสอนนักศึกษานุปริญญาศิลปศาสตร สาขาวิชาดนตรี และ ขยายการเปิดสอนดนตรีถึงระดับปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต แต่การสอนครูดนตรีก็ยังดำเนินการอยู่ ขณะเดียวกันองค์กรของกรมการฝึกหัดครูก็ปรับตัวเองด้วยการเสนอกฎหมายเพื่อนำไปสู่การ

ยกระดับเป็น สถาบันราชภัฏ ซึ่งต่อมาก็เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏใน พ.ศ. ๒๕๔๑ เมื่อวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์แล้ว ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษาเน้นการผลิตครูที่มีคุณภาพ จึงมีโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่เกิดขึ้น หลายมหาวิทยาลัย รวมทั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็ได้รับภารกิจนี้มาดำเนินการ และกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย มอบหมายให้คณะครุศาสตร์ดำเนินการประสานงานด้านการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ขณะนั้นการสอนครุคณตรียังดำเนินการโดยหลักๆ อยู่ที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เนื่องจากมีข้อขัดแย้งทางความคิดและแนวทางการสอนครุคณตรี จึงได้มีการแยกตัวของคณาจารย์กลุ่มหนึ่งออกมาจากคณะมนุษยศาสตร์ฯ มาสังกัดคณะครุศาสตร์ เพื่อจัดตั้งเป็นสาขาวิชาคณตรีศึกษาเพื่อดำเนินการภารกิจสอนครุคณตรีให้ต่อเนื่องและพัฒนาต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ในอดีตก่อนการเปลี่ยนแปลงเป็นมหาวิทยาลัยนั้น คณาจารย์คณตรีมีทิศทางเป้าหมายการดำเนินไปในทางเดียวกันมาโดยตลอด กล่าวคือ ในช่วงเริ่มแรก การเปิดสอนมีเพียงการผลิตครุคณตรีเพียงด้านเดียว ดังนั้นคณาจารย์ทุกคนก็มุ่งศึกษาค้นคว้าวิชาเนื้อหา วิธีสอน และ กำหนดแนวคิดในการพัฒนานักศึกษาครูให้ได้รับประสบการณ์ที่มากขึ้น เห็นได้จากการที่ มีความเห็นชอบร่วมกันในการไปสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อขอความร่วมมือเป็นโรงเรียนสาธิตการสอนคณตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ เพื่อให้ นักศึกษาครุคณตรีได้รับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยเฉพาะ จากนั้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ เมื่อกรมการฝึกหัดครูกำหนดนโยบายลดการผลิตครูลง โดยได้ขยายการเปิดสอนสาขาวิชาอื่นให้มากขึ้น คณาจารย์ภาควิชาคณตรีเริ่มมีทิศทางและแนวคิดที่แตกต่าง ส่วนหนึ่งของคณาจารย์เห็นชอบให้เน้นการสอนขยายออกไปในทางศิลปศาสตร์ให้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ยังมีส่วนหนึ่งยังเห็นชอบในการเน้นการสอนครุคณตรี แต่ด้วยกระแสค่านิยมของการเรียนการสอนสาขาอื่นๆ มีมากขึ้น การสอนครุคณตรีอยู่ในสภาพที่ด้อยลงมาก นักศึกษาครุคณตรีเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องกลายเป็นกลุ่มที่เข้าเรียนในฐานะกลุ่มพวกร ในวิชาเดียวกันกับกลุ่มศิลปศาสตร์ การคัดเลือกนักเรียนผู้มีฝีมือทางด้านการปฏิบัติคณตรีที่ดี ก็จะคัดเพื่อเข้าเรียนในสายศิลปศาสตร์เป็นอันดับแรก ส่วนผู้สอบเข้าเรียนศิลปศาสตร์คณตรีไม่ได้เนื่องจากฝีมือการบรรเลงไม่ดี ถูกกำหนดให้เข้าในโปรแกรมสายครุคณตรี หรือ เมื่อมีนโยบายจากมหาวิทยาลัยให้รับผู้สมัครทั้งหมดเข้าศึกษาต่อ เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ด้อยฝีมือก็ถูกกำหนดให้ไปเรียนโปรแกรมในสายครุหรือครุศาสตร์ ต่อมาคณะครุศาสตร์ได้ร้องขอความร่วมมือ เพื่อขอให้ช่วยสอนนักศึกษาเอกคณตรีศึกษาซึ่งเป็นสายครุที่คณะครุศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบการผลิตครูอยู่นั้น และได้รับการปฏิเสธนักวิชาการคณตรีบางท่าน แต่คณาจารย์บางส่วนยังคงเปิดดำเนินการสอนนักศึกษาสายครุต่อไป เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดในการดำเนินการแยกเป็น ๒ ขั้ว อย่างชัดเจน ระหว่าง

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตครุดนตรี กับ แนวคิดของการจัดการเรียนการสอน นักศึกษาดนตรีออกไปทำงานด้านดนตรีอาชีพ จากเหตุการณ์นี้เมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีการปรับปรุงและจัดระเบียบองค์กรภายในใหม่ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ จึงได้ย้ายข้าราชการที่เป็นคณาจารย์กลุ่มที่มีแนวคิดนิยมในการสอนครุดนตรี มาสังกัดคณะครุศาสตร์ พร้อมจัดสิ่งจำเป็นที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานให้เพื่อบำบัดการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาสาขาวิชาในเวลาต่อมา จึงเห็นได้ว่าโอกาสที่ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยจะแก้ไขปัญหาคอขวดดังกล่าว นั้น เป็นภาวะที่เหมาะสมพอดีในช่วงของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์กรภายในมหาวิทยาลัย และประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการผลิตครูคุณภาพ อีกทั้งเป็นช่วงที่มีกระแสความเคลื่อนไหวในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรแกนกลางครุศาสตรบัณฑิต เอกศิลปกรรม ไปสู่การพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ของสถาบันแห่งนี้ให้แตกต่างไปจากสถาบันอื่น

ภาพสะท้อนของแนวคิดการสร้างงานดนตรีออกมานั้นมีความเหมือนกัน ทั้ง นักวิชาการดนตรีคณะมนุษยศาสตร์ฯ และคณะครุศาสตร์ ได้สะท้อนแนวคิดงานดนตรีโดยรวมที่ เน้นความนิยมในปรัชญาแบบพหุวัฒนธรรมประชานิยม (Multicultural populism) ของการสร้างงาน ดนตรีในระดับดนตรีเพื่อการพาณิชย์ ดนตรีสมัยนิยม และดนตรีลูกผสมของวัฒนธรรมดนตรี ท้องถิ่นภูมิภาคเพื่อให้คนในระดับทั่วไปฟัง เป็นลักษณะของแนวคิดการสร้างงานที่ มุ่งสนองความต้องการของสังคมผู้ฟังทั่วไป แนวคิดดังกล่าวนี้สืบทอดมายาวนานตั้งแต่ครั้งที่เริ่มเปิดการเรียน การสอนดนตรีในสถาบันวิทยาลัยครูเป็นครั้งแรกโดยเฉพาะที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แม้ว่า อาจารย์ผู้สอนทางด้านดนตรีตะวันตกและดนตรีไทยในยุคเริ่มต้นได้เน้นดนตรีศิลป์เป็นอย่างมากก็ ตาม แต่นักศึกษาที่ไปเข้าเรียนต่างไม่มีการปรับแนวคิดไปจากเดิมแต่อย่างใด ต่างมุ่งเล่นดนตรีที่เป็น ลักษณะดนตรีพาณิชย์และสมัยนิยม เพื่อหาทางผันตนเองให้สามารถเข้าไปเล่นดนตรีเพื่อหารายได้ พิเศษขณะที่อยู่ระหว่างการศึกา เมื่อสำเร็จการศึกษาออกมา ก็ยังคงยึดติดแนวคิดค่านิยมดนตรี เพื่อ การพาณิชย์ ดนตรีสมัยนิยมมาโดยตลอด เมื่อออกมาเป็นอาจารย์สอนดนตรีอยู่ตามวิทยาลัยครูต่างๆ ทั่วประเทศก็ยังคงสืบเนื่องแนวความคิดเดิมนั้น สำหรับกรณีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์โดยเฉพาะการ เรียนการสอนดนตรีตะวันตก ก็มีเหล่าอาจารย์ดั้งเดิม ที่ทำการสอนได้จบจากวิทยาลัยครูบ้าน สมเด็จเจ้าพระยามาเป็นอาจารย์ ดังนั้นแนวคิดการทำดนตรีเพื่อความเป็นประชานิยม ก็ยังคงสืบเนื่อง แต่ก็มีอาจารย์บางท่านมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคิดนี้ออกไปในทางดนตรีแบบแผน ตะวันตกที่ถูกต้อง แต่ไม่สามารถทานกระแสค่านิยมดังกล่าวได้ ยิ่งต่อมาอาจารย์รุ่นหลังๆ ยิ่งสนอง แนวคิดประชานิยมที่เข้มข้นมากขึ้น ในภายหลังต่อมา กระแสการปรับเปลี่ยน (Adaptation) ใน วัฒนธรรมดนตรีพื้นถิ่นเพื่อมุ่งหวังความนิยมจากสังคมมีมากขึ้น ดังตัวอย่างเช่นปรากฏการณ์ของ

การปรับเปลี่ยนในดนตรีหมอลำซิ่ง และกันตรึมร็อก ก็ยังส่งผลให้มีการผสมผสานแนวคิดพหุวัฒนธรรม เข้ากับประชานิยมมากขึ้น ประกอบกับโอกาสของการแสดงดนตรีที่เป็นดนตรีศิลป์ที่ลดน้อยลง เนื่องจากไม่มีผู้ฟังในท้องถิ่นที่เข้าใจดนตรีศิลป์ ก็ยังเพิ่มค่านิยมการมีแนวคิดดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านนักศึกษา

เมื่อได้แยกตัวออกมาจากคณะมนุษยศาสตร์ฯ แล้ว ในช่วงแรกนั้นเป็นช่วงที่สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์มีความขาดแคลนเกือบทุกด้าน ขณะที่การสอนดนตรีสายศิลปศาสตร์ที่คณะมนุษยศาสตร์ฯ นั้น ยังคงดำเนินการต่อเนื่องจากฐานศักยภาพเดิม แม้ว่าคณาจารย์จำนวนหนึ่งจะแยกตัวออกไปก็ตาม และมหาวิทยาลัยยังได้จัดสรรอัตรากำลังคนผ่านทางการบริหารจัดการของคณะมนุษยศาสตร์ฯ เพิ่มอัตรากำลังของคณาจารย์ให้มากขึ้น อีกทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องดนตรี ที่เคยสั่งสมมาก็ยังได้รับงบประมาณจัดซื้อเพิ่มเติม

จากความขาดแคลนในช่วงแรกของกลุ่มสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ ส่งผลต่อการจัดการเรียนสอนเป็นอย่างมาก แต่นักวิชาการดนตรีศึกษาก็มีความพยายามในการปรับปรุงสถานที่เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ทั้งวิชาทฤษฎีและปฏิบัติดนตรี อย่างไรก็ตามยังมีความสมบูรณ์ที่ไม่เพียงพอในการดำเนินการเรียนการสอนโดยเฉพาะวิชาการปฏิบัติดนตรี ในระหว่างนี้เป็นช่วง ๒ ปีการศึกษาแรก (ปีการศึกษา ๒๕๔๙-๒๕๕๐) หลังจากแยกตัว จำนวนนักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ทั้งสองคณะวิชายังคงมีจำนวนผู้สมัครที่แตกต่างกันไม่มากนัก ปรากฏจนเข้าปีการศึกษา ๒๕๕๒ จำนวนนักศึกษาคณะครุศาสตร์จึงมีจำนวนเพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนผู้สมัครเข้าเรียนที่คณะมนุษยศาสตร์ฯ มีจำนวนน้อยลงเป็นอย่างมาก

ข้อมูลในตอนนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า จำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการที่นักวิชาการดนตรีศึกษาได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนในเครือข่าย จัดอบรมสัมมนาครูดนตรีประจำการทุกภาคการศึกษา ประกอบกับสังคมทั่วไปในท้องถิ่นได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมวิชาชีพครู เปิดรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ใหม่และให้ทุนการศึกษาพร้อมกับให้เข้าทำงานได้ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษา

ในขณะเดียวกันนั้นในปีการศึกษา ๒๕๕๒ สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็ได้รับคัดเลือกเป็นสถาบันหนึ่งในห้าสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ในการเปิดสอนครุดนตรี ตามโครงการบริหารครุพันธุ์ใหม่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งจะเป็นสถาบันที่นักศึกษาคณะครุศาสตร์ทุกคนที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๓ จะได้รับทุน

สนับสนุนในการศึกษา ดังนั้นจำนวนนักเรียนในท้องถิ่นจากที่เคยไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ภูมิภาคอื่น ก็หันกลับมาสมัครเข้าเรียนในท้องถิ่นกันมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนผู้สมัครมีจำนวนสูงขึ้น ดังที่กล่าวมาแล้ว

การวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

ภารกิจการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติดนตรีของทั้งสองคณะวิชา ระหว่างคณะครุศาสตร์กับคณะมนุษยศาสตร์ฯ ไม่แตกต่างกัน สภาพการสอนวิชาทฤษฎีดนตรี แม้ว่าหลักสูตรในสายครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา มีการปรับปรุงเนื้อหา และรายวิชาก็ตาม แต่ความมุ่งหมายยังคงเดิมและเหมือนกับคณะมนุษยศาสตร์ฯ กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจและมีความรู้ทฤษฎีดนตรีซึ่งเป็นองค์ความรู้หลักของวิชาดนตรี ซึ่งผู้ที่จะไปเป็นบัณฑิตทางดนตรี ต้องรู้ต้องเข้าใจ ไม่ใช่เนื้อหาที่นำไปใช้สอนนักเรียนชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่เป็นเนื้อหาองค์ความรู้ดนตรีชั้นสูงที่นักวิชาการดนตรีในอนาคตพึงรู้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ คณะอาจารย์กลุ่มที่แยกตัวออกมาสอนดนตรีศึกษาที่คณะครุศาสตร์เองก็เคยร่วมงานประชุมสัมมนาวิชาการพัฒนาการสอนทฤษฎีดนตรีกับคณาจารย์ทางคณะมนุษยศาสตร์มาก่อน ดังที่มีการจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการตามมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ เป็นระยะทุกปีการศึกษา มีการจัดประชุมสัมมนาหมุนเวียนกัน และคณาจารย์นักวิชาการดนตรี จากมหาวิทยาลัยราชภัฏด้วยกันหลายแห่งก็เป็นผู้เข้าร่วมการประชุมสัมมนา จากการที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์ที่เป็นผู้ตรวจสอบหลักสูตร เป็นผู้วิพากษ์หลักสูตรให้กับทั้ง ๒ คณะวิชาของสถาบันแห่งนี้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ อีกหลายแห่ง อีกทั้งเคยเป็นวิทยากรในการสัมมนา ที่นักวิชาการดนตรีจากทั้ง ๒ คณะวิชานี้เป็นผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาด้วย ดังนั้นจึงสามารถประมวลประสบการณ์ที่เคยรับรู้มาแล้ว กับ ข้อมูลในเอกสารหลักสูตรแล้ววิเคราะห์ได้ว่าแนวทางการกำหนดประเด็นของเนื้อหาวิชามีความคล้ายคลึงกันและมีความเป็นสากลหรือเหมือนกับสถาบันอุดมศึกษาแห่งอื่นๆ ที่เปิดสอนดนตรี การจัดการเรียนการสอนดำเนินการจากง่ายไปหายาก ในทางดนตรีสากล ส่วนใหญ่เน้นเนื้อหาดนตรีโพลีโทนอล การสอนเคาน์เตอร์พอยท์เริ่มที่เคาน์เตอร์พอยท์สควอรัชที่ ๑๘ หรือ เคาน์เตอร์พอยท์แบบของ บาค ทฤษฎีดนตรีประยุกต์ ก็จะมีรายวิชาการเรียงเรียงเสียงประสานให้กับวงดนตรีแบบต่างๆ ด้านประวัติดนตรียังคงเป็นประวัติดนตรีโดยสังเขป แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอนละรายวิชา คือสมัยโบราณถึงดนตรีสมัยเรอเนซองซ์ และ ดนตรีสมัยบาโรกถึงดนตรีสมัยใหม่ ทางด้านทฤษฎีดนตรีไทย มีการสอนประวัติดนตรีไทย ระบบเสียงในดนตรีไทย การปรับวงดนตรีไทย และวรรณกรรมเพลงไทย เป็นต้น

ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติดนตรี ผู้สอนส่วนใหญ่นิยมให้นักศึกษามารับบทฝึก และบทเพลง เพื่อนำไปฝึก โดยกำหนดให้มาพบเป็นระยะ เมื่อนักศึกษามาพบก็จะให้คำแนะนำในการบรรเลงเพื่อไปฝึกฝนต่อไป นักศึกษามีโอกาสพบอาจารย์ไม่บ่อยนัก เฉลี่ยภาคเรียนละ ๑-๒ ครั้ง ความถี่ในการฝึกนั้น นักศึกษามีความสามารถในระดับที่ดีเป็นเพียงบางคน แต่ส่วนใหญ่ฝีมือการบรรเลง หากจะประเมินเอาความเป็นเลิศระดับชาติ ก็ยังจัดว่าไม่น่าพอใจ แต่หากจะประเมินว่ามีความสามารถในการร่วมบรรเลงรวมวงได้ในระดับหนึ่ง ก็สามารถตัดสินได้ว่าเพียงพอในระดับนั้น ซึ่งก็จัดว่ายังสามารถทำกิจกรรมดนตรีออกมาได้ในระดับที่ดี ที่เป็นเช่นนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในระบบการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์นั้น ในรายวิชาปฏิบัติดนตรีถูกกำหนดให้เป็นรายวิชา ๑ ชั้นเรียน เช่นเดียวกับรายวิชาภาคทฤษฎี ไม่ว่าจะมึ้นักศึกษามากหรือน้อยก็ตาม ซึ่งได้จัดเวลาการสอนโดยวางลงในเวลาเท่าจำนวนคาบที่ระบุตามระบบจำนวนหน่วยกิต เช่น รายวิชาปฏิบัติดนตรี ๒ หน่วยกิต ก็จะจัดเวลาการสอนให้เป็น ๔ คาบ ในหนึ่งสัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ นักศึกษาที่เรียนวิชาปฏิบัติในรายวิชาเดียวกันทั้งชั้นเรียน มีเวลาพบอาจารย์ผู้สอนเพียงในช่วง ๔ คาบนี้เท่านั้น หากจะจัดให้นักศึกษาเข้ารับการสอนคนละ ๑ คาบต่อสัปดาห์ อาจารย์สามารถสอนนักศึกษาได้เพียง ๔ คน ต่อหนึ่งสัปดาห์ แต่ระบบของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กำหนดให้หนึ่งชั้นเรียนต้องมีนักศึกษาไม่น้อยกว่า ๓๐ คน ดังนั้น ในรายวิชาปฏิบัติดนตรี ๑ รายวิชา ต้องมีนักศึกษาไม่น้อยกว่า ๓๐ คน จึงเป็นไปได้ที่อาจารย์ผู้สอนจะสอนปฏิบัติดนตรีให้นักศึกษา คนละ ๑ คาบ ต่อสัปดาห์ได้ อาจารย์ผู้สอนที่ไม่ค่อยมีเวลา คือเป็นผู้ที่อาจมีตำแหน่งทางการบริหารด้านอื่นๆ จึงแก้ไขปัญหการสอนดนตรีปฏิบัติด้วยการมอบบทฝึกและบทเพลงให้นักศึกษาไปฝึกเอง และมาบรรเลงให้ดูเมื่อเล่นได้จบเพลง อาจารย์ก็จะมอบบทเพลงในระดับสูงขึ้นให้ฝึกต่อไป ส่วนอาจารย์ผู้สอนบางท่านที่มีเวลานอกตารางเวลาการสอน ก็จะใช้เวลานอกการสอนมาสอนปฏิบัติให้นักศึกษาเป็นเวลาพิเศษโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษแต่อย่างใด คุณภาพการปฏิบัติดนตรีของนักศึกษาที่ยังอยู่ในระดับที่เพียงพอในการบรรเลงรวมวง จึงมาจากผลงานอาจารย์เหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงในมหาวิทยาลัยราชภัฏตามท้องถิ่นชนบททั่วไปที่เปิดสอนดนตรีเท่านั้น ยังพบว่าครูสอนดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ยังคงปฏิบัติตามแบบที่กล่าวมานี้ คือเมื่อถึงเวลาเลิกเรียนก็จะนัดนักเรียนที่เล่นดนตรีในวงดนตรีมาสอนหรือซ้อมดนตรีในช่วงหลังเวลาเลิกเรียนทุกวันโดยไม่ได้รับค่าจ้างเพิ่มเติม การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปลูกฝังให้นักศึกษาคูดนตรีได้ตระหนักว่า ค่านิยมการสอนดนตรีปฏิบัติในโรงเรียนในชนบทท้องถิ่น ครูดนตรีต้องอุทิศเวลาการสอนหลังเลิกเรียนหรือนอกเวลา การเรียนดนตรีของเด็กเยาวชนในท้องถิ่นจึงจะเจริญพัฒนา และเป็นเรื่องที่ควรทำ ซึ่งนักศึกษาคูได้รับตัวอย่างจากอาจารย์ผู้สอนดนตรีปฏิบัติผู้เสียสละเวลาว่างของตน ที่นั้้นนักศึกษามาเรียนนอกเวลา ได้เป็นอย่างดี เมื่อสอบถาม

ทักษะด้านนี้กับนักศึกษาครุดนตรีที่มีประสบการณ์ดังกล่าวก็จะไม่ปฏิเสธการเข้าทำงานสอนดนตรีให้กับเด็กในโรงเรียนท้องถิ่นชนบท ซึ่งต่างจากครุดนตรีที่จบการศึกษาจากภูมิภาคส่วนกลางหรือเมืองใหญ่ ที่ได้รับประสบการณ์ของค่านิยมที่มีแนวคิดในเรื่องการมองความสำคัญของค่าสอนในอัตราสูงเป็นหลัก แล้วปฏิเสธการออกมาทำงานเสียสละเป็นครุดนตรีในท้องถิ่นชนบทเช่นนี้

ทั้ง ๒ คณะวิชา มีการจัดแสดงผลงานทางด้านการปฏิบัติดนตรีในรูปของการแสดงเดี่ยว และกลุ่ม ในทุกปลายภาคเรียน คณาจารย์ที่สอนจะมาเป็นผู้ให้คะแนนประเมินผล การจัดแสดงส่วนมากอยู่ในรูปของรายวิชามีหน่วยกิตกำหนด เป็นรายวิชาที่เป็นวิชาบังคับของหลักสูตร ที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียน ต้องแสดง สถานที่แสดงนั้นในฝั่งของคณะครุศาสตร์ สามารถใช้สถานที่หอประชุมของศูนย์วัฒนธรรม จัดการแสดงได้ เป็นหอประชุมที่มีคุณภาพด้านสวนศาสตร์ที่เพียงพอต่อการจัดแสดงดนตรี ส่วนของคณะมนุษยศาสตร์ฯ จัดการแสดงในห้องประชุมของอาคารดนตรีศิลป์ และนาฏศิลป์ ซึ่งสถานที่ที่มีคุณภาพเพียงพอต่อการจัดแสดงเช่นกัน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านอาคารสถานที่

เมื่อมีการแยกตัวออกมาสิ่งที่เป็นปัญหาของสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์มากที่สุดคือสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ขณะที่คณะมนุษยศาสตร์ฯ มีอาคารเฉพาะทางที่สร้างขึ้นโดยออกแบบมาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีโดยเฉพาะ มีการจัดห้องซ้อมรวมวงทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ มีการเก็บเสียงที่ดีเนื่องจากได้รับการพัฒนาปรับปรุงมาโดยตลอด จากสภาพของความพยายามในการดำเนินการด้วยตนเองในคณะครุศาสตร์ ทำให้สาขาวิชาดนตรีศึกษาต้องมีการปรับปรุงตัวอาคารของคณะครุศาสตร์ให้เป็นห้องซ้อมดนตรี และขยายต่อเติมชั้นของอาคารขึ้นไปจากเดิมเป็นอาคาร ๓ ชั้น โดยต่อเติมเป็นอาคาร ๔ ชั้น เพื่อสร้างเป็นห้องเรียนสำหรับนักศึกษา ๔๐ คนต่อ ๑ ห้องเรียน ได้จำนวนห้องเรียนเพิ่มขึ้นอีก ๔ ห้องเรียน ส่วนห้องซ้อมรวมวง ได้ใช้พื้นที่ที่เคยต่อเติมไว้ด้านหลังอาคารคณะครุศาสตร์ ซึ่งก็ยังไม่สามารถควบคุมปริมาณเสียงที่ออกมารบกวนภายนอกได้ จากลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ความสะดวกในการซ้อมของนักศึกษาลดลง ทั้งการปฏิบัติรวมวง และการปฏิบัติเครื่องเดี่ยว ที่มีเสียงค่อนข้างดัง เช่นเครื่องเป่ากลุ่มแซ็กโซโฟน หรือทรัมเป็ต แต่ที่นักศึกษาสามารถฝึกซ้อมได้โดยไม่จำกัดก็คือกีตาร์ทั้งประเภทคลาสสิกและไฟฟ้า รวมทั้งขลุ่ยเรคอร์ดอร์ ส่วนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง ซ้อมปฏิบัติรวมวงที่ชั้น ๔ ของตัวอาคาร จึงไม่เป็นที่รบกวนมากนัก แต่มีการแก้ปัญหาโดยการให้นักศึกษามาซ้อมในเวลาหลังเลิกเรียนไปแล้วซึ่งนอกจากไม่เป็นที่รบกวนนักศึกษาสาขาวิชาอื่นๆ ในเวลากลางวันแล้วยังเป็นเวลาที่นักศึกษามีเวลาว่างที่จะนำมาใช้ช่วงเวลานี้ทำการซ้อมได้ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถ

วิเคราะห์ได้ว่า ในการปรับปรุงอาคารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาดนตรีนั้น ในส่วนของการเรียนการสอนวิชาทฤษฎีดนตรีจะไม่ค่อยเกิดปัญหามากนักนอกจากห้องเรียน ที่ยังไม่ได้รับการติดตั้งเครื่องปรับอากาศ แต่สำหรับการปรับปรุงเพื่อให้อาคารคณะครุศาสตร์สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนรายวิชากลุ่มดนตรีปฏิบัติ นั้น เป็นการปรับปรุงไปด้วยความเร่งด่วน และขาดงบประมาณที่เพียงพอที่จะสามารถปรับปรุงให้สมบูรณ์แบบมากที่สุดได้ เป็นการจัดทำเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาโครงสร้างของอาคารแล้ว ในอนาคตหากสาขาวิชาดนตรีศึกษา และคณะครุศาสตร์ สามารถจัดหางบประมาณที่เพียงพอ และมีการออกแบบที่ดี ก็จะสามารถปรับปรุงอาคารดังกล่าวให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ปัญหาเรื่องการควบคุมเสียงรบกวน และ ระบบการปรับอากาศ ถ้าหากแก้ปัญหา ๒ เรื่องนี้ได้ อาคารคณะครุศาสตร์ก็จะป็นอาคารที่ใช้สอนดนตรีที่ดีได้ ซึ่งลักษณะแบบนี้ก็มีการดำเนินโดยทั่วไปกับโรงเรียนดนตรีเอกชนที่ปรับปรุงต่อเติมออกแบบให้เข้ากับสภาพของอาคารศูนย์การค้าที่โรงเรียนไปเปิดทำการสอน หรืออาคารพาณิชย์ จนสามารถใช้เป็นโรงเรียนสอนดนตรีเอกชนได้ หลายแห่งมาแล้ว

จากประเด็นที่วิเคราะห์แนวคิดและศักยภาพของนักวิชาดนตรีศึกษาและสาขาวิชาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สามารถสรุปเป็นตารางแสดงการเปรียบเทียบกับสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของสถาบันแห่งเดียวกันในตารางที่ ๖-๒ ดังนี้

ตารางที่ ๖-๒

แสดงการเปรียบเทียบศักยภาพสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ กับ

สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สาขาวิชา/คณะวิชา ประเด็นการเปรียบเทียบ	สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์	สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์
ด้านแนวคิดของนักวิชาการ ดนตรี	๑. มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อ การผลิตครูดนตรี ๒. มีแนวคิดในการสร้างงาน ดนตรีเป็นแบบพหุวัฒนธรรม ประชานิยม ๓. ยอมรับปรัชญาการจัด การศึกษาเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น	๑. มุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อ ผลิตนักดนตรีอาชีพ ๒. มีแนวคิดในการสร้างงาน ดนตรีเป็นแบบพหุวัฒนธรรม ประชานิยม ๓. ยอมรับปรัชญาการจัด การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ด้านบุคลากร	๑. ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ อาจารย์ผู้สอนหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาดนตรี มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๑ คน ประกอบด้วย อาจารย์ ประจำ ๖ คน และอาจารย์อัตรา จ้าง ๕ คน ๒. อาจารย์ผู้สอนวิชาชีพครู เป็นอาจารย์ในสังกัดคณะครุ ศาสตร์ ทุกสาขาวิชา	๑. ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ อาจารย์ผู้สอนหมวดวิชาเฉพาะ ด้านดนตรีจำนวนทั้งสิ้น ๕ คน ประกอบด้วยอาจารย์ประจำ จำนวน ๔ คน อาจารย์อัตราจ้าง ๓ คน และ อาจารย์พิเศษ ๒ คน
ด้านนักศึกษา	๑. นักศึกษาสมัครเข้าเรียนมี จำนวนมาก ได้รับการแนะแนว จากครูสอนดนตรีจากโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา สอบผ่านการ คัดเลือกในปีการศึกษา ๒๕๕๓ จำนวน ๕๐ คน	๑. ในปีการศึกษา ๒๕๕๓ สามารถรับนักศึกษาจำนวน ๓๐ คน ที่สามารถสอบผ่านเกณฑ์ ของสาขาวิชา

ตารางที่ ๖-๒

แสดงการเปรียบเทียบศักยภาพสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ กับ

สาขาวิชาดนตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ต่อ)

สาขาวิชา/คณะวิชา ประเด็นการเปรียบเทียบ	สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์	สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์
ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน	๑. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปีการศึกษา โครงสร้างหลักสูตร รวม ๑๖๘ หน่วยกิต ประกอบด้วย -หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต -หมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาชีพครู ๕๒ หน่วยกิต -หมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาดนตรี ๘๑ หน่วยกิต -หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต ๒. ระบบการสอนรายวิชา ปฏิบัติจัดเป็นแบบชั้นเรียน แต่ผู้สอนต้องให้นักศึกษามาเรียนเป็นรายบุคคลโดยไม่ถูกนำไปคิดเป็นภาระงาน	๑. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ๔ ปีการศึกษา โครงสร้างหลักสูตร รวม ๑๒๕ หน่วยกิต ประกอบด้วย -หมวดวิชาศึกษาทั่วไป ๓๖ หน่วยกิต -หมวดวิชาเฉพาะด้านดนตรี ๘๖ หน่วยกิต -วิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ๙ หน่วยกิต ๒. ระบบการสอนรายวิชา ปฏิบัติจัดเป็นแบบชั้นเรียน แต่ผู้สอนต้องให้นักศึกษามาเรียนเป็นรายบุคคลโดยไม่ถูกนำไปคิดเป็นภาระงาน
ด้านอาคารสถานที่	๑. สถานที่ใช้จัดการเรียนการสอนใช้พื้นที่อาคารของคณะครุศาสตร์ ต้องปรับปรุงให้เป็นสถานที่ใช้สอนดนตรี การสอนรายวิชาชีพครูใช้พื้นที่ในห้องเรียนปกติของคณะครุศาสตร์ ส่วนรายวิชาหมวด	๑. มีอาคารที่ออกแบบเพื่อจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี ส่วนรายวิชาศึกษาทั่วไป นักศึกษาไปเรียนที่อาคารเรียนรวม ๒. การแสดงดนตรีจัดในห้องสำหรับแสดงดนตรีในอาคาร

สาขาวิชา/คณะวิชา ประเด็นการเปรียบเทียบ	สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์	สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์
ด้านอาคารสถานที่ (ต่อ)	ศึกษาทั่วไป นักศึกษาไปเรียนที่ อาคารเรียนรวม ๒. การแสดงดนตรีใช้อาคาร หอประชุมของสำนัก วัฒนธรรมบุรีรัมย์	ดนตรี
ห้องสมุดดนตรีและแหล่ง การศึกษาค้นคว้า	ไม่มีห้องสมุดดนตรี แต่ นักศึกษา และนักวิชาการดนตรี ไปใช้หนังสือและตำราดนตรีที่ จัดให้ไว้ในหอสมุดกลาง	ไม่มีห้องสมุดดนตรี แต่ นักศึกษา และนักวิชาการดนตรี ไปใช้หนังสือและตำราดนตรีที่ จัดให้ไว้ในหอสมุดกลาง

จากตารางที่ ๖-๒ จะเห็นได้ว่าการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความเหมือน ของทั้งสองสาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรี ที่อยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เดียวกัน โดยที่สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ฯ เป็นหน่วยงานที่เกิดขึ้นก่อนตั้งแต่เมื่อครั้งสถาบันแห่งนี้ยังเป็นวิทยาลัยครู มีการสืบทอดประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนมาเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มนักวิชาดนตรีศึกษาส่วนหนึ่งได้แยกตัวออกมาตั้งเป็นสาขาวิชาใหม่ ภายใต้บริบทการบริหารจัดการของคณะครุศาสตร์ และ กระแสนโยบายของโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ จึงมีประเด็นของการดำเนินงานที่แตกต่างออกไป ในประเด็นที่แตกต่างได้แก่ ด้านแนวคิดการผลิตบัณฑิตด้านสาขาอาชีพ ด้านบุคลากร ด้านจำนวนนักศึกษา และ อาคารสถานที่ ส่วนในประเด็นที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันน้อยที่สุด ได้แก่ แนวคิดในการส่งเสริมรสนิยมดนตรีที่เป็นแบบพหุวัฒนธรรมประชานิยม หลักสูตรในส่วนของเนื้อหาวิชาเฉพาะด้านดนตรี การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีปฏิบัติ และ การใช้แหล่งการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราในหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยเดียวกัน

บทที่ ๗

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง คนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ อาศัยระเบียบวิธีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา ซึ่งข้อมูลในการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และ การสังเกต จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษา นำมาเสนอ เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพโดยรวม ของการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในประเทศไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรี ศึกษาบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการคนตรีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรี และ ศึกษาการผลิตครูคนตรี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากนั้นผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการนำเสนอ มาวิเคราะห์และตีความเพื่ออธิบายภาพสะท้อนของแนวคิดด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านศักยภาพของครูคนตรี แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูคนตรี การสนองนโยบายในการผลิตครูคนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และ แนวโน้มของคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดภารกิจสำคัญของการผลิตครูคนตรี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ในปัจจุบันนี้ มีรากฐานมาจากการเริ่มสถาปนาการศึกษาฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา มาโดยตลอด ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมวัฒนธรรมของประเทศไทย มาจนถึงปัจจุบัน พัฒนาการฝึกหัดครูในประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

การฝึกหัดครูในประเทศไทย

ในช่วงแรก คือระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ เริ่มต้นที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง โรงเรียนฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่ทรงยกฐานะกรมศึกษาธิการขึ้นเป็นกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในประเทศเกิดจากมูลเหตุปัจจัยของความต้องการครูที่มีความรู้เฉพาะ เพื่อสามารถสอนในระบบโรงเรียนแบบใหม่ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามแบบตะวันตก ครั้งแรกนั้น ได้รับการกำหนดให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ มีนักเรียนจำนวน ๓ คน จากนั้นก็มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ มีนักเรียนครูที่สำเร็จการศึกษา ไปศึกษาต่อวิชาครูที่ประเทศอังกฤษ และกลับมาดำเนินงานพัฒนาด้านการฝึกหัดครูในระยะเวลา ต่อมา การฝึกหัดครูของไทยจึงมีแบบแผนของการฝึกหัดครูตามแบบแผนของประเทศอังกฤษใน ระยะแรกๆ

พ.ศ. ๒๔๔๕ มีการย้ายสถานที่ตั้งโรงเรียนและให้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เทพศิรินทร์” ณ โรงเรียนแห่งใหม่นี้ มีการแบ่งระดับการเรียนออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกโรงเรียน ฝึกหัดอาจารย์ กับ แผนกโรงเรียนประถมศึกษา วิชาครูที่กำหนดให้เรียนประกอบด้วย ๑) นิติ หลักสูตรประโยค ๑ ทั้งเล่ม ๒) บัญชี และการจำแนกชั้น ๓) การฝึกสอนให้ครบกำหนดเวลาใน ระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๔๘ มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์ ได้มีการพัฒนา วิชาที่ใช้ในการสอนเป็นระบบที่ชัดเจนขึ้น มีการแบ่งหมวดวิชา เป็น ๑๓ กลุ่ม คือ จรรยา วิทยาครู หนังสือไทย ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คำนวณวิธี ภูมิศาสตร์และพงษาวดาร วิทยาศาสตร์ ศิลป บรรเลง กายบริหาร สมาคมบริหาร และ ความรู้ราชการ ในส่วนของหมวดวิชาวิทยาครู ประกอบด้วย วิชาหลักการศึกษา วิชาการโรงเรียน วิชาการจัดสถานที่โรงเรียน วิชาการฝึกหัดสอน วิชาตรรกวิทยา และ วิชาอรรถาत्मวิทยา (ในปัจจุบันคือวิชาจิตวิทยา)

พ.ศ. ๒๔๔๙ กรมศึกษาธิการได้รวมเอาโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์เข้ากับ โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก” เป็นโรงเรียนประจำที่ รับนักเรียนจากหัวเมืองและเปิดรับนักเรียนเชลยศักดิ์ (บุคคลภายนอก สามัญชน) เข้าเป็นนักเรียน ฝึกหัดอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๕๖ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ย้ายเข้าไปรวมกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ในแผนกครูศึกษา แล้วย้ายสถานที่เรียนไปเรียนที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน ขยายการรับนักเรียนหญิงเข้าเป็นนักเรียนครู

พ.ศ. ๒๔๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ สถานภาพของสถาบันฝึกหัดครูได้ขยายอย่างรวดเร็ว มีการโอนความรับผิดชอบภารกิจการศึกษาครูระหว่างหลายกรมในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมศึกษาธิการ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา การที่การฝึกหัดครูถูกโอน ภารกิจไปสู่หลายสังกัด เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการ บริหารที่เหมาะสม แต่ก็ยังไม่ลงตัว ในช่วงเวลานี้โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร ซึ่งกำลังเป็น

สถาบันผลิตครูแห่งสำคัญ ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครและพัฒนาเป็นวิทยาลัยครูพระนครในเวลาต่อมา โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้เปิดสอนในระดับประถมศึกษา (ป.ป.) หลักสูตร ๓ ปี ในช่วงสองปีแรกจะเรียนตามหลักสูตรของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๗-๘ พ.ศ. ๒๔๕๒ รัฐบาลได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้นที่ถนนประสานมิตร ต่อมายกระดับเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาผลิตครูในระดับปริญญา

ในช่วง ๖๐ ปีแรก ของการมีสถาบันการฝึกหัดครูขึ้นในประเทศไทย สถานภาพของสถาบันการฝึกหัดครูถูกปรับเปลี่ยน ยุบรวม และ ถูกถ่ายโอนความรับผิดชอบภายใต้หน่วยหน่วยงานหลายหน่วยงานมาโดยตลอด สาเหตุเป็นเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งกว่าจะมีการตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งก็คือการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นความพยายามและความต้องการที่จะให้การฝึกหัดครูมารวมอยู่ในกรมเดียวกัน และทำหน้าที่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว

หลังจากรัฐบาลได้ตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้น ในปีพ.ศ. ๒๔๕๙ หลักสูตรการฝึกหัดครูของประเทศ ได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่เรียกว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ใช้เวลาเรียน ๒ ปี ในช่วงนี้โรงเรียนฝึกหัดครูได้เกิดขึ้นหลายแห่ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โรงเรียนฝึกหัดครูบางแห่งได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูผลิตครูในระดับป.กศ. ระดับ ป.ป. และระดับ ป.กศ. สูง ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๑๓ โรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศได้ยกระดับเป็นวิทยาลัยครู

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่มีการพัฒนาองค์กรมาจากหน่วยงานที่เป็นสถาบันการฝึกหัดครูของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง มาตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู ไปสู่วิทยาลัยครู ได้รับยกฐานะขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบัน อุดมศึกษาที่กระจายตั้งอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย มีจำนวนมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหมด ๔๑ แห่ง ต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนมได้รวมตัวกับสถาบันในท้องถิ่นตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยนครพนม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ปัจจุบันจึงมีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศจำนวน ๔๐ แห่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๑ จากฐานะเดิมที่เคยเป็นวิทยาลัยครูที่เปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๘ พัฒนาคณะเองสู่สถาบันราชภัฏ และก้าวสู่ความเป็นนิติบุคคล หรือมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมเป็นเวลา ๓๐ ปี เริ่มจาก พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๖

การที่รัฐมีนโยบายเน้นการผลิตครูอาจารย์ให้ทันกับการขยายตัวทางการศึกษา จัดตั้งและขยายจำนวนวิทยาลัยครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมานั้น เป็นเพราะสาเหตุของปัญหาประชากรของชาติ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีการขยายการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน จึงมีความต้องการครูมากขึ้น ก่อนปีการศึกษา ๒๕๑๕ มีวิทยาลัยครูที่กระจายกันอยู่ทั่วประเทศ จำนวน ๓๖ แห่ง

ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ จนถึง การตั้งสถาบันราชภัฏ (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๓๕) มีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่ของวิทยาลัยครู คือเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการไม่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว และมีการขยายการผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นเพิ่มขึ้น วิทยาลัยครูซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหวิทยาลัยต่างๆ และกำลังมีการเตรียมตัวก่อนที่จะปรับเปลี่ยนไปเป็นสถาบันราชภัฏในเวลานั้น ต้องมีนโยบายลดการผลิตครูลง มีการเปิดสอนการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายครูมากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ตามมาคือการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสถาบันราชภัฏ ตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อให้มีบทบาทเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่ได้ทำการสอนผลิตบัณฑิตสายครูออกไปเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป โดยยึดแนวคิดการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล เพื่อมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต่อมา จำนวนสถาบันราชภัฏ ก็เพิ่มขึ้นเป็น ๔๑ แห่งใน ปี พ.ศ. ๒๕๔๔

สถาบันราชภัฏทุกแห่งได้รับการนิยามหน้าที่ในความเป็นนิติบุคคล จึงสามารถมีอิสระในการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาเป็นของตนเองแต่ละสถาบัน มุ่งสร้างให้มีความคล่องตัวมีเสถียรภาพทางวิชาการ และจากความเป็นสถาบันทางการศึกษาที่เป็นนิติบุคคลดังกล่าวส่งผลให้มีการพัฒนาแนวคิดของผู้เกี่ยวข้องระดับสูงหลายฝ่าย ให้ช่วยผลักดันพัฒนาสถาบันราชภัฏไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัย ในที่สุดพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ก็ได้ผ่านการเห็นชอบจากการพิจารณาของทุกฝ่าย จึงมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗ และให้มีผลบังคับใช้ในวันถัดมาจากระประกาศนั้น

สภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยรวมในปัจจุบัน ยังถูกสังคมมองว่ายังเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีความพร้อมในการเป็นมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีบุคลากรจำกัด มีสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เพียงพอ ต่อการสร้างคุณภาพการเรียนการสอน เนื่องจากการได้รับการยกฐานะพร้อมกันทีเดียวทั้ง ๔๑ แห่ง แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งก็ได้มีการเริ่มต้นของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนและเยาวชนที่ด้อยโอกาส ด้วยการขยายโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางด้านโอกาสในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ขณะที่มหาวิทยาลัยปิดแห่งอื่นๆ ของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน มีการ

คัดเลือกนักศึกษาที่เข้าไปเรียนด้วยการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการและการมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับสูงเป็นหลัก นอกจากบทบาทในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาการต่างๆ แล้วมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทการดำเนินการกิจในด้านการผลิตครูและพัฒนาครู เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง พัฒนามาจากสถาบันการผลิตครู จึงมีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตและพัฒนาครูเป็นพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อการกิจด้านนี้เป็นอย่างมาก

การผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พัฒนามาจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ที่ได้รับการก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เปิดทำการสอนเพื่อผลิตครูให้กับโรงเรียนภูมิภาคอีสานตอนล่างรวมทั้งอีสานตอนบนบางส่วน ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๕ จากนั้นมาจนถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงขององค์กร เป็นไปในรูปแบบเดียวกันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ มีการขยายระดับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ระดับปริญญาตรี โท และ เอก ในสาขาวิชาต่างๆ นอกเหนือจากวิชาชีพครูจากเดิมที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มการก่อตั้ง แม้ว่าองค์กรได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตครูก็ยังคงได้รับการดำเนินการและพัฒนาอย่างสืบเนื่องมาโดยตลอด โดยเฉพาะการผลิตครูคนตรี ซึ่งในปัจจุบันนี้ การเปิดสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา ได้รับการดำเนินการโดยสาขาวิชาคนตรีศึกษา ภายใต้การบริหารจัดการของ คณะครุศาสตร์

การผลิตครูคนตรีเริ่มครั้งแรกในการศึกษา ๒๕๒๑ เปิดสอนในระดับ ป.กศ. ชั้นสูง วิชาเอกคนตรีศึกษา ขยายระดับการศึกษาถึงระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกคนตรีศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ต่อมาเนื่องจากผลของการผลักดันจากสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร กรมการฝึกหัดครู มีนโยบายให้วิทยาลัยครูในเวลานั้น เปิดสอนสาขาวิชาอื่นๆ ให้มากขึ้น และลดจำนวนการรับนักศึกษาครูให้น้อยลง วิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึง เปิดการสอนวิชาเอกคนตรีในระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ขึ้นมาในเวลาเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนดำเนินต่อมาภายใต้การดำเนินการของโปรแกรมวิชาคนตรีในสังกัดของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผลิตบัณฑิตทางคนตรี และ คนตรีศึกษาควบคู่กันมา จนกระทั่ง ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ในขณะที่สถานศึกษาแห่งนี้ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการปรับปรุงการจัดหน่วยงานองค์กรภายในให้เป็นไปตามภารกิจ จึงได้มีการแยกตัวของนักวิชาการคนตรีศึกษา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไปสังกัดคณะครุศาสตร์ เพื่อดำเนินการจัดตั้งสาขาวิชาคนตรีศึกษา และดำเนินการเปิดสอนหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกคนตรีศึกษา และเข้าร่วมตามโครงการ

ผลิตครูพันธุ์ใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ โดยที่คณะครุศาสตร์ และผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้ให้การสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการ จนสามารถได้รับคัดเลือกโดยคณะกรรมการบริหารโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ และคณะกรรมการคัดเลือกสถาบันฝ่ายผลิตและนักศึกษาทุน โครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ให้เป็นสถาบันฝ่ายผลิตโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่นำร่อง ๑ ใน ๕ มหาวิทยาลัยที่ได้รับคัดเลือก ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๒

แนวคิดของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ ๕ ของบทบาทด้านต่างๆ ของทั้งองค์กร และนักวิชาการดนตรีศึกษา รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ ๖ ได้สะท้อนแนวคิดของนักวิชาการดนตรีศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของความพยายามและการแสวงหาหลักในการดำเนินงาน เพื่อปรับให้เหมาะสมกับภารกิจและหน้าที่ของสาขาวิชาดนตรีศึกษา และปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย ที่ต้องผลิตบัณฑิตครูดนตรีให้กับโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ได้ข้อสรุปและมีข้อค้นพบดังนี้ คือ ด้านแนวคิดด้านศักยภาพครูดนตรี มีข้อสรุปว่า ครูดนตรีในท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ และ ภูมิภาคอีสานตอนล่าง ต้องมีศักยภาพด้านการปฏิบัติดนตรีมาเป็นอันดับต้นๆ ส่วนศักยภาพที่รองลงไปนั้น เป็นศักยภาพในด้านภาคทฤษฎี ศักยภาพในด้านการปฏิบัติดนตรีต้องครอบคลุมดนตรี ๓ ประเภทให้ได้ ได้แก่ ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีสมัยนิยม และดนตรีศิลป์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่ได้รับจากวิถีทางของ สังคมประกิต (Socialization) มาต่อยอดในการศึกษาวิชาดนตรีในระบบโรงเรียน ให้สามารถเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่ในดนตรีประเภทต่างๆ ได้มากขึ้น สะท้อนถึงการให้ความสำคัญของแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) และของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในด้านแนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครู คือ วิชาชีพครูมีการกำหนดรายวิชาที่มีการตกลงร่วมกันของคณะครุศาสตร์ในสถาบันเครือข่ายในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็รับแนวคิดวิธีการนี้มาใช้ด้วยเช่นกัน สะท้อนถึงความพยายามที่แสวงหามาตรฐานในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างมีระบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค ส่วนการจัดการเรียนในวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาดนตรี และดนตรีศึกษา มีแนวคิดที่วางความหลากหลายของประเภทวิชาดนตรีให้นักศึกษาคูครูดนตรีได้ศึกษา ทั้ง ๓ ประเภท ดังกล่าวแล้ว

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ผ่านมา ทำให้เกิดข้อค้นพบต่างๆ ผู้วิจัยจึงอภิปรายผลการวิจัยตามหัวข้อของประเด็นที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ผ่านมาตามลำดับดังนี้ คือ การผลิตครูและครูคณิตในในประเทศไทย พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการผลิตครู บทบาทของนักวิชาการคณิตศึกษากับการผลิตครูคณิตในปัจจุบัน และ อนาคตภาพคณิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การผลิตครูและครูคณิตในประเทศไทย

ผลจากการวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลผู้มีประสบการณ์ด้านการฝึกหัดครู เพื่อศึกษาริบทของการศึกษาการผลิตครูคณิต โดยการสอนคณิตศึกษาเป็นวิชาเอกเพื่อผลิตครูคณิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นของสถาบันการศึกษาที่มีรากฐานดั้งเดิมมาจากระบบการจัดการศึกษาของการฝึกหัดครู ที่ดำเนินงานภารกิจด้านผลิตครูให้กับระบบโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย จากการวิเคราะห์เอกสารในประเด็นเรื่องพัฒนาการของการฝึกหัดครูไทย จนถึง ปัจจุบัน ผู้วิจัยพบว่า ในตอนแรกเริ่มของการขยายโรงเรียน ประกอบกับการใช้หลักสูตรตามระบบตะวันตกนั้น เน้นการอ่านและการเขียน เป็นส่วนใหญ่ ต่อมา เมื่อมีการเปิดสอนวิชาเฉพาะในโรงเรียนต่างๆ มากขึ้น ก็มีความจำเป็นต้องผลิตครูสอนวิชาเฉพาะมากขึ้น รวมทั้งวิชาคณิต แม้ว่าได้มีการสอนวิชานี้มาบ้างแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ ก็ตาม จากหลักฐานเอกสารที่เป็นตัวอย่างหนึ่งของหลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ. ๒๔๔๘ คือ มีพัฒนาการของวิชาคณิต ที่ได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตร ใช้ชื่อวิชาว่า “การบรรเลง” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนครูสามารถร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีกับเพลงคอนเสิร์ตต่างๆ ได้ การสอนคณิตในลักษณะนี้ในยุคเริ่มแรก เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการสร้างคุณลักษณะผู้ที่จะไปครู มีลักษณะการสอนคณิตที่ไม่ได้เน้นอย่างจริงจังถึงขั้นต้องไปเป็นผู้แสดงหรือสามารถปฏิบัติดนตรีได้อย่างดีแต่ประการใด แต่ก็ให้เรียนรู้เพียงเพื่อให้ผู้ที่ไปเป็นครูสามารถพานักเรียนของตนขับร้องเพลงไปได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีความชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของวิชาอื่นๆ แต่ความสำคัญก็คือ การได้เริ่มมีวิชาคณิตเปิดสอนขึ้นในหลักสูตรของการฝึกหัดครูไทย และมีสอนตามโรงเรียนพื้นฐานทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อมาในระยะสมัยหลังๆ มีพัฒนาการการสร้างบุคลากรผู้สอนวิชาเฉพาะด้านให้ครบวงจร โดยการผลิตครูที่สำเร็จวิชาเฉพาะเป็นวิชาเอกโดยตรง จึงมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครูที่แยกการผลิตครูออกมาเป็นวิชาเฉพาะด้านต่างๆ ซึ่งวิชาคณิตก็ได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญเช่นนี้ด้วย มีการผลิตครูคณิตเป็นการเฉพาะ เพื่อกลับมาสอนนักเรียนครูเหล่านั้น และนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้

ได้เรียนรู้วิชาดนตรีอย่างเป็นแบบแผนมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเกิดจากมูลเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสถานภาพและบทบาทของสถาบันฝึกหัดครู ในระยะตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมา ประเทศไทยได้จัดการศึกษาเป็นระบบและมีหลักสูตรการสอนสูงขึ้นตามลำดับจากชั้นประถมศึกษา ทำให้การฝึกหัดครูจำเป็นต้องเริ่มมีการตั้งโรงเรียนฝึกสอนคนที่เข้าเรียนเพื่อออกมาเป็นครูสอนในรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดขึ้นในหลักสูตร

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการผลิตครู

จากการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ทั่วประเทศ ที่ในอดีตเคยดำเนินการกิจการภายใต้ระบบการบริหารของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ในช่วงเป็นวิทยาลัยครูก่อนที่มีพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น การผลิตครูดนตรี และการผลิตครูสายวิชาเฉพาะด้านอื่นๆ มีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงไปตามนโยบายของกรมการฝึกหัดครูที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ประชากร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังพบว่ากรมการฝึกหัดครูได้ขยายจำนวนวิทยาลัยครู กระจายที่ตั้งไปทั่วประเทศ พร้อมกับขยายจำนวนการผลิตครูมากขึ้น มีวิทยาลัยครูหลายแห่งขยายการเปิดสอนวิชาเอกต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งวิชาเอกดนตรีศึกษา นอกจากนี้ยังมีการเปิดสอนนักศึกษาครูในภาคค่ำเพิ่มขึ้นมา นอกเหนือจากภาคปกติ

จากการเร่งรีบในการผลิตครูจำนวนมาก ส่งผลต่อคุณภาพครูที่ด้อยลงในภาพโดยรวมที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสาเหตุของการขยายตัวของประชากรผู้ต้องการเข้าเรียนในโรงเรียนได้เพิ่มอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ต้องเพิ่มปริมาณการผลิตครู จึงต้องขยายจำนวนสถาบันผลิตครูเพิ่มเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุจากผลบังคับจากพระราชบัญญัติประถมศึกษา มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ ๗ ปี บริบูรณ์ เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์ ส่งผลต่อการขยายการศึกษาให้แพร่หลายทั่วราชอาณาจักร ครอบคลุมถึงการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ถึง ฉบับที่ ๓ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ซึ่งได้รับการก่อตั้งในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๒๐) ในเวลานั้นก็ได้รับการผลักดันให้เปิดสอนเพื่อผลิตครู และขยายวิชาเอกเฉพาะด้านให้มากที่สุด วิชาเอกดนตรีศึกษาของวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ก็ได้รับการจัดตั้งและเปิดสอนในช่วงเวลานี้เช่นกัน

นอกจากนี้ พบว่า ภายหลังเมื่อรัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔) เป็นต้นมา ได้มีการสืบเนื่องให้มีการควบคุมจำนวนประชากรของประเทศ ด้วยการรณรงค์การวางแผนครอบครัว ส่งผลให้มีจำนวนเด็กที่ต้องเข้าเรียนในระบบการศึกษาทั่วประเทศน้อยลง ขณะที่วิทยาลัยครูและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ แห่งอื่นๆ ยัง

ดำเนินการผลิตครูออกมาด้วยปริมาณที่มาก ส่งผลให้มีจำนวนครูล้นเกินความต้องการ ไม่สามารถที่จะรับบรรจุเข้าทำงานเป็นครูในระบบโรงเรียนได้ ทำให้กรมการฝึกหัดครูต้องมีการปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลง มีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ๒๕๑๘ เป็นพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนวิชาการสาขาต่างๆ ได้ นอกจากสายครุศาสตร์

ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพื่อให้องค์กรและบุคลากรของวิทยาลัยครู รวมทั้งระบบของกรมการฝึกหัดครูยังคงดำรงอยู่ได้ โดยการทำงานที่มีผลงานของภารกิจไม่น้อยลงกว่าเดิม แต่ปรับเปลี่ยนทิศทางของบทบาทและภารกิจหน้าที่ออกไปในหนทางที่ไม่ผลิตครูมากขึ้น แต่ผลิตบัณฑิตสาขาวิชาด้านอื่นๆ แทน โดยใช้กลยุทธ์ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๘ และ ปรับองค์กรของสถาบันวิทยาลัยครูให้รวมตัวกันเป็นสหวิทยาลัยในระดับภูมิภาคทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมจำนวนการผลิตครู และเพิ่มการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาด้านอื่นๆ การผลิตครูคนตรี ในวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ และวิทยาลัยครูแห่งอื่นๆ ก็ได้รับผลกระทบนี้ด้วย

ดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับการผลิตครูคนตรี

จากการศึกษาพบว่า วิทยาลัยครูบุรีรัมย์มีการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อผลิตครูคนตรีมาโดยตลอด จนถึงช่วงระยะเวลาที่มีการปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงบทบาทและภารกิจของกรมการฝึกหัดครู ได้มีการขยายหลักสูตรสาขาวิชาอื่นๆ รวมทั้งหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี และเปิดสอนควบคู่ไปกับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา เมื่อเวลาผ่านไป จนสถาบันได้รับการยกฐานะเป็นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ การจัดการเรียนการสอนนักศึกษาสายครุศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลง ถูกผลักดันให้เป็นภาระหน้าที่ของคณะครุศาสตร์ ในการกำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนซึ่งต้องส่งนักศึกษาครูมาเรียนวิชาดนตรีที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทำให้นักศึกษาครูคนตรียังมีความสำคัญรองลงไป

ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยพิจารณาว่า เกิดจากการผลักดันและสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร ให้เห็นความสำคัญของการเปิดสอนเพื่อผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นๆ ภาควิชา หรือโปรแกรมวิชาต่างๆ ที่กำลังผลิตครูสาขาวิชาเอกเฉพาะด้านต่างๆ ต่างหันมาให้ความสำคัญกับการเปิดสอนปริญญาตรีสายศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และ มีเจตคติต่อการผลิตครูในระดับความสำคัญรองลงไป อีกทั้งการพัฒนาอาจารย์ด้วยการส่งไปศึกษาต่อส่วนใหญ่ไปเรียนวิชาเอกที่เป็นศาสตร์เฉพาะทาง เมื่อกลับมาทำงานสอน ก็จะพยายามสร้างความเข้มข้นให้กับสาขาวิชาที่ตนไปเรียนมาด้วยการไม่เปิดสอนปริญญาทางสายครุอีกต่อไป รวมทั้งการได้มาซึ่งตำแหน่งทางวิชาการก็ต้องมาจากการทำผลงานที่เจาะลึกลงไปในศาสตร์สาขาวิชาเฉพาะด้านนั้นๆ ส่วนปรากฏการณ์การ

ปรับตัวของวิทยาลัยครูไปสู่การเป็นสถาบันราชภัฏนั้น เป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๓๘ ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันมีบทบาทหน้าที่เป็นองค์กรที่มีลักษณะที่เปิดสอนสาขาวิชาที่หลากหลาย และไม่ใช่ว่าเป็นองค์กรที่สอนสายครูเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป จึงไม่ควรใช้ชื่อสถาบันว่าวิทยาลัยครูอีกต่อไป แต่ก็ยังไม่ถึงขั้นที่มีความพร้อมถึงกับปรับตัวไปเป็นมหาวิทยาลัยในทันที ในเวลานั้น ก็ยังเป็นกระแสผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแนวคิดไปสู่การสอนดนตรีที่เป็นเฉพาะทางมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า ในช่วงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากการที่นักวิชาการดนตรีเปลี่ยนแนวคิดสู่การสอนวิชาดนตรี ให้เป็นวิชาเฉพาะทาง มากกว่าจะเป็นรายวิชาในส่วนหนึ่งของหลักสูตรครุศึกษานั้น ได้รับอิทธิพลจากกระแสนโยบายที่เปลี่ยนแปลงของหน่วยงานระดับกรมที่กำหนดให้ดำเนินการ ในประการสำคัญคือ เกิดจากการไม่มีจุดยืนของปรัชญาที่ชัดเจนในการผลิตครุศึกษานักวิชาการดนตรีศึกษาดำเนินการจัดการเรียนการสอนไปตามสถานการณ์ หากว่าได้มีการยึดถือแนวคิดในการผลิตครุศึกษามั่นคง การดำเนินงานด้านการผลิตครูจะต้องไม่ลดความสำคัญลงอีกทั้งในการดำเนินงานให้ครบกระบวนการแล้ว จะต้องมีการวางแผนทางการพัฒนาการผลิตครุคณาจารย์อย่างต่อเนื่องและชัดเจนในการพัฒนาองค์ประกอบทุกด้านอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสื่อสารทำความเข้าใจบุคลากรในหน่วยงานให้เข้าใจตรงกัน จึงจะไม่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งในแนวคิดที่ส่งผลต่อมาภายหลังจนถึงกับแยกตัวออกมาตั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษาใหม่อีกสาขาวิชาหนึ่ง

กระบวนการผลิตครุคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายใน รวมทั้งปรับปรุงหรือ ตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้น ตามสภาพความจำเป็นขององค์กร อันมีสาเหตุมาจากการที่สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงยกฐานะไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ เช่นเดียวกับสถาบันราชภัฏแห่งอื่นๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งสาเหตุจากกระแสผลักดันทั้งจากบุคลากรภายในที่เกี่ยวข้องกับวงการอุดมศึกษา และ ระบบการเมือง ที่มีมติจากสภาผู้แทนราษฎรให้ผ่านพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ และยกฐานะสถาบันราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๔๗ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงมีความเป็นอิสระในฐานะนิติบุคคล ที่ดำเนินการกิจการในกำกับของสภามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ทำให้เริ่มมีการปรับปรุงการบริหารจัดการภายใน รวมทั้งการจัดการศึกษา ที่เริ่มแตกต่างออกไปจากมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ

องค์กรที่ผลิตครูคนตรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา กรณีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นการดำเนินการโดย สาขาวิชาคนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนคนตรี ของสาขาวิชาคนตรี ในคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่อย่างใด ในขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งที่ยังคงดำเนินการสอนครูคนตรีโดยสาขาวิชาคนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ร่วมกับคณะครุศาสตร์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเกิดจากแนวคิดของสถาบันที่ให้ความสำคัญกับสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูควรเป็นหน่วยงานในสังกัดของคณะครุศาสตร์โดยตรง แต่ถ้าหากว่าสาขาวิชาที่เปิดสอนเป็นวิชาเอกนั้นยังไม่มีในสังกัดคณะครุศาสตร์ ก็สามารถขอความร่วมมือจากคณะวิชาที่กำลังเปิดสอนสาขานั้นดำเนินการสอนวิชาเอกให้ได้

ผู้วิจัยเห็นว่าลักษณะเช่นนี้เมื่อพิจารณาแล้วเหมือนกับเป็นการเริ่มต้นวิทยาลัยครูแบบเดิมวนกลับมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เปรียบเสมือนกับวิทยาลัยครูในอดีต สาขาวิชาคนตรีศึกษาก็จะมีพัฒนาการในความเป็นวิชาเฉพาะด้านที่แข็งแกร่งขึ้นและการแยกตัวออกไปอีกก็อาจเกิดมีขึ้นมาอีกได้ ดังนั้นคณะครุศาสตร์โดยนักวิชาการคนตรีศึกษา จึงต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรในสังกัดให้ตระหนักและสรีทธาในปรัชญาของคนตรีศึกษาให้มาก ในการที่ต้องมีบทบาทและภารกิจผลิตครูคนตรีที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามปรัชญาหลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ การที่สาขาวิชาคนตรีศึกษาได้มาอยู่ในสังกัดคณะครุศาสตร์เมื่อพิจารณาแล้ว เป็นการพัฒนาคณะคนตรีศึกษาในท้องถิ่นที่มีแนวโน้มส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนครูคนตรีในระดับอุดมศึกษาที่มีแบบแผนชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือมีการกำหนดปรัชญาของการจัดการศึกษาที่มุ่งผลิตครูคนตรีที่ชัดเจน มีหลักสูตรที่จัดหมวดวิชาไปตามแนวคิดหลักวิชาคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครู ที่นักวิชาการคนตรีศึกษา เริ่มมองเห็นและเข้าใจความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชามากขึ้น กล่าวคือ มีกลุ่มวิชาชีพครู กลุ่มวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู กลุ่มวิชาเฉพาะคนตรี ก็จะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีการบูรณาการระหว่างกลุ่มวิชา เช่น อาจารย์ผู้สอนวิชาการวัดผลประเมินผลการศึกษา นำเอาสถานการณ์ของการจัดกิจกรรมการสอนของวิชาเฉพาะด้านคนตรี มาเป็นกรณีศึกษาให้นักศึกษาครูคนตรีได้เรียนรู้วิธีการวัดและประเมินผลจากตัวอย่างที่เป็นการเรียนการสอนวิชาคนตรีโดยตรง เป็นต้น ซึ่งสามารถกระทำได้อย่างสะดวก ถ้าสาขาวิชาคนตรีศึกษา ได้มีความร่วมมือทางวิชาการกับคณาจารย์ของสาขาวิชาชีพครูสาขาอื่นๆ ในคณะครุศาสตร์เดียวกัน

บทบาทของนักวิชาการดนตรีศึกษากับการผลิตครูดนตรีในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า นักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการผลิตครูดนตรี จากนโยบายที่ให้การสนับสนุนของผู้บริหารทุกระดับชั้น นักวิชาการดนตรีศึกษาได้รับการส่งเสริมปัจจัยเกื้อหนุนเท่าที่จำเป็นเพื่อดำเนินการจัดตั้งสาขาวิชาและผลิตครูดนตรีโดยการเปิดสอนหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา นักวิชาการดนตรีศึกษาแสดงบทบาทในการปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน การได้มาซึ่งนักศึกษาครูที่เข้ามาศึกษา จัดทำแผนงานและโครงการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งการพัฒนาตนเองเพื่ออนาคตการทำงานด้านการผลิตครู

แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการทำงานในบทบาทของการผลิตครูดนตรีที่มุ่งให้ครูดนตรีมีคุณภาพและศักยภาพที่พร้อมจะออกไปสอนนักเรียนในท้องถิ่น เป็นการทำงานที่เกิดจากการได้รับการกำหนดหน้าที่ และ สถานภาพของตำแหน่งที่ชัดเจน นักวิชาการดนตรีศึกษาจึงมีความมั่นใจในบทบาทที่ตนเป็นผู้ดำเนินงานเป็นไปตามทฤษฎีบทบาท การที่คนในสังคมมีสถานภาพที่ได้รับการยอมรับ ก็ถูกคาดหวังจากสมาชิกของสังคม ในด้านพฤติกรรมและการแสดงออกของบทบาทของบุคคลไปตามสถานภาพที่ได้ครองอยู่นั้น (Krech, Richrad, & Ballachey, 1962) แม้ว่าการดำเนินงานของนักวิชาการดนตรีศึกษาจะอยู่ภายใต้กรอบของงบประมาณที่จำกัด แต่ผลจากการดำเนินงานก็สะท้อนถึงการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์บนความขาดแคลน ผู้วิจัยเห็นว่า ผลดีของการได้มีโอกาสปรับปรุงองค์กรภายในมหาวิทยาลัยจากกรณีที่สถาบันได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ที่มีความเป็นนิติบุคคล เป็นอิสระจากหน่วยงานระดับกรมเดิม ถือเป็นโอกาสครั้งสำคัญในการวางรากฐานของระบบการทำงาน มีความชัดเจนในการกำหนดสถานภาพ สิทธิ และหน้าที่ ส่งผลต่อจิตวิทยาการทำงานของนักวิชาการในทางสร้างสรรค์มุ่งพัฒนา ชัดเจนในเรื่องความก้าวหน้าในการทำงาน

จากผลการวิจัยในด้านบทบาทการดำเนินงานด้านปัจจัยเกื้อหนุน พบว่า เป็นการเสนอความต้องการแบบจากล่างขึ้นบนเป็นหลัก เมื่อได้รับความเห็นชอบ จึงสามารถไปดำเนินการได้ ลักษณะเช่นนี้ส่งผลต่อความมั่นใจในการตัดสินใจของกลุ่มนักวิชาการดนตรีศึกษาในการจัดหาปัจจัยที่ยังขาดแคลนได้ ทั้งนี้หากทำอย่างเป็นระบบด้วยการมีแผนงานเรียงเป็นลำดับแล้วทำความเข้าใจกับผู้บริหารถึงความจำเป็น จะทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผนการบริหารงบประมาณเพื่อสนับสนุนให้ได้ ดังนั้น นักวิชาการดนตรีศึกษาจึงควรวางแผนการพัฒนาการผลิตครูดนตรีระยะยาวให้สามารถเห็นเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งเรื่องนี้ก็ต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับปรัชญาและแนวคิดการดำเนินงานที่ต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจน

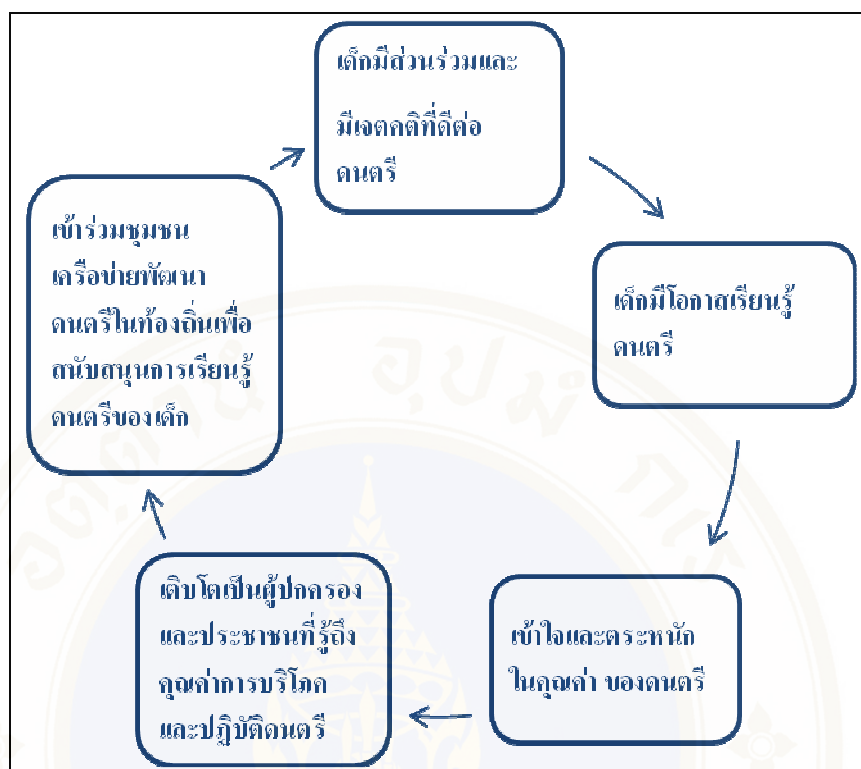
บทบาทการดำเนินการด้านบุคลากร พบว่า นักวิชาดนตรีศึกษามีการดำเนินการขอสนับสนุนอัตราบุคลากรจากมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มจำนวนอาจารย์ผู้สอนหมวดวิชาเฉพาะ กลุ่มวิชาดนตรี เป็น ๑๑ คน ภายในระยะเวลา ๕ ปีการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ที่สามารถสอนในด้านการปฏิบัติดนตรี ซึ่งการได้มามีทั้งบรรจุเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย และอัตราจ้าง รวมทั้งมีการย้ายบุคลากรมาจากมหาวิทยาลัยอื่น การสรรหาบุคลากรเป็นการรับบุคคลที่มีความเข้าใจในภารกิจการผลิตครูดนตรีเข้ามาทำงาน ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรที่รับเข้ามามีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ตนสนใจและตรงกับสายวิชาที่เรียนมา เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองตลอดเวลา

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ของสาขาวิชาดนตรีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พบว่านักวิชาการดนตรีศึกษามีความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องการด้อยคุณภาพของการปฏิบัติดนตรีสะท้อนให้เห็นได้จากการที่มีการดำเนินการเน้นการปฏิบัติดนตรีทั้งในวิชาเรียนและการจัดกิจกรรมการแสดงทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย มีการสร้างเสริมประสบการณ์การสอนการปฏิบัติดนตรี โดยการนำนักศึกษาครูดนตรีไปเป็นครูผู้ช่วยให้กับการจัดกิจกรรมดนตรีในโรงเรียนเครือข่ายในท้องถิ่น

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะนักวิชาการดนตรีศึกษาได้รับข้อมูลป้อนกลับจากสังคมนักวิชาการศึกษาดนตรีที่เฝ้ามอง ทั้งจากในท้องถิ่น และ จากนักวิชาการดนตรีผู้เป็นบุคคลภายนอกจากภูมิภาคอื่น ในเชิงตำหนิตึงคุณลักษณะที่ด้อยคุณภาพ ของนักศึกษาครูดนตรีที่ผ่านมา จากช่วงเวลาที่ผ่านไป ๕ ปีการศึกษา นักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้พยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนได้รับคัดเลือกให้เป็น ๑ ใน ๕ สถานศึกษาที่เป็นสถาบันฝ่ายผลิตโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า หากเป็นการเติมเต็มให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรมีการเน้นการจัดการเรียนการสอนครูดนตรี ในด้านการสร้างความรู้ในการถอดบทเรียนเป็นเนื้อหาในทางการสอน (Pedagogical Content Knowledge) (Nierman, Zeichner, & Hobbel, 2002) เพราะจากการศึกษาแนวคิดของกลุ่มนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่ามีแนวโน้มนิยมไปในทาง แนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) ดังนั้นองค์ความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมดนตรีในท้องถิ่นจึงต้องควรได้รับการสร้างขึ้นควบคู่กันไปด้วย ภาพของนักศึกษาครูดนตรีที่กำลังเดี่ยวซอกันตรึม เดี่ยวแคน หรือเดี่ยวเครื่องดนตรีโปงลาง ด้วยคุณภาพการบรรเลงที่เป็นเลิศ ที่มีเครื่องดนตรีให้จังหวะพื้นเมืองอีสานบรรเลงประกอบ จึงเป็นภาพที่สะท้อนอัตลักษณ์ของดนตรีศึกษาในภูมิภาคนี้ได้อย่างชัดเจน

อนาคตภาพดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จากการศึกษาด้านอนาคตภาพดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้เสนอไว้ว่า แนวโน้มสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในอีกทศวรรษข้างหน้าจะมีทิศทางที่ไปสู่สังคมการเรียนรู้ ท้องถิ่นจะมีอำนาจร่วมการบริหารจัดการ ศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ดนตรีของท้องถิ่น การพัฒนาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีจะมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสร้างระบบสารสนเทศทางองค์ความรู้ดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษามีศักยภาพสูงขึ้น ในเชิงการสอน การนิเทศ และการผลิตสื่อ ดนตรีเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคม มีกระบวนการอนุรักษ์และประยุกต์เกิดขึ้นในภาคประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และวิจารณ์ดนตรีที่สร้างขึ้นโดยคนในระดับสังคมท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดและข้อเสนออนาคตภาพของการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นอีสานตอนล่าง ออกมาเป็นแผนภูมิของรูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษา ดังนี้

แผนภูมิที่ ๗-๑ รูปแบบกระบวนการพัฒนาคนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง

ผู้วิจัยเห็นว่า นักวิชาการคนตรีศึกษามองภาพในอนาคตของการพัฒนาคนตรีศึกษาไปอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมของเศรษฐกิจและสังคม ขณะที่บทบาทหลักคือการผลิตครูคนตรียังคงดำเนินการไปอย่างมีพัฒนาการ ที่สัมพันธ์กับวงจรรูปแบบการพัฒนาคนตรีศึกษาของท้องถิ่น กระบวนการผลิตครูคนตรีจะได้รับการส่งเสริมซึ่งกันและกันกับรูปแบบการพัฒนาคนตรีศึกษานี้ เด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาคนตรีตามรูปแบบการพัฒนาคนตรีศึกษา จะมีคุณลักษณะที่ดีทางความสามารถและความเข้าใจคนตรี จะเป็นปัจจัยป้อนเข้าที่มีคุณภาพ (Input) ของกระบวนการผลิตครูคนตรีในท้องถิ่น ซึ่งผลผลิตที่เป็นครูคนตรีก็จะมีคุณภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

สาขาวิชาคนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ที่ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิตครูคนตรี ออกมารับใช้สังคมมาเป็นเวลากว่า ๔ ทศวรรษ ภายใต้อำนาจด้านงบประมาณและคุณภาพของผู้เข้ามาเรียนที่ผ่านมา การขยายตัวทางด้านคนตรีศึกษาในระบบโรงเรียนท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นผลการพัฒนาจากการทำงานของครูคนตรีที่เป็นผลผลิต จากสถาบันฝึกหัดครูกลุ่มนี้ ครูคนตรีผู้ซึ่งเป็นผลผลิตจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต่างก็มีความพยายามในการพัฒนาตนเอง

หลังจากสำเร็จการศึกษาในขณะที่เป็นครูดนตรีประจำการ และสามารถบรรลุความสำเร็จการเป็นครูสอนดนตรีได้ในระดับหนึ่ง และ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในอนาคตจะต้องเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ในการขยายโอกาสในการศึกษาดนตรีและดนตรีศึกษา ให้แก่เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และขาดแคลนทุนทรัพย์ที่ต้องการได้รับการศึกษาในระดับชั้นสูงขึ้นไปในขณะที่นักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็พยายามเพิ่มขีดระดับคุณภาพของบัณฑิตให้มากขึ้น เช่นกัน

บทสะท้อนและวิสัยทัศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่เป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้ มีความผูกพันกับพัฒนาการของการฝึกหัดครูไทยอย่างยาวนานถึง ๔ ทศวรรษ จุดเด่นของการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ คือการมีรากฐานขององค์ความรู้ขององค์กรในด้านการฝึกหัดครูมาก่อน มีองค์ประกอบที่สั่งสมมานานในเรื่องของระบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตครู และเรื่องความสามารถของบุคลากรที่เป็นอาจารย์และนักวิชาการ ดังนั้นวิสัยทัศน์ที่สำคัญข้อหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ยังเป็นสถาบันแห่งหนึ่งที่มีความโดดเด่นในเรื่องศาสตร์แห่งวิชาการศึกษา หรือ วิชาชีพครู และการผลิตครูดนตรี แห่งหนึ่งในภูมิภาคระดับท้องถิ่นประเทศไทยแถบอีสานใต้ และ ภูมิภาคระดับท้องถิ่นของโลกแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากผลการวิจัยที่ได้ศึกษาเฉพาะกรณีศึกษาการผลิตครูดนตรีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงเสนอบทสะท้อนและวิสัยทัศน์เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของการผลิตครูดนตรี รวมทั้งการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้

๑) นักวิชาการดนตรีศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ควรมีการสร้างความคิดเจเน ของปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงาน ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) ให้สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและการขยายโอกาสทางการศึกษา ให้ครอบคลุมภารกิจหลัก คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ทั้งนี้ นักวิชาดนตรีศึกษา ต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เรื่องมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่องมาตรฐานการศึกษาของชาติ ตลอดจนมาตรฐานของวิชาชีพครู รวมไปถึงทำความเข้าใจ เรื่องยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ ของชาติ นอกเหนือจากนี้ นักวิชาการดนตรีศึกษา หรือด้านการผลิตครู นอกจากนี้ นักวิชาการดนตรีศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครูดนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต้องคำนึงถึงทิศทางการพัฒนา

ประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความเป็นไปของการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

ในการดำเนินการสร้างความชัดเจนของ ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงาน ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมคนตรีศึกษานี้ ควรมีการกำหนดแนวปฏิบัติ นำเสนอ ปรัชญาหรือปณิธาน ออกมาเป็นเอกสาร และเผยแพร่ ที่กล่าวถึงรายละเอียดของกระบวนการพัฒนากลยุทธ์ มีการกำหนดแผนดำเนินงานและแผนปฏิบัติการรายปีการศึกษา ให้สอดคล้องกัน มีการติดตาม ตรวจสอบ และประสานสัมพันธ์กับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และผู้บริหารเครือข่ายคณะวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูและครูคนตรี ให้เข้าใจร่วมกันในปรัชญาหรือปณิธานที่นักวิชาการคนตรีศึกษากำหนดขึ้น เพื่อทุกฝ่ายได้มองเห็นภาพอนาคต ทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น นักวิชาการคนตรีศึกษาต้องมีการวิเคราะห์ ข้อดี จุดเด่น และข้อแตกต่างของการมีแนวคิดนี้เมื่อเปรียบเทียบกับปรัชญาคนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ที่เป็นสถาบันที่มีปรัชญาที่มุ่งแสวงหาความเป็นเลิศระดับชาติหรือนานาชาติ นักวิชาการคนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ต้องเผยแพร่ปรัชญาหรือปณิธานให้สถาบันเหล่านั้นได้รับทราบอนาคต ทิศทางและเป้าหมาย ของการผลิตครูคนตรีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและให้เป็นที่ยอมรับของสังคมนักวิชาการคนตรีทั่วไป

เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มีถึง ๒ สาขาวิชา ที่ดำเนินการสอนคนตรี ได้แก่ สาขาวิชาคนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ สาขาวิชาคนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ นักวิชาคนตรีศึกษา ของคณะครุศาสตร์ ควรดำเนินการประสานสัมพันธ์กับนักวิชาการคนตรี ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อร่วมปรึกษาหารือ หรือสัมมนาในกลุ่มนักวิชาการคนตรีด้วยกัน เพื่อทำความเข้าใจปรัชญาหรือปณิธานซึ่งกันและกัน รวมทั้งประสานความคิดในเรื่องการพัฒนาคนตรีในท้องถิ่น มีการกำหนดแผนดำเนินงานที่สอดคล้องกันในด้านการจัดกิจกรรมคนตรีในการบริการทางวิชาการคนตรีแก่สังคมท้องถิ่นอย่างถ้อยที่ยื้อยอาศัย ซึ่งจะส่งผลต่อภาพรวมแห่งความเป็นปึกแผ่นทางด้านการเปิดสอนวิชาคนตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และจะปรากฏสู่การรับรู้ของประชากรในภูมิภาคอีสาน และแพร่ภาพลักษณ์ดังกล่าวไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ อีกด้วย นอกจากนี้ จะเป็นผลดีกับนักศึกษาวิชาเอกคนตรีศึกษา และวิชาเอกคนตรี ที่ได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เกิดมิตรภาพ และการแลกเปลี่ยนความรู้ และ ทักษะคิด รวมทั้งการมีทิศทางเป้าหมายตามปรัชญาคนตรี เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันในความเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน

๒) ด้านการเรียนการสอนครูคนตรี นักวิชาการคนตรีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ควรมีโครงการหรือกิจกรรมในเชิงการวิเคราะห์และวิจัย ที่สนับสนุนกระบวนการพัฒนาและประเมินหลักสูตรระดับปริญญาตรีวิชาเอกคนตรีศึกษา และการจัดการเรียนการสอนคนตรี

ศึกษา โดยเชิญบุคคลจากเครือข่ายภายนอกขององค์กร หรือในชุมชนต่างๆ ในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วม เป็นการตรวจวัดระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตครุคนตรี ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับ ข้อ ๑ คือ ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงาน รวมทั้งให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในการพัฒนาหลักสูตรดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แม้จะต้องยึดปรัชญาพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษาเป็นรากฐานของความคิดหลักก็ตาม แต่นักวิชาการดนตรีศึกษา และนักศึกษาครุคนตรีต้องไม่ผูกติดอยู่กับการเสนองานดนตรีตามความต้องการของค่านิยมดนตรีท้องถิ่นของประชากรส่วนใหญ่ในสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่เพียงด้านเดียว ดังนั้นนักวิชาการดนตรีศึกษาควรเพิ่มพื้นที่ให้กับการจัดการเรียนการสอน และการบริการทางวิชาการแก่สังคม ด้วยดนตรีประเภทที่เป็นในทางวิชาการ และ เป็นดนตรีประเภทที่รวมองค์ความรู้ของดนตรีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้แก่ ดนตรีศิลปะตะวันตก ดนตรีศิลปะแบบแผนของไทย และชาติอื่นๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นรากฐานขององค์ความรู้ได้ มิเช่นนั้นนักวิชาการดนตรีศึกษา และ นักศึกษาครูจะมีข้อจำกัดในประเภทของดนตรีที่ใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา นักวิชาดนตรีศึกษาสามารถบรรยายวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาดนตรี ที่สอดคล้องกับปรัชญา แนวคิด ของพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา และรายวิชาองค์ความรู้ดนตรีพื้นฐานที่ได้จากดนตรีประเภทดนตรีศิลปะตะวันตก และชาติอื่นๆ ที่จำเป็น เพื่อสร้างพื้นฐานที่ดีทั้งระดับลึกและกว้างทางวิชาการดนตรีให้แก่ นักศึกษาครุคนตรีรวมทั้งนักวิชาดนตรีศึกษาด้วยตนเอง

ในการพัฒนาหลักสูตรในครั้งต่อไป ควรมีการจัดกลุ่มวิชาย่อยเพิ่มให้มากขึ้น หรือจัดเป็น แขนงวิชาที่ต้องการเน้นภายใต้วิชาเอกรวมของดนตรีศึกษา ให้มากขึ้น กล่าวคือหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ๕ ปี ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๒ ในกลุ่มวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาดนตรี ยังจัดเป็นกลุ่มวิชาเอกดนตรีแบบรวม หรือเอกดนตรีทั่วไป ที่มีการแยกอยู่แล้วในกลุ่มวิชาดนตรีสากล และดนตรีไทย ในการแก้ไขปรับปรุงในครั้งต่อไป ควรเพิ่มกลุ่มวิชาที่สามารถให้นักศึกษาครูเลือกเป็นกลุ่มวิชานั้น (Emphasis) ตัวอย่างเช่น กลุ่มวิชานั้นประวัติและวรรณกรรมดนตรีตะวันตก นักศึกษาครูที่ต้องการเรียนเน้นในกลุ่มนี้ก็จะเลือกเป็นกลุ่มวิชานั้นได้ เมื่อออกไปทำงานสอนเป็นครุคนตรีหลังจากสำเร็จการศึกษา ก็จะเป็นครูสอนวิชาประวัติและวรรณกรรมดนตรีตะวันตก ต่อไป เป็นต้น ฉะนั้นนักวิชาดนตรีศึกษาที่เป็นบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการกำหนดแผนดำเนินงานเพื่อการออกแบบหลักสูตรให้เป็นไปตามปรัชญาและแนวคิดในการแก้ไขปรับปรุงในครั้งต่อไป อย่างเป็นระบบ

๓) เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของนักวิชาการดนตรีและนักศึกษาครูดนตรี ในการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติดนตรีตะวันตก นอกเหนือจากดนตรีวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ในช่วงระยะเวลา ๕ ปี ต่อจากนี้ ให้นักศึกษาครูดนตรีได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติดนตรีในแบบแผนของวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งให้นักวิชาการดนตรีศึกษาได้แลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์การสอนดนตรีปฏิบัติ ควรมีการดำเนินการ เพื่อให้ได้มาซึ่ง อาจารย์-ศิลปินอาคันตุกะ จากต่างประเทศ ที่มีความสามารถ และ ที่มีความประสงค์อย่างจริงใจที่จะมาร่วมถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติดนตรีให้แก่นักศึกษา มาให้การปรึกษาในการวางระบบ กลยุทธ์ และ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เป็นปฏิบัติดนตรีแล้วค่อยๆ ถ่ายทอดสู่อาจารย์ชาวไทยให้เป็นผู้สอนอย่างเต็มรูปแบบให้ได้ตามประเพณี แบบแผน วัฒนธรรมดนตรีของคนตะวันตกที่ถูกต้อง ให้มีวงจรของกระบวนการการสอนที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ทั้งระบบต่อไป

สิ่งที่ควรดำเนินการในเรื่องนี้คือ กำหนดแผนดำเนินงาน ตั้งงบประมาณเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง และค่าใช้สอยต่างๆ ในเพียงพอต่อการดำเนินงาน เมื่อได้รับอนุมัติ จึงประกาศ ประชาสัมพันธ์ ออกไปทางสื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งติดต่อโดยตรงกับบุคคลผู้ที่คาดว่าจะมาเป็น อาจารย์-ศิลปินอาคันตุกะ ในปีการศึกษาแรกๆ อาจมีอาจารย์-ศิลปินอาคันตุกะ มาสอนเครื่องดนตรีที่นักวิชาการดนตรีศึกษาคิดว่าเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญและเหมาะสมที่สุดในกระบวนการผลิตครูดนตรี ๑-๒ เครื่องมือ ตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมเรียนการสอนดนตรี ครูดนตรีต้องมีความสามารถพื้นฐานในการขับร้องและบรรเลงเปียโนประกอบการขับร้อง รวมทั้งบรรเลงเปียโนเดี่ยว อาจารย์-ศิลปินอาคันตุกะ ที่จำเป็นก็คือผู้ที่มาสอนการขับร้อง และผู้ที่มาสอนเปียโน ซึ่งจะต้องได้รับการชี้แจงให้เข้าใจ สภาพธรรมชาติของนักศึกษาครู และต้องสอนตามความมุ่งหมายของหลักสูตร นักศึกษาครูที่ไม่ได้เรียนขับร้อง หรือ เปียโนเป็นเครื่องมือเอก ก็ต้องเรียนขับร้อง และ เปียโน เป็นวิชาพื้นฐาน ส่วนนักศึกษาครูที่เรียนขับร้องและเปียโนเป็นเครื่องมือเอกต้องจัดการเรียนการสอนให้อย่างเข้มข้นมากขึ้น สอดคล้องกับการจัดการเรื่องเวลาเรียนและเวลาซ้อม ที่นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการ ในขณะเดียวกัน นักวิชาดนตรีศึกษาที่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาปฏิบัติเปียโน ก็ต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิค ประสบการณ์การสอน และแหล่งโน้ตเพลง การจัดลำดับความยากง่ายของบทเพลงที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การสร้างบทเพลงเปียโนจากทำนองพื้นถิ่นโดยมีเทคนิคการบรรเลงเป็นแบบตะวันตก เป็นต้น ทั้งนี้ นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องยอมรับในวิธีการที่กลุ่มกำหนดขึ้น ยกขึ้นเป็นความสำคัญระดับต้น และร่วมกันระดมความคิดเพื่อให้การดำเนินงานด้านนี้เป็นไปอย่างไม่มีอุปสรรค

๔) ด้านนักศึกษาครูดนตรี ในปัจจุบันนักวิชาการดนตรีศึกษาได้ดำเนินการวิธีการต่างๆ ที่สามารถรับนักศึกษาครูดนตรีที่มีพื้นฐานความรู้และทักษะดนตรีในระดับสูงขึ้น มาแล้ว ประชากรในท้องถิ่นภูมิภาคอีสาน และอีสานใต้ให้ความมั่นใจส่งบุตรหลานเข้ามาสมัครเป็นนักศึกษาครู มีจำนวนมากขึ้น นักวิชาการดนตรีศึกษาสามารถใช้วิธีการสอบคัดเลือกได้ แทนการรับทั้งหมด วิธีนี้สามารถคัดนักศึกษาครูที่มีคุณภาพได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเรื่องนักศึกษาครูที่เป็นขั้นตอนป้อนเข้า เพิ่มขึ้นจากวิธีการปฏิบัติเดิม คือ ตั้งชมรมนักเรียนผู้สนใจเข้าศึกษาเป็นครูดนตรี สำหรับนักเรียนในท้องถิ่นที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีสุดท้าย หรือปีอื่นๆ ที่มีความสนใจ ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมทั้งนี้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากการประมวลจากการวิจัยที่ได้มาซึ่ง รูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง (ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๗-๑) การจัดกิจกรรมของชมรมจะเป็นไปในรูปแบบของการเตรียมบุคคลเพื่อให้มีความพร้อมก่อนสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในวิชาเอกดนตรีศึกษา มีการให้ความรู้ด้านทฤษฎีดนตรีพื้นฐาน ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องเทคนิคการปฏิบัติเครื่องดนตรี มีกิจกรรมเยี่ยมชมโรงเรียนที่มีกิจกรรมดนตรีในรูปแบบต่างๆ มีการพบปะนักศึกษาคูรุ่นพี่เพื่อปรึกษาแลกเปลี่ยนทัศนคติ นักวิชาการดนตรีศึกษาเชิญศิลปินผู้ปฏิบัติเครื่องดนตรีมาแสดงดนตรีให้ชม ถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้งของจิตวิญญาณความเป็นครูดนตรี การจัดกิจกรรมอาจเป็นการจัดในวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้แก่แก่นักเรียนมัธยมในท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการสร้างให้นักเรียนได้ตระหนักในคุณค่าของดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษาที่เข้าร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมชมรมอาจเชิญครูผู้สอนดนตรีในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้าราชการครูดนตรีเกษียณอายุ ศิลปินดนตรีอาวุโสในท้องถิ่นแขนงต่างๆ ทั้งนี้โดยมีแกนนำเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ การดำเนินงานตั้งชมรมอาจกำหนดวัตถุประสงค์โดยกว้างเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ตระหนักในคุณค่าของดนตรี และมีวัตถุประสงค์เฉพาะข้อหนึ่ง ที่เป็นการกำหนดเพื่อ เตรียมบุคคลให้มีความพร้อมไปสู่วิถีชีวิตวิชาชีพครูดนตรีในท้องถิ่น ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ผู้มาเข้าเรียนเป็นนักศึกษาครูดนตรีมีคุณลักษณะที่เข้าใจเป้าหมายในชีวิต มีความมั่นใจและตัดสินใจเลือกวิชาชีพครูดนตรีด้วยตนเอง ส่วนนักเรียนคนอื่นๆ ที่ไม่ได้มุ่งเข้ามาสู่วิชาชีพครูดนตรี ก็จะเป็นเยาวชนในท้องถิ่นที่เข้าใจในดนตรี ตระหนักในคุณค่าของดนตรีในวัฒนธรรมท้องถิ่น และ ดนตรีในวัฒนธรรมต่างภูมิภาค รวมทั้ง ดนตรีในวัฒนธรรมต่างประเทศ มีชีวิตที่ดีในการเลือกฟังดนตรีที่ตนเองมีรสนิยมที่เลือกได้

๕) ควรมีการพัฒนาห้องสมุดดนตรี ทั้งในรูปแบบห้องสมุดเชิงกายภาพและแบบดิจิทัล เพื่อรองรับการขยายตัวของจำนวนหนังสือ แผ่นเสียง บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ โน้ตเพลง รวมทั้งเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนการสอนดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการนี้ควรดำเนินการโดยจัด

รวมอยู่ในระบบหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณสร้างอาคารใหม่ และจ้างบรรณารักษ์เพิ่ม ในหอสมุดกลางควรมีการแยกแผนกห้องสมุดดนตรีเป็นการเฉพาะ ในพื้นที่ของอาคาร ๑-๒ ชั้น เพื่อให้ให้นักศึกษาและอาจารย์สามารถใช้ร่วมกันได้กับสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ควรวางแผนเป้าหมายในการพัฒนาห้องสมุดดนตรี ให้มีศักยภาพในระดับผู้นำของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายในช่วง ๕ ปีการศึกษา

การจัดหาหนังสือ แผ่นเสียง บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ โน้ตเพลง ควรมีรายการหนังสือที่จัดเตรียมไว้ เพื่อทยอยจัดซื้อเป็นรายปีการศึกษา จากรายการที่เตรียมไว้ควรมี การจัดเรียงตามลำดับความสำคัญ นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องร่วมมือกับบรรณารักษ์หอสมุดกลาง ประสานงานเรื่องงบประมาณการจัดซื้อสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ โดยมีการกำหนดเป็นแผนการดำเนินงานระยะ ๕ ปี ถึง ๑๐ ปี เนื่องจากการจัดซื้อสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ในคราวเดียวทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ เพราะการจัดหาที่จะไม่ได้ครบตามรายการที่เสนอขอจัดซื้อ งบประมาณที่ต้องใช้ในการจัดซื้อก็เป็นงบประมาณจำนวนมาก วิธีการที่ดีที่สุดก็คือการจัดซื้อแบบทยอยเป็นรายปีการศึกษา นักวิชาการดนตรีศึกษาควรประชุมหารือกันเกี่ยวกับความต้องการสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ แล้วมีบัญชีรายการสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่ร่วมกันจัดทำ เป็นระยะ จะทำให้บัญชีรายการเป็นปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งทำให้ทราบว่าได้จัดซื้อรายการใดไปแล้วบ้าง

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทางดนตรีศิลปตะวันตก นักวิชาการดนตรีศึกษาควรมีการจัดเตรียมโน้ตเพลงฉบับรวมเล่มของนักประพันธ์คนสำคัญ ทุกยุคสมัย ตั้งแต่ยุคกลาง จนถึงยุคสมัยใหม่ศตวรรษที่ ๒๐ ที่มีสื่อโสตทัศนูปกรณ์เป็นเสียงดนตรีหรือทั้งภาพทั้งเสียง ที่ตรงกับโน้ตเพลงที่มีอยู่ ซึ่งเป็นประโยชน์มากสำหรับการสอน ซึ่งไม่เฉพาะการสอนในรายวิชาดนตรีปฏิบัติ แต่สามารถใช้เป็นสื่อการสอนในวิชาทฤษฎีดนตรีตะวันตก วิชาวรรณกรรมดนตรีตะวันตก และ วิชารูปแบบและการวิเคราะห์ ซึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนอาจารย์ เมื่อผู้สอนกล่าวถึงบทเพลงใด ก็สามารถกำหนดกิจกรรมการค้นคว้าให้นักศึกษาไปทำการศึกษาบทเพลงที่กำหนดพร้อมวิเคราะห์บทเพลงและฟังบทเพลงโดยละเอียด วิธีการเช่นนี้สามารถดำเนินการกับรายวิชาทางด้านดนตรีไทยด้วยเช่นกัน

ในส่วนของสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ของดนตรีในวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้นักวิชาการดนตรีศึกษาคัดเลือก สื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดนตรีท้องถิ่น ในแง่ของดนตรีที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของดนตรีวัฒนธรรม เป็นเพลงครู หรือเป็นบทเพลงที่ได้รับการยกย่องจากสังคมวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ทั้งสุนทรียศาสตร์และจริยธรรม ในอนาคตข้างหน้า ถ้ามีการเปิดสอนวิชาการดนตรีศึกษา ในคณะครุศาสตร์ หรือวิชาดนตรี ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในระดับที่สูงขึ้น งานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา

บัณฑิตศึกษาที่เป็นการศึกษาองค์ความรู้ของดนตรีท้องถิ่น ควรได้รับการถอดบทเรียนออกมาเป็นตำราหรือแบบเรียน แล้วเก็บอย่างเป็นระบบไว้ในหอสมุดกลาง แผนกหนังสือดนตรี ส่วนสื่อทางเสียงหรือ สื่อภาพและเสียง ควรมีจัดบันทึกเสียงโดยใช้เทคโนโลยีห้องบันทึกเสียงของภาควิชาดนตรีศึกษาจัดทำเป็นแผ่นเสียงหรือแผ่นภาพ ศิลปินที่เป็นผู้บรรเลงอาจเป็นการบรรเลงของนักศึกษา ครูอาจารย์ หรือเป็นศิลปินในท้องถิ่นที่ได้รับการยกย่อง หรือเป็นการบันทึกเสียงการแสดงสดในวาระต่างๆ เช่น การแสดงเดี่ยวเครื่องดนตรีประจำภาคเรียนของนักศึกษาครูดนตรี หรือ การแสดงเดี่ยวของอาจารย์ผู้สอนดนตรี หรือการบรรเลงรวมวงดนตรีในโอกาสต่างๆ เป็นต้น สื่อที่ได้มาทั้งหมดควรเก็บรักษาไว้ในห้องสมุดอย่างเป็นระบบเช่นกัน

เมื่อมีสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ในห้องสมุดแล้ว นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องมีการสร้างหรือเรียบเรียงผลงานทางวิชาการดนตรี โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ในการกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ที่มีในห้องสมุดจัดทำตำรา แบบเรียน บทฝึกเครื่องดนตรี บทฝึกการขับร้อง แผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นตัวอย่างที่ดี ในรายวิชาต่างๆ เป็นภาษาไทย เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูดนตรีในระดับปริญญาตรี

นักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรดำเนินงาน ร่วมกับ บรรณารักษ์ หอสมุดกลาง ในการสร้างสัมพันธ์กับห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกันหรือต่างภูมิภาค ในด้านของสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ดนตรี เพื่อเป็นเครือข่ายห้องสมุดดนตรี ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ ที่แต่ละแห่งมีอยู่ เป็นการทำให้ทราบว่าที่ใดมีหนังสือหายากหรือ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่ไม่สามารถจัดซื้อได้ รวมทั้งแลกเปลี่ยนแหล่งจัดหา พร้อมทั้งดำเนินการเป็นเครือข่ายการยืมหนังสือข้ามสถาบันอย่างมีระบบ นักศึกษาในสถาบันที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสามารถเข้าใช้และหรือยืมสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศนูปกรณ์จากต่างสถาบันได้

นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องสร้างนิสัยการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาครูดนตรีให้มีนิสัยการใช้ห้องสมุดดนตรี โดยมีการปฐมนิเทศชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษา และ/หรือเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ยังสามารถกลับมาใช้ห้องสมุดได้ ทั้งนี้ระบบการดำเนินงานด้านศิษย์เก่าสัมพันธ์ต้องเป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้นการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอาจขอใช้พื้นที่บางส่วนชั่วคราวของหอสมุดกลางในการสอนบางประเด็น ในบางรายวิชา เป็นครั้งคราว เพื่อสร้างบรรยากาศการใช้ห้องสมุด ซึ่งหอสมุดกลางได้จัดเตรียมห้องขนาดเล็กไว้แล้ว สำหรับทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนเป็นการบริการให้กับครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

๖) ควรมีการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศดนตรีศึกษาของภูมิภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย โดยเชิญเครือข่ายภายนอกขององค์กร หรือ ชุมชน หรือ บุคคล ให้มามีส่วนร่วม เพื่อรวมทรัพยากรข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาดนตรีศึกษา และพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน

ของนักวิชาการดนตรีในท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management) จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางด้านดนตรีศึกษาอย่างเป็นระบบ สำหรับใช้เป็นกลไกในการทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงและเผยแพร่ไปยังวงการนักวิชาการดนตรีทั่วไป นอกจากนี้ควรมีการจัดกิจกรรมทางการแสดงดนตรีอย่างต่อเนื่อง โดยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นผู้นำและประสานงานกับเครือข่ายทางดนตรีกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนทัศนะ และส่งผ่านแนวคิดของการเรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีของชุมชนในต่างภูมิภาค หรือต่างประเทศ ที่ต้องการจะเผยแพร่ นั้นให้ออกไปสู่ชุมชน

ในการดำเนินงานจัดตั้งเครือข่าย ควรเริ่มด้วยการรวมตัวกันในกลุ่มครูอาจารย์ผู้สอนดนตรีในท้องถิ่น ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่กำลังทำงานเป็นครูประจำการสอนวิชาดนตรีตามโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแผนการจัดประชุมเป็นรายภาคเรียน หรือรายปี เพื่อให้ให้นักวิชาการดนตรีศึกษาและครูผู้สอนดนตรีตามโรงเรียนต่างๆ ได้มีโอกาสพบปะหารือกัน ในขณะเดียวกันในทางเครือข่ายมีการรวมตัวสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาดนตรี เช่น มีการแลกเปลี่ยนโน้ตเพลง การหาสื่อในสร้างรายวิชาเทคนิคการสอนดนตรี การนำนักเรียนมาร่วมจัดกิจกรรมการบรรเลงรวมวงดนตรีในวาระโอกาสที่สำคัญ หรือในวันสำคัญของท้องถิ่น การจัดประกวดการบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรี ขับริ้อง การประกวดวงดนตรี และวงขับริ้องประสานเสียง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนและครูผู้สอนดนตรีมีความสนใจในการสร้างงานดนตรีนอกเหนือจากการสอนดนตรีตามปกติ เมื่อรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่เริ่มมีความเป็นปึกแผ่นแล้วก็เชิญประชาชนผู้สนใจที่มีความสามารถ มีประสบการณ์ทางด้านดนตรีเข้าร่วมเครือข่าย ให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น เชิญเป็นวิทยากร ในการให้การอบรม หรือ การสัมมนาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี หรือ ขับริ้อง นอกจากนี้ควรเชิญผู้มีความรู้ในท้องถิ่นตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาวิชาดนตรีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ครูดนตรีใช้สอน นักวิชาการดนตรีศึกษาต้องเป็นแกนนำในการดำเนินงานด้านนี้ ผลที่ได้จากการมีเครือข่ายจะทำให้ศูนย์สารสนเทศดนตรีศึกษาของภูมิภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยเป็นแหล่งรวมวิชาการดนตรีให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาดนตรีในท้องถิ่น ให้มีความสะดวกและรวดเร็วในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการสร้างงานวิชาการดนตรีให้ขยายตัวออกไปมากขึ้น

ในการดำเนินงานด้านนี้สิ่งสำคัญก็คือการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งนักวิชาการดนตรีศึกษาต้องมีแผนดำเนินการในด้านอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานที่เป็นศูนย์กลาง รวมทั้งนักวิชาดนตรีศึกษาต้องมีการมอบหมายให้ผู้ที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญด้านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นผู้ดูแล ควบคุมอย่างต่อเนื่อง

๓) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมีแผนงานดำเนินการที่จริงจังในเรื่องการเตรียมนักวิชาการดนตรีศึกษารุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการสอนดนตรี เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนนักวิชาการดนตรีศึกษาที่จะมาสอนเป็นอาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา ด้วยการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถที่มีความเข้าใจในปรัชญา กระบวนการดนตรีศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้รอบรู้ และมีระเบียบวินัยเหมาะสมกับความเป็นครูดนตรี ส่งไปฝึกอบรม หรือศึกษาต่อในสถาบันต้นแบบ แล้วกลับมาทำงานเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษาที่ถึงพร้อมด้วยคุณภาพต่อไป

ในการดำเนินงานควรเริ่มที่จุดเน้นที่ต้องการสร้างคุณภาพของนักศึกษาครู เพื่อให้เห็นผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น สรรหานักศึกษาครูดนตรีที่กำลังเรียนอยู่ มีความประพฤติดี และมีความโดดเด่นในเชิงของการสอนดนตรี รวมทั้งมีฝีมือในด้านการปฏิบัติดนตรี ในการจัดทำแผนการดำเนินงานด้านการสรรหาบุคลากรใหม่ ควรให้ในรูปของการให้ทุนศึกษาต่อแล้วกลับมาทำงานเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษา ในขณะเดียวกันก็เร่งหาวิธีการดำเนินงานให้มหาวิทยาลัยบรรจุคณาจารย์ที่เป็นอาจารย์อัตราจ้างให้เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยให้หมด เพื่อจะได้ไม่มีปัญหาด้านลำดับการบรรจุบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งพนักงานมหาวิทยาลัย การที่ต้องสรรหานักศึกษาครูที่เป็นผลผลิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เพราะเหตุว่า เป็นบุคคลที่รับรู้ เข้าใจถึงสภาพและปัญหา อยู่แล้ว อีกทั้งด้วยความสมัครใจที่จะเป็นผู้พัฒนาคนตรีศึกษาในท้องถิ่นด้วยความรักในท้องถิ่น จะเป็นกำลังสำคัญและเป็นบุคคลหลักต่อไปในอนาคตที่ไม่ต้องเดินทางไปทำงานสอนดนตรีที่สถาบันอื่นอีกต่อไป

สำหรับนักวิชาการดนตรีศึกษาที่กำลังทำหน้าที่ ต้องมี กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์ที่ชัดเจนในด้านการเพิ่มศักยภาพ ความเชี่ยวชาญด้านดนตรีศึกษา และการได้มาซึ่งตำแหน่งทางวิชาการ รวมทั้งการวางแผนอัตรากำลังและภาระงานของอาจารย์ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตครูดนตรีให้มีคุณภาพ จัดหาอัตราเพื่อบรรจุผู้ที่เป็อาจารย์อัตราจ้างให้ครบทุกคน เพราะที่ผ่านมา อาจารย์อัตราจ้างก็ได้สร้างคุณภาพทางการพัฒนาคนตรีศึกษาให้แก่สาขาวิชาดนตรีศึกษามาแล้ว ในการพัฒนาบุคลากรนักวิชาการดนตรีศึกษา ควรเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นมาตรการเร่งด่วน และมาตรการระยะยาว เพราะถือว่าระบบและกลไกในการดำเนินงานด้านการผลิตครูดนตรีจะดำเนินไปได้ก็เพราะนักวิชาการดนตรีศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อน

ในการพัฒนานักวิชาการดนตรีศึกษาที่เป็นมาตรการเร่งด่วน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ เร่งรัดพัฒนานักวิชาการดนตรีศึกษาให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางวิชาชีพไปสู่วิชาชีพครูดนตรีแนวใหม่ที่ทันต่อความก้าวหน้าและวิทยาการ เพราะภูมิหลังเดิมของนักวิชาการดนตรีศึกษามีที่มาไม่เหมือนกัน เช่น นักดนตรี ครูสอนดนตรีสตูดิโอ นักธุรกิจดนตรี นักเทคโนโลยีดนตรี บุคลากร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่เป็นนักวิชาการคนตรีศึกษาทุกคน ต้องมีทัศนะใหม่ในการเรียนการสอนวิชาคนตรีเพื่อการผลิตคนตรี ในกระแสโลกใหม่ ครอบคลุมที่มีชีวิตเริ่มถูกแทนที่ด้วยเครื่องจักรอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีชีวิต มีการสร้างการเรียนรู้ความรู้ใหม่จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีเว็บไซต์จำนวนไม่น้อยที่ได้รับการพัฒนาจนได้รับความนิยมในการเป็นที่พึ่งของการเรียนรู้ นักวิชาการคนตรีศึกษาต้องแสดงให้เห็นว่าครูที่มีชีวิตยังเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเรียนรู้ในระบบการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคต ต้องพยายามทำความเข้าใจกับบิดามารดาของเด็กในสังคมท้องถิ่นที่กำลังให้เด็กในปกครองไปเรียนแบบโฮมสกูลได้หันมาเห็นความสำคัญของครูที่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดในท้องถิ่นและการมีเพื่อนร่วมรุ่น การสร้างให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูคนตรี นักวิชาการคนตรีศึกษาและครูคนตรีในท้องถิ่นต้องร่วมมือกัน แสดงความสามารถให้ประจักษ์ เป็นที่พึ่งของสังคมชนบทท้องถิ่นได้ ส่วนระบบเครือข่ายการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาเป็นศูนย์สารสนเทศคนตรีศึกษาของภูมิภาคอีสานตอนล่าง ให้ปรับการใช้ให้มาเป็นประโยชน์กับกระบวนการเรียนการสอนของครูที่เป็นบุคคล ซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานในบทบาทของนักวิชาการคนตรีศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป มาตรการเร่งด่วนประการต่อมาคือ เร่งรัดจัดระบบการนิเทศภายในสำหรับกลุ่มนักวิชาการคนตรีศึกษา การนิเทศถือเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของนักวิชาการคนตรีศึกษา ซึ่งควรดำเนินการให้มีปัจจัยที่เป็นการเสริมสร้างระบบการนิเทศที่สร้างสรรค์และมีบรรยากาศให้เอื้อต่อการทำงานของนักวิชาการคนตรีศึกษา ในมาตรการระยะยาว นักวิชาการคนตรีศึกษาควรมีแผนการดำเนินงาน จัดระบบการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจและความก้าวหน้าในวิชาชีพของนักวิชาการคนตรีศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่ชัดเจน สามารถเห็นอนาคตความก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน เช่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งทางวิชาการ การส่งเสริมการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น มีทุนประจำปีสนับสนุนให้ไปเสนอผลงานวิชาการหรือประชุมวิชาการในการสัมมนาวิชาการระดับชาติและนานาชาติที่ต่างประเทศ มีงบประมาณส่งเสริมกิจกรรมการสอนและการแสดงคนตรี

๘) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรขยายการเปิดสอนระดับการศึกษาถึงระดับบัณฑิตศึกษาด้านคนตรีศึกษา โดยมีพื้นฐานของปรัชญาแนวคิดของพหุวัฒนธรรมคนตรีศึกษา เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร หลังจากเมื่อสถาบันแห่งนี้ได้พัฒนาดำเนินงานด้านการเตรียมและสร้างนักวิชาการคนตรีศึกษารุ่นใหม่ได้สำเร็จแล้ว ผลที่ได้จะเป็นทุนด้านศักยภาพในการวิจัยเพื่อพัฒนาคนตรีศึกษา และ ศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้และการถอดบทเรียนในรายวิชาคนตรีในวัฒนธรรมท้องถิ่นของสาขาวิชาคนตรีศึกษา ส่งผลต่อครูคนตรีในท้องถิ่นด้วยการมีแหล่งศึกษาต่อในท้องถิ่นที่ไม่ห่างไกล สามารถเพิ่มพูนความรู้ด้วยการศึกษาต่อ ขณะที่กำลังทำงานสอน

ดนตรีควบคู่กันไปด้วยการบริหารจัดการเวลาที่เหมาะสม ซึ่งอาจมีการตั้งโครงการความร่วมมือพัฒนาบุคลากรดนตรีศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์กับโรงเรียนในท้องถิ่น ที่ประสานงานด้านเวลาการทำงานกับเวลาเรียนให้สอดคล้องกัน สร้างความเป็นไปได้มากขึ้นในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาของท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับมหาบัณฑิต ทางด้านดนตรีศึกษา ควรยึดปรัชญาการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และ พหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา เป็นแนวคิดหลัก ควรมีการออกแบบหลักสูตรที่รับผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิชาดนตรีศึกษา หรือ ผู้จบปริญญาตรีสาขาอื่นแต่สามารถผ่านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อได้ เป็นหลักสูตรระดับมหาบัณฑิต ๒ ปีการศึกษา นอกจากนี้ควรมีหลักสูตรวิชาเอกดนตรีศึกษา ๖ ปี สำหรับรับบุคคลผู้ที่มีความสามารถที่เข้มข้นและเหมาะสมที่จะมาเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษารุ่นใหม่ เข้ามาเรียน เป็นหลักสูตรที่เมื่อสำเร็จแล้วจะได้รับปริญญาโท

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากเป็นหลักสูตรปกติแล้ว ควรมีการจัดหลักสูตรแบบเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันต่างประเทศ ควรเป็นประเทศในเอเชียด้วยกัน ผลที่ได้รับก็คือการแลกเปลี่ยนนักศึกษา และอาจารย์ ทำให้มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวคิดในการผลิตครูดนตรี การทำความเข้าใจและติดตามกระแสดนตรีศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียแปซิฟิก ซึ่งเป็นประโยชน์มาในการดำเนินงานด้านการผลิตครูดนตรีตามแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) นักวิชาการดนตรีศึกษา รวมทั้งนักวิจัยอิสระของกลุ่มเครือข่ายดนตรีในรูปขององค์กรเอกชนต่างๆ ควรมีการประสานความคิดพัฒนาระบบงานวิจัยทางด้านดนตรีศึกษาเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ของดนตรีศึกษาในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย ดนตรีศึกษาในระบบการสอนเชิงพหุวัฒนธรรมดนตรี, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาดนตรีศึกษา, ประวัติและพัฒนาการดนตรีศึกษาในท้องถิ่นภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, การบริหารจัดการโรงเรียนดนตรีที่เหมาะสมกับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นภาคอีสาน, การพัฒนาการสอนดนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นอีสานตอนล่างของประเทศไทย

๒) ควรทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา แห่งอื่นๆ ในประเทศไทย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ เอเชียตะวันออกไกล โดยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเป็น

วิธีการวิจัยที่สามารถศึกษาได้ลงลึกและ ศึกษาได้รายละเอียดในเชิงภาพรวม (Holistic approach) ได้มากกว่าวิธีอื่นๆ ที่ต้องมีข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตของการศึกษา ทั้งนี้ ควรเป็นการเลือกศึกษากรณี (Case) ด้วยความสนใจของตัวผู้วิจัยเอง แม้ว่าองค์กรหรือสถาบันแห่งนั้นไม่มีความโดดเด่นในด้านใดเลยก็ตาม แต่ถ้ามีความมุ่งหมายเพื่อหาหนทางเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาให้กับองค์กรหรือสถาบันแห่งนั้นก็พึงควรทำ มิเช่นนั้น องค์กรหรือสถาบันที่ยังด้อยคุณภาพอยู่ ก็จะถูกกลืนไม่ได้ รับการเข้าทำการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง และไม่ได้รับการพัฒนาที่ใช้งานวิจัยเป็นตัวชี้แนะแนวทางอย่างเป็นระบบ

๓) ควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ในภาพรวมเพื่อส่งผลต่อการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ วางแผนจัดการศึกษาหรือจัดการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการจัดระบบและกลไกในการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ ให้อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการให้ส่งผลถึงคุณภาพนักศึกษา นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมียุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการทำงานของครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในทุกๆ ด้าน เท่าที่จะสามารถดำเนินการได้ มีระบบส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกดำเนินงานเป็นไปอย่างไม่ติดขัด มีระบบการสนับสนุนกำลังใจ และส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู-อาจารย์

๔) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการสัมมนาองค์กรชุมชนเพื่อการยอมรับใน ความสำคัญของดนตรีที่มีต่อวิถีชีวิตในสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานตอนล่าง เพื่อนำไปสู่การนำไปปฏิบัติจริง โดยใช้การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลที่ได้จากการวิจัยก็คือรูปแบบการสัมมนา องค์กรชุมชน ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เป็นนักวิชาการดนตรีศึกษาในฐานะแกนนำด้านดนตรีศึกษา ของท้องถิ่น ก็จะนำเอาแบบดังกล่าวดำเนินการ พร้อมทั้งประเมินผลเป็นระยะ เพื่อพัฒนารูปแบบ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป รูปแบบการสัมมนาองค์กรชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีการตระหนัก ในคุณค่าของดนตรีในวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชาชนหลากหลายอาชีพต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี เพื่อรักษาไว้เป็นมรดกให้คนรุ่นต่อไปได้มีการสืบทอดดนตรีในวัฒนธรรม ความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมดนตรี ต้องใช้วิธีการทางดนตรีศึกษาเพื่อให้เกิดการบังคับ และควบคุมให้เกิดการเรียนรู้ในความตระหนักในคุณค่า ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องมาจากการ ได้มาซึ่งความรู้ของดนตรีวัฒนธรรมด้วยการวิจัยทางดนตรีวิทยา เพราะงานวิจัยทางด้านดนตรีวิทยา ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเพื่อตอบคำถามในระดับการอธิบาย ถึงปัจจัยและเหตุปัจจัยทางดนตรี

นักดนตรีวิทยาทราบดีว่ามีอะไรที่เป็นองค์ประกอบของดนตรี บทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคม วัฒนธรรม และทราบดีถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้ดนตรีในวัฒนธรรมเสื่อมถอยความนิยมลงด้วย วัฒนธรรมดนตรีจากภายนอกสังคมวัฒนธรรม อาจทราบและเข้าใจดี ในเรื่องการเรียนรู้ดนตรีใน วัฒนธรรมโดยทางสังคมประภคซึ่งก็ไม่เกิดกับเด็กทุกคนในชุมชนเสมอไป และนักดนตรีวิทยาก็ ไม่ได้ศึกษาเพื่อปลูกฝังให้เรียนรู้ดนตรีด้วยวิธีการทางการจัดการศึกษา ซึ่งบทบาทนั้นเป็นของ บุคลากรที่เป็นนักวิชาการดนตรีศึกษา ที่จะนำเอาความรู้ที่ได้จากนักดนตรีวิทยานั้น มาจัดเป็นองค์ ความรู้เพื่อใช้สำหรับการสอน หรือจัดอบรม หรือผสมผสานลงในรูปแบบการสัมมนาที่พัฒนาขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และตระหนักในคุณค่าของดนตรีให้แก่ชุมชนต่อไป

การผลิตครูคนตรีในประเทศไทย : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

EDUCATION FOR MUSIC TEACHERS IN THAILAND : A CASE STUDY OF BURIRAM
RAJABHAT UNIVERSITY

อนรรฆ จรรย์ยานนท์ 4838132 MSMS/D

ปร.ค. (ดนตรี)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: สุกรี เจริญสุข, D.A., สมชัย ตระการรุ่ง, Ph.D.,
เฉลย ภูมิพันธุ์, Ph.D.

บทสรุปแบบสมบูรณ

ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

ประเทศไทยในปัจจุบัน การผลิตครูคนตรีได้เปลี่ยนรูปแบบออกไปเป็นอย่างมาก จากที่เคยมีหน่วยงานระดับกรม คือ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการฝึกหัดครู รวมทั้งการผลิตครูคนตรี ที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง การเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหว ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน คือ การที่สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ รับเอาแนวนโยบายของกระทรวงศึกษา ที่ส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพ นโยบายดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมทั้ง แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่กำหนดโดยสภาการศึกษา โดยนำเอานโยบายดังกล่าวมากำหนดเป็นแผนภารกิจหลักของสถาบัน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการอุดมศึกษา

จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งได้รับเอานโยบายด้านการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ มาเป็นภารกิจหลัก นักวิชาการดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ให้ความสนใจหันกลับมาเน้นการพัฒนาหลักสูตรและเปิดสอนครุศาสตรเพื่อการผลิตครูคนตรีกันมากขึ้น

โดยเฉพาะการเปิดสอนหลักสูตรการผลิตครูดนตรีที่ใช้เวลาในการศึกษา ๕ ปี ตามโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ

ดนตรีศึกษาในประเทศไทยในระบบโรงเรียน ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เกิดขึ้นโดยกระบวนการ ระบบ และกลไกของการบริหารจัดการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการ และได้เห็นพัฒนาการที่ชัดเจนขึ้นในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งก็จัดทำหลักสูตรเพื่อเปิดสอนครูดนตรีระดับปริญญาตรีไปตามหลักการแนวคิดของนักวิชาการศึกษานักวิชาการดนตรีศึกษาที่กำลังทำงานอยู่ในขณะนั้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกมามีจำนวนจนถึงปัจจุบันส่วนมากเป็นทรัพยากรบุคคลสำคัญที่กำลังทำงานอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ

จากภาพสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ทางดนตรีที่ผ่านมา รวมทั้งผลจากการปฏิรูปการศึกษา ส่งผลกระตุ้นให้มีการปรับโฉมหน้าใหม่ที่มีแนวโน้มในการพัฒนาดนตรีศึกษาของประเทศไทยมากขึ้น ในด้านการวางแผนพัฒนาดนตรีศึกษาเพื่อผลิตครูดนตรี เพื่อสนองนโยบายการศึกษาชาติ และเพื่อสนองให้เกิดการพัฒนาประเทศตามพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นั้น การกิจการเร่งรัดพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาด้านดนตรีศึกษา ครูดนตรี และ นักวิชาการดนตรี เป็นภารกิจสำคัญที่สุดที่ต้องดำเนินการ เพราะบุคลากรเหล่านี้ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องในการดำเนินการสอนดนตรี และมีส่วนร่วมในการร่วมสร้างและผลิตครูดนตรีออกไปสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นภารกิจที่สามารถดำเนินการได้ในการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ ตามแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา ที่เอื้อต่อความมีอิสรภาพที่มีมากขึ้นในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่ต้องขึ้นอยู่กับกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึงนโยบาย และมาตรฐานการศึกษาของชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากเดิมที่เคยเป็นวิทยาลัยครูในอดีตนั้น จัดเป็นสถาบันที่กรมการฝึกหัดครูถือเป็นสถาบันที่ผลิตครูดนตรีที่สำคัญและโดดเด่นในลำดับต้นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ มีเหตุการณ์ ประสพการณ์ที่เกี่ยวกับการผลิตครูมายาวนาน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงด้านพันธกิจที่ขยายการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ประกอบกับรับเอานโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่รัฐบาลเร่งรัดให้เกิดการดำเนินการ มีการปรับเปลี่ยนภายในองค์กรของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่ส่งผลให้การผลิตครูดนตรีต้องไปอยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของคณะครุศาสตร์ จากผลที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านแนวคิด ปรัชญา และการดำเนินงานในกระบวนการผลิตครูดนตรีที่มีทิศทางแนวโน้มของการพัฒนามากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงเป็นตัวอย่างที่สำคัญกรณีหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นที่น่าสนใจศึกษาด้านกระบวนการผลิตครูคนตรีของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ ในรูปแบบของความเป็นเฉพาะท้องถิ่น ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ยึดปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานมาตั้งแต่เริ่มตั้งสถาบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

๑. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
๒. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการผลิตครูคนตรีของนักวิชาการคนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง คนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์เอกสาร และการสังเกต จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษา นำมาเสนอ เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพโดยรวม ของการฝึกหัดครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในประเทศไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรี ศึกษาบทบาทและศักยภาพของนักวิชาการคนตรีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูคนตรี และ ศึกษาการผลิตครูคนตรี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากนั้นผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการนำเสนอ มาวิเคราะห์และตีความเพื่ออธิบายภาพสะท้อนของแนวคิดด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านศักยภาพของครูคนตรี แนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูคนตรี การสนองนโยบายในการผลิตครูคนตรีเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และ แนวโน้มของคนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีในบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดภาระกิจสำคัญของการผลิตครูคนตรี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ในปัจจุบันนี้ มีรากฐานมา

จากการเริ่มสถาปนาการศึกษาฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ และมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา มาโดยตลอด ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ของประเทศไทย มา จนถึงปัจจุบัน พัฒนาการฝึกหัดครูในประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

การฝึกหัดครูในประเทศไทย

ในช่วงแรก คือระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ เริ่มต้นที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูอย่างเป็นระบบขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่ทรงยกฐานะกรมศึกษาธิการขึ้นเป็นกระทรวงศึกษาธิการ การจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูในประเทศไทยเกิดจากมูลเหตุปัจจัยของความต้องการครูที่มีความรู้เฉพาะ เพื่อสามารถสอนในระบบโรงเรียนแบบใหม่ ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามแบบตะวันตก ครั้งแรกนั้น ได้รับการกำหนดให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์” ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ มี นักเรียนจำนวน ๓ คน จากนั้นก็มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ มีนักเรียนครูที่สำเร็จการศึกษา ไปศึกษาต่อวิชาครูที่ประเทศอังกฤษ และกลับมาดำเนินงานพัฒนาด้านการฝึกหัดครูในระยะเวลา ต่อมา การฝึกหัดครูของไทยจึงมีแบบแผนของการฝึกหัดครูตามแบบแผนของประเทศอังกฤษใน ระยะแรกๆ

พ.ศ. ๒๔๔๕ มีการย้ายสถานที่ตั้งโรงเรียนและให้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เทพศิรินทร์” ณ โรงเรียนแห่งใหม่นี้ มีการแบ่งระดับการเรียนออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกโรงเรียน ฝึกหัดอาจารย์ กับ แผนกโรงเรียนประถมศึกษา วิชาครูที่กำหนดให้เรียนประกอบด้วย ๑) นิติหลักสูตรประโยค ๑ ทั้งเล่ม ๒) บัญชี และการจำแนกชั้น ๓) การฝึกสอนให้ครบกำหนดเวลา ในระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๔๘ มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์ ได้มีการพัฒนา วิชาที่ใช้ในการสอนเป็นระบบที่ชัดเจนขึ้น มีการแบ่งหมวดวิชา เป็น ๑๓ กลุ่ม คือ จรรยา วิทยาศาสตร์ หนังสือไทย ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คำนวณวิธี ภูมิศาสตร์และพงษาวดาร วิทยาศาสตร์ ศิลป บรรเลง กายบริหาร สมาคมบริหาร และ ความรู้ราชการ ในส่วนของหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย วิชา หลักการศึกษา วิชาการโรงเรียน วิชาการจัดสถานที่โรงเรียน วิชาการฝึกหัดสอน วิชาตรรกวิทยา และ วิชาอภิปรัชญา (ในปัจจุบันคือวิชาจิตวิทยา)

พ.ศ. ๒๔๔๙ กรมศึกษาธิการได้รวมเอาโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์เข้ากับ โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกให้ชื่อว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก” เป็นโรงเรียนประจำที่

รับนักเรียนจากหัวเมืองและเปิดรับนักเรียนชลยศักดิ์ (บุคคลภายนอก สามัญชน) เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์

พ.ศ. ๒๔๕๖ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ได้ย้ายเข้าไปรวมกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ในแผนกครุศึกษา แล้วย้ายสถานที่เรียนไปเรียนที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน ขยายการรับนักเรียนหญิงเข้าเป็นนักเรียนครู

พ.ศ. ๒๔๖๐ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ สถานภาพของสถาบันฝึกหัดครูได้ขยายอย่างรวดเร็ว มีการโอนความรับผิดชอบภาระกิจการฝึกหัดครูระหว่างหลายกรมในกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรมศึกษาธิการ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา การที่การฝึกหัดครูถูกโอนภาระกิจไปสู่หลายสังกัด เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม แต่ก็ยังไม่ลงตัว ในช่วงเวลานี้โรงเรียนฝึกหัดครูประถมพระนคร ซึ่งกำลังเป็นสถาบันผลิตครูแห่งสำคัญ ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครและพัฒนาเป็นวิทยาลัยครูพระนครในเวลาต่อมา โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งนี้เปิดสอนครูระดับประถมศึกษา (ป.ป.) หลักสูตร ๓ ปี ในช่วงสองปีแรกจะเรียนตามหลักสูตรของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๗-๘ พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้นที่ถนนประสานมิตร ต่อมายกระดับเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาคูในลำดับปริญญา

ในช่วง ๖๐ ปีแรก ของการมีสถาบันการฝึกหัดครูขึ้นในประเทศไทย สถานภาพของสถาบันการฝึกหัดครูถูกปรับเปลี่ยน ยุบรวม และ ถูกถ่ายโอนความรับผิดชอบภายใต้หน่วยงานหลายหน่วยงานมาโดยตลอด สาเหตุเป็นเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีการแสวงหาโครงสร้างการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งกว่าจะมีการตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง ซึ่งก็คือการที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นความพยายามและความต้องการที่จะให้การฝึกหัดครูมารวมอยู่ในกรมเดียวกัน และทำหน้าที่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว

หลังจากรัฐบาลได้ตั้งกรมการฝึกหัดครูขึ้น ในปีพ.ศ. ๒๔๘๗ หลักสูตรการฝึกหัดครูของประเทศได้รับการพัฒนาขึ้นใหม่เรียกว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) ใช้เวลาเรียน ๒ ปี ในช่วงนี้โรงเรียนฝึกหัดครูได้เกิดขึ้นหลายแห่ง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โรงเรียนฝึกหัดครูบางแห่งได้รับการยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูผลิตครูในระดับป.กศ. ระดับ ป.ป. และระดับ ป.กศ. สูง ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๑๓ โรงเรียนฝึกหัดครูทั่วประเทศได้ยกระดับเป็นวิทยาลัยครู

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่มีการพัฒนาองค์กรมาจากหน่วยงานที่เป็นสถาบันการฝึกหัดครูของกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง มาตั้งแต่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครู ไปสู่วิทยาลัยครู ได้รับยกฐานะขึ้นเป็นสถาบันราชภัฏ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เมื่อครั้งได้รับการยกฐานะทั้งประเทศ จึงทำให้มีจำนวนมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งหมด ๔๑ แห่ง มีชื่อที่ต่อท้ายคำว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่แตกต่างกันไปตามจังหวัดที่เป็นสถานที่ตั้ง หรือมีชื่อเฉพาะอื่นๆ เป็นรายกรณีไป ต่อมาเมื่อมหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนมได้รวมตัวกับสถาบันในท้องถิ่นตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยนครพนมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ปัจจุบันจึงมีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศจำนวน ๔๐ แห่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๓ จากฐานะเดิมที่เคยเป็นวิทยาลัยครูที่เปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรีตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. ๒๕๑๘ พัฒนาคณะเองสู่สถาบันราชภัฏ และก้าวสู่ความเป็นนิติบุคคล หรือมหาวิทยาลัยราชภัฏ รวมเป็นเวลา ๓๐ ปี เริ่มจาก พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๖

การที่รัฐมีนโยบายเน้นการผลิตครูอาจารย์ให้ทันกับการขยายตัวทางการศึกษา ทำให้มีการจัดตั้งและขยายจำนวนวิทยาลัยครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา สาเหตุของปัญหาเกิดจากประชากรของชาติมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีการขยายการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐาน จึงมีความต้องการครูมากขึ้น ก่อนปีการศึกษา ๒๕๓๕ ทำให้มีวิทยาลัยครูกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ จำนวน ๓๖ แห่ง

ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ จนถึง การตั้งสถาบันราชภัฏ (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๓๕) มีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่ของวิทยาลัยครู คือเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการไม่ผลิตครูแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีการขยายการผลิตบัณฑิตในสาขาอื่นเพิ่มขึ้น วิทยาลัยครูซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหวิทยาลัยต่างๆ และกำลังมีการเตรียมตัวก่อนที่จะปรับเปลี่ยนไปเป็นสถาบันราชภัฏในเวลานั้น ต้องมีนโยบายลดการผลิตครูลง มีการเปิดสอนการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายครูมากขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ตามมาคือการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสถาบันราชภัฏ ตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อให้มีบทบาทเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่ได้ทำการสอนผลิตบัณฑิตสายครูออกไปแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงยึดแนวกิจการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล

เพื่อมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต่อมา จำนวนสถาบันราชภัฏ ก็เพิ่มขึ้นเป็น ๔๑ แห่งใน ปี พ.ศ. ๒๕๔๔

สถาบันราชภัฏทุกแห่งได้รับการนิยามหน้าที่ในความเป็นนิติบุคคล จึงสามารถมีอิสระในการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษาเป็นของตนเองแต่ละสถาบัน มุ่งสร้างให้มีความคล่องตัวมีเสถียรภาพทางวิชาการ และจากความเป็นสถาบันทางการศึกษาที่เป็นนิติบุคคลดังกล่าวส่งผลให้มีการพัฒนาแนวคิดของผู้เกี่ยวข้องระดับสูงหลายฝ่าย ให้ช่วยผลักดันพัฒนาสถาบันราชภัฏไปสู่ความเป็นมหาวิทยาลัย ในที่สุดพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ก็ได้ผ่านการเห็นชอบจากการพิจารณาของทุกฝ่าย และได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗ และให้มีผลบังคับใช้ในวันถัดมาจากระประกาศนั้น

สภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏโดยรวมในปัจจุบัน ยังถูกสังคมมองว่ายังเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีความพร้อมในการเป็นมหาวิทยาลัย เนื่องจากมีบุคลากรจำกัด มีสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เพียงพอ ต่อการสร้างคุณภาพการเรียนการสอน เนื่องจากการได้รับการยกฐานะพร้อมกันทีเดียวทั้ง ๔๑ แห่ง แต่อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งก็ได้มีการเริ่มต้นของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนและเยาวชนที่ด้อยโอกาส ด้วยการขยายโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางด้านโอกาสในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ขณะที่มหาวิทยาลัยปิดหรือเปิด แห่งอื่นๆ ของรัฐ และมหาวิทยาลัยเอกชน มีการคัดเลือกนักศึกษาที่เข้าไปเรียนด้วยการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการและการมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับสูงเป็นหลัก นอกจากบทบาทในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชาการต่างๆ แล้วมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทการดำเนินการกิจในด้านการผลิตครูและพัฒนาครู เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่ง พัฒนามาจากสถาบันการผลิตครู จึงมีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิตและพัฒนาครูเป็นพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อการกิจด้านนี้เป็นอย่างมาก

การผลิตครูคนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พัฒนามาจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ที่ได้รับการก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เปิดทำการสอนเพื่อผลิตครูให้กับโรงเรียนภูมิภาคอีสานตอนล่างรวมทั้งอีสานตอนบนบางส่วน ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๕ จากนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงองค์กรเป็นไปในรูปแบบเดียวกันกับมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ มีการขยายระดับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ระดับปริญญาตรี โท

และ เอก ในสาขาวิชาต่างๆ นอกเหนือจากวิชาชีพครูจากเดิมที่ได้ดำเนินมาตั้งแต่เริ่มการก่อตั้ง แม้ว่าองค์กรได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตครูก็ยังคงได้รับการดำเนินการและพัฒนาอย่างสืบเนื่องมาโดยตลอด โดยเฉพาะการผลิตครูดนตรี ซึ่งในปัจจุบันนี้ การเปิดสอนวิชาเอกดนตรีศึกษา ได้รับการดำเนินการโดยสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภายใต้การบริหารจัดการของ คณะครุศาสตร์

การผลิตครูดนตรีเริ่มครั้งแรกในการศึกษา ๒๕๒๑ เปิดสอนในระดับ ป.กศ. ชั้นสูง วิชาเอกดนตรีศึกษา ขยายระดับการศึกษาถึงระดับปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกดนตรีศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ต่อมาเนื่องจากผลของการผลักดันจากสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร กรมการฝึกหัดครู มีนโยบายให้วิทยาลัยครูในเวลานั้น เปิดสอนสาขาวิชาอื่นๆ ให้มากขึ้น และลดจำนวนการรับนักศึกษาครูให้น้อยลง วิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึง เปิดการสอนวิชาเอกดนตรี ในระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ขึ้นมาในเวลาเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนดำเนินต่อมาภายใต้การดำเนินการของโปรแกรมวิชาดนตรีในสังกัดของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผลิตบัณฑิตทางดนตรี และ ดนตรีศึกษาควักกันมา จนกระทั่ง ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ในขณะที่สถานศึกษาแห่งนี้ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการปรับปรุงการจัดหน่วยงานองค์กรภายในให้เป็นไปตามภารกิจ จึงได้มีการแยกตัวของนักวิชาการดนตรีศึกษา จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไปสังกัดคณะครุศาสตร์ เพื่อดำเนินการจัดตั้งสาขาวิชาดนตรีศึกษา และดำเนินการเปิดสอนหลักสูตร ค.บ. ๕ ปี วิชาเอกดนตรีศึกษา และเข้าร่วมตามโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ โดยที่คณะครุศาสตร์ และผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ได้ให้การสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการ จนสามารถได้รับคัดเลือกโดยคณะกรรมการบริหารโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ และคณะกรรมการคัดเลือกสถาบันฝ่ายผลิตและนักศึกษาทุนโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่ ให้เป็นสถาบันฝ่ายผลิตโครงการผลิตครูพันธุ์ใหม่นำร่อง ๑ ใน ๕ มหาวิทยาลัยที่ได้รับคัดเลือก ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๕๒

แนวคิดของดนตรีศึกษาเพื่อการผลิตครูดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

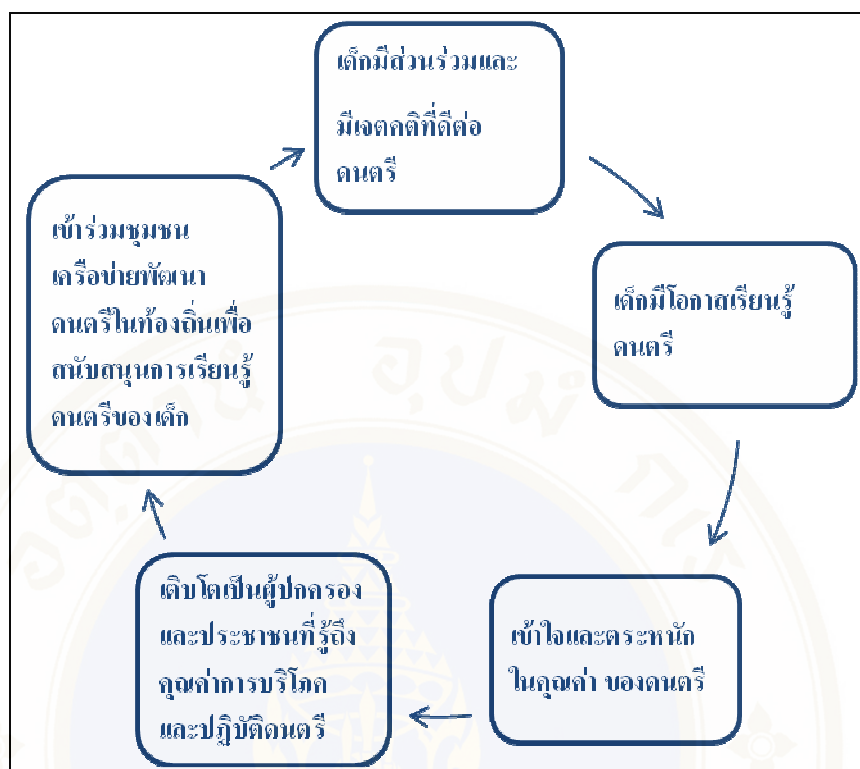
แนวคิดของนักวิชาการดนตรีศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เกิดจากพื้นฐานสำคัญของความพยายามและการแสวงหาหลักในการดำเนินงานด้านการผลิตครูดนตรี มีการปรับแนวคิดให้เหมาะสมกับภารกิจและหน้าที่ของสาขาวิชาดนตรีศึกษาในสังกัดคณะครุศาสตร์ เพื่อดำเนินงานตามปรัชญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จากการวิเคราะห์

ข้อมูลผู้วิจัยได้ข้อสรุปและมีข้อค้นพบ คือ ด้านแนวคิดด้านศักยภาพครูดนตรี มีข้อสรุปว่า ครูดนตรีในท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ และ ภูมิภาคอีสานตอนล่าง ต้องมีศักยภาพด้านการปฏิบัติดนตรีมาเป็นอันดับต้นๆ ส่วนศักยภาพที่รองลงไปนั้น เป็นศักยภาพในด้านภาคทฤษฎี ศักยภาพในการปฏิบัติดนตรี ครูดนตรี ต้องมีศักยภาพครอบคลุมดนตรี ๓ ประเภท ได้แก่ ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีสมัยนิยม และดนตรีศิลป์ ทั้งนี้เพื่อให้ครูดนตรีสามารถนำประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่ได้รับจากวิถีทางของสังคมประกิต (Socialization) มาต่อยอดความรู้และทักษะการปฏิบัติดนตรีในการศึกษาวิชาดนตรีในระบบโรงเรียน ให้สามารถเรียนรู้ และรับประสบการณ์ใหม่จากดนตรีประเภทต่างๆ ได้มากขึ้น ลักษณะเช่นนี้ เป็นการสะท้อนถึงการให้ความสำคัญของแนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) และของนักวิชาการดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ในด้านแนวคิดที่แตกต่างไปในการผลิตครูและครูดนตรี คือ รายวิชาชีพรูในหลักสูตรการผลิตครู มีการกำหนดรายวิชาต่างๆ ที่มีการตกลงร่วมกันของนักวิชาการของคณะครุศาสตร์ในสถาบันที่มาร่วมเป็นเครือข่ายในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็รับแนวคิดวิธีการที่มีรายวิชาชีพรูในหลักสูตรมาใช้ด้วยเช่นกัน เป็นการสะท้อนให้ทราบถึงความพยายามที่แสวงหามาตรฐานในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างมีระบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค ส่วนการจัดการเรียนในวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาดนตรี และดนตรีศึกษา มีแนวคิดที่วางความหลากหลายของประเภทวิชาดนตรีให้นักศึกษาครูดนตรีได้ศึกษาทั้ง ๓ ประเภท ดังกล่าวแล้ว

อนาคตภาพดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

จากการศึกษาด้านอนาคตภาพดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ นักวิชาการดนตรีศึกษา ได้เสนอไว้ว่า แนวโน้มสภาพแวดล้อมทางการศึกษาในอีกทศวรรษข้างหน้าจะมีทิศทางที่ไปสู่สังคมการเรียนรู้ ท้องถิ่นจะมีอำนาจร่วมการบริหารจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ดนตรีของท้องถิ่น การพัฒนาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีจะมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงสร้างระบบสารสนเทศทางองค์ความรู้ดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษามีศักยภาพสูงขึ้น ในเชิงการสอน การนิเทศ และการผลิตสื่อ ดนตรีเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคม มีกระบวนการอนุรักษ์และประยุกต์เกิดขึ้นในภาคประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และวิจารณ์ดนตรีที่สร้างขึ้นโดยคนในระดับสังคมท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดและข้อเสนออนาคตภาพของการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นอีสานตอนล่าง ออกมาเป็นแผนภูมิของรูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษา ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ รูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง

นักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มองภาพในอนาคตของการพัฒนาดนตรีศึกษาไปอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะแวดล้อมของเศรษฐกิจและสังคม ขณะที่บทบาทหลักคือการผลิตครูดนตรียังคงดำเนินการไปอย่างมีความสัมพันธ์กับวงจรของรูปแบบการพัฒนาดนตรีศึกษาของท้องถิ่น กระบวนการผลิตครูดนตรีก็จะได้รับการส่งเสริมซึ่งกันและกันกับรูปแบบการพัฒนาดนตรีศึกษา เด็กและเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาดนตรีตามรูปแบบการพัฒนาดนตรีศึกษาจะมีคุณลักษณะที่ดีทางความสามารถและความเข้าใจดนตรี จะเป็นปัจจัยป้อนเข้าที่มีคุณภาพ (Input) ของกระบวนการผลิตครูดนตรีในท้องถิ่น ซึ่งผลผลิตที่เป็นครูดนตรีก็จะมีคุณภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่นๆ ที่ดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อผลิตครูดนตรี ออกมารับใช้สังคมมาเป็นเวลากว่า ๔ ทศวรรษ ภายใต้อำนาจด้านงบประมาณและคุณภาพของผู้เข้ามาเรียนที่ผ่านมา การขยายตัวทางด้านดนตรีศึกษาในระบบโรงเรียนท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นผลการพัฒนาจากการทำงานของครูดนตรีที่เป็นผลผลิต จากสถาบันฝึกหัดครูกลุ่มนี้ ครูดนตรีผู้ซึ่งเป็นผลผลิตจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ และ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต่างก็มีความพยายามในการพัฒนาตนเอง

หลังจากสำเร็จการศึกษาในขณะที่เป็นครูดนตรีประจำการ และสามารถบรรลุความสำเร็จการเป็นครูสอนดนตรีได้ในระดับหนึ่ง และ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในอนาคตจะต้องเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่อำนวยความสะดวกประโยชน์ในการขยายโอกาสในการศึกษาดนตรีและดนตรีศึกษา ให้แก่เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และขาดแคลนทุนทรัพย์ที่ต้องการได้รับการศึกษาในระดับชั้นสูงขึ้นไป ในขณะที่นักวิชาการดนตรีศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ก็พยายามเพิ่มขีดระดับคุณภาพของบัณฑิตให้มากขึ้น เช่นกัน

บทสะท้อนและวิสัยทัศน์

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะกรณีศึกษาการผลิตครูดนตรีที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงเสนอบทสะท้อนและวิสัยทัศน์เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพและคุณภาพของการผลิตครูดนตรี รวมทั้งการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้

๑) นักวิชาการดนตรีศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ควรมีการสร้างความชัดเจน ของปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงาน ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา (Multicultural music education) ให้สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและการขยายโอกาสทางการศึกษา

๒) ด้านการเรียนการสอนครูดนตรี นักวิชาการดนตรีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ควรมีโครงการหรือกิจกรรมในเชิงการวิเคราะห์และวิจัย ที่สนับสนุนกระบวนการพัฒนาและประเมินหลักสูตรระดับปริญญาตรีวิชาเอกดนตรีศึกษา และการจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษา โดยเชิญบุคคลจากเครือข่ายภายนอกขององค์กร หรือ ในชุมชนต่างๆ ในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วม

๓) ควรมีการเชิญ อาจารย์-ศิลปินอาคันตุกะ จากต่างประเทศ ที่มีความสามารถ และ ที่มีความประสงค์อย่างจริงใจที่จะมาร่วมถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติดนตรีให้นักศึกษา มาให้การปรึกษาในการวางระบบ กลยุทธ์ และ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เป็นปฏิบัติดนตรีแล้วค่อยๆ ถ่ายทอดสู่อาจารย์ชาวไทยให้เป็นผู้สอนอย่างเต็มรูปแบบให้ได้ตามประเพณี แบบแผน วัฒนธรรมดนตรีของคนตะวันตกที่ถูกต้อง ให้มีวงจรของกระบวนการการสอนที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ทั้งระบบต่อไป

๔) เพื่อให้ นักวิชาการดนตรีศึกษาได้ดำเนินการวิธีการต่างๆ ที่สามารถรับนักศึกษาครูดนตรีที่มีพื้นฐานความรู้และทักษะดนตรีในระดับสูงขึ้น นักวิชาการดนตรีศึกษาควรตั้งชมรมนักเรียนผู้สนใจเข้าศึกษาเป็นครูดนตรี สำหรับนักเรียนในท้องถิ่นที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีสุดท้าย หรือปีอื่นๆ ที่มีความสนใจ ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม ทั้งนี้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็น

แนวคิดที่สืบเนื่องมาจากการประมวลจากการวิจัยที่ได้มาซึ่งรูปแบบกระบวนการพัฒนาดนตรีศึกษาในท้องถิ่นบุรีรัมย์และอีสานตอนล่าง (ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๑)

๕) ควรมีการพัฒนาห้องสมุดดนตรี ทั้งในรูปแบบห้องสมุดเชิงกายภาพและแบบดิจิทัล เพื่อรองรับการขยายตัวของจำนวนหนังสือ แผ่นเสียง บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ โน้ตเพลง รวมทั้งเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนการสอนดนตรีที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการนี้ควรดำเนินการโดยจัดรวมอยู่ในระบบหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณสร้างอาคารใหม่ และการจ้างบรรณารักษ์เพิ่ม

๖) ควรมีการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศดนตรีศึกษาของภูมิภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย โดยเชิญเครือข่ายภายนอกขององค์กร หรือ ชุมชน หรือ บุคคล ให้มีส่วนร่วม เพื่อรวมทรัพยากรข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาดนตรีศึกษา และพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนของนักวิชาการดนตรีในท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management) จากงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางด้านดนตรีศึกษาอย่างเป็นระบบ สำหรับใช้เป็นกลไกในการทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงและเผยแพร่ไปยังวงการนักวิชาการดนตรีทั่วไป

๗) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมีแผนงานดำเนินการที่จริงจังในเรื่องการเตรียมนักวิชาการดนตรีศึกษารุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการสอนดนตรี เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนนักวิชาการดนตรีศึกษาที่จะมาสอนเป็นอาจารย์ในสาขาวิชาดนตรีศึกษา ด้วยการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถที่มีความเข้าใจในปรัชญา กระบวนการดนตรีศึกษา เป็นผู้ที่มิบุคคลใฝ่รู้ รอบรู้ และมีระเบียบวินัยเหมาะสมกับความเป็นครูดนตรี ส่งไปฝึกอบรม หรือศึกษาต่อในสถาบันต้นแบบ แล้วกลับมาทำงานเป็นนักวิชาการดนตรีศึกษาที่ถึงพร้อมด้วยคุณภาพต่อไป

๘) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรขยายการเปิดสอนระดับการศึกษาถึงระดับบัณฑิตศึกษาด้านดนตรีศึกษา โดยมีพื้นฐานของปรัชญาแนวคิดของพหุวัฒนธรรมดนตรีศึกษา เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร หลังจากเมื่อสถาบันแห่งนี้ได้พัฒนาดำเนินงานด้านการเตรียมและสร้างนักวิชาการดนตรีศึกษารุ่นใหม่ได้สำเร็จแล้ว ผลที่ได้จะเป็นทุนด้านศักยภาพในการวิจัยเพื่อพัฒนาดนตรีศึกษา และ ศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้และการถอดบทเรียนในรายวิชาดนตรีในวัฒนธรรมท้องถิ่นของสาขาวิชาดนตรีศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑) นักวิชาการคนตรีศึกษา รวมทั้งนักวิจัยอิสระของกลุ่มเครือข่ายคนตรีในรูปขององค์กรเอกชนต่างๆ ควรมีการประสานความคิดพัฒนาระบบงานวิจัยทางด้านคนตรีศึกษา เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ของคนตรีศึกษาในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย คนตรีศึกษาในระบบการสอนเชิงพหุวัฒนธรรมคนตรี, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคนตรีศึกษา, ประวัติและพัฒนาการคนตรีศึกษาในท้องถิ่นภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, การบริหารจัดการโรงเรียนคนตรีที่เหมาะสมกับเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่นภาคอีสาน, การพัฒนาการสอนคนตรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นอีสานตอนล่างของประเทศไทย

๒) ควรทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวโน้มการจัดการศึกษาเพื่อการผลิตครูคนตรีของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา แห่งอื่นๆ ในประเทศไทย ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ เอเชียตะวันออกไกล โดยใช้วิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นวิธีการวิจัยที่สามารถศึกษาได้ลึกถึงและ ศึกษาได้รายละเอียดในเชิงองค์รวม (Holistic approach) ได้มากกว่าวิธีอื่นๆ

๓) ควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา ในภาพรวมเพื่อส่งผลต่อการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนวิชาเอกคนตรีศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ควรมีการวางแผนจัดการศึกษาหรือจัดการประสานงานระหว่างหน่วยงานให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการจัดระบบและกลไกในการพัฒนาอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ ให้อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอน บริหารจัดการให้ส่งผลถึงคุณภาพของนักศึกษา นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ควรมียุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการทำงานของครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยในทุกๆ ด้านเท่าที่จะสามารถดำเนินการได้ มีระบบส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น มีระบบการสนับสนุนกำลังใจ และส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพครู-อาจารย์

๔) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการสัมมนาองค์กรชุมชนเพื่อการยอมรับในความสำคัญของคนตรีที่มีต่อวิถีชีวิตในสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานตอนล่าง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยใช้การวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการตระหนักในคุณค่าของคนตรีให้แก่ชุมชนต่อไป

**EDUCATION FOR MUSIC TEACHERS IN THAILAND : A CASE STUDY OF
BURIRAM RAJABHAT UNIVERSITY**

ANAK CHARANYANANDA 4838132 MSMS/D

Ph.D. (MUSIC)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: SUGREE CHAROENSOOK, D.A.,
SOMCHAI TRAKARNRUNG, Ph.D., CHALOEY PUMIPUNTU, Ph.D.**EXTENDED SUMMARY*****Research background***

Education for music teachers in Thailand has undergone a lot of changes from the past. There used to be a department under the Ministry of Education dealing directly with teachers' training. There were also teachers' training programs provided by many universities. The most noticeable change since then is that many colleges and universities, especially Rajabhat universities, have adopted the policy supporting teacher education to meet professional quality and standard. This policy results from the education reformation according to the National Education Act in B.E. 2542, the modified issue in B.E. 2545 and the National Education Strategy from B.E. 2545 to 2549 and the modified version from B.E. 2552 to B.E. 2559, defined by the Board of Education. The policy has become the main mission of the institution under the supervision of the Higher Education Commission.

The teachers' training policy at Rajabhat universities has led music educators to focus on the curriculum development for music teachers, especially the 5-year program according to the New-generation Teacher program of the Ministry of Education.

Music education in Thailand in the school system has been consistently developed and modified according to the processes, systems and mechanisms

regulated by the Ministry of Education. The development is most noticeable in the past 30 years. Many colleges and universities offer a bachelor's degree in music education for future music teachers with the curriculum created by in-house scholars and music educators. The graduates are now working at different educational institutions.

The reflection of music education in the past and the result of the education reformation have stimulated a revamp of music education in Thailand. According to the National Education Act in B.E. 2542, the development of music teachers and researchers as well as music educators the most important mission since they play an important role in the development of music education. The education reformation allows the universities to have more freedom in organizing their curricula. Thus, the mission can be accomplished at the university level while considering national policy and standard in education.

Buriram Rajabhat University, previously a Teachers' College, is ranked by the Teacher Training Department as one of the most outstanding institutions that generate music teachers in the northeastern region of Thailand with long experiences in teachers' development. After becoming a university and undergoing changes within the organization, now the music teaching program is under the Faculty of Education, which has improved the policy and philosophy of music teaching.

Buriram Rajabhat University presents an important case study of the local undergraduate institutions. Its philosophy has been to provide education for community development from the beginning.

Research objectives

1. Examine how music teachers are educated at Buriram Rajabhat University
2. Analyze the philosophy of music educators at Buriram Rajabhat University

Research methodology

The study of education for music teachers at Buriram Rajabhat University is a qualitative research presenting a case study. The data were collected by thorough interview, group discussion, document analysis and observation. The data were then

analyzed in order to study the background and the overall situation of teacher education and the roles and efficiency of music educators involved in the music teachers' development. The results were interpreted in order to explain different concepts such as the efficiency of music teachers, the adoption of the policy of music teachers for local development and the trend of music education for local teachers.

Research findings

It was found that the reason why education for music teachers is important at Buriram Rajabhat University and other Rajabhat universities was the establishment of the systematic teachers' training since B.E. 2435 that has been consistently improved to suit Thailand's economy, culture and society. The development of teachers' training is summarized below.

Development of teachers' training in Thailand from B.E. 2435 to 2497

B.E. 2435

King Rama V founded the Teachers' Training School for the first time. It is the same year in which the Department of Education was promoted to be the Ministry of Education. The teachers' training school was created to fulfill the need for specialized teachers in the new school system that followed the western style. The name of the school was "Teachers' Training School". It was founded on October 12, 2435. There were three students at the beginning and the number was increasing consistently. Some graduates continued their studies in England. Therefore, at the beginning, Thailand's teachers' training was similar to the British system.

B.E. 2445

The school was relocated and renamed. The new name was "Dhepsirin Teachers' Training School". The school was divided into two departments: Teachers' training school and Primary school. The compulsory courses for teachers were

1) Principles of teaching in primary level (Niti Laksoot Prayoke 1) 2) Accounting and Classification and 3) Practicum.

B.E. 2448

The teachers' training curriculum was modified. The courses were more systematically divided into 13 groups: 1) Teachers' ethics 2) Teaching science 3) Thai characters 4) Thai 5) English 6) Calculation 7) Geography and derivations 8) Science 9) Arts 10) Music 11) Physical education 12) Social management and 13) Knowledge in governmental services. In Teaching science, the students had to learn Principles of Education, Principles of Schooling, School Management, Practicum, Logics and Psychology.

B.E. 2449

The department of education combined Dhepsirin Teachers' Training School with the Teachers' Training School of the West, which was a boarding school for students from suburban areas and laymen.

B.E. 2456

The Teachers' Training School was combined with the School of Civil Service (Chulalongkorn University) under the Department of Education. The school was then moved to Wang Mai in Pathumwan. It was the first time that female students were admitted to the teachers' training program.

Between B.E. 2460 to 2496, the status of teachers' training institutions became more and more recognized. There was transfer of responsibility to many sections such as Chulalongkorn University, the Department of Education, the Department of Educational Technique and the Department of Elementary Education. This shows that the suitable management was yet to be in place at that time. At the same time, the Primary School Teachers' Training School of Pra Nakorn, which was one of the most important teachers' schools, changed its name to "Pra Nakorn Teachers' Training School" and later to "Pra Nakorn Teachers' College". It offered a three-year program for primary school teachers. The first two years followed the curriculum of Mattayom 7 and 8 (now equivalent to high school diploma).

B.E. 2492

Thailand's government founded a teachers' training school of higher education at Prasarnmit Road, which was later promoted to be the Teachers' College offering a bachelor's degree in Education.

In the first 60 years of teachers' training, teachers' colleges and schools were under different governmental sections until B.E. 2497 which was the year the Department of Teachers' Education was established by the Ministry of Education to respond to the need of a unified unit responsible for teachers' training. Since then, the curriculum of teachers' education was revamped. The certificate of education took two years to complete and many teachers' training schools were founded in both urban and suburban areas. Some schools offered a bachelor's degree and was upgraded to Teachers' College. In B.E. 2513, all teachers' training schools in Thailand were promoted to be Teachers' College.

Development of Rajabhat universities

Rajabhat universities are a group of public institutions of higher education which was developed from Teachers' College under the Ministry of Education. They were promoted from Teachers' Training Schools to Teachers' College then to Rajabhat Institute and finally Rajabhat universities respectively. At present, there are 40 Rajabhat universities in Thailand altogether. Rajabhat Institutes became universities according to the Rajabhat University Act in B.E. 2547. The development from Teachers' College to Rajabhat University took almost 30 years from B.E. 2518 to 2546.

Before B.E. 2535, there were 36 teachers' colleges altogether in different regions of Thailand. The increase of teachers' colleges was due to the rise of population which called for more teachers to provide the young generation with basic education.

From B.E. 2515 to 2535, the National Economic and Social Development Strategy volume 3 has led to changes in the role of the Teachers' Colleges. They not only provided degrees for teachers, but also offered degrees in other areas. Therefore, there were many degrees offered in the teachers' colleges, which later became

Rajabhat institutes. The Rajabhat Act B.E. 2538 aimed at producing graduates of higher education of multi-disciplines. The main idea is to combine local wisdom with international wisdom in order to strengthen the community. In B.E. 2544, there were 41 Rajabhat institutes.

All Rajabhat institutes became juristic organizations having autonomy in management and planning aiming at the stability in education. For this reason, all Rajabhat Institutes became universities. The Rajabhat University Act was announced in the government gazette on June 14 B.E. 2547.

Since all Rajabhat Institutes became universities at the same time, they are judged by the society to be inferior to other existing universities due to the limited amount of faculty and insufficient facilities. However, they provide equal opportunity for students in the remote areas while public universities have entrance exam and private universities have high tuition fee. Therefore, Rajabhat universities play an important role in the community and are still strong in training and developing teachers.

Education for music teachers at Buriram Rajabhat University (BRU)

Buriram Rajabhat University (BRU) was Buriram Teachers' College. It was founded in B.E. 2514. The purpose was to provide teachers' education in the lower area and some upper areas of Northeastern Thailand. Its development is similar to other Rajabhat universities'. At present, it offers certificates and diplomas in both undergraduate and graduate studies. Even though its status has changed to university, its focus is still providing teachers' training, especially music teachers. A major in Music Studies is offered under the Faculty of Education.

Education for music teachers began in B.E. 2521. Buriram Rajabhat University offered a certificate in Music studies and a Bachelor's degree in Education (B.Ed.) majoring Music studies. Later, a Bachelor of Arts (B.A.) in Music studies is offered by the Faculty of Humanities and Social Science. In B.E. 2547, the institute became university. As a consequence, the scholars in music studies moved from the Faculty of Humanities and Social Science to the Faculty of Education. The department of music studies was then formed and has offered a five-year program of B.Ed. in

Music Studies. It was recognized as one of the five institutions to develop the new generation teachers in the field of music studies in B.E. 2552.

Philosophy in Music Education for music teachers at BRU

The philosophy of the music educators has been adjusted to suit the mission and role of music studies in the Faculty of Education according to the community development philosophy of the university. From data analysis, we found that the most important characteristic that music teachers in Buriram and the surrounding areas must have is the practical ability. The secondary characteristic is the theoretical ability. For the practical ability, the music teachers must know three types of music: folk music, popular music and art music so that they can combine the students' knowledge gained by socialization with the music knowledge and skills learned at school. This combination reflects the importance of multicultural music education and of the music educators at BRU. Another area that is equally important is pedagogy. The students in music education at BRU must take pedagogical courses similar to the students in other areas of education. This reflects the attempt to meet the standard of teaching profession while the specialized music courses and music education are based on the knowledge of various music types.

The future image of music education at BRU

The music educators at BRU propose that the trend of education in the next ten years will be the learning society. The community will be able to participate in managing the local learning center. There will be technological advance and use of information technology to collect music knowledge. The music educators will have more potential in teaching, supervision and material development. Since music plays an important role in the society, people in the community will be able to join in the creation and critique of the music created by local musicians. The proposed future image of the development of music education in the lower northeastern area of Thailand is summarized in the figure below.

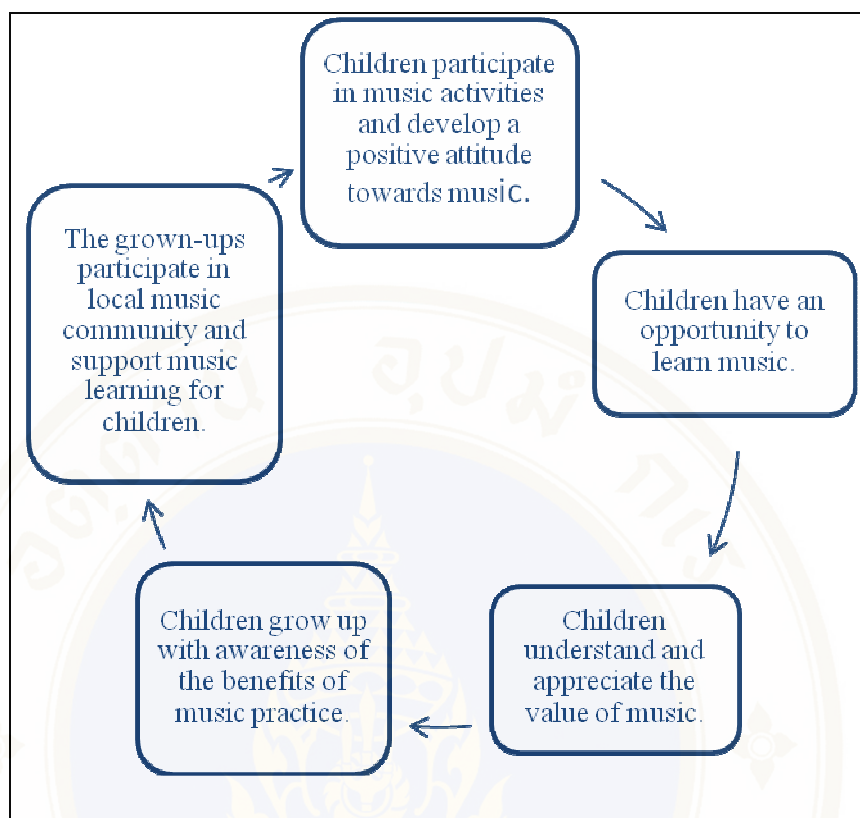

Figure 1 Processes of development in music education in Buriram and the lower northeastern areas

The music educators at BRU look at the future of music education as consistent with the economic and social change. Their major role is to educate music teachers and the education is pairing with the local music education. The children will be the future educators who are qualified.

The department of music studies of the Faculty of Education at Buriram Rajabhat University and that in other Rajabhat universities have educated music teachers for more than four decades under restricted budget and medium quality of students. Still, the music teachers from these institutions have influenced music education in local schools. In the future, BRU will provide an opportunity to those who have restricted budget and opportunity to study in higher education as well as increase the quality of the graduates.

Reflections and visions

From the research findings, we propose some reflections and visions below in order to increase the quality and potential of education for music teachers and the local music education at BRU.

1) The music educators at BRU should provide a clear mission statement, philosophy, objectives and operation plans under the concept of Multicultural music education that is consistent of the university's philosophy to be the place for community development and learning opportunity.

2) There should be research and analytical activities or programs that support the development and assessment of the undergraduate degree by inviting guests from other organizations or communities to participate.

3) They should invite guests from overseas who are willing to give consult and share their knowledge on western music culture.

4) There should be music associations for high school students who would like to become music teachers. They should be able to participate without any costs. This results from the research finding as shown in figure 1.

5) There should be a music library, both physically and digitally, to store books, records, digital lessons and music sheets. It should be a part of the central library in order to save budget.

6) There should be an information center of the lower region of Northeastern Thailand. Community, network and external organizations should be allowed to participate in developing music education innovation and knowledge management of music research and creation.

7) BRU should have a concrete operation plan for the new generation of music researchers and educators. The future students should understand the philosophy, be eager to learn and be organized.

8) BRU should offer a graduate degree in music studies in order to develop researchers for future development in music education and music studies.

Suggestions for future research

1) Music educators and independent researchers from private sections should cooperate to improve research in music studies in order to expand knowledge in such areas as teaching under the concept of multicultural music education, anthropological and sociological music studies, history and development of music education in the northeastern region of Thailand, music school management that is suitable for students in Northeastern Thailand and how to improve music education in the elementary level in the lower area of Northeastern Thailand.

2) There should be another case study on current situations and trends in management of education for music teachers in other colleges and universities in Thailand, Southeast Asia and Far East. We believe that a case study is the most detailed research method that provides a holistic picture better than other approaches.

3) There should be a study that provides strategies for education management in order to help with music teaching and improve the music community in Buriram Rajabhat University. In order to allow the faculty and scholars to provide education of better quality to the students, education planning and cooperation between sectors within the university should be in place. As well, the university should have strategies for effective management that provides mental and financial support for the faculty to help advancement in the teaching career.

4) There should be community research using both qualitative and quantitative methods in order to raise awareness and promote the value and importance of music culture in the lower area of Northeastern Thailand.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กมลพร บัณฑิตยานนท์. (๒๕๔๖). จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ สู่บทบาทของครูในมิติใหม่. ใน สุวัฒนา เอี่ยมอพรพรรณ, พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และ กมลพร บัณฑิตยานนท์ (บ.ก.), *แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูเพื่อรองรับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู* (หน้า ๒๓๐-๒๔๘). กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรแก้ว จันทภาษา. (๑๔ มีนาคม ๒๕๕๓). *เทคนิคการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. เรียกใช้เมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๓ จาก <http://home.kku.ac.th/korcha/detail.html>; <http://home.kku.ac.th/korcha/detail.html>

กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๒๕). *วิวัฒนาการของสถาบันฝึกหัดครูของไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กรมการฝึกหัดครู. (๒๕๑๖). *ประวัติกรมและประวัติวิทยาลัยครู*. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู. กระดานข่าว. (๒๕๔๓). เรียกใช้เมื่อ ๒๕๕๓ จาก www.krupunmai.com.

การตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูและเลื่อนชั้นครู. (ร.ศ. ๑๒๕). *วิทยาสาร*, ๓ (๓), หน้า ๕๖. *ครู ๕ ปี ต้องทำภาพใหญ่*. (๒๕๔๘). เรียกใช้เมื่อ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ จาก คุรุพันธุ์ใหม่: www.krupunmai.com

โครงการคุรุพันธุ์ใหม่. (๑๑ มกราคม ๒๕๔๘). *ไทยรัฐ*.

จรัส สุวรรณเวลา. (๒๕๕๒). การปฏิรูปอุดมศึกษา. *รายงานการประชุมหารืออย่างไม่เป็นทางการนโยบายการศึกษา* (หน้า ๑๓). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจนวิทย์ ฝาสุข. (กรกฎาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

เจलय ภูมิพันธุ์. (พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

ชาติรี ม่วงงาม. (มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๓). ราชบัณฑิตยสถานศึกษาในสังคมไทย. *สະບັ້ນงາ*, หน้า ๓๕.

เชาว์ การวิชา. (พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

ณรงค์ชัย ปิฎกัธต์. (๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๓). การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา. *การสัมมนาทางวิชาการเรื่องการสืบสานและพัฒนาดนตรีไทยจัดโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพฯ.

- ทิพจุฑา สุภิมารส. (๒๕๕๐). *การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
เขมรถิ่นไทย ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างพลังภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ: คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพล ตีรชาติ. (พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- ธิดิ ปัญญาอินทร์. (พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- นภดล พูลสวัสดิ์. (๒๕๕๑). *ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์. ปริญญานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น*.
- นิคม ศรีรักสูงเนิน. (๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- นิเชต สุนทรพิทักษ์. (มิถุนายน ๒๕๕๓). (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรจง ชลวิโรจน์. (มิถุนายน ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- ปทีป เมธาคณวุฒิ. (๒๕๓๐). *ครุศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศกรมศึกษาธิการ. (๒๓ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๘). *วิทยาทารย์*, ๑๐ (๖), 234. กรุงเทพฯ.
- พจน์ สะเพียรชัย. (๒๕๑๕). *โครงสร้างหลักสูตรทั่วไป*. ใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, *รายงานการสัมมนาเรื่องการฝึกหัดครูในประเทศไทย*
(หน้า ๑-1). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. พลสันต์
โพธิ์ศรีทอง. (๔ กรกฎาคม ๒๕๔๗). ๑๐ คุณลักษณะ ครูพันธุ์ใหม่. *มติชน*.
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. (๒๕๔๘). *บนเส้นทางที่สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.
- พนอม แก้วกำเนิด. (๒๕๒๕). เอกสารประกอบโครงการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครูเรื่องแนว
ปฏิบัติงานประสบการณ์วิชาชีพครู. *สัมมนาปฏิบัติงานประสบการณ์วิชาชีพครู*.
กรุงเทพฯ: แผนงานผลิตครู กรมการฝึกหัดครู.
- พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์, และ พรทิพย์ แข็งขัน. (๒๕๕๑). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูใน
สังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- มนตรี ภู่งาม. (๔ เมษายน ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (๒๕๔๗). *ข้อมูลจำนวนการรับนักศึกษาและหลักสูตรต่างๆ ที่เปิด
สอน*. บุรีรัมย์: ผู้แต่ง.
- ยุทธศักดิ์ สมแสน. (๒๕๒๕). *กระบวนการบริหารกลุ่มวิทยาลัยครู: ศึกษากรณีกลุ่มที่ 3 สหวิทยาลัย
อีสานเหนือ*. สกลนคร: วิทยาลัยครูสกลนคร.

เรื่องกฎสำหรับโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ว่าด้วยนักเรียน. (๑ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๒). *วิทยาทารย์*, ๓ (๔), หน้า ๘๒-๘๕.

วัชรินทร์ หอมคำ. (เมษายน ๒๕๕๓). (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

วาสิษฐ จรรย์ยานนท์. (๒๕๓๘). *สวนฯ เล่มน้อย*. กรุงเทพฯ: พรวนการพิมพ์.

วิชัย ดันศิริ. (๒๕๔๓). *โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยาลัยครูพระนคร. (๒๕๓๕). *ร้อยปีวิทยาลัยครูพระนคร*. กรุงเทพฯ: ฟีนีพับลิชชิง.

วิธิตอน. (มกราคม ร.ศ. ๑๑๕). *วิทยาทารย์*, ๑ (๕), หน้า ๑๓๔.

วิโรจน์ เอี่ยมสุข. (พฤษภาคม ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

วุฒิชัย มูลศิลป์. (๒๕๒๕). การปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๕. ใน เอกวิทย์ ณ ถลาง, และ เอกวิทย์ ณ ถลาง (บ.ก.), *๒๐๐ ปี ของการศึกษาไทย* (หน้า ๔๓). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สันติย์ จะสุวรรณ. (๒๕๕๓). (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (๒๕๔๓). *ข้อเสนอเชิงนโยบายการปฏิรูปวิชาชีพครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช ตำราวิทยากร.

สายหยุด จำปาทอง. (๒๕๓๐). แนวคิดในการพัฒนาวิทยาลัยครู. ใน สำนักงานอธิการวิทยาลัยครูบุรีรัมย์, *๑๕ ปี วิทยาลัยครูบุรีรัมย์* (หน้า ๓๓-๓๘). บุรีรัมย์: โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์ กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (๒๕๓๘). *แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง* (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๖๑). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๓). *รายงานการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

ศิริชัยชาญ พิภพเจริญ. (๒๕๓๕). *วิวัฒนาการและอนาคตภาพของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย*. ปริญญานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุกรี เจริญสุข. (พฤศจิกายน ๒๕๕๑). *การศึกษาดนตรีในประเทศไทย*. เพลงดนตรี.

สุกรี เจริญสุข. (๒๕๕๒). คุณค่าและบทบาทของครูดนตรี. (นิวัติ กองเพียร, บ.ก.) *เพลงดนตรี*, ปีที่ ๑๔ (ฉบับที่ ๑๒), ๑๐.

สุกรี เจริญสุข. (๒๕๔๘). ทิศทางโลกดนตรี. (นพิตี เรเยส, บ.ก.) *เพลงดนตรี*, ๑๒ (๒), ๑๓.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, และ กรรณิกา สุขเกษม. (๒๕๔๓). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินต์.

สุชาติ แสงทอง. (มิถุนายน ๒๕๕๓). (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

สุดารัตน์ ชาญเลขา. (มิถุนายน ๒๕๕๓). สัมภาษณ์. (อนรรฆ จรรย์ยานนท์, ผู้สัมภาษณ์)

สุรพันธ์ ยันต์ทอง. (๒๕๓๓). *แนวโน้มของวิทยาลัยครูในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ภาคพัฒนาคำรา และเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

หลักสูตรโรงเรียนอาจารย์สำหรับอาจารย์ชั้นประถมศึกษา. (ร.ศ. ๑๑๕). *วิทยจารย์*, ๒ (๔), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

หลักสูตรสำหรับโรงเรียนอาจารย์เวลาเรียน ๒ ปี. (๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๔). *วิทยจารย์*, ๕ (๑๘), หน้า ๕๒๑-๕๓๓.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑๖ เมษายน ๒๔๕๖). ศธ. ๕๓. ๔/๑ จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูผู้หญิงขึ้นที่ กรุงเทพฯ กระทรวงศึกษาธิการส่งระเบียบการมาให้ทราบและให้คัดเลือคนักเรียนหญิง ส่งไปเล่าเรียน.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑๕ พฤษภาคม-๑ มกราคม ๒๔๓๕). ศธ. ๕๓. ๑/๑ ตำนานสัญญาบัตรครุ กรินดรอด (๑ พฤษภาคม ๒๔๓๕-๑ มกราคม ๒๔๓๕).

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒๒ เมษายน ๒๔๕๓). ศธ. ๕๓. ๑/๕๘ เรื่องให้โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ เปิดรับนักเรียนชายสมัคร.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๑). ศธ. ๕๓. ๑/๘๗ เรื่องให้ครูโรงเรียนมัธยมต่างๆ แนะนำนักเรียนเพื่อให้เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๑๗ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๘). เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร. ๕ ศ. ๒/๑๑ เรื่องหลักสูตรมูลศึกษา.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (ร.ศ. ๑๑๗). เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร. ๕ ศ. ๑/๕๖ เรื่องรูปต่างๆ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์แลโรงเรียนสายวลีศึกษานการ ที่จะ ส่งไปยังรัฐบาลขึ้นกับพระสงฆ์เข้าเป็นนักเรียนฝึกหัดอาจารย์.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๑). เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ ๕ กระทรวงศึกษาธิการ ร. ๕ ศ. ๕/๑๐ (ป.ย) เรื่องโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์.

ภาษาอังกฤษ

- Bell, B., & Gilbert, J. (1996). *Teacher development: A model from science education*. London: Falmer Press.
- Diamond, C. P. (1991). *Teacher education as transformation*. Philadelphia: Open University Press.
- Kearl, M., & Gordon, C. (1992). *Social psychology*. Massachusetts: Simon & Schuster.
- Kenneth D. Bailey. (1987). *Methods of social research*. New York: Collier Macmillan Canada.
- Krech, D., Richrad, R. S., & Ballachey, E. L. (1962). *Individual in society*. Tokyo: McGraw-Hill.
- Leonhard, C., & House, R. W. (1972). *Foundations and principles of music education* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Nierman, G. E., Zeichner, K., & Hobbel, N. (2002). Changing concepts of teacher education. In C. Richard, & R. Carol (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (p. 818). New York: Oxford University Press.
- Pembroke, r., & Craig, C. (2002). Teaching as profession. In C. Richard, & R. Carol (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 786-792). New York: Oxford University Press.
- Thiesen, D., & Barrett, J. R. (2002). Reform-minded music teachers. In C. Richard, & R. Carol (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 759-785). New York, New York: Oxford University Press.
- UNESCO. (1971). Integrated model II. *Second-Sub Regional Workshop on Teacher education Curriculum*. UNESCO.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลคุณภาพ

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี การศึกษา.....
ครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....
สถานที่.....
บุคคลที่ร่วมในเหตุการณ์.....
ปฏิกิริยาของผู้ให้สัมภาษณ์.....
บันทึกพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่สังเกตได้ขณะสัมภาษณ์.....

หมายเหตุ ในการสัมภาษณ์ในการศึกษาภาคสนาม อาจมีจำนวนมากกว่า ๑ ครั้ง ใช้เวลาแต่ละครั้ง เป็นช่วง ช่วงละ ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง และมีการส่งแนวคำถามไปให้บุคคลผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการ ล่วงหน้า ก่อนการสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

๑. การฝึกหัดครูดนตรีที่มีแรกเริ่มสุดมีความเป็นมาอย่างไร
๒. ในเวลานั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่เพียงพอและไม่เพียงพอต่อการเปิดสอนวิชาครูดนตรี
๓. แนวคิดในครั้งเมื่อเปิดการเรียนการสอนครูดนตรีในช่วงแรกนั้นเป็นอย่างไร มีข้อดี และ ข้อจำกัด อย่างไร มีพัฒนามาตราพบทุกวันนี้หรือไม่
๔. หลักสูตรของการฝึกหัดครูดนตรีตั้งแต่เริ่มเปิดสอนมา มีพัฒนาการไปอย่างไร
๕. สภาพของคุณลักษณะของนักวิชาการดนตรีตั้งแต่ในตอนเริ่มแรกของการเปิดสอนจนในปัจจุบัน มีระดับตามความพึงประสงค์อย่างไร มีเหตุการณ์อะไรบ้างที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาบุคลากรด้าน นี้อย่างจริงจัง
๖. ปัญหาและอุปสรรคของการฝึกหัดครูดนตรีในแต่ละช่วงของพัฒนาการมีอะไรบ้าง ได้มีการแก้ไข ปรับปรุงไปอย่างไร
๗. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษามีทิศทาง และแนวโน้ม อย่างไร

๘. บทบาทและสมรรถนะหรือศักยภาพของนักวิชาการดนตรีในการฝึกหัดครูดนตรีเป็นอย่างไร ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางการพัฒนาการออกไปอย่างไร
๙. ความหมายของดนตรีในความคิดของนักวิชาการดนตรีมีความตรงกันต่อความหมายของดนตรีในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกหัดครูดนตรีอย่างไร
๑๐. สภาพภูมิรู้ทางความรู้เนื้อหาของนักวิชาการดนตรีที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูดนตรีเป็นอย่างไร
๑๑. สภาพทางด้านทักษะการปฏิบัติดนตรีของนักวิชาการดนตรีเป็นอย่างไร
๑๒. สภาพทักษะทางด้านการถ่ายทอดวิธีการสอนดนตรีของนักวิชาการดนตรีเป็นอย่างไร
๑๓. ความสามารถในการสอนการสร้างแบบเรียนเพื่อประยุกต์ใช้ในการสอนให้นักศึกษาคูดนตรีเป็นอย่างไร
๑๔. สภาพการสอนดนตรีของครูดนตรีที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครูดนตรี ตามที่ได้มีการติดตาม เป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข
แบบบันทึกข้อมูลสนาม

วิธีเก็บข้อมูล

☐

สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

☐

สังเกตแบบมีส่วนร่วม

☐

สนทนากลุ่ม

☐

สนทนาแลกเปลี่ยน

☐

อื่น ๆ

สถานที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....สถานการณ์.....

บุคคลที่ร่วมในเหตุการณ์.....

ข้อมูล

กรอบของลักษณะในการสังเกต

๑. สังเกตพฤติกรรมนักศึกษาครูดนตรี/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนครูดนตรี
๒. สังเกตความพฤติกรรมความสัมพันธ์ของนักวิชาการดนตรีที่กำลังปฏิบัติงานในสาขาวิชา หรือในสถานการณ์การสนทนาในการประชุมของสาขาวิชาหรือกับผู้บริหาร
๓. สังเกตพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบทบาทและภาพสะท้อนของสมรรถนะ และพฤติกรรมการใฝ่สัมฤทธิ์ของนักวิชาการดนตรี

**แบบสำรวจโรงเรียนที่มีการสอนดนตรีที่ผู้เลือกศึกษา
ที่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ผลิตครูดนตรี**

ผู้บันทึก.....ช่วงเวลาที่ยืนยัน.....

๑. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน

.....

.....

.....

๒. ลักษณะทั่วไปทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา และเศรษฐกิจ

.....

.....

๓. กลไกการบริหารด้านวิชาการและการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียน

.....

.....

๔. แนวคิดของครูผู้สอนดนตรีในการพัฒนาการสอนดนตรีระดับโรงเรียน

.....

.....

๕. การสังเกตกิจกรรมการสอน และกิจกรรมดนตรีของโรงเรียน

.....

.....

.....

๖. อื่น ๆ

ภาคผนวก ค

รายนามบุคลากรผู้ให้ข้อมูลคุณภาพในการสัมภาษณ์

รายนาม

สถานภาพ

โกวิท เชื้อมกลาง, รองศาสตราจารย์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เจนวิทย์ ผาสุข, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อดี้อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

อดีตรองอธิการบดีวิทยาลัยครูบุรีรัมย์

เฉลย ภูมิพันธุ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

อดีตรองอธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

เฉลิมกิต เพ่งแก้ว, อาจารย์

หัวหน้าสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

เชาว์ การวิชา, อาจารย์

นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชนพล ตีรชาติ, อาจารย์

นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา

รองคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชิตี ปัญญาอินทร์, อาจารย์

นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรีศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นภดล พูลสวัสดิ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

นักวิชาการดนตรีศึกษา

กลุ่มวิชาพื้นฐานและบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นาคยา หงษ์ศิลา, อาจารย์

นักวิชาการดนตรีศึกษา หัวหน้าสาขาวิชาดนตรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นิคม ศรีรักสูงเนิน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

นักวิชาการดนตรีศึกษา หัวหน้าสาขาวิชาดนตรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บรรจง ชลวิโรจน์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์	นักวิชาการดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ประณต มีสอน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์	นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ อติตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา
ปราโมทย์ ค่านประดิษฐ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์	นักวิชาการดนตรีศึกษา หัวหน้าสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
พรรณนิภา กวีธนาธรรม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	นักวิชาการดนตรีศึกษา หัวหน้าสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
มนตรี ภู่งาม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์	นักวิชาการดนตรีศึกษา อดีตคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มนัส วัฒนไชยยศ, รองศาสตราจารย์	นักวิชาการดนตรีศึกษา อติตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ละออง ภู่งาม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์	คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์
คันสนีย์ จะสุวรรณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	นักวิชาการดนตรีศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สวนสุนันทา
สุชาติ แสงทอง, รองศาสตราจารย์ ดร.	นักวิชาการดนตรีศึกษา สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
สุภารัตน์ ชาญเลขา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัชรินทร์ หอมคำ, อาจารย์

ครู ชำนาญการ สอนวิชาดนตรี

โรงเรียนกันทรลักษณ์วิทยา

อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ

วีระ วีระชาติ, นาย

ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองเค็ม

อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อารุณ เจริญรัมย์, อาจารย์

ครู ชำนาญการ สอนวิชาดนตรี

โรงเรียนห้วยราชพิทยาคม อำเภอห้วยราช

จังหวัดบุรีรัมย์

เอกรัตน์ ลับโกษา, อาจารย์

ครู ชำนาญการพิเศษ สอนวิชาดนตรี

โรงเรียนสตรีสิริเกศ อำเภอเมือง

จังหวัดศรีสะเกษ

อิสรา จรรย์ยานนท์, นาย

อดีตรองอธิบดีกรมสามัญศึกษา และผู้ตรวจ

ราชการ กระทรวงศึกษาธิการ

อดีตนักศึกษาครูหลักสูตร ป.ป., ป.ม.

ภาคผนวก ง

รายนามบุคคลในการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๕๓ ณ ห้องประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ดังมีรายนามต่อไปนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลย ภูมิพันธุ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

นักวิชาการคณตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

นายธิตี ปัญญาอินทร์

นายณัฐวัฒน์ โหมยติดยพันธ์

นายเฉลิมกิต เพ่งแก้ว

นายเชาว์ การวิชา

นายพนาสินธุ์ ศรีวิเศษ

นายธนพล ศีรชาติ

นายจิรานุวัฒน์ ศรีมัลย์

นายอุทาน บุญเมือง

นายอัศววัฒน์ เชื้อมกลาง

นายปิยะนันท์ แนวคำดี

นักวิชาการคณตรีศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

นายสังธรรม พรทวีกุล

นายรัชชัย ศิลปะโชค

นายบพิตร คำหัน

นายอำนาจ ถามะพันธุ์

นายธนวัฒน์ บุตรทองทิพย์

นางสาวปิยะสุดา เพชรเวหา

นักวิชาการดนตรีจากสถาบันอุดมศึกษาแห่งอื่น ๆ

นายชนิน กระแสร์ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

นายอรรคพงศ์ ภูลายาว นักวิชาการดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาคผนวก จ
ศัพท์ที่ใช้คำย่อและความหมายเต็ม

คำย่อ	ความหมายเต็ม
ค.บ. ๒ ปี หลัง	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตร ๒ ปี หลังอนุปริญญา
ค.บ. ๔ ปี	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตร ๔ ปี
ค.บ. ๕ ปี	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตร ๕ ปี
ป.กศ.	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา
ป.กศ. ขั้นสูง	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาขั้นสูง
ป.ป.	ประกาศนียบัตรครูประถม
ป.ม.	ประกาศนียบัตรครูมัธยม
มข.	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มมส.	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มร.บร.	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มร.รอ.	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
วค.	วิทยาลัยครู
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
ศศ.บ.	ศิลปศาสตรบัณฑิต
สกศ.	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
สกอ.	สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
สพฐ.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สรง.	สถาบันราชภัฏ
สวช.	สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
อ.คศ.	อนุปริญญาครุศาสตร์
อ.วท.	อนุปริญญาวิทยาศาสตร์
อ.ศศ.	อนุปริญญาศิลปศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นายอนรรฆ จรรย์ยานนท์

วัน เดือน ปี เกิด

วันพุธที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

สถานที่เกิด

จังหวัดฉะเชิงเทรา ประเทศไทย

วุฒิการศึกษา

วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา,

พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๒๔

ครุศาสตรบัณฑิต (ดนตรีศึกษา)

University of the Philippines, 1985-1989

Master of Music (Musicology)

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๔

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ดนตรี)

ทุนการศึกษา

ทุนวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ร่วมกับบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๐๑/๓๕๘ หมู่ ๕ ถนนพุทธมณฑล สาย ๔

ต. กระทุ่มล้ม อ. สามพราน

จ. นครปฐม ๗๓๒๒๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๘๘๕ ๘๕๒๓

E-Mail: gracr@mahidol.ac.th

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาดนตรีวิทยา

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์

มหาวิทยาลัยมหิดล